„Koordynacja i monitorowanie rozwoju ekonomii społecznej w regionie"
Projekt pozakonkursowy współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego

Ocena trwałości funkcjonowania podmiotów ekonomii społecznej z terenu województwa podlaskiego

Raport końcowy

Białystok, 2017 r.

Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej
Biuro Projektu
15-110 Białystok
ul. Kombatantów 7

Tel. 85 744 72 72 wew. 315
Fax 85 744 71 37
E-mail: projektes@rops-bialystok.pl
www.podlaskaekonomiaspoleczna.pl

ZAMAWIAJĄCY:
Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Białymstoku
Biuro Projektu
ul. Kombatantów 7
15-110 Białystok

WYKONAWCA:
Centrum Rozwoju Społeczno-Gospodarczego
Przedsiębiorstwo Społeczne Sp. z o.o.
ul. Marii Skłodowskiej-Curie 4
71-332 Szczecin

Zrealizowano w ramach projektu współfinansowanego ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego, Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Podlaskiego na lata 2014-2020, Oś Priorytetowa VII – „Poprawa spójności społecznej", Działanie 7.3 – „Wzmocnienie roli ekonomii w rozwoju społeczno-gospodarczym województwa podlaskiego".

Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej
Biuro Projektu
15-110 Białystok
ul. Kombatantów 7

Tel. 85 744 72 72 wew. 315
Fax 85 744 71 37
E-mail: projektes@rops-bialystok.pl
www.podlaskaekonomiaspoleczna.pl

Spis treści

Wykaz skrótów ... 6
1. Wprowadzenie ... 8
2. Koncepcja i metodologia badania ... 9
2.1 Cele badania ... 9
2.2 Pytania badawcze ... 10
2.3 Koncepcja badania ... 11
2.4 Zastosowane metody i techniki ... 13
2.4.1 Analiza danych wtórnych (desk research) ... 13
2.4.2 Wstępny warsztat ekspercki ... 16
2.4.3 Indywidualne wywiady pogłębione ... 16
2.4.4 Wywiady grupowe ... 17
2.4.5 Studium przypadku ... 18
2.4.6 Warsztat ekspercki (rekomendacyjny) na koniec badania ... 19
2.4.7 Ankieta CATI z podmiotami ekonomii społecznej ... 19
3. Pojęcie trwałości i jej mierzenie ... 22
3.1 Podstawowe założenia i poziomy trwałości – analiza desk research ... 22
3.1.1 Trwałość PES w województwie podlaskim – wstępny warsztat ekspercki ... 25
3.1.2 Wypracowany model trwałości PES ... 27
4. Analiza desk research ... 29
4.1 Dokumenty strategiczne i programowe wpływające na stan ekonomii społecznej w województwie podlaskim ... 29
4.2 Trwałość podmiotów ES z punktu widzenia badania kondycji podmiotów ES ... 30
4.3 Możliwości rozwoju ekonomii społecznej w województwie podlaskim ... 31
5. Analiza ilościowa – wyniki badania CATI ... 34
5.1 Podmioty niereintegracyjne ... 34
5.1.1 Organizacje pozarządowe ... 34
5.1.2 Spółdzielnie socjalne ... 57
5.2 Podmioty reintegracyjne ... 78

Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej
Biuro Projektu
15-110 Białystok
ul. Kombatantów 7

Tel. 85 744 72 72 wew. 315
Fax 85 744 71 37
E-mail: projektes@rops-bialystok.pl
www.podlaskaekonomiaspoleczna.pl

5.3 Rozkład terytorialny trwałości podmiotów 95
6. Analiza jakościowa 96
6.1 Wyniki wywiadów indywidualnych 96
6.1.1 Podmioty niereintegracyjne (1) - organizacje pozarządowe 96
6.1.2 Podmioty niereintegracyjne (2) - spółdzielnie socjalne 113
6.1.3 Podmioty reintegracyjne 132
6.1.4 Wywiady z pozostałymi podmiotami – przedsiębiorcami i instytucjami otoczenia biznesu 158
6.1.5 Wywiady indywidualne z przedstawicielami podmiotów, które zakończyły działalność 162
6.2 Wyniki wywiadów grupowych 166
6.2.1 Wywiad z przedstawicielami OWES – kadra zarządzająca 166
6.2.2 Wywiad z przedstawicielami OWES – pracownicy liniowi 171
6.2.3 Wywiady z przedstawicielami poszczególnych OWES 176
6.2.4 Wywiad z dyrektorami PUP 178
6.2.5 Wywiad grupowy z przedstawicielami podmiotów, które zakończyły działalność 181
7. Studium przypadku – Zakład Aktywności Zawodowej „My dla Innych" 184
8. Warsztat ekspercki (rekomendacyjny) 190
9. Analiza SWOT rozwoju ekonomii społecznej w województwie podlaskim 195
10. Najważniejsze wnioski z badania 196
11. Rekomendacje do dalszych działań 200
12. Zestawienie syntetycznych odpowiedzi na cele/problemy badawcze 202
13. Zakończenie 213
14. Spis tabel 214
15. Spis wykresów 215
16. Scenariusze i narzędzia badawcze 219
16.1 Wstępny warsztat ekspercki 219
16.2 Wywiady z kluczowymi interesariuszami (przedsiębiorstwa, instytucje otoczenia biznesu) 220

Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej
Biuro Projektu
15-110 Białystok
ul. Kombatantów 7

Tel. 85 744 72 72 wew. 315
Fax 85 744 71 37
E-mail: projektes@rops-bialystok.pl
www.podlaskaekonomiaspoleczna.pl

16.3 Wywiady z PES o charakterze niereintegracyjnym (m.in. spółdzielnie socjalne, NGOs prowadzące działalność odpłatną i działalność gospodarczą, firmy non-profit) 221
16.4 Wywiady z PES o charakterze reintegracyjnym (CIS, KIS, WTZ, ZAZ) 225
16.5 Wywiad grupowy z Dyrektorami Powiatowych Urzędów Pracy 229
16.6 Wywiad grupowy z kadrą zarządzającą OWES..... 230
16.7 Wywiad grupowy z pracownikami liniowymi OWES..... 231
16.8 Wywiad grupowy z przedstawicielami podmiotów, które zakończyły działalność 233
16.9 Studium przypadku 234
16.10 Warsztat rekomendacyjny na końcu badania..... 235
16.11 Ankieta CATI z podmiotami ekonomii społecznej 236

Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej
Biuro Projektu
15-110 Białystok
ul. Kombatantów 7

Tel. 85 744 72 72 wew. 315
Fax 85 744 71 37
E-mail: projektes@rops-bialystok.pl
www.podlaskaekonomiaspoleczna.pl

Wykaz skrótów

BOF	Białostocki Obszar Funkcjonalny
CATI	ankieta telefoniczna (ang. *computer-assisted telephone interview*)
CIS	centrum integracji społecznej
EFS	Europejski Fundusz Społeczny
GUS	Główny Urząd Statystyczny
IDI	indywidualny wywiad pogłębiony (ang. *individual in-depth interview*)
IOB	instytucja otoczenia biznesu
JST	jednostka samorządu terytorialnego
KIS	klub integracji społecznej
KPRES	Krajowy Program Rozwoju Ekonomii Społecznej
KRS	Krajowy Rejestr Sądowy
MRPiPS	Ministerstwo Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej
NGO	organizacja pozarządowa (ang. *non-governmental organization*)
OPP	organizacja pożytku publicznego
OPS	ośrodek pomocy społecznej
OWES	ośrodek wsparcia ekonomii społecznej
OZRSS	Ogólnopolski Związek Rewizyjny Spółdzielni Socjalnych
PCPR	powiatowe centrum pomocy rodzinie
PES	podmiot ekonomii społecznej
PS	przedsiębiorstwo społeczne
PUP	powiatowy urząd pracy
ROPS	Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej
TISE	Towarzystwo Inicjatyw Społeczno-Ekonomicznych
WPRES	Wieloletni Program Rozwoju Ekonomii Społecznej w województwie podlaskim na lata 2013 – 2020
WTZ	warsztat terapii zajęciowej

Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej
Biuro Projektu
15-110 Białystok
ul. Kombatantów 7

Tel. 85 744 72 72 wew. 315
Fax 85 744 71 37
E-mail: projektes@rops-bialystok.pl
www.podlaskaekonomiaspoleczna.pl

WUP	Wojewódzki Urząd Pracy
ZAZ	zakład aktywności zawodowej

Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej
Biuro Projektu
15-110 Białystok
ul. Kombatantów 7

Tel. 85 744 72 72 wew. 315
Fax 85 744 71 37
E-mail: projektes@rops-bialystok.pl
www.podlaskaekonomiaspoleczna.pl

1. Wprowadzenie

Niniejszy raport jest efektem badania „Ocena trwałości funkcjonowania podmiotów ekonomii społecznej z terenu województwa podlaskiego", zrealizowanego w ramach projektu pozakonkursowego „Koordynacja i monitorowanie rozwoju ekonomii społecznej w regionie" współfinansowanego ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego, Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Podlaskiego na lata 2014-2020, Oś Priorytetowa VII – „Poprawa spójności społecznej", Działanie 7.3 – „Wzmocnienie roli ekonomii w rozwoju społeczno-gospodarczym województwa podlaskiego". Projekt realizowany jest przez Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Białymstoku – Zamawiającego niniejszy raport. Głównym celem projektu jest rozwój sektora ekonomii społecznej w województwie podlaskim. Jednym z kluczowych rezultatów projektu jest wdrożenie rekomendacji wynikających z bieżącego monitorowania sytuacji sektora ekonomii społecznej w województwie. Sformułowaniu takich rekomendacji miało służyć niniejsze badanie. Odpowiadało ono także na luki w istniejącej bibliografii (np. brak aktualnych badań na temat organizacji pozarządowych w województwie podlaskim – na co odpowiada osobna analiza dotycząca tych podmiotów).

Raport opiera się na kompleksowym i pogłębionym badaniu, przeprowadzonym w dniach 16.05.2017–14.07.2017 r., które objęło przede wszystkim podmioty ekonomii społecznej – reintegracyjne (centra integracji społecznej, kluby integracji społecznej, warsztaty terapii zajęciowej i zakłady aktywności zawodowej) oraz niereintegracyjne (przede wszystkim organizacje pozarządowe prowadzące odpłatną działalność statutową lub działalność gospodarczą oraz spółdzielnie socjalne). Ponadto respondentami badania byli pracownicy i kadra zarządzająca ośrodków wsparcia ekonomii społecznej z województwa podlaskiego, dyrektorzy powiatowych urzędów pracy, a także przedstawiciele podmiotów ekonomii społecznej, które zostały zlikwidowane. Badanie przeprowadzone zostało przy pomocy takich technik jak analiza danych wtórnych, warsztaty eksperckie, indywidualne wywiady pogłębione, wywiady grupowe, ankieta telefoniczna CATI i studium przypadku.

Niniejszy raport rozpoczyna się od szczegółowego opisu koncepcji badania, jego celów, zakresu przedmiotowego, zastosowanej metodologii oraz poszczególnych metod i technik badawczych (rozdział 2). W dalszej części przedstawione są wyniki przeprowadzonego badania. Autorzy raportu wychodzą od założeń opracowanych podczas wstępnego warsztatu eksperckiego z udziałem przedstawicieli ROPS, UM, WUP i OWES w Białymstoku. Podczas warsztatu przygotowano wstępną wersję modelu trwałości podmiotów ekonomii społecznej dla województwa podlaskiego (rozdział 3). Kolejne części raportu przedstawiają wyniki przeprowadzonych analiz – *desk research* (analizy danych wtórnych) – rozdział 4, analiz ilościowych – rozdział 5 i jakościowych – rozdział 6, a także studium przypadku dotyczącego modelowo działającego podmiotu ekonomii społecznej – Zakładu Aktywności Zawodowej

Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej
Biuro Projektu
15-110 Białystok
ul. Kombatantów 7

Tel. 85 744 72 72 wew. 315
Fax 85 744 71 37
E-mail: projektes@rops-bialystok.pl
www.podlaskaekonomiaspoleczna.pl

„My dla innych" (rozdział 7). Rozdział 8 przedstawia wyniki końcowego, rekomendacyjnego warsztatu eksperckiego. Efektem przeprowadzonych badań i analiz są wnioski (rozdział 9) oraz zestaw rekomendacji dla różnych instytucji działających na poziomie regionalnym, lokalnym i ogólnopolskim, które mogą przyczynić się do zwiększenia trwałości działania podmiotów ekonomii społecznej w województwie podlaskim (rozdział 10).

2. Koncepcja i metodologia badania

2.1 Cele badania

Głównym celem niniejszego badania jest, jak wskazał Zamawiający w zapytaniu ofertowym, poszukiwanie skutecznych metod zapewnienia trwałości funkcjonowania PES w województwie podlaskim. Do celów szczegółowych badania należą:

1) Zdefiniowanie pojęcia „trwałość funkcjonowania";
2) Opis wyzwań związanych z rozwojem ekonomii społecznej i zapewnieniem trwałości podmiotów ekonomii społecznej (wskazanie kluczowych czynników rozwojowych w zakresie ekonomii społecznej);
3) Opis szans rozwojowych podmiotów ekonomii społecznej w województwie podlaskim m.in. poprzez Regionalny Program Operacyjny Województwa Podlaskiego na lata 2014-2020, Program Operacyjny Wiedza Edukacja Rozwój;
4) Opracowanie analizy SWOT rozwoju ekonomii społecznej w województwie podlaskim;
5) Zdiagnozowanie potrzeb w zakresie wsparcia PES (kadrowe, finansowe, organizacyjne itp.);
6) Charakterystyka działań jakie należy podejmować celem zapewnienia trwałości funkcjonowania podmiotów ekonomii społecznej z terenu województwa podlaskiego;
7) Opracowanie ścieżki zapewnienia trwałości funkcjonowania PES;
8) Określenie wskaźników trwałości jako przesłanek zapewniających trwałość funkcjonowania PES;
9) Deskrypcja potencjalnych problemów związanych z utrzymaniem trwałości funkcjonowania PES;
10) Wypracowanie rekomendacji dotyczących poszukiwania rozwiązań innowacyjnych w zakresie wspierania trwałości działania PES.

Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej
Biuro Projektu
15-110 Białystok
ul. Kombatantów 7

Tel. 85 744 72 72 wew. 315
Fax 85 744 71 37
E-mail: projektes@rops-bialystok.pl
www.podlaskaekonomiaspoleczna.pl

2.2 Pytania badawcze

Wykonawca badania podjął próbę odpowiedzi na przedstawione poniżej pytania badawcze. Oprócz pytań zadanych przez Zamawiającego, dodatkowe zagadnienia sformułował Wykonawca badania. Są one poniżej zaznaczone *kursywą*.

1) Co oznacza pojęcie trwałość funkcjonowania?
2) Jakie są kluczowe czynniki rozwojowe w zakresie ekonomii społecznej?
3) Jakie czynniki zapewniają trwałość podmiotom ekonomii społecznej?
4) Jakie możliwości rozwoju mają podmioty ekonomii społecznej w województwie podlaskim?
5) Jakie są mocne i słabe strony rozwoju ekonomii społecznej w województwie podlaskim?
6) Jakie główne potrzeby w zakresie wsparcia mają podmioty ekonomii społecznej?
7) Jakie działania należy podejmować celem zapewnienia trwałości funkcjonowania podmiotów ekonomii społecznej z terenu województwa podlaskiego?
8) Jakie są etapy (ścieżki zapewnienia trwałości funkcjonowania PES) trwałości funkcjonowania PES?
9) Jakie wskaźniki zapewniają trwałość funkcjonowania PES?
10) Jakie mogą być potencjalne problemy związane z utrzymaniem trwałości funkcjonowania PES?
11) *Jakie są innowacyjne rozwiązania w zakresie wspierania trwałości działania PES?*
12) *Jakie są główne wyzwania w zakresie zachowania trwałości?*
13) *Jakie czynniki mają największy negatywny wpływ na brak trwałości?*
14) *Jacy partnerzy lokalni wspierając PES przyczyniają się do zachowania trwałości PES?*
15) *Jaki jest rozkład terytorialny trwałości podmiotów?*
16) *Czy zmiana sytuacji gospodarczej miała wpływ na zachowanie trwałości PES?*
17) *Jaki jest status osób tworzących PES, które zakończyły swoją działalność?*
18) *Czy PES sięgają po fundusze strukturalne na rozwój?*

Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej
Biuro Projektu
15-110 Białystok
ul. Kombatantów 7

Tel. 85 744 72 72 wew. 315
Fax 85 744 71 37
E-mail: projektes@rops-bialystok.pl
www.podlaskaekonomiaspoleczna.pl

2.3 Koncepcja badania

Badanie oparte jest na dwóch rodzajach danych:

- Dane ilościowe (przedstawione w postaci liczb, pozyskane w ramach metod takich jak ankieta CATI oraz – częściowo – analiza *desk research*) – pozwolą przede wszystkim na poznanie skali badanych zjawisk. Pozyskanie rzetelnych danych ilościowych umożliwia również prowadzenie pogłębionych analiz statystycznych, a tym samym poszukiwania związków przyczynowo–skutkowych pomiędzy analizowanymi danymi.
- Dane jakościowe (przedstawione w postaci tekstu, pozyskane w ramach wywiadów indywidualnych, grupowych oraz analizy *desk research*) - pozwolą na głębsze zrozumienie przedmiotu badania, wyjaśnienie obserwowanych zjawisk i zrozumienie badanych mechanizmów. Pozyskiwane są one w sposób mniej ustrukturyzowany, co pozwala na pogłębienie szczególnie interesujących wątków, jak i uzyskanie trafniejszej wiedzy o przedmiocie badania.

Analiza została przeprowadzona w trzech etapach:

1) ETAP WSTĘPNY – zdefiniowanie pojęcia „trwałość funkcjonowania" (warsztat wstępny);
2) ETAP BADAWCZO-ANALITYCZNY – realizacja badań terenowych, dalsza analiza *desk research*, analiza danych i konfrontacja różnych metod;
3) ETAP REKOMENDACYJNY – uporządkowanie zgromadzonego materiału, drugi warsztat, raport końcowy.

Poszczególne etapy badania przedstawione są na poniższym schemacie. Dokładny opis poszczególnych zastosowanych metod znajduje się w dalszej części raportu.

Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej
Biuro Projektu
15-110 Białystok
ul. Kombatantów 7

Tel. 85 744 72 72 wew. 315
Fax 85 744 71 37
E-mail: projektes@rops-bialystok.pl
www.podlaskaekonomiaspoleczna.pl

Rysunek 1. Koncepcja badania

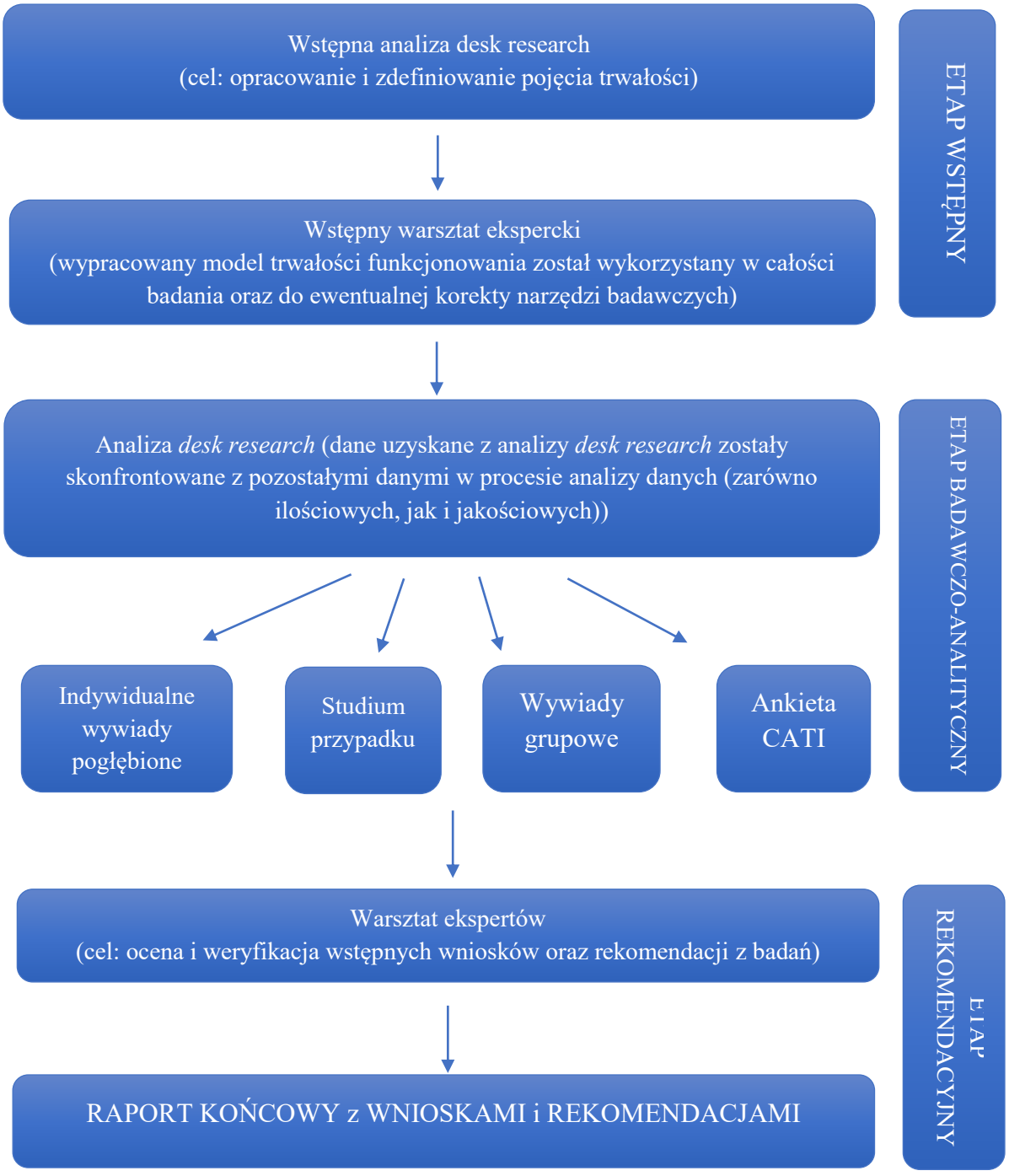

Źródło: opracowanie własne

Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej
Biuro Projektu
15-110 Białystok
ul. Kombatantów 7

Tel. 85 744 72 72 wew. 315
Fax 85 744 71 37
E-mail: projektes@rops-bialystok.pl
www.podlaskaekonomiaspoleczna.pl

2.4 Zastosowane metody i techniki

2.4.1 Analiza danych wtórnych (*desk research*)

Analiza danych wtórnych (ang. *desk research*) oznacza badanie istniejących już materiałów – baz danych, aktów prawnych, statystyk publicznych, dokumentów strategicznych, sprawozdań, danych monitoringowych, analiz, raportów, badań i publikacji. Dokumenty są cennym źródłem informacji, pozwalają spojrzeć na przedmiot badania z perspektywy formalnych założeń i świadectw ich realizacji. W początkowej fazie badania analiza danych zastanych pozwala na doprecyzowanie zakresu poszukiwanych informacji. Umożliwia także zebranie danych faktograficznych. W dalszej fazie badania analiza danych szczegółowych odnosi się do poszczególnych obszarów badania i pytań kluczowych.

W ramach badania przeprowadzono analizę kilku kategorii danych wtórnych. Opisane jest to poniżej.

2.4.1.1 Publikacje dotyczące ekonomii społecznej i jej trwałości

Jak wskazuje rys. 1 powyżej, wstępna analiza *desk research* ma służyć opracowaniu i zdefiniowaniu pojęcia trwałości. Dlatego konieczne było dokonanie analizy publikacji, w których temat trwałości podmiotów ekonomii społecznej jest opisywany. Należą do nich publikacje takie jak:

- Bogacz-Wojtanowska E., Przybysz I., Lendzion M., Sukces i trwałość ekonomii społecznej w warunkach polskich. Badania przedsiębiorstw społecznych, Fundacja Instytut Spraw Publicznych, Warszawa 2013;
- Bogacz-Wojtanowska E., Lokalizacja przedsiębiorstw społecznych - przymus czy wybór?, „Ekonomia Społeczna" 1(9)2014;
- Kaźmierczak T., Przybysz I., Potkańska D., Rymsza M., Schimanek T., „Przedsiębiorstwa społeczne: czynniki trwałości", Fundacja Instytutu Spraw Publicznych, Warszawa 2011;
- Schimanek T., Rekomendacje dotyczące poszukiwania skutecznych metod zapewnienia trwałości funkcjonowania podmiotów ekonomii społecznej w projektach innowacyjnych Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki, Warszawa 2009;
- Policy Brief on Social Enterpreneurship, OECD/European Commission 2013;

Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej
Biuro Projektu
15-110 Białystok
ul. Kombatantów 7

Tel. 85 744 72 72 wew. 315
Fax 85 744 71 37
E-mail: projektes@rops-bialystok.pl
www.podlaskaekonomiaspoleczna.pl

- The Social Economy in the European Union, European Economic and Social Committee.

2.4.1.2 Dokumenty o charakterze strategicznym

Kolejnym punktem wyjścia do badania była pogłębiona analiza dokumentów o charakterze strategicznym, w których przedstawiona jest koncepcja rozwoju ekonomii społecznej w Polsce i w województwie podlaskim. Pod uwagę wzięte też zostały dokumenty dotyczące szerzej rozumianego wykluczenia społecznego.

Przedmiotem badania były następujące dokumenty:

- Krajowy Program Rozwoju Ekonomii Społecznej 2014-2020;
- Krajowy Program Przeciwdziałania Ubóstwu i Wykluczeniu Społecznemu 2020;
- Wieloletni Program Rozwoju Ekonomii Społecznej w Województwie Podlaskim na lata 2013-2020;
- Program Operacyjny Kapitał Ludzki 2007-2013, wraz z dokumentami wdrożeniowymi (Szczegółowym opisem priorytetów i planami działań dla Priorytetu VII);
- Regionalny Program Operacyjny Województwa Podlaskiego na lata 2014-2020.

2.4.1.3 Dane z raportów i badań ewaluacyjnych

Ważnym elementem badania była analiza dostępnych raportów z badań i ewaluacji dotyczących ekonomii społecznej, prowadzonych zarówno na poziomie lokalnym, jak i regionalnym. Pod uwagę wzięte zostały również raporty i dane GUS.

Przeanalizowane zostały również publikacje dotyczące szerzej rozumianej integracji społecznej. Poniżej umieszczamy listę przeanalizowanych dokumentów.

- Kondycja sektora ekonomii społecznej w województwie podlaskim, Market Research World dla Regionalnego Ośrodka Polityki Społecznej w Białymstoku, 2016;
- Współpraca jednostek samorządu terytorialnego z podmiotami ekonomii społecznej na terenie województwa podlaskiego, Biostat dla Regionalnego Ośrodka Polityki Społecznej w Białymstoku, 2016;
- Raporty z monitoringu WPRES za lata 2014, 2015, 2016;

Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej
Biuro Projektu
15-110 Białystok
ul. Kombatantów 7

Tel. 85 744 72 72 wew. 315
Fax 85 744 71 37
E-mail: projektes@rops-bialystok.pl
www.podlaskaekonomiaspoleczna.pl

- Badanie ewaluacyjne pt. Ocena wsparcia w obszarze ekonomii społecznej udzielonego ze środków EFS w ramach PO KL, Coffey, MIR, Warszawa 2013;
- Centra integracji społecznej, zakłady aktywności zawodowej i warsztaty terapii zajęciowej w 2012 r.; GUS, Warszawa 2013;
- Ewaluacja funkcjonowania systemu wsparcia ekonomii społecznej, w tym szczególnie efektywności i skuteczności działania instytucji wsparcia ekonomii społecznej (OWES, ROPS, WUP, PES, JST); Agrotec, ROPS w Poznaniu, Poznań, 2014;
- Ewaluacja projektów dotyczących wsparcia ekonomii społecznej, WUP w Szczecinie, Szczecin 2012;
- Ocena wpływu interwencji Europejskiego Funduszu Społecznego podejmowanych w ramach Priorytetu VII PO KL na problem wykluczenia społecznego w województwie łódzkim; WUP, Łódź 2013;
- Trzeci sektor w Polsce. Stowarzyszenia, fundacje, społeczne podmioty wyznaniowe, samorząd zawodowy i gospodarczy oraz organizacje pracodawców w 2010 r., GUS, Warszawa 2013;
- Wstępne wyniki badania społecznej i ekonomicznej kondycji organizacji trzeciego sektora w 2012 r, GUS, Warszawa 2013;
- Finansowanie i otoczenie prawne podmiotów ekonomii społecznej, J. Hausner (red.). Małopolska Szkoła Administracji Publicznej, Kraków 2008;
- Inne publikacje dostępne na stronie internetowej: www.ekonomiaspoleczna.pl.

2.4.1.4 Dane na temat podmiotów reintegracyjnych

Zgodnie z istniejącymi przepisami prawa, podmioty reintegracyjne (CIS, ZAZ, WTZ) zobowiązane są do składania szczegółowych sprawozdań na temat swojej działalności. W przypadku CIS sprawozdania te są składane do Wojewody, w przypadku ZAZ – miesięcznie do WUP, a na koniec roku – do Wojewody, w przypadku WTZ trafiają one do PCPR-ów, a PCPR-y przekazują je do centrali PFRON. W ramach niniejszego badania pozyskano i przeanalizowano:

- Sprawozdania zbiorcze CIS za 2014, 2015 i 2016 r.;
- Sprawozdania zbiorcze KIS za 2014, 2015 i 2016 r.;
- Sprawozdania zbiorcze WTZ za 2016 r. (wraz z porównaniem z innymi województwami);

Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej
Biuro Projektu
15-110 Białystok
ul. Kombatantów 7

Tel. 85 744 72 72 wew. 315
Fax 85 744 71 37
E-mail: projektes@rops-bialystok.pl
www.podlaskaekonomiaspoleczna.pl

- Informacje z działalności ZAZ za 2014, 2015 i 2016 r.

2.4.1.5 Dane na temat funkcjonowania OWES

Jednym z elementów badania jest pogłębiona analiza dotychczasowego funkcjonowania OWES. Pozyskano szereg informacji na temat OWES działających w województwie podlaskim (w subregionach suwalskim, łomżyńskim i białostockim), w tym:

- Dane dotyczące działań podejmowanych przez OWES-y;
- Dane dotyczące organizacji wspartych przez OWES-y;
- Dane dotyczące podmiotów ekonomii społecznej nowoutworzonych dzięki wsparciu OWES.

Ponadto w OWES-ach dla subregionów białostockiego, łomżyńskiego i suwalskiego przeprowadzono wywiady grupowe, o których więcej w dalszej części raportu.

2.4.2 Wstępny warsztat ekspercki

Wstępny warsztat ekspercki odbył się w siedzibie ROPS w Białymstoku w dniu 11.05.2017 r. W warsztacie uczestniczyło 8 osób, w tym przedstawiciele OWES-ów, PUP-ów, PCPR-ów, Urzędu Marszałkowskiego Województwa Podlaskiego oraz Wojewódzkiego Urzędu Pracy w Białymstoku.

Celem warsztatu była przede wszystkim odpowiedź na pytania:

- Czym jest trwałość podmiotów ekonomii społecznej (zwłaszcza w kontekście sytuacji w województwie podlaskim)?
- Co wskazuje na to, że efekty wsparcia PES są trwałe? Jak długo i jak silnie powinny utrzymywać się efekty, żeby można było powiedzieć, że są trwałe?
- W jakim stopniu PES-y mogą/powinny się usamodzielnić?

2.4.3 Indywidualne wywiady pogłębione

Indywidualny wywiad pogłębiony (ang. IDI – *individual in-depth interview*) to metoda jakościowa, która polega na bezpośredniej, szczegółowej, wnikliwej rozmowie

Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej
Biuro Projektu
15-110 Białystok
ul. Kombatantów 7
Tel. 85 744 72 72 wew. 315
Fax 85 744 71 37
E-mail: projektes@rops-bialystok.pl
www.podlaskaekonomiaspoleczna.pl

z respondentem, a jego celem jest zebranie informacji, które umożliwiają poszerzenie wiedzy związanej z tematem badania. Umożliwia uzyskanie szczegółowych informacji związanych z badanym zjawiskiem, a także dotarcie do sfery indywidualnych postaw, emocji i motywacji – spojrzenie na dane zjawisko z perspektywy osoby, której bezpośrednio dotyczy. Kładzie nacisk na refleksję nad aktualnymi i potencjalnymi rozwiązaniami. Wywiad opiera się na dyspozycjach (scenariuszu) jednak dopuszcza możliwość modyfikowania kolejności i liczby pytań w zależności od reakcji respondenta.

W ramach niniejszego badania przeprowadzono łącznie 71 bezpośrednich indywidualnych wywiadów pogłębionych z przedstawicielami kadry zarządzającej lub merytorycznej różnych podmiotów, w tym:

- 8 wywiadów z przedsiębiorcami kooperującymi z PES;
- 2 wywiady z instytucjami otoczenia biznesu;
- Wywiady z przedstawicielami niereintegracyjnych podmiotów ekonomii społecznej, w tym:
    - 25 wywiadów z przedstawicielami organizacji pozarządowych;
    - 14 wywiadów z przedstawicielami spółdzielni socjalnych;
- Wywiady z przedstawicielami reintegracyjnych podmiotów ekonomii społecznej, w tym:
    - 9 wywiadów z przedstawicielami Centrów Integracji Społecznej;
    - 3 wywiady z przedstawicielami Klubów Integracji Społecznej;
    - 9 wywiadów z przedstawicielami Warsztatów Terapii Zajęciowej;
    - 3 wywiady z przedstawicielami Zakładów Aktywności Zawodowej.

Dodatkowo przeprowadzono trzy wywiady indywidualne z przedstawicielami podmiotów, które zakończyły działalność.

Analiza wywiadów indywidualnych została przeprowadzona przy pomocy narzędzia do obsługi badań jakościowych QDA Miner Lite.

2.4.4 Wywiady grupowe

Zogniskowany wywiad grupowy (ang. FGI – *focus group interview*), to jedna z najpopularniejszych metod badań jakościowych. Polega na dyskusji grupy respondentów/uczestników wywiadu na zadany z góry temat/grupę tematów według

Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej
Biuro Projektu
15-110 Białystok
ul. Kombatantów 7

Tel. 85 744 72 72 wew. 315
Fax 85 744 71 37
E-mail: projektes@rops-bialystok.pl
www.podlaskaekonomiaspoleczna.pl

przygotowanego wcześniej scenariusza. W trakcie wywiadu grupowego podejmowane są pytania o charakterze eksploracyjnym lub podsumowującym (w zależności od momentu procesu badania, w którym realizowany jest wywiad) w celu wyjaśnienia/zrozumienia zjawisk, motywacji, postaw, zachowań. Badanie prowadzone jest w oparciu o scenariusz wywiadu przez doświadczonego moderatora.

W pogłębionym wywiadzie grupowym możliwe jest stosowanie szeregu technik i metod pracy z grupą, które zapewniają wysoką wartość poznawczą tej metody. Należy jednak pamiętać, że kwintesencją zogniskowanych wywiadów grupowych jest moderowana, zogniskowana na danym zagadnieniu dyskusja, prowadzona w taki sposób, aby możliwe było uzyskanie pełnej, szczegółowej i możliwie precyzyjnej wiedzy o przedmiocie badania. Dlatego też przeprowadzenie zogniskowanych wywiadów grupowych wymaga odpowiednich umiejętności, wiedzy, a także znajomości odpowiednich technik pracy z grupą.

W ramach niniejszego badania przeprowadzono następujące wywiady grupowe:

- wywiad grupowy z dyrektorami PUP-ów z województwa podlaskiego;
- wywiad grupowy z kadrą zarządzającą OWES-ów;
- wywiad grupowy z pracownikami liniowymi OWES-ów;
- wywiad grupowy z przedstawicielami podmiotów, które zakończyły działalność,

oraz dodatkowo:

- wywiad grupowy z kadrą OWES dla subregionu białostockiego;
- wywiad grupowy z kadrą OWES dla subregionu suwalskiego;
- wywiad grupowy z kadrą OWES dla subregionu łomżyńskiego.

2.4.5 Studium przypadku

Studium przypadku (ang. *case study*) jest kompleksowym podejściem badawczym, obejmujących jedną jednostkę badania. Metoda studium łączy zarówno techniki reaktywne (wywiady), jak i niereaktywne (analiza danych zastanych, obserwacja nieuczestnicząca). Jest realizowane zgodnie z zasadą triangulacji, tak więc pozwala na zwiększenie wiarygodności i pełniejszą ocenę uzyskanych w ramach studium informacji. Studium przypadku dostarcza bowiem opisowych danych, które ukazują wielość zróżnicowanych perspektyw, a to z kolei umożliwia obiektywizację przedmiotu badań.

Tym samym połączenie stosowania różnych metod i technik badawczych pozwala na wszechstronny ogląd i analizę badanych zjawisk z uwzględnieniem kontekstu, w jakim one

Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej
Biuro Projektu
15-110 Białystok
ul. Kombatantów 7

Tel. 85 744 72 72 wew. 315
Fax 85 744 71 37
E-mail: projektes@rops-bialystok.pl
www.podlaskaekonomiaspoleczna.pl

funkcjonują. Wyróżnikiem studium przypadku jest również to, że jego celem nie jest generalizacja, ale zrozumienie i wnikliwy opis jednego przypadku ze względu na jego indywidualne walory poznawcze.

Celem przedmiotowego badania wykonano pogłębioną analizę pojedynczego przypadku (studium przypadku) modelowego funkcjonowania podmiotu ekonomii społecznej. Na postawie badań jakościowych i ilościowych wybrano Zakład Aktywności Zawodowej „My dla Innych" w Białymstoku. Jest to podmiot, który pomyślnie przeszedł trudności w funkcjonowaniu, współpracujący z otoczeniem, a ponadto – podmiot o istotnym znaczeniu integracyjnym i dużym zakresie świadczonych usług. Studium obejmowało:

- wizytę na miejscu wraz z wywiadem indywidualnym;
- ankietę telefoniczną CATI;
- analizę dokumentów i sprawozdań.

2.4.6 Warsztat ekspercki (rekomendacyjny) na koniec badania

Warsztat ekspercki (rekomendacyjny) odbył się na ostatnim etapie realizacji badania – w dniu 13.07.2017 r. Uczestniczyło w nim 7 osób – przedstawicieli OWES, WUP w Białymstoku i ROPS w Białymstoku oraz prowadzący z ramienia CRSG.

Warsztat miał na celu ocenę i weryfikację wstępnych wniosków oraz rekomendacji z badań. W ramach warsztatu dokonano ww. Weryfikacji, ale także wypracowano szereg nowych rekomendacji dla różnych instytucji, wspierających trwałość podmiotów ekonomii społecznej zarówno na poziomie regionalnym, jak i lokalnym oraz centralnym.

2.4.7 Ankieta CATI z podmiotami ekonomii społecznej

Ankieta CATI (ang. *computer assisted telephone interview*), czyli wspomagany komputerowo wywiad telefoniczny) to technika stosowana w badaniach ilościowych, polegająca na przeprowadzaniu wywiadów telefonicznych realizowanych przy wsparciu programu komputerowego. Pomiar przeprowadzany jest za pomocą wystandaryzowanego kwestionariusza, zawierającego pytania z listą gotowych możliwych odpowiedzi (kafeterią) lub też pytaniami półotwartymi/otwartymi, przygotowaną na etapie operacjonalizacji problematyki badawczej. Zastosowanie tej techniki badawczej pozwoliło na uzyskanie zestandaryzowanego materiału badawczego, podlegającego analizie statystycznej.

Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej
Biuro Projektu
15-110 Białystok
ul. Kombatantów 7

Tel. 85 744 72 72 wew. 315
Fax 85 744 71 37
E-mail: projektes@rops-bialystok.pl
www.podlaskaekonomiaspoleczna.pl

Wywiady prowadzone były z osobami decyzyjnymi w PES, najlepiej znającymi specyfikę danego podmiotu. Zgodnie z zapisem ze „Szczegółowej koncepcji badania", wywiady telefoniczne CATI były też podstawą do oszacowania skali podmiotów nieaktywnych. Podjęte zostały co najmniej trzy próby skontaktowania się z podmiotami. Jeśli nie udało się skontaktować, oznacza to, że podmiot jest nieaktywny.

Łącznie zrealizowano 128 ankiet. Poniższa tabela przedstawia zrealizowaną próbę badawczą.

Tabela 1. Planowana i zrealizowana próba badawcza dla ankiety CATI w ramach niniejszego badania z podziałem na różne rodzaje podmiotów

Rodzaj podmiotu	Planowana próba	Zrealizowana próba	Uwagi
Organizacje pozarządowe	80	80	Osiągnięto pełną planowaną próbę.
Spółdzielnie socjalne	20	21	Zidentyfikowano na podstawie baz i kontaktów 38 aktywnych spółdzielni socjalnych. Zgodnie z zapisem „Szczegółowej koncepcji badania" planowano przeprowadzić ankiety z połową z nich (19). Udało się przeprowadzić badania z 21 spółdzielniami socjalnymi, czyli z 55% istniejących podmiotów tego rodzaju.
CIS, KIS, WTZ, ZAZ	27	27	Zgodnie z zapisem „Szczegółowej koncepcji badania", planowano przeprowadzić badanie z 66% istniejącymi podmiotami reintegracyjnymi. Zidentyfikowano na podstawie baz i kontaktów 40 podmiotów reintegracyjnych, w tym: - 9 aktywnych CIS; - 4 aktywne KIS; - 4 aktywne ZAZ; - 23 aktywne WTZ. Udało się przeprowadzić ankiety

Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej
Biuro Projektu
15-110 Białystok
ul. Kombatantów 7

Tel. 85 744 72 72 wew. 315
Fax 85 744 71 37
E-mail: projektes@rops-bialystok.pl
www.podlaskaekonomiaspoleczna.pl

Rodzaj podmiotu	Planowana próba	Zrealizowana próba	Uwagi
			z 66% z nich (27), w tym: - 4 CIS; - 3 KIS; - 3 ZAZ; - 17 WTZ.

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badania (N=128)

Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej
Biuro Projektu
15-110 Białystok
ul. Kombatantów 7

Tel. 85 744 72 72 wew. 315
Fax 85 744 71 37
E-mail: projektes@rops-bialystok.pl
www.podlaskaekonomiaspoleczna.pl

3. Pojęcie trwałości i jej mierzenie

3.1 Podstawowe założenia i poziomy trwałości – analiza *desk research*

Aby rozpocząć pogłębioną analizę i ocenę trwałości funkcjonowania podmiotów ekonomii społecznej, należy rozpocząć od zastanowienia się nad samym pojęciem trwałości i jego definicją.

Rozważania na temat trwałości podmiotów ekonomii społecznej rozpocznijmy od wyboru literatury na ten temat. Pojęcie trwałości było analizowane w kilku opracowaniach, ale rzadko ściśle definiowane.

W pierwszej kolejności należy stwierdzić, że pojęcie trwałości ściśle wiąże się z pojęciem sukcesu przedsiębiorstwa. Aby zdobyć trwałość, przedsiębiorstwo musi przede wszystkim osiągnąć sukces. Ewa Bogacz-Wojtanowska w artykule pt. *Lokalizacja przedsiębiorstw społecznych – przymus czy wybór?*[1] wskazuje, że nie da się w sposób kategoryczny określić różnicy pomiędzy sukcesem a trwałością przedsiębiorstwa społecznego. Wg E.Bogacz-Wojtanowskiej, przedsiębiorstwo trwałe to takie:

- Którego liderzy dostrzegają stabilizację własnych działań;
- Które posiada określoną liczbę klientów;
    - Co pozwala na zachowanie płynności finansowej;
    - Co umożliwia utrzymanie się na rynku (z ewentualnym wsparciem, które jest stałe i wynika z realizacji celów społecznych, np. W przypadku zakładów aktywności zawodowej);

Natomiast przedsiębiorstwo, które odniosło sukces, to takie:

- Którego liderzy uznają, że organizacja odniosła sukces;
- W którego ofercie pojawiają się nowe usługi i produkty;
- W którym zwiększa się liczba zatrudnianego personelu;
- Które jest stabilne finansowo;
- Które posiadane nadwyżki inwestuje w nowe przedsięwzięcia biznesowe;
- Którego obszar działalności stale się rozszerza;
- Którego usługi nie mają tylko charakteru lokalnego.

[1] Bogacz-Wojtanowska E., Lokalizacja przedsiębiorstw społecznych- przymus czy wybór?, 2014, Ekonomia społeczna 1 (9), s. 20-28.

Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej
Biuro Projektu
15-110 Białystok
ul. Kombatantów 7

Tel. 85 744 72 72 wew. 315
Fax 85 744 71 37
E-mail: projektes@rops-bialystok.pl
www.podlaskaekonomiaspoleczna.pl

W raporcie „Przedsiębiorstwa społeczne: czynniki trwałości", opracowanym przez zespół pod kierownictwem dr. Tomasza Kaźmierczaka, autorzy przedstawiają czynniki ekonomiczne i społeczne, które wpływają na trwałość podmiotu ES:

1) Czynniki ekonomiczne:
    a. Przedmiot obrotu gospodarczego;
    b. Strategie biznesowe;
    c. Strategie biznesowe;
    d. Strategie zdobywania klientów;
    e. Strategie organizacyjne;
    f. Hybrydowość rozwiązań organizacyjnych;
2) Czynniki społeczne:
    a. Typ przywództwa;
    b. Osadzenie w sieciach społecznych (poziom kapitału społecznego);
    c. Potencjał społeczności, w której działa przedsiębiorstwo;
    d. Relacje z lokalnymi władzami.

Przy definiowaniu kwestii związanych z trwałością, należy zwrócić także uwagę na fakt, że mimo wspólnego określenia „Ekonomia społeczna", różne podmioty mieszczące się w tym pojęciu działają w różny sposób. Można umiejscowić je na kontinuum od podmiotów najbardziej do najmniej rynkowych. Podmioty rynkowe to takie, które – przynajmniej docelowo – mają za zadanie utrzymać się na rynku jedynie przy pomocy sprzedaży własnych produktów i usług. Z kolei czym mniej rynkowy podmiot, tym większy musi być udział dofinansowania ze źródeł zewnętrznych. Kontinuum to przedstawia poniższy schemat:

Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej
Biuro Projektu
15-110 Białystok
ul. Kombatantów 7

Tel. 85 744 72 72 wew. 315
Fax 85 744 71 37
E-mail: projektes@rops-bialystok.pl
www.podlaskaekonomiaspoleczna.pl

Rysunek 2. Kontinuum urynkowienia PES

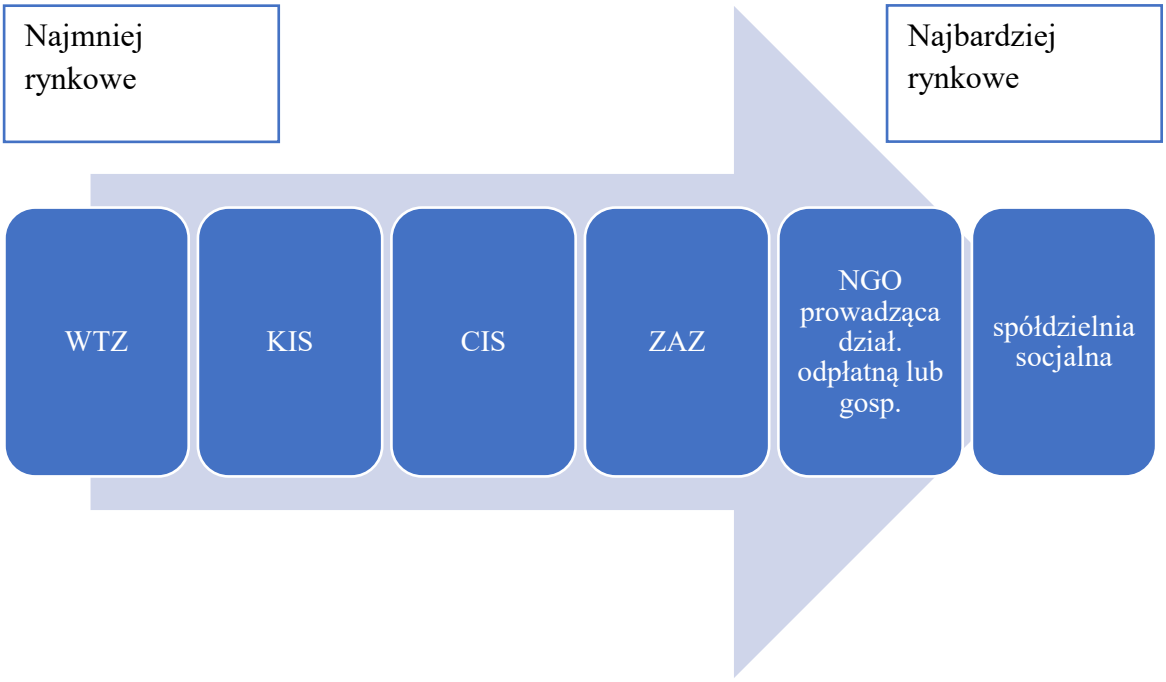

Źródło: opracowanie własne

Z punktu widzenia analiz dotyczących trwałości, kontinuum urynkowienia jest istotne o tyle, że czym bardziej rynkowy podmiot, tym bardziej jego trwałość zależy od usamodzielnienia się go na rynku, zaś w przypadku podmiotów mniej rynkowych do trwałości przyczyniają się przede wszystkim przekazywane w sposób ciągły dotacje zewnętrzne. Należy tu jednak zwrócić uwagę, że schemat działania jest stosunkowo podobny – i w jednym i w drugim przypadku przedsiębiorstwo ma swego rodzaju „klienta", którym w przypadku podmiotów nierynkowych jest zewnętrzny donator.

Na podstawie informacji z różnego rodzaju opracowań, twórcy niniejszego raportu sporządzili listę poziomów, dla których można mówić o trwałości podmiotu ekonomii społecznej. Z każdym z tych poziomów wiążą się dodatkowe pytania.

Poziom pierwszy trwałości to trwałość istnienia (przetrwanie). Definicja trwałości na tym poziomie brzmiałaby następująco: trwałość PES oznacza jego fizyczne istnienie (w sensie formalnym – rejestracji, odprowadzania podstawowych danin do państwa etc). Z poziomem tym wiążą się jednak podstawowe pytania:

1) Jak długo musi istnieć (przetrwać) przedsiębiorstwo społeczne, by mówić o trwałości?

Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej
Biuro Projektu
15-110 Białystok
ul. Kombatantów 7
Tel. 85 744 72 72 wew. 315
Fax 85 744 71 37
E-mail: projektes@rops-bialystok.pl
www.podlaskaekonomiaspoleczna.pl

2) Czy samo istnienie przedsiębiorstwa społecznego wystarczy? (tu należy wspomnieć o wielu podmiotach, które – jak wskazuje na to także niniejsze badanie – są wpisane do rejestrów PES, jednak de facto nie prowadzą działalności);

Z pewnością istnienie jest warunkiem *sine qua non* trwałości, jednak nie jest warunkiem wystarczającym. Aby mówić o trwałości, PES musi także działać. Dlatego poziom drugi trwałości określono jako trwałość działania. Na tym poziomie, trwałość PES oznacza jego działanie. Należy jednak zadać sobie pytania:

1) Jak zdefiniować „działanie"? Czy sam fakt np. odprowadzania podatków czy składek ZUS nie stanowi już działania?

2) Jaki poziom działania (masę krytyczną) powinien osiągnąć PES, by można było mówić, że działa w sposób trwały? (czy np. o trwałości PES można mówić w sytuacji, gdy działa on okazjonalnie, np. raz do roku przy okazji określonego wydarzenia?)

Widzimy zatem, że rozważania na poziomie trwałości działania nie wystarczają. Konieczne jest dodanie trzeciego poziomu – poziomu trwałości efektów. Na tym poziomie trwałość oznacza zarówno przetrwanie (pierwszy poziom – istnienie PES), stabilizację (drugi poziom – działanie PES), jak i efekty działalności PES na pewnym zadowalającym poziomie. Efekty te dzielą się przede wszystkim na dwa rodzaje:

- efekty ekonomiczne, wyrażone w wynikach finansowych PES;
- efekty społeczne, wyrażone np. W trwałości stworzonych miejsc pracy lub zatrudnienia osób, które były uczestnikami/pracownikami danego PES, w stopniu reintegracji społecznej uczestników/pracowników PES etc.

3.1.1 Trwałość PES w województwie podlaskim – wstępny warsztat ekspercki

Podczas wstępnego warsztatu, eksperci wypowiedzieli się na temat specyfiki trwałości podmiotów ekonomii społecznej w województwie podlaskim wg zdefiniowanych poziomów.

Na poziomie pierwszym (istnienia) stosunkowo największa trwałość występuje w przypadku organizacji pozarządowych, WTZ i ZAZ. W przypadku NGOs dotyczy to przede wszystkim prowadzących działalność odpłatną (poziom trwałości działalności gospodarczej jest już nieco niższy). Organizacje te mają swój, najczęściej stosunkowo niewielki zakres działalności, często istnieją od lat i ich istnienie jest zasadniczo stabilne – rzadko wypisują się z rejestrów (co jednak oznacza, że w rejestrach mamy do czynienia z niedziałającymi organizacjami). Działają często w sposób projektowy, nie zaś ciągły.

Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej
Biuro Projektu
15-110 Białystok
ul. Kombatantów 7

Tel. 85 744 72 72 wew. 315
Fax 85 744 71 37
E-mail: projektes@rops-bialystok.pl
www.podlaskaekonomiaspoleczna.pl

Trwałość spółdzielni socjalnych, jeśli chodzi o istnienie, jest zróżnicowana – istnieją spółdzielnie, które działają od wielu lat, i takie, które mają „projektowy" charakter – powstały w ramach wsparcia zewnętrznego, ale nie umieją utrzymać się na rynku.

Niska jest natomiast trwałość istnienia CIS i KIS, które w dużej mierze zależne są od projektów i zewnętrznego dofinansowania.

Na poziomie działania sytuacja jest już nieco inna. Najtrwalszymi organizacjami są WTZ-y i ZAZ-y, które – jeśli istnieją – to także, zdaniem ekspertów, działają w sposób ciągły i intensywny. Nieco mniej trwałe są CIS-y i KIS-y – jeżeli istnieją (mają dofinansowanie), zazwyczaj w sposób ciągły prowadzą swoją działalność. Organizacje pozarządowe, jak wskazano powyżej, często działają w sposób nieciągły i część z nich istnieje w rejestrach, choć nie działa - więc ich trwałość można ocenić jako mniejszą. Eksperci wskazali także, że najmniejszy poziom trwałości dotyczy spółdzielni socjalnych – duża część tych założonych w pierwszym, dynamicznym okresie rozwoju ekonomii społecznej (przed rokiem 2013) dziś już nie istnieje.

W przypadku poziomu trzeciego – poziomu trwałości efektów eksperci nie określili rankingu wg grup PES, ze względu na fakt, że ich trwałość jest bardzo zróżnicowana w zależności od podmiotu, a ocena efektów jest złożona. Wskazali natomiast szereg wskaźników trwałości, które składają się na model trwałości PES (*vide* kolejny podrozdział).

Poniższa tabela przedstawia ranking trwałości pierwszo- i drugopoziomowej różnych rodzajów PES.

Tabela 2. Ranking trwałości rodzajów PES w województwie podlaskim wg ekspertów

POZIOM TRWAŁOŚCI	RANKING RODZAJÓW PES
Poziom 1 – istnienie	1) WTZ i ZAZ 2) NGOs prowadzące działalność odpłatną 3) NGOs prowadzące działalność gospodarczą 4) Spółdzielnie socjalne 5) CIS, KIS
Poziom 2 – działanie	1) WTZ i ZAZ 2) CIS, KIS 3) NGOs prowadzące działalność odpłatną

Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej
Biuro Projektu
15-110 Białystok
ul. Kombatantów 7
Tel. 85 744 72 72 wew. 315
Fax 85 744 71 37
E-mail: projektes@rops-bialystok.pl
www.podlaskaekonomiaspoleczna.pl

POZIOM TRWAŁOŚCI	RANKING RODZAJÓW PES
	4) NGOs prowadzące działalność gospodarczą 5) Spółdzielnie socjalne

Źródło: opracowanie własne na podstawie wstępnego warsztatu eksperckiego

3.1.2 Wypracowany model trwałości PES

Na podstawie powyższych założeń i wstępnych analiz, w ramach warsztatu eksperckiego wypracowano model trwałości dla województwa podlaskiego. Wyróżniono kilka grup PES pod względem sposobu działania, który oddziałuje na rodzaj i obszary trwałości. Grupy te obejmują:

1) Podmioty reintegracyjne, opierające się głównie na dotacjach zewnętrznych – CIS, KIS, WTZ i ZAZ
2) Spółdzielnie socjalne
3) Organizacje pozarządowe prowadzące działalność gospodarcza.

W każdej z grup określono podstawowe wskaźniki oraz czynniki trwałości, które odpowiadają charakterowi i działaniom danej grupy podmiotów. Model wskaźników i grup przedstawia poniższa tabela.

Tabela 3. Model trwałości PES (na trzecim poziomie – efekty działania) - wskaźniki i czynniki

GRUPA PODMIOTÓW	WSKAŹNIKI TRWAŁOŚCI	CZYNNIKI TRWAŁOŚCI
CIS, KIS, WTZ, ZAZ	• ciągłość finansowania; • przyjmowanie nowych uczestników/pracowników; • trwałość jakości pracy (CIS, KIS); • radzenie sobie klientów na rynku pracy po opuszczeniu instytucji (CIS, KIS, ZAZ); • pozyskiwanie nowych	• wykwalifikowana kadra; • efektywna praca; • współpraca z innymi instytucjami; • świadomość społeczna dotycząca pożyteczności ww. podmiotów;

Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej
Biuro Projektu
15-110 Białystok
ul. Kombatantów 7

Tel. 85 744 72 72 wew. 315
Fax 85 744 71 37
E-mail: projektes@rops-bialystok.pl
www.podlaskaekonomiaspoleczna.pl

GRUPA PODMIOTÓW	WSKAŹNIKI TRWAŁOŚCI	CZYNNIKI TRWAŁOŚCI
	klientów i rynków zbytu (ZAZ); • aktywny udział uczestników w zajęciach.	
SPÓŁDZIELNIE SOCJALNE	• ciągłość kadrowa; • stała lub wzrastająca liczba miejsc pracy; • wieloletnie planowanie; • dodatni wynik finansowy; • ciągła realizacja celów społecznych.	• silny lider; • rynek zbytu (nisza rynkowa); • konkurencyjny produkt/usługa; • planowanie ryzyka i zapobieganie mu; • wykorzystanie klauzul społecznych; • współpraca z biznesem i administracją
ORGANIZACJE POZARZĄDOWE PROWADZĄCE DZIAŁALNOŚC ODPŁATNĄ/ GOSPODARCZĄ	• stały skład osobowy; • trwałość miejsc pracy; • aktywne i ciągłe realizowanie celów statutowych; • przeznaczanie wypracowanych środków na rozwój jednostki; • rozpoznawalność i pozytywna • opinia o marce.	• silny lider; • dobra współpraca z innymi organizacjami i instytucjami;

Źródło: opracowanie własne na podstawie wstępnego warsztatu eksperckiego

Powyższy model przedstawia zarówno wskaźniki, czyli te zjawiska, które wskazują na wysoką trwałość działalności danej grupy podmiotów, jak i czynniki trwałości, czyli fakty, zjawiska i stany rzeczy, dzięki którym dana grupa PES uzyskuje wysoką trwałość.

Założenia powyższego modelu weryfikują przeprowadzone przez Wykonawcę badania wśród podlaskich podmiotów ekonomii społecznej.

Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej
Biuro Projektu
15-110 Białystok
ul. Kombatantów 7

Tel. 85 744 72 72 wew. 315
Fax 85 744 71 37
E-mail: projektes@rops-bialystok.pl
www.podlaskaekonomiaspoleczna.pl

4. Analiza *desk research*

4.1 Dokumenty strategiczne i programowe wpływające na stan ekonomii społecznej w województwie podlaskim

Dwoma najważniejszymi obecnie dokumentami strategicznymi i programowymi wpływającymi na stan ES w województwie podlaskim są:

- Krajowy Program Rozwoju Ekonomii Społecznej 2014-2020;
- Wieloletni Program Rozwoju Ekonomii Społecznej w Województwie Podlaskim na lata 2013-2020;

Istotne dla niniejszego opracowania są następujące wnioski:

1) Tekst KPRES wskazuje, że „*Jednym z warunków koniecznych rozwoju ekonomii społecznej jest jej trwałe i wieloaspektowe osadzenie i zakorzenienie we wspólnocie samorządowej. Jak wynika z badań oraz doświadczeń przedsiębiorców, silne powiązania podmiotów ekonomii społecznej z lokalnymi aktorami, takimi jak administracja, przedsiębiorcy i organizacje obywatelskie, są jednym z podstawowych czynników jej potencjalnego gospodarczego i społecznego sukcesu*"[2]. A zatem formułując rekomendacje do działań związanych z utrzymaniem trwałości PES należy traktować same PES jako elementy szerszego systemu powiązań wielu instytucji na poziomie lokalnej społeczności. Kluczową rolę w tym systemie odgrywa jednostka samorządowa.
2) Konieczne jest także wsparcie współpracy ponadlokalnej PES. „*Konieczne jest wreszcie budowanie powiązań kooperacyjnych na poziomie ponadlokalnym, czemu służyć mają m.in. klastry, partnerstwa, franczyza społeczna (działanie III.4.). Włączenie PES do współpracy w ramach szerszych, branżowych powiązań kooperacyjnych, stworzenie warunków zapewniających im możliwość nawiązywania trwałych, stabilnych więzi gospodarczych, może mieć istotny wpływ na konkurencyjność sektora*"[3].
3) Najistotniejszym aspektem trwałości wskazywanym w KPRES jest trwałość stworzonych przez PES miejsc pracy (planowane 35 000 miejsc pracy w okresie realizacji programu).

[2] KPRES, str. 28.
[3] Tamże.

Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej
Biuro Projektu
15-110 Białystok
ul. Kombatantów 7
Tel. 85 744 72 72 wew. 315
Fax 85 744 71 37
E-mail: projektes@rops-bialystok.pl
www.podlaskaekonomiaspoleczna.pl

4) Mając na względzie powyższe wnioski, należy zauważyć, że do kierunków interwencji WPRES, które mogą w sposób szczególny przyczynić się do trwałości sektora ES w województwie podlaskim, należą:

   a. Inicjowanie i wspieranie kooperacji biznesu z przedsiębiorstwami społecznymi;

   b. Wzrost poziomu aktywności społeczności lokalnych i liderów społecznych w obszarze ES;

   c. Wspieranie finansowe tworzenia i działania podmiotów ekonomii, w szczególności w zakresie ich funkcji reintegracyjnych i zatrudnieniowych;

   d. Pozyskanie i/lub przeznaczenie przez jednostki samorządu terytorialnego wewnętrznych i zewnętrznych finansowania rozwoju ekonomii społecznej;

   e. Wspieranie samorządów lokalnych oraz przedsiębiorstw społecznych i podmiotów ekonomii społecznej w pozyskiwaniu środków wewnętrznych i zewnętrznych;

   f. Inspirowanie i zachęcanie do wspierania przedsiębiorstw społecznych przez lokalne społeczności;

   g. Poszukiwanie i wspieranie innowacyjnych mechanizmów trwałego finansowania ekonomii społecznej na poziomie lokalnym i regionalnym.

4.2 Trwałość podmiotów ES z punktu widzenia badania kondycji podmiotów ES

Przeprowadzone w 2016 r. na zlecenie ROPS w Białymstoku badanie pt. „Kondycja sektora ekonomii społecznej w województwie podlaskim" wskazuje na kilka wniosków istotnych dla niniejszego opracowania:

1) Badanie wskazuje, że istnieje problem z trwałością podmiotów ekonomii społecznej w województwie podlaskim: „*Zdecydowana większość podmiotów ekonomii społecznej działa w krótkim okresie czasu. Połowa z nich funkcjonuje maksymalnie do 5 lat. Stosunkowo najdłużej działają warsztaty terapii zajęciowej (wszystkie powyżej 5 lat), a najkrócej, bo do 5 lat działają zakłady aktywności zawodowej*"[4].

[4] „Kondycja sektora ekonomii społecznej w województwie podlaskim", Market Research World dla ROPS w Białymstoku, Białystok 2016, str. 133.

Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej
Biuro Projektu
15-110 Białystok
ul. Kombatantów 7

Tel. 85 744 72 72 wew. 315
Fax 85 744 71 37
E-mail: projektes@rops-bialystok.pl
www.podlaskaekonomiaspoleczna.pl

2) Najważniejsze zdiagnozowane w ramach badania problemy przyczyniające się do likwidacji podmiotów ekonomii społecznej to: problemy wewnętrzne: brak umiejętności zarządczych, brak rozeznania rynku, problemy z pozyskaniem kadry, problemy z utrzymaniem płynności finansowej oraz zakończenie projektu, do którego realizacji powołano podmiot; problemy zewnętrzne: utrata finansowania, niższa konkurencyjność oraz negatywne stereotypy dotyczące grup defaworyzowanych zawodowo, które stanowią trzon podmiotów ekonomii społecznej. Należy w ramach niniejszego badania zweryfikować ww. kwestie i stworzyć rekomendacje do radzenia sobie z tymi kwestiami.

3) Autorzy raportu wskazują, że „*Przedstawiciele zamkniętych PES nie wiedzieli, gdzie i do kogo mogliby się zwrócić po pomoc w przezwyciężeniu trudnośc*i". A zatem należy opracować rekomendacje do działań dla instytucji wsparcia tak, by istniał trwały i stabilny punkt kontaktowy, do którego PES-y zagrożone likwidacją mogą zgłosić się po pomoc.

4.3 Możliwości rozwoju ekonomii społecznej w województwie podlaskim

Możliwość rozwoju ekonomii społecznej w województwie podlaskim tworzą przede wszystkim różnego rodzaju formy wsparcia i dofinansowania dla istniejących lub tworzących się podmiotów ekonomii społecznej. Tworzy je przede wszystkim Regionalny Program Operacyjny Województwa Podlaskiego na lata 2014-2020.

W ramach Regionalnego Programu Operacyjnego możliwe do wykorzystania są następujące działania dla podmiotów ES:

Działanie 7.1. Rozwój działań aktywnej integracji

Do typów projektów należą:

- Usługi reintegracji społeczno-zawodowej skierowanej do osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym świadczone przez CIS i KIS, w tym także:
    - stworzenie nowych miejsc reintegracji społeczno–zawodowej w istniejących podmiotach, o których mowa w ustawie z dnia 13 czerwca 2003 r. o zatrudnieniu socjalnym;
    - utworzenie podmiotów o których mowa w ustawie z dnia 13 czerwca 2003 r. o zatrudnieniu socjalnym
- Usługi na rzecz wsparcia zatrudnienia i rehabilitacji zawodowej i społecznej osób z niepełnosprawnościami w ramach ZAZ i WTZ poprzez:

Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej
Biuro Projektu
15-110 Białystok
ul. Kombatantów 7
Tel. 85 744 72 72 wew. 315
Fax 85 744 71 37
E-mail: projektes@rops-bialystok.pl
www.podlaskaekonomiaspoleczna.pl

- zwiększenie liczby osób z niepełnosprawnościami zatrudnionych w istniejących ZAZ oraz objęcie tych osób usługami aktywnej integracji; wsparcie osób z niepełnosprawnościami dotychczas zatrudnionych w ZAZ nową ofertą w postaci usług aktywnej integracji ukierunkowaną na przygotowanie tych osób do podjęcia zatrudnienia poza ZAZ;
- wsparcie usługami aktywnej integracji nowych osób w istniejących WTZ; wsparcie dotychczasowych uczestników WTZ nowa ofertą w postaci usług aktywnej integracji;
- tworzenie nowych ZAZ.

Działanie 7.2. Rozwój usług społecznych.

Beneficjentem obu poddziałań mogą być podmioty ekonomii społecznej

Poddziałanie 7.2.1 - Rozwój usług społecznych i zdrowotnych na rzecz osób zagrożonych wykluczeniem społecznym – typy projektów interesujące dla PES:

- Wsparcie usług opiekuńczych dla osób niesamodzielnych oraz usług asystenckich dla osób z niepełnosprawnościami świadczonych w społeczności lokalnej (WTZ);
- Wsparcie deinstytucjonalizacji opieki nad osobami niesamodzielnymi poprzez wykorzystanie nowoczesnych technologii informacyjno-komunikacyjnych w formie teleopieki, systemów przywoławczych.

Poddziałanie 7.2.2 - Rozwój usług społecznych w ramach BOF społecznym – typy projektów interesujące dla PES: jak w poddziałaniu 7.2.2.

Działanie 7.3. Wzmocnienie roli ekonomii społecznej w rozwoju społeczno-gospodarczym województwa podlaskiego – działania OWES i ROPS.

Ponadto podmioty ekonomii społecznej są wskazane jako beneficjenci działania 2.5 - **Aktywne i zdrowe starzenie się**. Interesujące mogą być dla PES typy projektów takie jak:

- Realizacja programów profilaktyki zdrowotnej (pierwotnej i wtórnej), dotyczących chorób będących istotnym problemem zdrowotnym regionu.
- Realizacja programów dotyczących przekwalifikowania pracowników długotrwale pracujących w warunkach negatywnie wpływających na zdrowie, przygotowujących

Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej
Biuro Projektu
15-110 Białystok
ul. Kombatantów 7

Tel. 85 744 72 72 wew. 315
Fax 85 744 71 37
E-mail: projektes@rops-bialystok.pl
www.podlaskaekonomiaspoleczna.pl

do kontynuowania pracy na innych stanowiskach o mniejszym obciążeniu dla zdrowia, wspierających osoby w decyzji o pozostaniu aktywnym społecznie i zawodowo, w tym poprzez umożliwienie przekwalifikowania pracownika i umożliwienie mu wykonywania pracy bez narażenia na czynniki zagrażające zdrowiu; dostosowywanie warunków pracy do wyzwań związanych ze starzeniem się społeczeństwa, eliminowanie zdrowotnych czynników ryzyka w miejscu pracy.

Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej
Biuro Projektu
15-110 Białystok
ul. Kombatantów 7

Tel. 85 744 72 72 wew. 315
Fax 85 744 71 37
E-mail: projektes@rops-bialystok.pl
www.podlaskaekonomiaspoleczna.pl

5. Analiza ilościowa – wyniki badania CATI

5.1 Podmioty niereintegracyjne

5.1.1 Organizacje pozarządowe

5.1.1.1 Sytuacja organizacji – samoocena, finanse, zatrudnienie

Wyniki badań ilościowych wskazują, że samoocena sytuacji finansowej organizacji pozarządowych w województwie podlaskim jest stosunkowo wysoka (*vide* wykres poniżej), choć największy odsetek tych podmiotów wskazał, że sytuacja ta jest zróżnicowana (50%). Jedynie 2,5% NGOs wskazało, że sytuacja ich jest bardzo dobra, natomiast żaden podmiot nie wskazał, że jest ona bardzo zła.

Wykres 1. Samoocena sytuacji finansowej badanych organizacji pozarządowych (odsetek organizacji wskazujących daną ocenę)

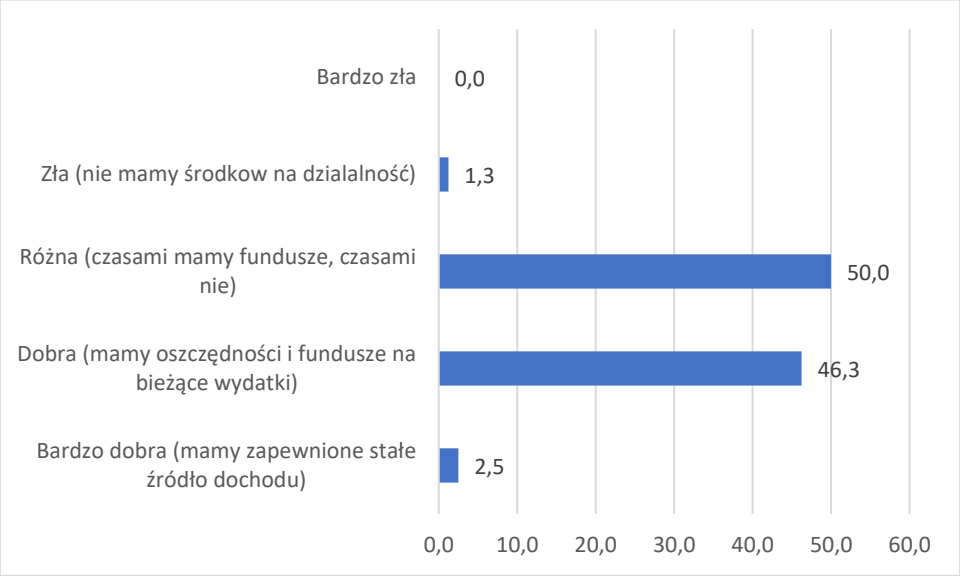

Źródło: opracowanie własne na podstawie ankiety CATI, N=80

W pierwszej kolejności, organizacje zapytano o wysokość obrotów w 2016 r. Jak wskazuje poniższa tabela, obroty organizacji pozarządowych z województwa podlaskiego są zróżnicowane, choć najczęściej mieszczą się one w dwóch przedziałach: od 10 001 do 50 000

Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej
Biuro Projektu
15-110 Białystok
ul. Kombatantów 7
Tel. 85 744 72 72 wew. 315
Fax 85 744 71 37
E-mail: projektes@rops-bialystok.pl
www.podlaskaekonomiaspoleczna.pl

zł (25% badanych) oraz od 100 001 do 500 000 zł (taki sam odsetek badanych). Najwyższy obrót, powyżej 1 mln zł, wskazała jedna badana organizacja.

Wykres 2. Obroty badanych organizacji pozarządowych w 2016 r. (odsetek badanych wskazujących dany przedział)

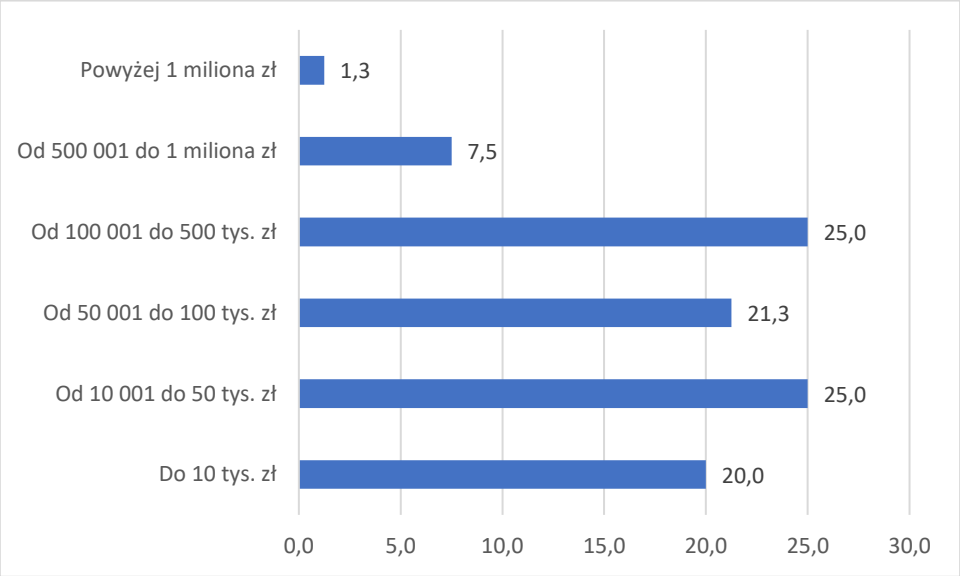

Źródło: opracowanie własne na podstawie ankiety CATI, N=80

W następnej kolejności badani mieli ocenić zmianę swojej sytuacji od założenia podmiotu lub od 2007 r. organizacje pozarządowe prowadzące działalność gospodarczą pytano o wielkość sprzedaży, zaś organizacje nieprowadzące takiej działalności – o liczbę osób objętych wsparciem. W zdecydowanej większości przypadków sytuacja badanych NGOs poprawiła się. Żaden podmiot nie wskazał na pogorszenie sytuacji, jedynie 8,8% badanych twierdzi, że pozostała ona bez zmian (vide wykres poniżej).

Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej
Biuro Projektu
15-110 Białystok
ul. Kombatantów 7

Tel. 85 744 72 72 wew. 315
Fax 85 744 71 37
E-mail: projektes@rops-bialystok.pl
www.podlaskaekonomiaspoleczna.pl

Wykres 3. Zmiana sytuacji badanych organizacji pozarządowych (w przypadku organizacji prowadzących działalność gospodarczą - sprzedaż; w przypadku pozostałych - zmiana liczby wspieranych osób) od roku 2007 lub od początku działalności (odsetek wskazań)

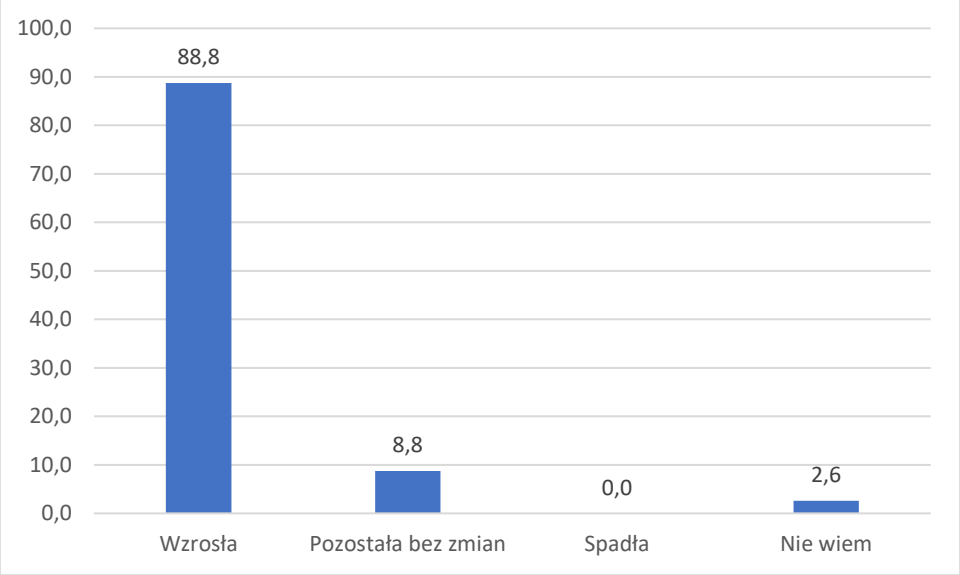

Źródło: opracowanie własne na podstawie ankiety CATI, N=80

Badane organizacje zapytano także o obroty w ostatnim roku. Ponad 2/3 badanych zadeklarowało, że ich obroty wzrosły w 2016 r. o przynajmniej 1%. Przeciwnego zdania było 28,8% respondentów. Odpowiedzi na to pytanie potwierdzają, że ostatni rok był dobrym okresem dla podlaskich NGOs.

Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej
Biuro Projektu
15-110 Białystok
ul. Kombatantów 7

Tel. 85 744 72 72 wew. 315
Fax 85 744 71 37
E-mail: projektes@rops-bialystok.pl
www.podlaskaekonomiaspoleczna.pl

Wykres 4. Deklaracje wzrostu obrotów organizacji pozarządowych w 2016 r. o co najmniej 1% (odsetek wskazań)

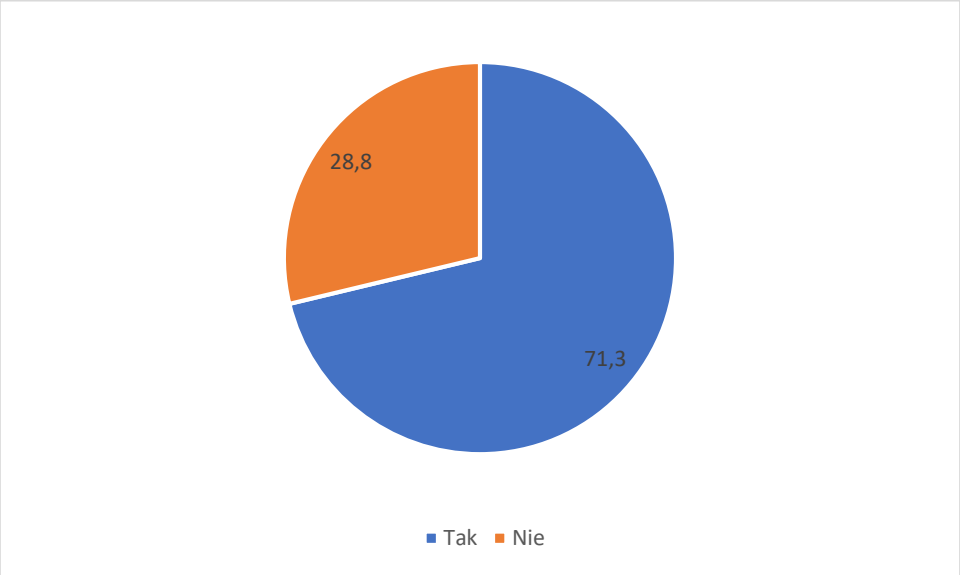

Źródło: opracowanie własne na podstawie ankiety CATI, N=80

Najwięcej badanych organizacji pozarządowych zatrudnia od 2 do 6 osób. Istnieje także stosunkowo duża grupa zatrudniająca około 20 osób, a także organizacji nie zatrudniających żadnego pracownika. Dane na ten temat wskazuje tabela poniżej.

Tabela 4. Liczba badanych organizacji pozarządowych zatrudniających wskazaną liczbę pracowników

Liczba pracowników	Liczba organizacji
0	5
1	2
2	9
3	11
4	8
5	9
6	6
7	3
8	5
9	5
10	2
12	3
15	3
16	1

Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej
Biuro Projektu
15-110 Białystok
ul. Kombatantów 7

Tel. 85 744 72 72 wew. 315
Fax 85 744 71 37
E-mail: projektes@rops-bialystok.pl
www.podlaskaekonomiaspoleczna.pl

Liczba pracowników	Liczba organizacji
17	1
20	5
30	1
40	1

Źródło: opracowanie własne na podstawie ankiety CATI, N=80

Podobnie jak sprzedaż i liczba wspieranych osób, także zatrudnienie wzrosło w badanych organizacjach pozarządowych od 2007 r. (lub od rozpoczęcia działalności, jeżeli działalność ta rozpoczęła się później). Żadna organizacja nie wskazała na spadek zatrudnienia, zaś aż 82,5% - na jego wzrost w tym okresie.

Wykres 5. Zmiana zatrudnienia w badanych organizacjach pozarządowych od 2007 r. (lub, jeśli organizacja została założona później - od początku działalności) (odsetek wskazań)

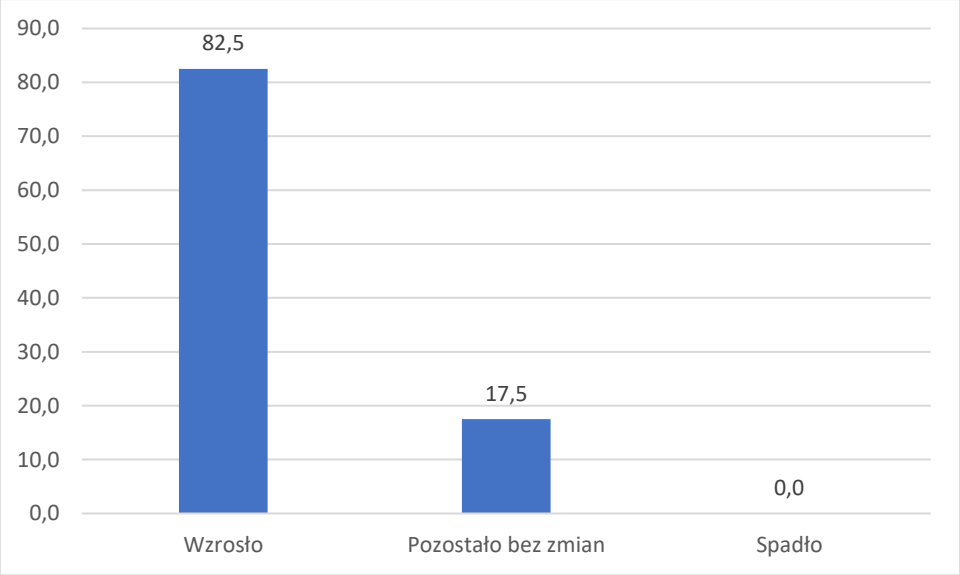

Źródło: opracowanie własne na podstawie ankiety CATI, N=80

Wynagrodzenia w podlaskich organizacjach pozarządowych są raczej niskie – niższe od przeciętnego wynagrodzenia krajowego (które wg GUS w kwietniu 2017 r. wyniosło 4489,07 zł brutto, czyli ok. 3193,99 zł netto). Tymczasem żadna organizacja nie wskazała średniej wynagrodzeń wyższej niż 2500 zł netto. 80% badanych NGOs wskazało przeciętne miesięczne wynagrodzenia swoich pracowników między 1001 a 2000 zł netto, vide wykres poniżej.

Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej
Biuro Projektu
15-110 Białystok
ul. Kombatantów 7
Tel. 85 744 72 72 wew. 315
Fax 85 744 71 37
E-mail: projektes@rops-bialystok.pl
www.podlaskaekonomiaspoleczna.pl

Wykres 6. Przeciętne miesięczne wynagrodzenie netto wg deklaracji badanych organizacji (odsetek wskazań)

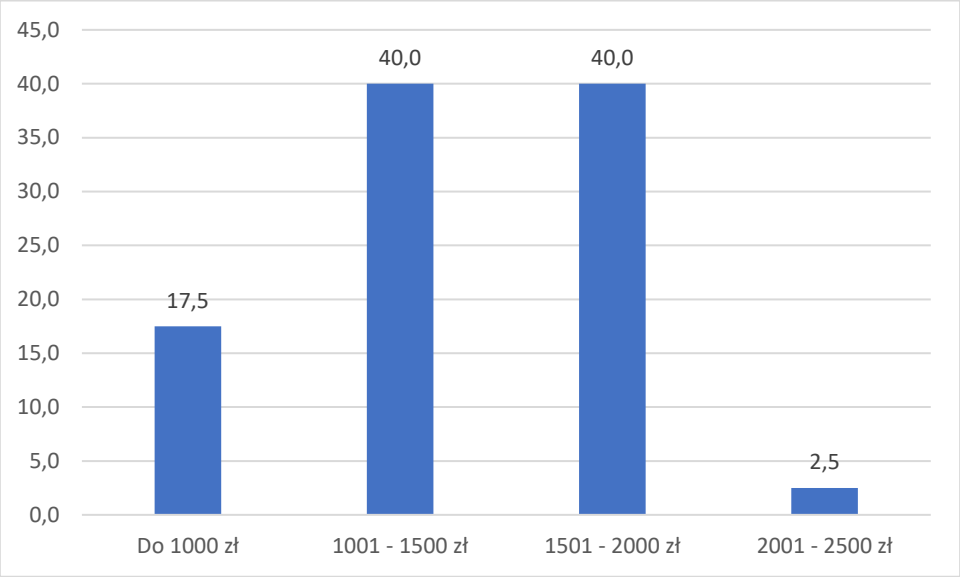

Źródło: opracowanie własne na podstawie ankiety CATI, N=80

Jak się jednak okazuje, jedynie niecałe 9% badanych organizacji pozarządowych zatrudnia osoby z grup zagrożonych wykluczeniem społecznym. Ponad 91% NGOs nie zatrudnia żadnej takiej osoby, a 4% lub więcej kadry rekrutującej się z tych grup zadeklarowało jedynie 3,8% badanych.

Wykres 7. Udział organizacji, w których wskazany odsetek kadry rekrutuje się spośród osób zagrożonych wykluczeniem społecznym (odsetek wskazań)

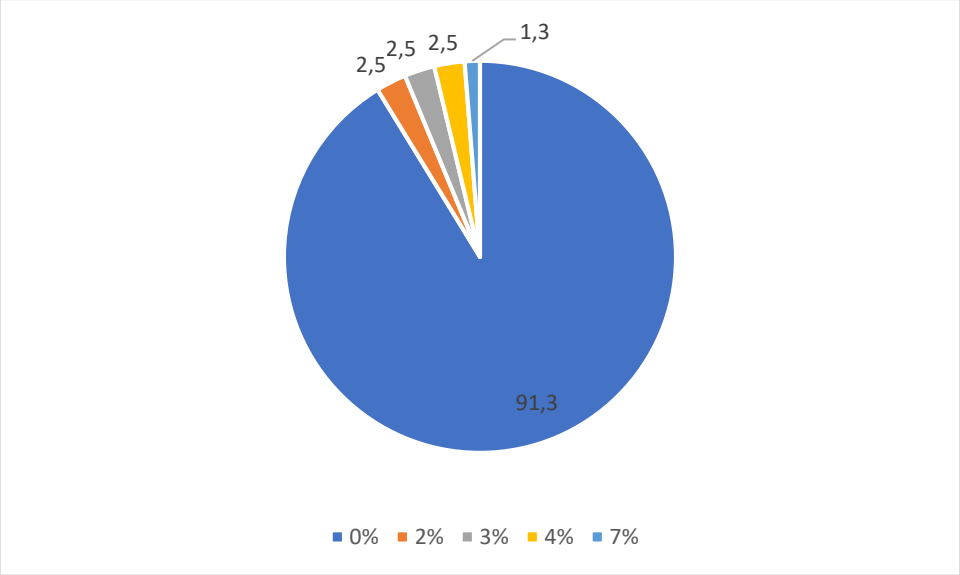

Źródło: opracowanie własne na podstawie ankiety CATI, N=80

Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej
Biuro Projektu
15-110 Białystok
ul. Kombatantów 7

Tel. 85 744 72 72 wew. 315
Fax 85 744 71 37
E-mail: projektes@rops-bialystok.pl
www.podlaskaekonomiaspoleczna.pl

5.1.1.2 Działania, klienci, rynek i źródła finansowania

Z punktu widzenia badania ilościowego, jedynie 15% organizacji pozarządowych wskazuje na prowadzenie działalności gospodarczej, natomiast 60% z nich prowadzi działalność statutową odpłatną.

Wykres 8. Formy działalności prowadzonej przez badane organizacje pozarządowe (odsetek wskazań)

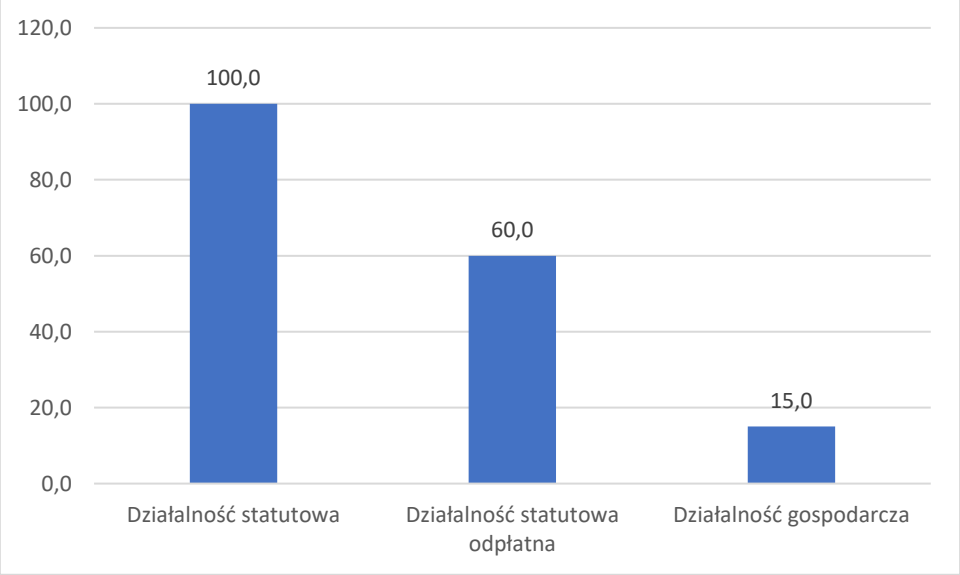

Źródło: opracowanie własne na podstawie ankiety CATI, N=80

Najczęstszymi odbiorcami usług badanych organizacji pozarządowych są osoby fizyczne (wskazało tak 71% respondentów) oraz jednostki samorządu terytorialnego (24%). Rzadziej NGOs świadczą usługi dla sektora prywatnego i innych organizacji.

Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej
Biuro Projektu
15-110 Białystok
ul. Kombatantów 7
Tel. 85 744 72 72 wew. 315
Fax 85 744 71 37
E-mail: projektes@rops-bialystok.pl
www.podlaskaekonomiaspoleczna.pl

Wykres 9. Deklarowani odbiorcy usług/produktów badanych organizacji pozarządowych (odsetek wskazań)

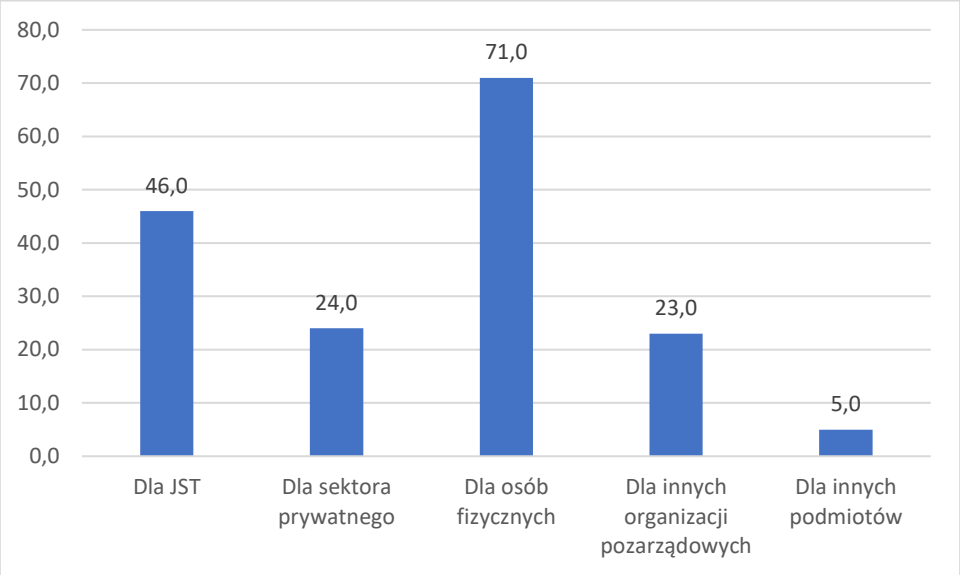

Źródło: opracowanie własne na podstawie ankiety CATI, N=80

Badane organizacje pozarządowe do najważniejszych źródeł utrzymania zaliczają przede wszystkim darowizny, zarówno te bezpośrednie (wskazuje tak ¾ badanych) jak i te przekazywane przy pomocy mechanizmu 1% podatku (wskazuje tak 73,8% respondentów). Drugim w kolejności źródłem utrzymania są dotacje – przede wszystkim z gmin (65% wskazań), ale także z funduszy strukturalnych (41,3%). Stosunkowo rzadko organizacje utrzymują się z własnej działalności gospodarczej lub odpłatnej (16,3%).

Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej
Biuro Projektu
15-110 Białystok
ul. Kombatantów 7
Tel. 85 744 72 72 wew. 315
Fax 85 744 71 37
E-mail: projektes@rops-bialystok.pl
www.podlaskaekonomiaspoleczna.pl

Wykres 10. Najważniejsze źródła dochodów badanych organizacji pozarządowych (odsetek wskazań)

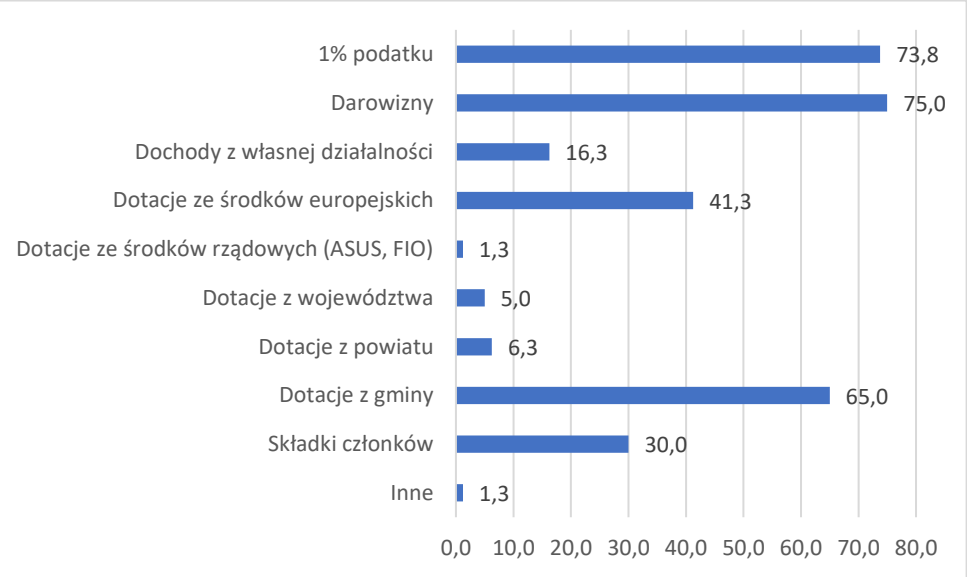

Źródło: opracowanie własne na podstawie ankiety CATI, N=80

Ogółem status organizacji pożytku publicznego ma 86,3% badanych NGOs, zaś fundusze z 1% pozyskuje 80% respondentów.

Badane organizacje najczęściej jako swój rynek wskazywały gminę i powiat (33,8%) lub też rynek ogólnopolski (36,3%) – to ostatnie dotyczy głównie organizacji ogólnopolskich, których filie lub oddziały mieszczą się w województwie podlaskim. Na rynek zagraniczny swoje usługi lub produkty sprzedaje jedynie 2,5% badanych NGOs.

Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej
Biuro Projektu
15-110 Białystok
ul. Kombatantów 7

Tel. 85 744 72 72 wew. 315
Fax 85 744 71 37
E-mail: projektes@rops-bialystok.pl
www.podlaskaekonomiaspoleczna.pl

Wykres 11. Rynek zbytu badanych organizacji (odsetek wskazań)

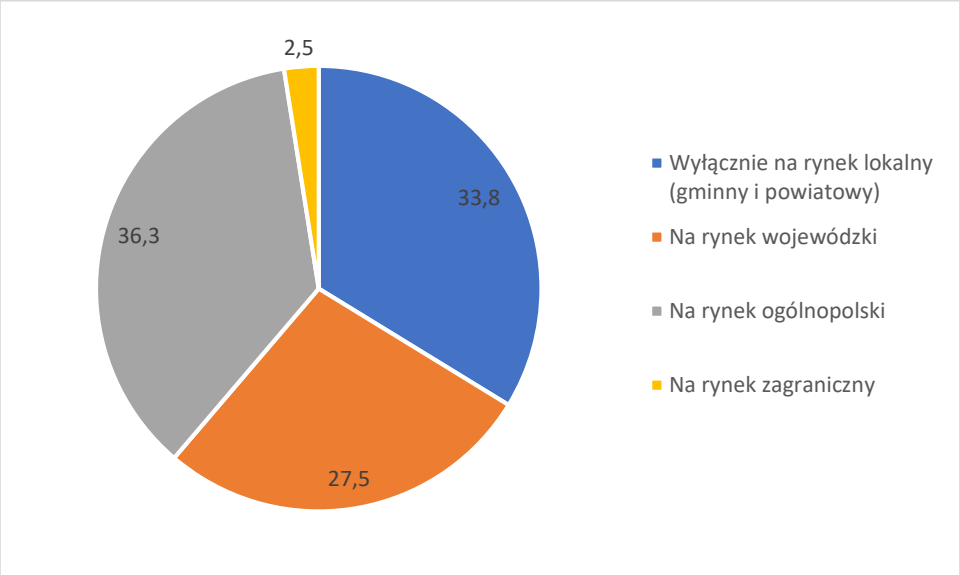

Źródło: opracowanie własne na podstawie ankiety CATI, N=80

5.1.1.3 Prognozy na przyszłość

Organizacje zapytano także o prognozę sytuacji na przyszłość. Ta prognoza także jest optymistyczna. Organizacje zapytane, czy ich zdaniem w ciągu najbliższych 5 lat ich sprzedaż spadnie czy wzrośnie, wskazywały na wzrost (30,0%) lub brak zmian (12,5%). Żadna organizacja nie przewiduje spadku. Duża część organizacji nie prowadzi sprzedaży, wskazały one więc, że pytanie ich nie dotyczy.

Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej
Biuro Projektu
15-110 Białystok
ul. Kombatantów 7

Tel. 85 744 72 72 wew. 315
Fax 85 744 71 37
E-mail: projektes@rops-bialystok.pl
www.podlaskaekonomiaspoleczna.pl

Wykres 12. Prognozy badanych organizacji pozarządowych co do sprzedaży w ciągu najbliższych 5 lat (odsetek wskazań)

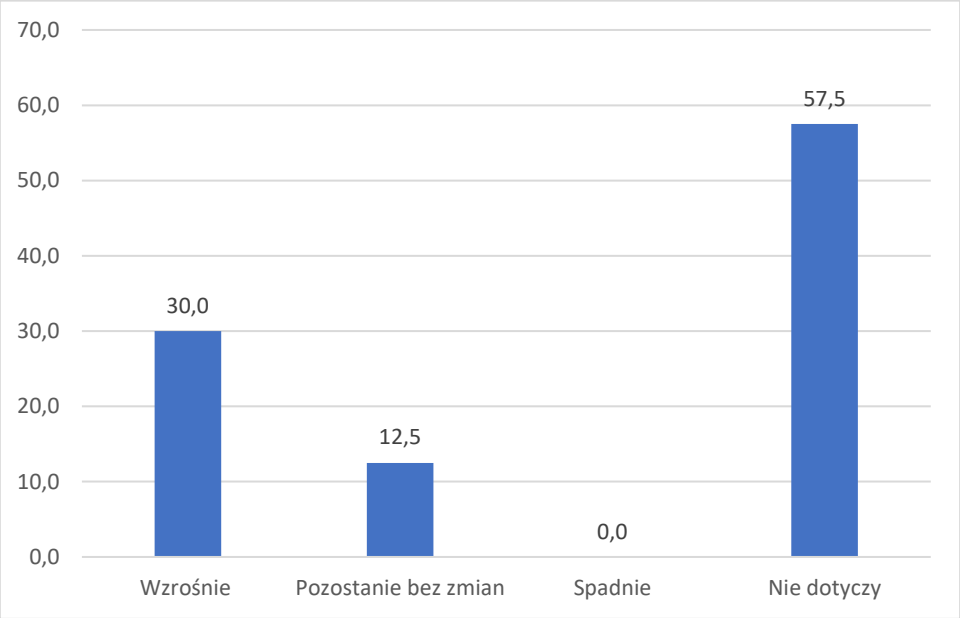

Źródło: opracowanie własne na podstawie ankiety CATI, N=80

5.1.1.4 Najważniejsze problemy

Badane organizacje pozarządowe za największy problem w swojej działalności uważają nadmierną biurokrację w ramach prowadzenia i zarządzania tych podmiotów (np. sprawozdawczość, rozliczenia, księgowość). Odpowiedź tę wśród najważniejszych problemów wskazały 2/3 badanych. Badane NGOs narzekają także na niewystarczający sprzęt oraz warunki lokalowe (odpowiednio 47,5 i 36,3% respondentów). Rzadko wskazywane było natomiast niewystarczające wsparcie zewnętrzne.

Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej
Biuro Projektu
15-110 Białystok
ul. Kombatantów 7
Tel. 85 744 72 72 wew. 315
Fax 85 744 71 37
E-mail: projektes@rops-bialystok.pl
www.podlaskaekonomiaspoleczna.pl

Wykres 13. Najważniejsze problemy w działalności, deklarowane przez respondentów z organizacji pozarządowych (odsetek wskazań)

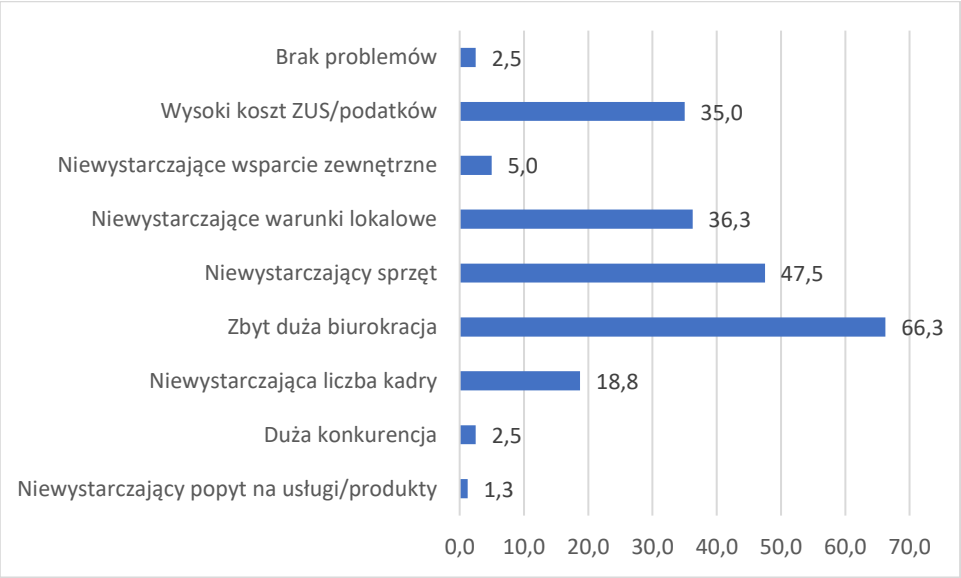

Źródło: opracowanie własne na podstawie ankiety CATI, N=80

5.1.1.5 Zagrożenie likwidacją podmiotu i czynniki/warunki przetrwania

Jedynie 2 badane organizacje wskazały, że w ciągu ostatnich lat odczuwały zagrożenie likwidacją. Stanowi to 2,5% badanej populacji. Zdecydowana większość organizacji badanych metodą ilościową nie odczuwało takich zagrożeń. Żadna organizacja nie wskazała, że często odczuwała takie zagrożenie.

Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej
Biuro Projektu
15-110 Białystok
ul. Kombatantów 7

Tel. 85 744 72 72 wew. 315
Fax 85 744 71 37
E-mail: projektes@rops-bialystok.pl
www.podlaskaekonomiaspoleczna.pl

Wykres 14. Zagrożenie badanych organizacji likwidacją w ostatnich latach (odsetek wskazań)

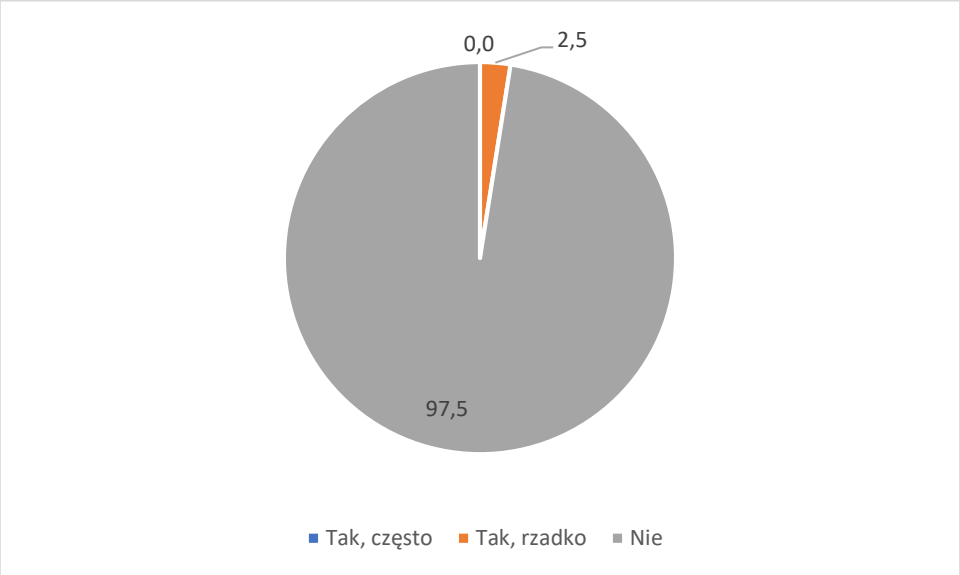

Źródło: opracowanie własne na podstawie ankiety CATI, N=80

Te organizacje, które wskazywały na zagrożenie likwidacją, zapytano także o czynniki, które pozwoliły im przetrwać, co jest szczególnie istotne z punktu widzenia pytania o trwałość PES. Przede wszystkim przetrwać pomogło organizacjom zainteresowanie świadczonymi przez nie usługami. W innym przypadku pomogło wsparcie finansowe ze strony firmy prywatnej, a następnie rozpowszechnienie działalności organizacji w środowisku innych firm, a także wsparcie ze strony OWES i zaangażowanie członków organizacji.

Także obecnie zagrożenie likwidacją zdaniem badanych organizacji pozarządowych jest małe (51,3%) lub bardzo małe (40% badanych). Jedynie niecałe 9% określa zagrożenie likwidacją jako umiarkowane.

Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej
Biuro Projektu
15-110 Białystok
ul. Kombatantów 7
Tel. 85 744 72 72 wew. 315
Fax 85 744 71 37
E-mail: projektes@rops-bialystok.pl
www.podlaskaekonomiaspoleczna.pl

Wykres 15. Deklarowane przez badane organizacje pozarządowe obecne zagrożenie likwidacją podmiotu (odsetek wskazań)

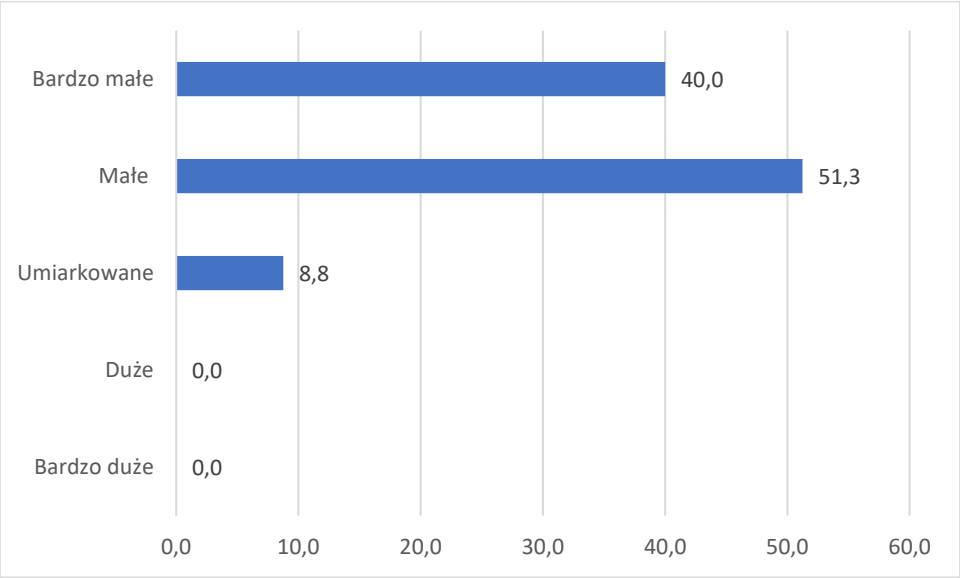

Źródło: opracowanie własne na podstawie ankiety CATI, N=80

Organizacje zostały zapytane o warunki przetrwania – wskazały, co jest potrzebne, by ich podmiot dalej działał za lat 10. Do najczęściej wskazywanych odpowiedzi należały:

- Zainteresowanie odbiorców świadczonymi usługami;
- Dofinansowanie zewnętrzne (dostępność) – tu wskazywane były przede wszystkim fundusze unijne;
- Współpraca z samorządem, przede wszystkim gminnym;
- Motywacja kadry do działania;

Rzadko natomiast wskazywano na warunek, jakim jest np. zwiększenie środków z darowizn, wzrost wiedzy i umiejętności kadr czy poprawa warunków sprzętowych.

5.1.1.6 Czynniki sukcesu

Kwestią zbliżoną do poprzedniej omawianej są czynniki sukcesu badanych organizacji. Jak się okazuje, organizacje przede wszystkim polegają na ludziach – najważniejszym czynnikiem sukcesu jest ich zdaniem motywacja do pracy (98,8% wskazań) i silne kadry (68,8%), a także relacje międzyludzkie i międzyinstytucjonalne (wspierające otoczenie jako czynnik sukcesu wskazało 57,5% badanych). Rzadziej mamy natomiast do czynienia

Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej
Biuro Projektu
15-110 Białystok
ul. Kombatantów 7
Tel. 85 744 72 72 wew. 315
Fax 85 744 71 37
E-mail: projektes@rops-bialystok.pl
www.podlaskaekonomiaspoleczna.pl

z podejściem biznesowym (dobry produkt lub usługę jako czynnik sukcesu wskazało jedynie 18,9% badanych).

Wykres 16. Najważniejsze czynniki sukcesu wg badanych organizacji pozarządowych (odsetek wskazań)

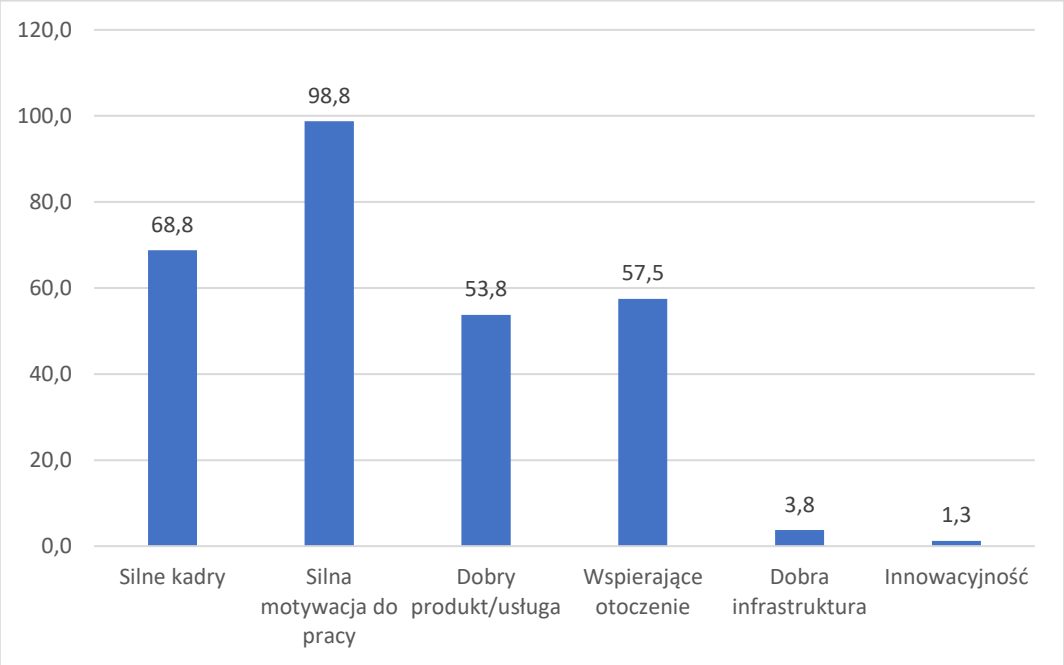

Źródło: opracowanie własne na podstawie ankiety CATI, N=80

5.1.1.7 Udział w przetargach i klauzule społeczne

Jak wskazuje badanie ilościowe, jedynie 26,3% badanych organizacji bierze udział w przetargach. Respondentów zapytano, czy klauzule społeczne ułatwiają wygranie przetargów organizacjom pozarządowym, ale – jak się okazuje – niemal 60% badanych przedstawicieli NGOs nigdy nie słyszało o takim rozwiązaniu. Pozostali z reguły pozytywnie odnoszą się do klauzul społecznych.

Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej
Biuro Projektu
15-110 Białystok
ul. Kombatantów 7
Tel. 85 744 72 72 wew. 315
Fax 85 744 71 37
E-mail: projektes@rops-bialystok.pl
www.podlaskaekonomiaspoleczna.pl

Wykres 17. Opinie przedstawicieli organizacji pozarządowych o klauzulach społecznych (odsetek wskazań)

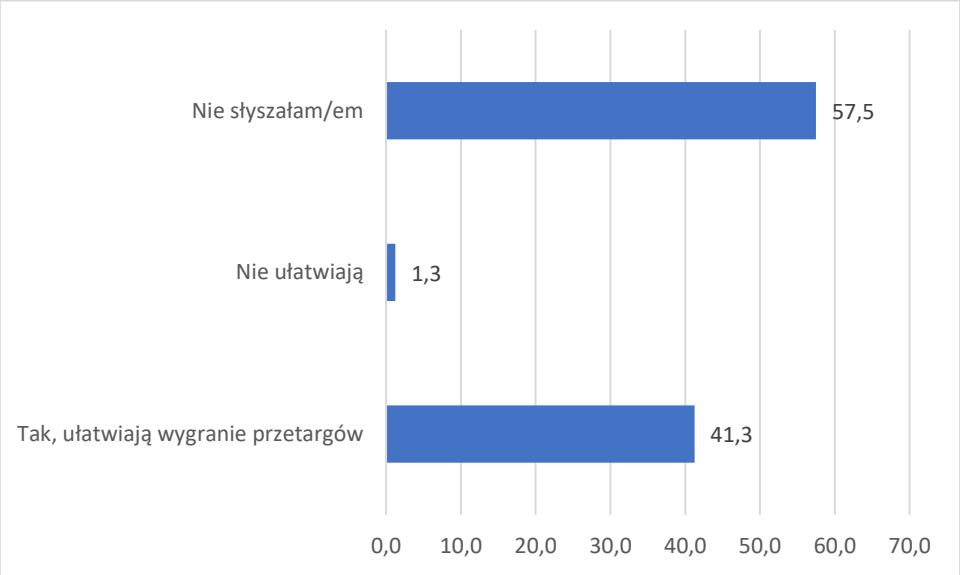

Źródło: opracowanie własne na podstawie ankiety CATI, N=80

5.1.1.8 Korzystanie z funduszy unijnych

W przeciwieństwie do uczestnictwa w przetargach, zdecydowana większość badanych organizacji pozarządowych korzystała dotąd z funduszy unijnych – wskazało tak 81,3% respondentów z tego typu podmiotów.

Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej
Biuro Projektu
15-110 Białystok
ul. Kombatantów 7

Tel. 85 744 72 72 wew. 315
Fax 85 744 71 37
E-mail: projektes@rops-bialystok.pl
www.podlaskaekonomiaspoleczna.pl

Wykres 18. Korzystanie przez badane organizacje pozarządowe z funduszy unijnych (odsetek wskazań)

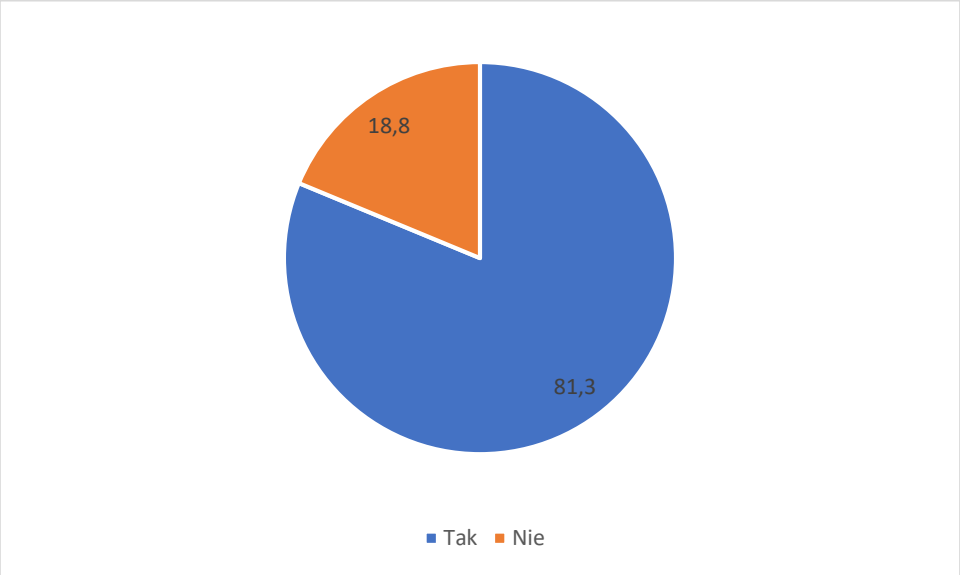

Źródło: opracowanie własne na podstawie ankiety CATI, N=80

Dofinansowanie, które otrzymywały badane organizacje pozarządowe, najczęściej przeznaczane było na następujące cele (w kolejności od najczęściej do najrzadziej wskazywanych):

- Działalność kulturalna i sportowa - organizacja wydarzeń, imprez, szkoleń, turniejów, festynów;
- Organizacja wakacji i wyjazdów dla dzieci i młodzieży;
- Działalność edukacyjna (szkolenia, warsztaty);
- Zakup sprzętu i wyposażenia (instrumenty muzyczne, sprzęt sportowy);
- Inwestycje i remonty (np. modernizacja placu zabaw, remont boiska, renowacja kościoła);
- Działania wspierające osoby zagrożone wykluczeniem społecznym;
- Działania promocyjne (np. promocja kultury gminy) zajęcia taneczne, organizacja ferii zimowych.

Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej
Biuro Projektu
15-110 Białystok
ul. Kombatantów 7

Tel. 85 744 72 72 wew. 315
Fax 85 744 71 37
E-mail: projektes@rops-bialystok.pl
www.podlaskaekonomiaspoleczna.pl

5.1.1.9 Współpraca z innymi podmiotami

Badane organizacje pozarządowe przede wszystkim współpracują z jednostkami samorządowymi (87,5% badanych) oraz z innymi organizacjami pozarządowymi. Stosunkowo rzadziej współpracują z firmami prywatnymi, a jeszcze rzadziej – z innymi podmiotami ekonomii społecznej.

Wykres 19. Podmioty, z którymi współpracują badane organizacje pozarządowe (odsetek wskazań)

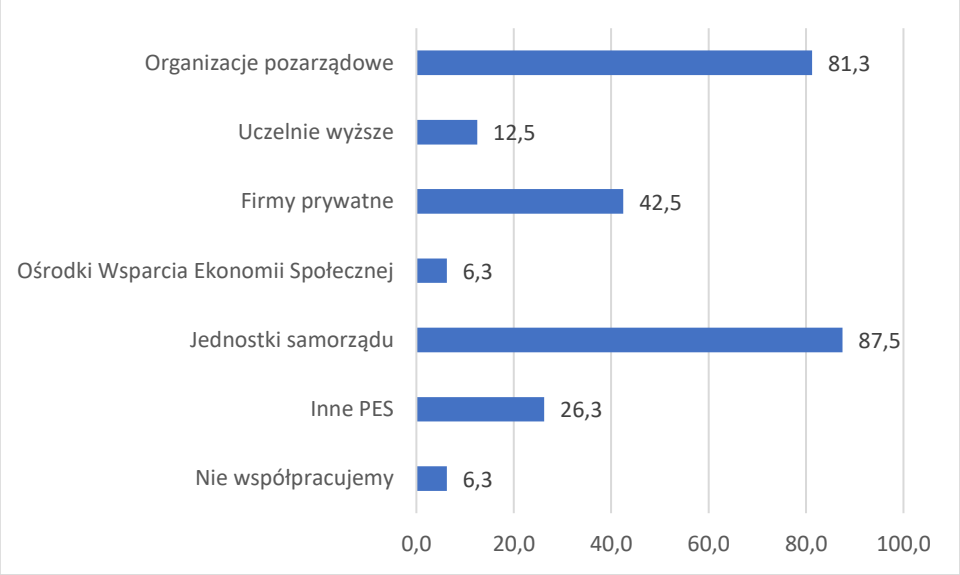

Źródło: opracowanie własne na podstawie ankiety CATI, N=80

Najważniejszym obszarem współpracy jest inicjowanie i realizacja wspólnych przedsięwzięć, przede wszystkim z jednostkami samorządowymi – na ten obszar wskazało aż 93,8% badanych organizacji pozarządowych. Niemal ¾ badanych współpracuje z innymi instytucjami w ramach działań biznesowych, rzadko natomiast (ok. 1/3 wskazań) występuje wymiana doświadczeń między NGOs a innymi podmiotami.

Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej
Biuro Projektu
15-110 Białystok
ul. Kombatantów 7
Tel. 85 744 72 72 wew. 315
Fax 85 744 71 37
E-mail: projektes@rops-bialystok.pl
www.podlaskaekonomiaspoleczna.pl

Wykres 20. Obszary współpracy wskazywane przez badane organizacje pozarządowe

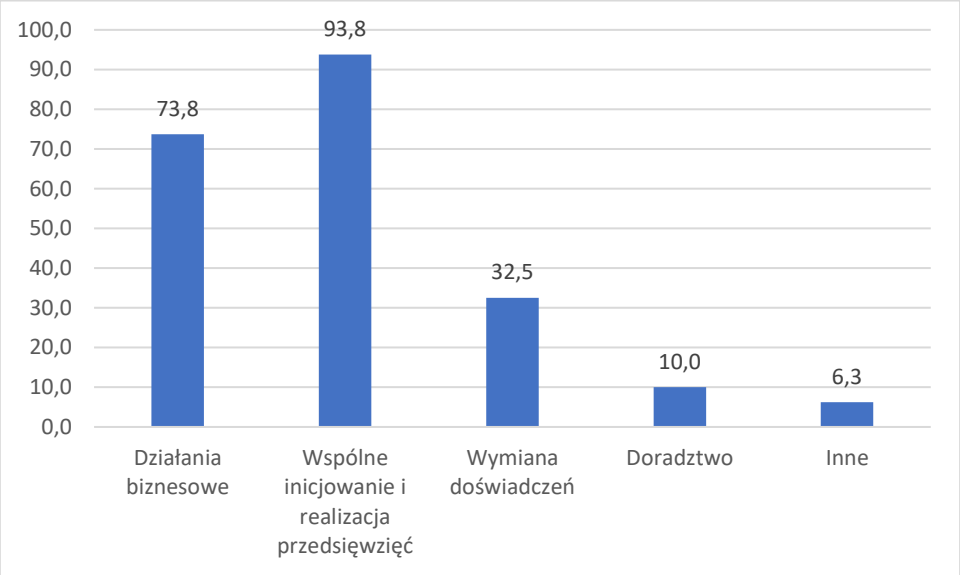

Źródło: opracowanie własne na podstawie ankiety CATI, N=80

Badane podmioty zapytano, czy współpraca w wysokim stopniu przyczynia się do ich trwałego i stabilnego funkcjonowania. Takiego zdania jest 73,8% przedstawicieli organizacji pozarządowych, przy czym 40% uważa, że dzieje się tak w bardzo wysokim stopniu. Jedynie niecałe 8% respondentów nie jest w pełni zadowolonych z podejmowanej współpracy.

Wykres 21. Stopień, w jakim współpraca organizacji pozarządowych z innymi podmiotami przyczynia się do ich trwałego i stabilnego funkcjonowania

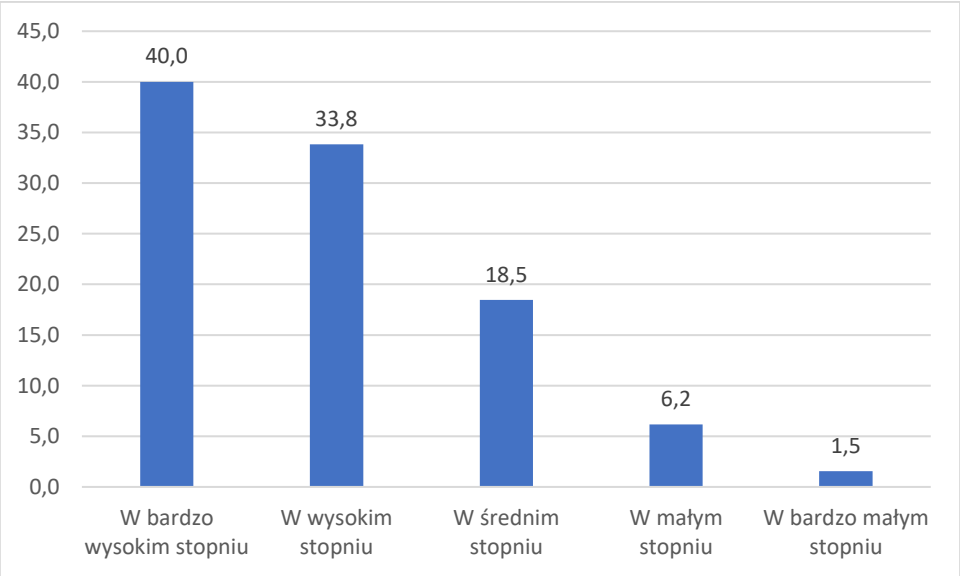

Źródło: opracowanie własne na podstawie ankiety CATI, N=80

Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej
Biuro Projektu
15-110 Białystok
ul. Kombatantów 7

Tel. 85 744 72 72 wew. 315
Fax 85 744 71 37
E-mail: projektes@rops-bialystok.pl
www.podlaskaekonomiaspoleczna.pl

5.1.1.10 Korzystanie ze wsparcia OWES i jego ocena

Co piąta badana organizacja pozarządowa korzystała z pomocy ośrodków wsparcia ekonomii społecznej (17 organizacji spośród 80 badanych). Najczęstszą formą wsparcia, w jakiej uczestniczyły NGOs są konsultacje lub doradztwo (5,6% badanych) oraz wsparcie finansowe i szkolenia/warsztaty (po 4,5% badanych) – vide wykres poniżej.

Wykres 22. Korzystanie z różnych form wsparcia OWES wśród badanych organizacji pozarządowych (odsetek wskazań)

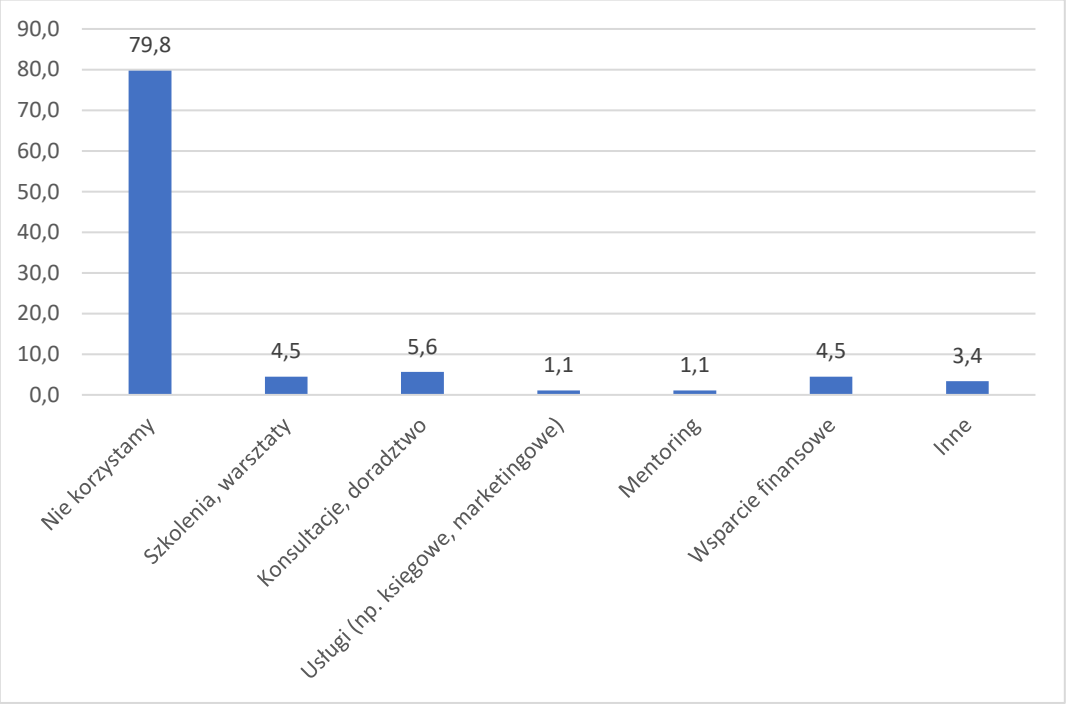

Źródło: opracowanie własne na podstawie ankiety CATI, N=80

Badani ocenili wsparcie OWES stosunkowo wysoko. Średnie oceny w poszczególnych obszarach przedstawiamy w skali od 1 - bardzo słabo do 5 - bardzo dobrze. Najwyżej oceniony został stopień komunikatywności kadry (4,78), stopień, w jakim wsparcie odpowiada na potrzeby (średnia 4,67) oraz poziom merytoryczny kadry (średnia 4,22); natomiast stosunkowo najniżej oceniono szybkość odpowiadania na potrzeby organizacji (średnia 3,89).

Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej
Biuro Projektu
15-110 Białystok
ul. Kombatantów 7
Tel. 85 744 72 72 wew. 315
Fax 85 744 71 37
E-mail: projektes@rops-bialystok.pl
www.podlaskaekonomiaspoleczna.pl

Wykres 23. Ocena poszczególnych aspektów wsparcia OWES (średnia w skali od 1 - bardzo słabo do 5 - bardzo dobrze)

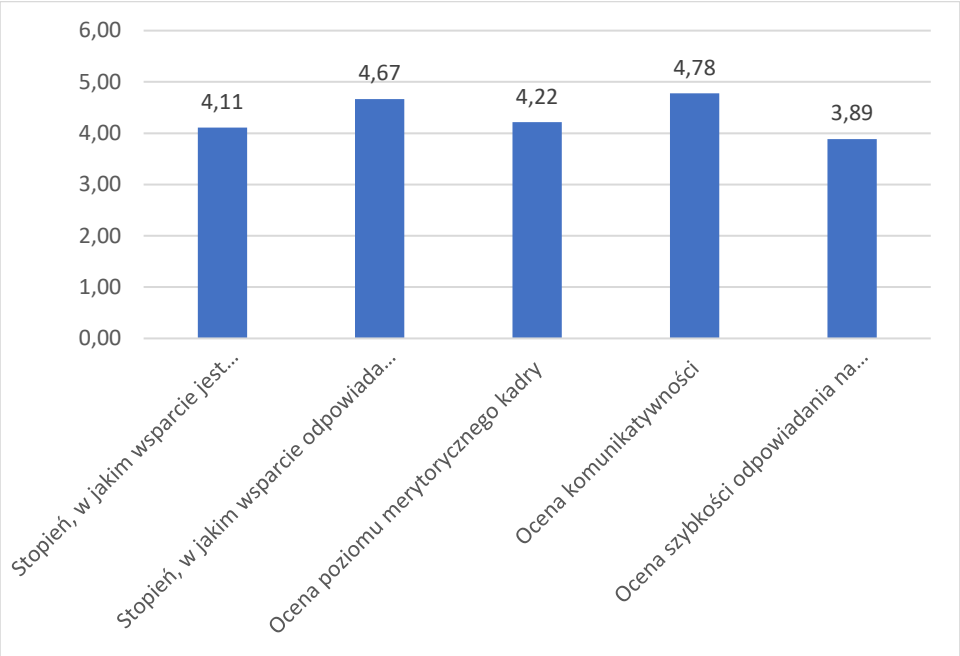

Źródło: opracowanie własne na podstawie ankiety CATI, N=80

5.1.1.11 Potrzeba wiedzy, umiejętności i wsparcia

We wcześniejszej części wskazywano, że jednym z najważniejszych problemów dla organizacji pozarządowych jest biurokracja związana z działaniami administracyjnymi i rozliczeniowymi. Potwierdza się to przy okazji pytania o potrzeby organizacji pozarządowych w zakresie wiedzy, umiejętności i wsparcia. Jak wskazuje poniższy wykres, organizacje przede wszystkim potrzebują wiedzy i umiejętności w zakresie księgowości (72,5%), a także promocji i marketingu (51,3%). Radzą sobie natomiast dobrze z zarządzaniem kadrami i organizacją pracy.

Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej
Biuro Projektu
15-110 Białystok
ul. Kombatantów 7

Tel. 85 744 72 72 wew. 315
Fax 85 744 71 37
E-mail: projektes@rops-bialystok.pl
www.podlaskaekonomiaspoleczna.pl

Wykres 24. Najważniejsze potrzeby badanych organizacji pozarządowych w zakresie wiedzy i umiejętności (odsetek wskazań – obszary tematyczne)

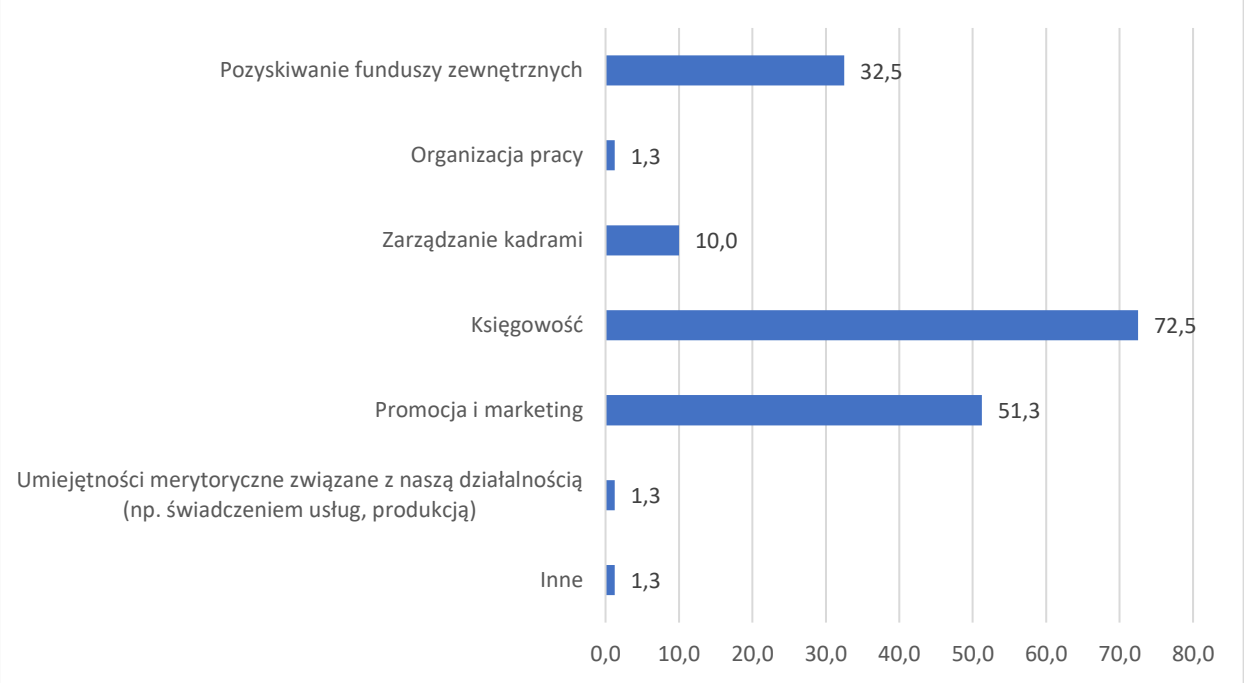

Źródło: opracowanie własne na podstawie ankiety CATI, N=80

Preferowaną przez badane organizacje formą pomocy jest bezpośrednie wsparcie finansowe (77,0%) oraz wsparcie infrastrukturalne (45,0%). Jeśli chodzi o wskazane wcześniej potrzeby w zakresie wiedzy i umiejętności, organizacje preferują zindywidualizowane wsparcie w formie coachingu.

Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej
Biuro Projektu
15-110 Białystok
ul. Kombatantów 7

Tel. 85 744 72 72 wew. 315
Fax 85 744 71 37
E-mail: projektes@rops-bialystok.pl
www.podlaskaekonomiaspoleczna.pl

Wykres 25. Preferowane przez organizacje pozarządowe formy wsparcia (odsetek wskazań)

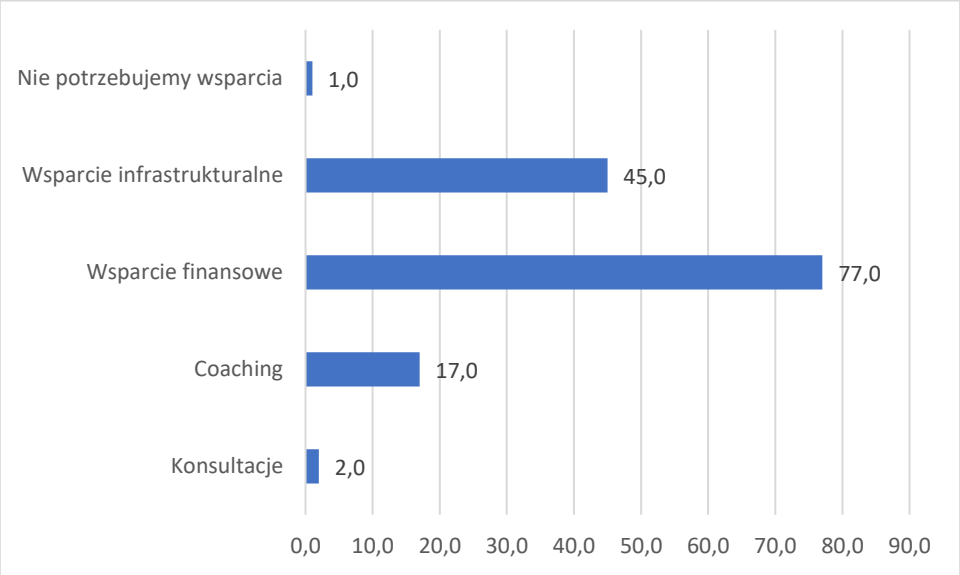

Źródło: opracowanie własne na podstawie ankiety CATI, N=80

Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej
Biuro Projektu
15-110 Białystok
ul. Kombatantów 7

Tel. 85 744 72 72 wew. 315
Fax 85 744 71 37
E-mail: projektes@rops-bialystok.pl
www.podlaskaekonomiaspoleczna.pl

5.1.2 Spółdzielnie socjalne

5.1.2.1 Sytuacja spółdzielni – samoocena, finanse, zatrudnienie

W ramach badania ilościowego zrealizowano 21 efektywnych ankiet CATI ze spółdzielniami socjalnymi. Jak się okazuje, ich samoocena sytuacji jest dużo lepsza niż samoocena sytuacji dokonana przez organizacje pozarządowe. 81% spółdzielni socjalnych uważa, że ich sytuacja jest dobra lub bardzo dobra (w porównaniu do niecałych 50% organizacji pozarządowych).

Wykres 26. Samoocena sytuacji finansowej badanych spółdzielni socjalnych (odsetek wskazań)

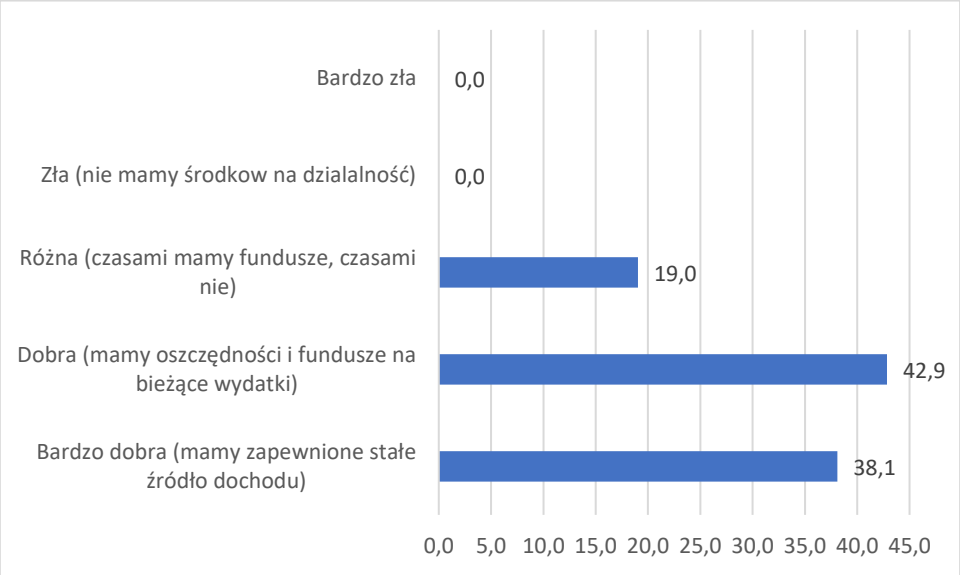

Źródło: opracowanie własne na podstawie ankiety CATI, N=21

Także obroty badanych spółdzielni są stosunkowo wyższe niż obroty NGOs – tylko jedna spółdzielnia socjalna wskazała na obroty poniżej 10 000 zł (wobec 16 organizacji pozarządowych). Najwięcej spółdzielni socjalnych osiąga obrót między 100 001 zł a 500 000 zł.

Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej
Biuro Projektu
15-110 Białystok
ul. Kombatantów 7

Tel. 85 744 72 72 wew. 315
Fax 85 744 71 37
E-mail: projektes@rops-bialystok.pl
www.podlaskaekonomiaspoleczna.pl

Wykres 27. Obroty badanych spółdzielni socjalnych w 2016 r. (odsetek badanych wskazujących dany przedział)

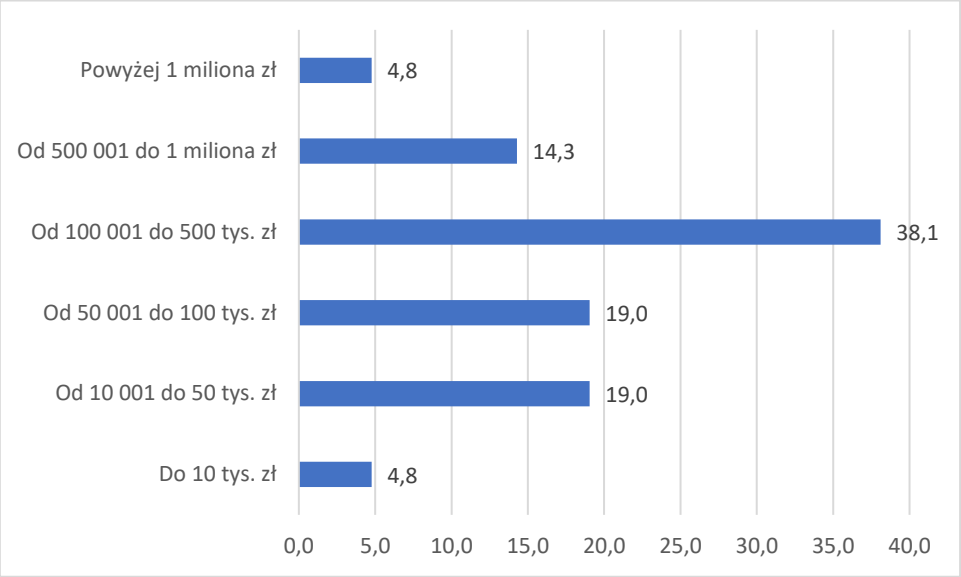

Źródło: opracowanie własne na podstawie ankiety CATI, N=21

Następnie badani przedstawiciele spółdzielni oceniali zmianę swojej sytuacji od założenia podmiotu do dziś, mierzoną sprzedażą usług lub produktów. Podobnie jak w przypadku NGOs, w zdecydowanej większości przypadków sytuacja badanych spółdzielni poprawiła się. Żaden podmiot nie wskazał na pogorszenie sytuacji, jedynie 4,8% badanych twierdzi, że sprzedaż pozostała bez zmian.

Wykres 28. Zmiana sprzedaży badanych spółdzielni socjalnych od początku działalności (odsetek wskazań)

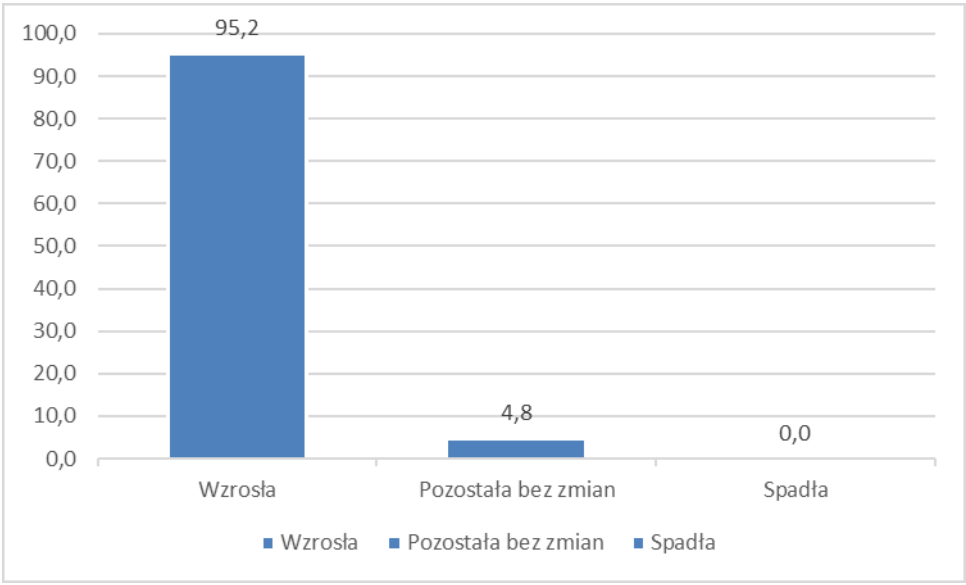

Źródło: opracowanie własne na podstawie ankiety CATI, N=21

Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej
Biuro Projektu
15-110 Białystok
ul. Kombatantów 7

Tel. 85 744 72 72 wew. 315
Fax 85 744 71 37
E-mail: projektes@rops-bialystok.pl
www.podlaskaekonomiaspoleczna.pl

Także wzrost obrotów występował częściej wśród badanych spółdzielni socjalnych niż wśród organizacji pozarządowych Ponad 95% badanych zadeklarowało, że ich obroty wzrosły w 2016 r. o przynajmniej 1% (wobec 71% takich deklaracji wśród organizacji pozarządowych).

Wykres 29. Deklaracje wzrostu obrotów spółdzielni socjalnych w 2016 r. o co najmniej 1% (odsetek wskazań)

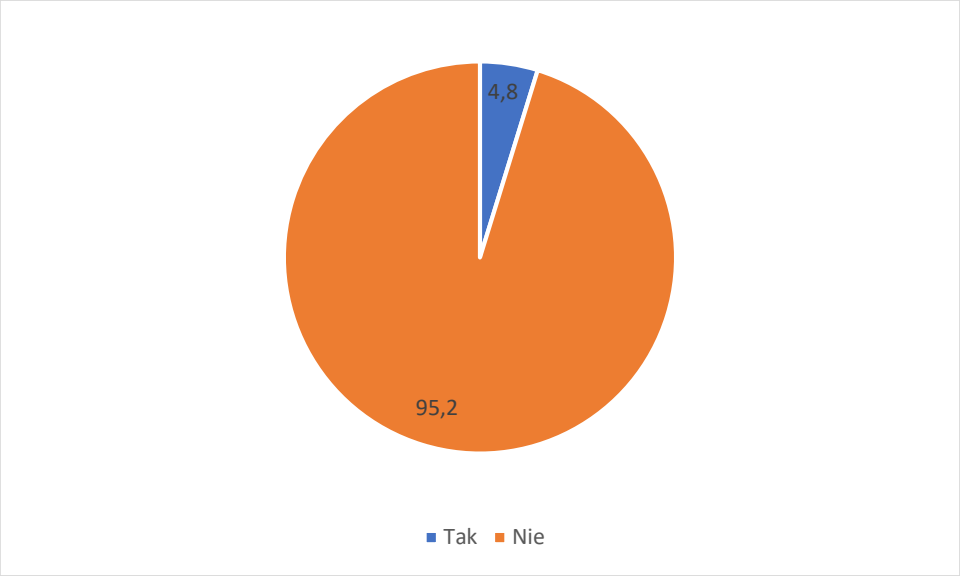

Źródło: opracowanie własne na podstawie ankiety CATI, N=21

Każda badana spółdzielnia zatrudnia co najmniej 4 osoby (najczęściej – 5-6 osób). Stosunkowo najczęściej są to mikrofirmy – niewielka liczba badanych spółdzielni zatrudnia więcej niż 10 osób. Spółdzielnia zatrudniająca największą liczbę osób spośród badanych ma 30 pracowników.

Tabela 5. Liczba badanych spółdzielni socjalnych zatrudniających wskazaną liczbę pracowników

Liczba pracowników	Liczba spółdzielni
4	2
5	7
6	4
10	2
12	1
15	1
16	1
20	2
30	1

Źródło: opracowanie własne na podstawie ankiety CATI, N=21

Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej
Biuro Projektu
15-110 Białystok
ul. Kombatantów 7

Tel. 85 744 72 72 wew. 315
Fax 85 744 71 37
E-mail: projektes@rops-bialystok.pl
www.podlaskaekonomiaspoleczna.pl

Zatrudnienie w badanych spółdzielniach wzrosło, także w większym stopniu niż w badanych organizacjach pozarządowych. Tylko jedna spółdzielnia socjalna wskazała na spadek zatrudnienia, natomiast aż 85,7% - na jego wzrost.

Wykres 30. Zmiana zatrudnienia w badanych spółdzielniach socjalnych od 2007 r. (lub, jeśli organizacja została założona później - od początku działalności) (odsetek wskazań)

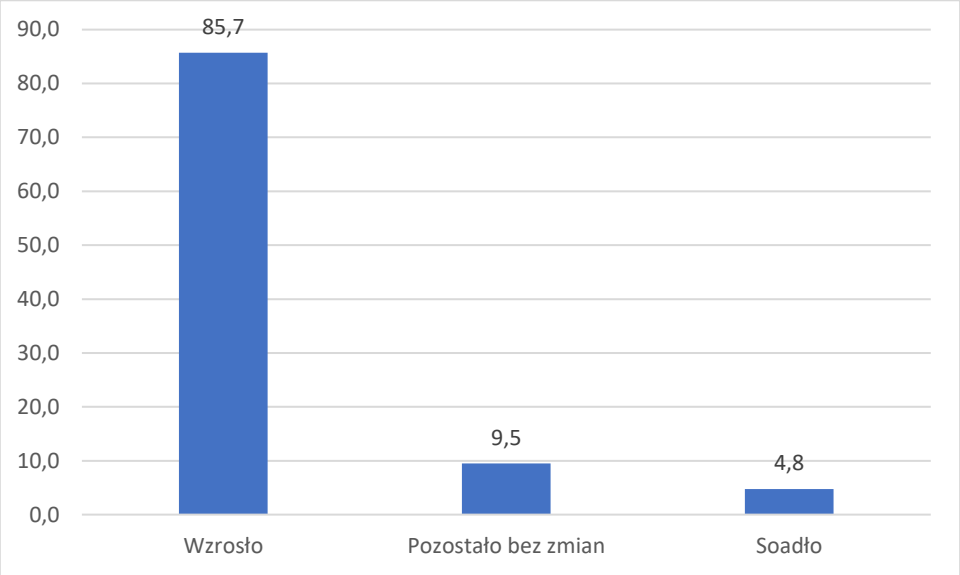

Źródło: opracowanie własne na podstawie ankiety CATI, N=21

Okazuje się jednak, że badane spółdzielnie socjalne nie w pełni realizują swoją rolę reintegracyjną. Ponad połowa przedstawicieli spółdzielni (52,4%) wskazuje, że w ich podmiotach nie są zatrudnione żadne osoby zagrożone wykluczeniem społecznym (oznacza to, że osoby takie są jedynie wśród członków spółdzielni). W pięciu z 21 badanych spółdzielni osoby zagrożone wykluczeniem społecznym stanowią 40% lub więcej pracowników.

Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej
Biuro Projektu
15-110 Białystok
ul. Kombatantów 7

Tel. 85 744 72 72 wew. 315
Fax 85 744 71 37
E-mail: projektes@rops-bialystok.pl
www.podlaskaekonomiaspoleczna.pl

Wykres 31. Odsetek osób zagrożonych wykluczeniem społecznym wśród osób zatrudnionych w badanych spółdzielniach socjalnych (odsetek wskazań)

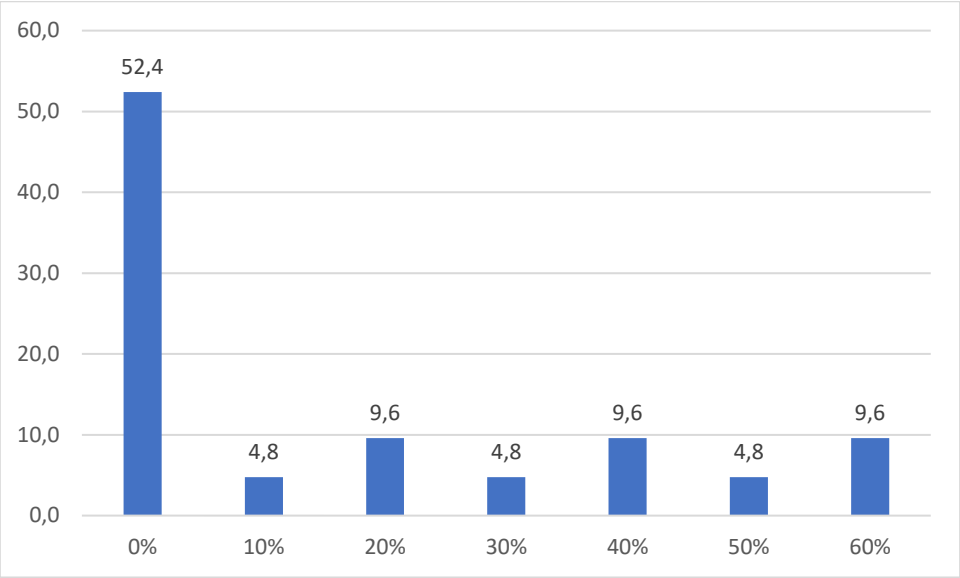

Źródło: opracowanie własne na podstawie ankiety CATI, N=21

Wynagrodzenia w badanych spółdzielniach socjalnych są jeszcze niższe niż w organizacjach pozarządowych, a zatem są także niższe od przeciętnego wynagrodzenia krajowego. Podobnie jak w przypadku organizacji, żadna spółdzielnia nie wskazała średniej wynagrodzeń wyższej niż 2500 zł netto. W ponad 61% spółdzielni przeciętne wynagrodzenie oscyluje wokół minimalnego wynagrodzenia brutto (2000 zł brutto, czyli 1459 zł netto od 1 stycznia 2017 r.).

Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej
Biuro Projektu
15-110 Białystok
ul. Kombatantów 7

Tel. 85 744 72 72 wew. 315
Fax 85 744 71 37
E-mail: projektes@rops-bialystok.pl
www.podlaskaekonomiaspoleczna.pl

Wykres 32. Przeciętne miesięczne wynagrodzenie netto wg deklaracji badanych spółdzielni socjalnych (odsetek wskazań)

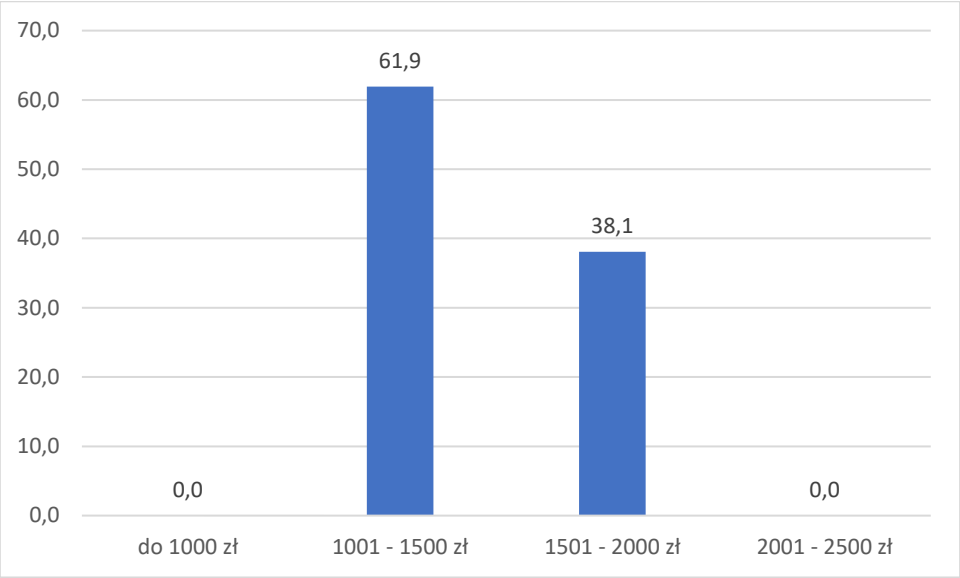

Źródło: opracowanie własne na podstawie ankiety CATI, N=21

5.1.2.2 Działania, klienci, rynek i źródła finansowania

Najczęstszymi odbiorcami usług badanych spółdzielni socjalnych są osoby fizyczne (wszystkie badane spółdzielnie świadczą usługi lub produkują produkty dla osób fizycznych – 100% wskazań) oraz firmy prywatne (76%). Stosunkowo rzadko odbiorcą usług spółdzielni socjalnych są jednostki samorządowe, które powinny w sposób szczególny wspierać ten sektor.

Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej
Biuro Projektu
15-110 Białystok
ul. Kombatantów 7
Tel. 85 744 72 72 wew. 315
Fax 85 744 71 37
E-mail: projektes@rops-bialystok.pl
www.podlaskaekonomiaspoleczna.pl

Wykres 33. Deklarowani odbiorcy usług/produktów badanych spółdzielni socjalnych (odsetek wskazań)

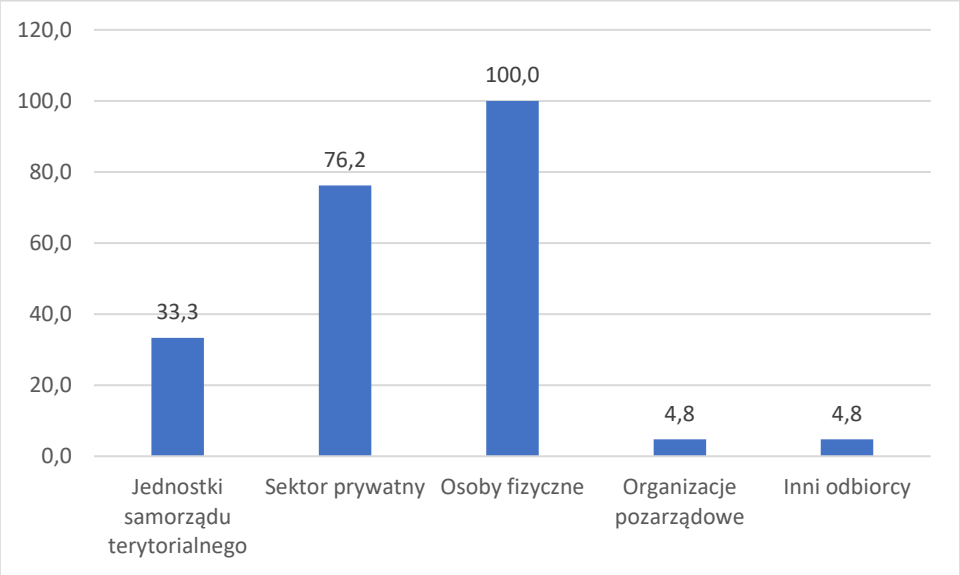

Źródło: opracowanie własne na podstawie ankiety CATI, N=21

Badane spółdzielnie socjalne wskazały tylko dwa źródła dochodów: własna działalność gospodarcza (100% respondentów) oraz środki z gminy (85,7% respondentów).

Zasięg rynku spółdzielni socjalnych jest nieco mniejszy niż w przypadku organizacji pozarządowych – ponad 85% tych podmiotów nie wykracza ze sprzedażą poza rynek wojewódzki, a żadna z badanych spółdzielni nie produkuje i nie świadczy usług na rynku zagranicznym.

Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej
Biuro Projektu
15-110 Białystok
ul. Kombatantów 7

Tel. 85 744 72 72 wew. 315
Fax 85 744 71 37
E-mail: projektes@rops-bialystok.pl
www.podlaskaekonomiaspoleczna.pl

Wykres 34. Rynek zbytu badanych spółdzielni socjalnych (odsetek wskazań)

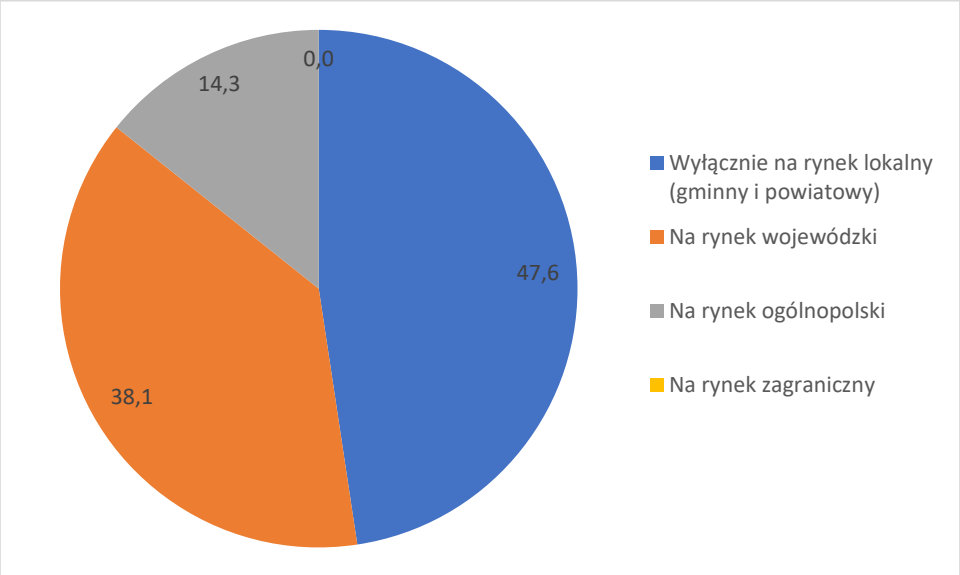

Źródło: opracowanie własne na podstawie ankiety CATI, N=21

Do najczęściej świadczonych usług/sprzedawanych/produkowanych towarów przez badane spółdzielnie socjalne należą:

- Usługi cateringowe/gastronomiczne – 23% badanych;
- Usługi opiekuńcze/społeczne – 23% badanych;
- Usługi porządkowe – 14% badanych.

Pozostałe badane spółdzielnie zajmują się produkcją i sprzedażą (produkują m.in. obudowy kominkowe i wyroby tekstylne), naprawą (np. sprzętu komputerowego) itp.

5.1.2.3 Prognozy na przyszłość

Prognozy spółdzielni socjalnych na przyszłość są jeszcze bardziej optymistyczne niż prognozy NGOs. Niemal 86% badanych spółdzielni przewiduje, że ich sprzedaż wzrośnie w kolejnych latach. Rzadko pojawiały się odpowiedzi „pozostanie bez zmian" lub „nie wiem" (pojedyncze przypadki).

Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej
Biuro Projektu
15-110 Białystok
ul. Kombatantów 7
Tel. 85 744 72 72 wew. 315
Fax 85 744 71 37
E-mail: projektes@rops-bialystok.pl
www.podlaskaekonomiaspoleczna.pl

Wykres 35. Prognozy badanych spółdzielni socjalnych co do sprzedaży w ciągu najbliższych 5 lat (odsetek wskazań)

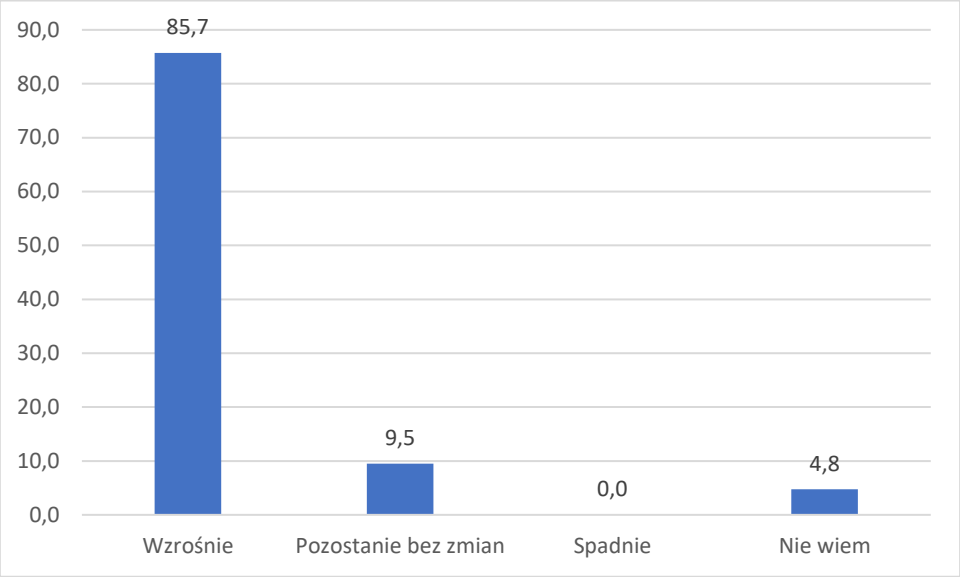

Źródło: opracowanie własne na podstawie ankiety CATI, N=21

Także jeśli chodzi o zatrudnienie, prognozy spółdzielni socjalnych są optymistyczne, choć nie aż tak jak w przypadku sprzedaży. Dwie trzecie przedstawicieli badanych spółdzielni wskazywało, że ich zdaniem zatrudnienie wzrośnie w ciągu najbliższych lat; żaden respondent nie prognozuje spadku w tym zakresie.

Wykres 36. Prognozy badanych spółdzielni socjalnych co do zatrudnienia w ciągu najbliższych 5 lat (odsetek wskazań)

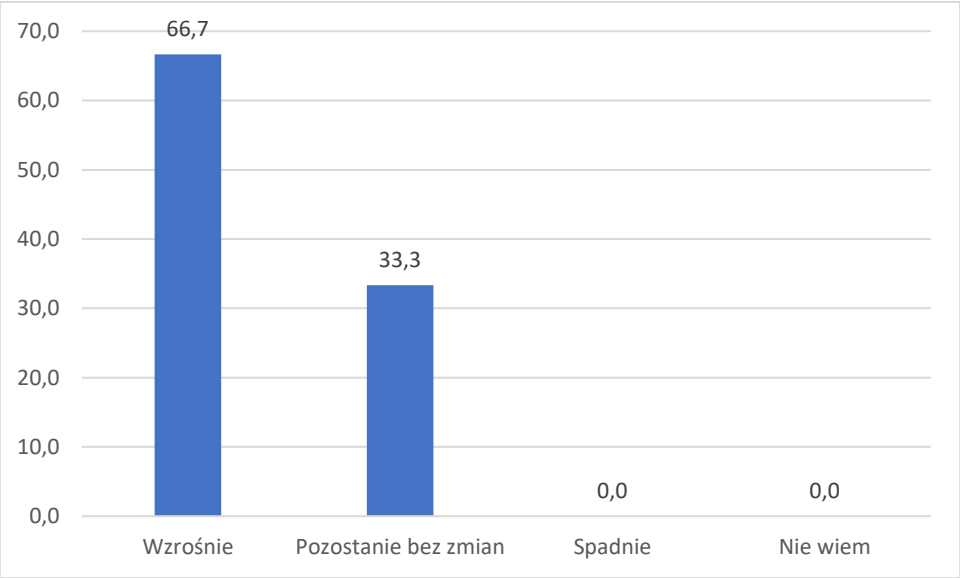

Źródło: opracowanie własne na podstawie ankiety CATI, N=21

Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej
Biuro Projektu
15-110 Białystok
ul. Kombatantów 7

Tel. 85 744 72 72 wew. 315
Fax 85 744 71 37
E-mail: projektes@rops-bialystok.pl
www.podlaskaekonomiaspoleczna.pl

5.1.2.4 Najważniejsze problemy

W przypadku spółdzielni socjalnych jeszcze silniej niż w przypadku organizacji pozarządowych wybija się problem dużej biurokracji (co potwierdzą także umieszczone w dalszej części opracowania wyniki badań jakościowych) – aż 90,5% badanych wskazuje, że biurokracja związana z prowadzeniem spółdzielni jest znaczącą barierą w działaniu. Dla przedstawicieli spółdzielni socjalnych istotne są też braki sprzętowe i kadrowe, natomiast w przeciwieństwie do NGOs spółdzielnie te rzadko narzekają na niedostatki lokalowe.

Wykres 37. Najważniejsze problemy w działalności, deklarowane przez respondentów ze spółdzielni socjalnych (odsetek wskazań)

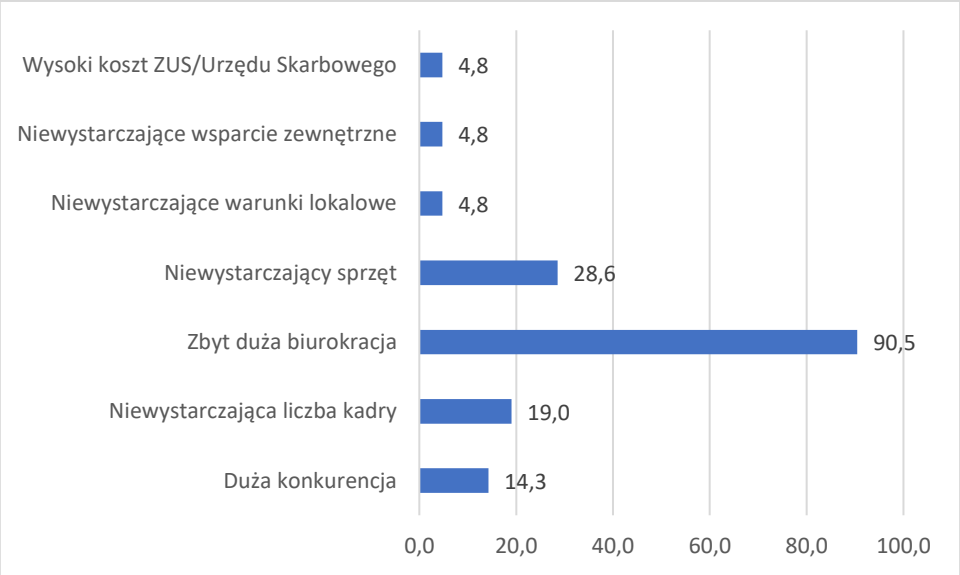

Źródło: opracowanie własne na podstawie ankiety CATI, N=21

5.1.2.5 Zagrożenie likwidacją podmiotu

Podobnie jak w przypadku organizacji pozarządowych, 2 badane spółdzielnie wskazały, że w ciągu ostatnich lat odczuwały zagrożenie likwidacją, jednak jest to większy odsetek badanych niż w przypadku NGOs (9,5% badanych spółdzielni socjalnych). Były to jednak stosunkowo rzadkie sytuacje.

Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej
Biuro Projektu
15-110 Białystok
ul. Kombatantów 7
Tel. 85 744 72 72 wew. 315
Fax 85 744 71 37
E-mail: projektes@rops-bialystok.pl
www.podlaskaekonomiaspoleczna.pl

Wykres 38. Zagrożenie badanych spółdzielni socjalnych likwidacją w ostatnich latach (odsetek wskazań)

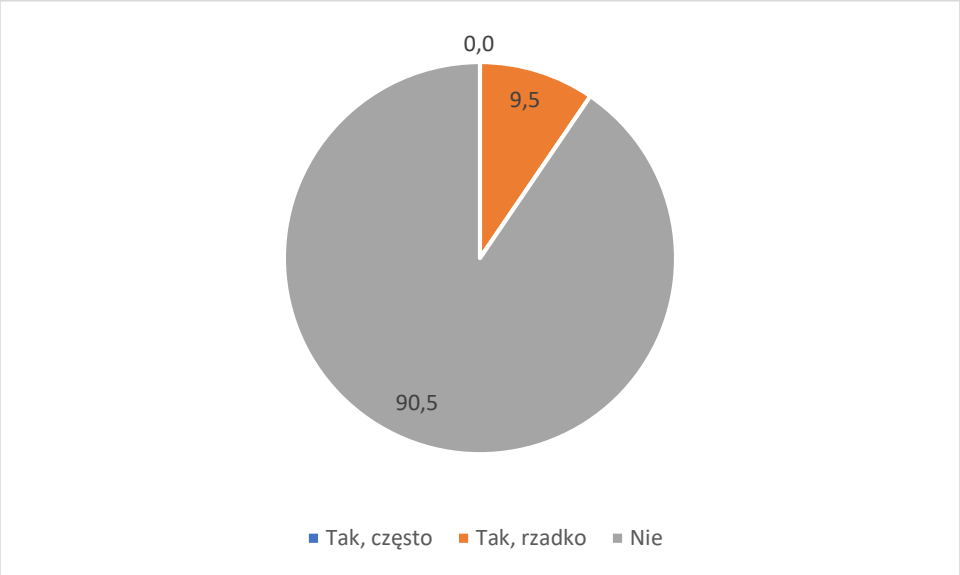

Źródło: opracowanie własne na podstawie ankiety CATI, N=21

Organizacjom, które deklarowały zagrożenie likwidacją, przetrwać pomogły: duża determinacja członków spółdzielni, ale także wsparcie udzielone przez prywatnych przedsiębiorców.

Obecnie deklarowane zagrożenie likwidacją wśród spółdzielni socjalnych jest najczęściej bardzo małe (61,9% - relatywnie mniejsze niż wśród organizacji pozarządowych) lub małe (taką deklarację przedstawiło 28,6% respondentów).

Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej
Biuro Projektu
15-110 Białystok
ul. Kombatantów 7

Tel. 85 744 72 72 wew. 315
Fax 85 744 71 37
E-mail: projektes@rops-bialystok.pl
www.podlaskaekonomiaspoleczna.pl

Wykres 39. Deklarowane przez badane spółdzielnie socjalne obecne zagrożenie likwidacją podmiotu (odsetek wskazań)

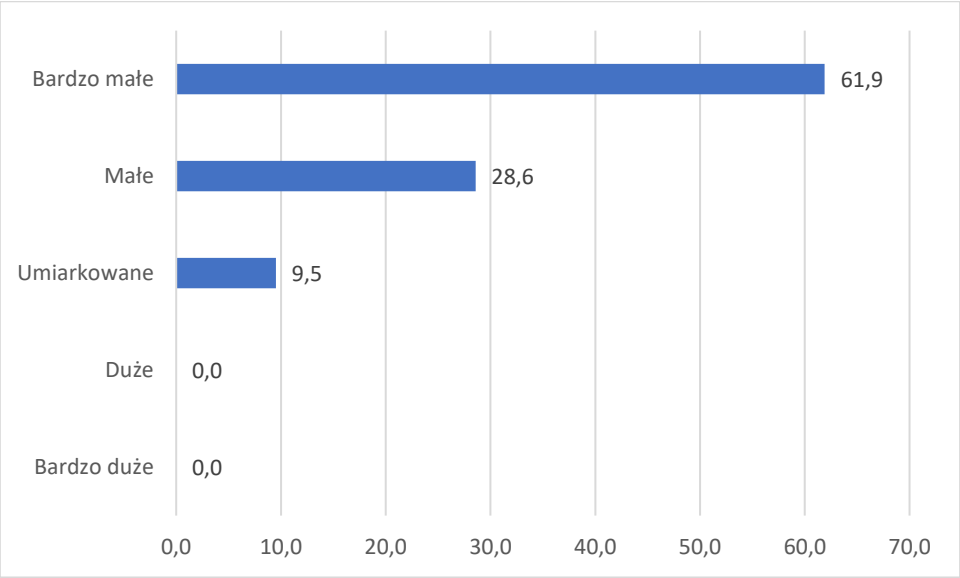

Źródło: opracowanie własne na podstawie ankiety CATI, N=21

Jedynie dwa podmioty wskazały, że zagrożenie to istnieje i jest umiarkowane.

Głównym czynnikiem, który będzie potrzebny spółdzielniom, aby przetrwały kolejne 10 lat, jest popyt na usługi. Badani wskazywali jednak także:

- Posiadanie wykwalifikowanej kadry (o którą coraz trudniej);
- Możliwość pozyskania środków finansowych, np. kredyt niskooprocentowany na inwestycje.

5.1.2.6 Czynniki sukcesu

Spółdzielnie socjalne nieco inaczej niż organizacje pozarządowe definiują swoje czynniki sukcesu. Choć podobnie jak dla NGOs, najważniejszym czynnikiem sukcesu jest ich zdaniem motywacja do pracy (100% wskazań), to jednak drugim najważniejszym czynnikiem jest tu dobry produkt lub usługa. Nikt z badanych nie wskazał na silną infrastrukturę oraz innowacyjność.

Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej
Biuro Projektu
15-110 Białystok
ul. Kombatantów 7
Tel. 85 744 72 72 wew. 315
Fax 85 744 71 37
E-mail: projektes@rops-bialystok.pl
www.podlaskaekonomiaspoleczna.pl

Wykres 40. Najważniejsze czynniki sukcesu wg badanych spółdzielni socjalnych (odsetek wskazań)

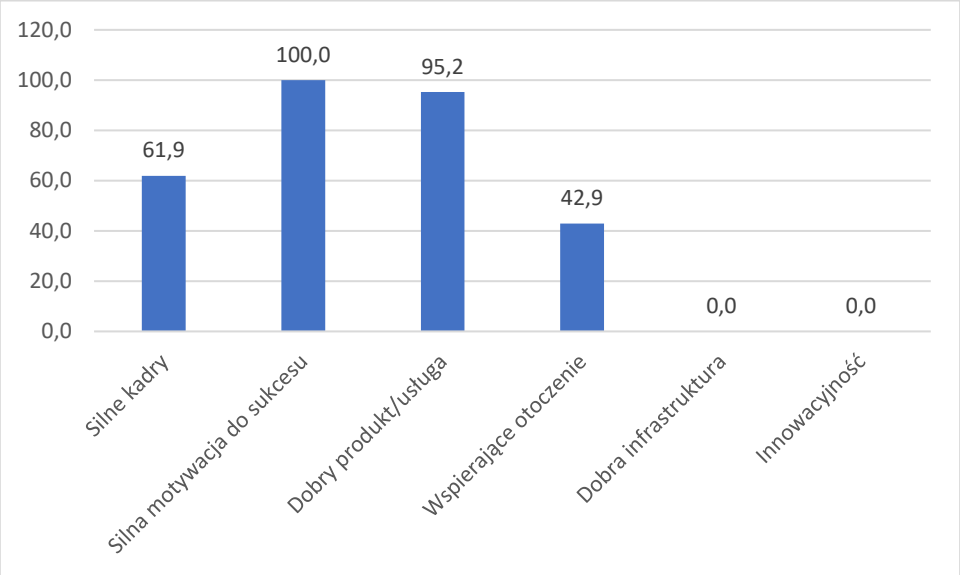

Źródło: opracowanie własne na podstawie ankiety CATI, N=21

5.1.2.7 Udział w przetargach i klauzule społeczne

W przeciwieństwie do organizacji pozarządowych, w przypadku spółdzielni socjalnych uczestnictwo w przetargach jest powszechne – bierze w nich udział aż 90,5% respondentów z tego rodzaju podmiotów.

Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej
Biuro Projektu
15-110 Białystok
ul. Kombatantów 7

Tel. 85 744 72 72 wew. 315
Fax 85 744 71 37
E-mail: projektes@rops-bialystok.pl
www.podlaskaekonomiaspoleczna.pl

Wykres 41. Odsetek przedstawicieli spółdzielni socjalnych deklarujących udział swoich podmiotów w przetargach

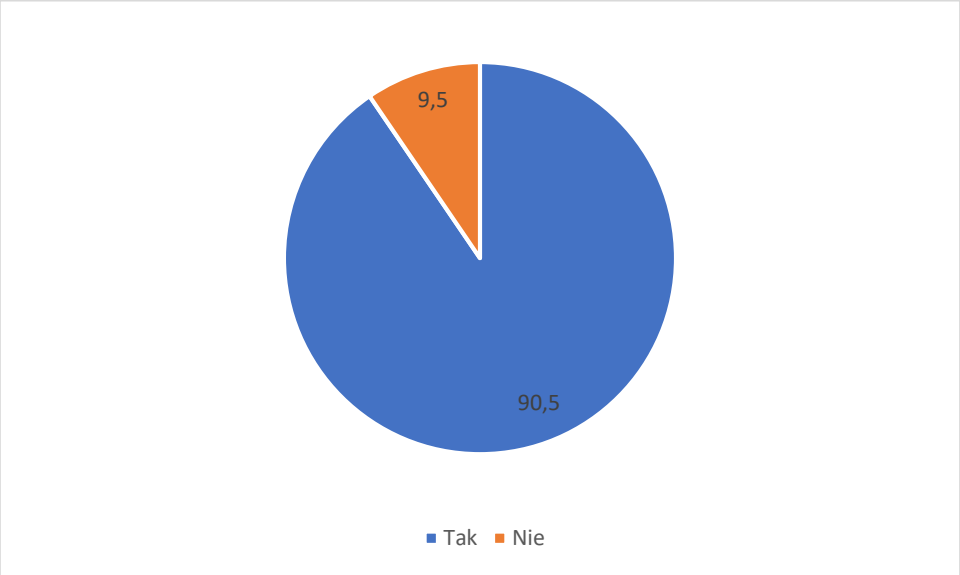

Źródło: opracowanie własne na podstawie ankiety CATI, N=21

W porównaniu do przedstawicieli organizacji pozarządowych, respondenci ze spółdzielni socjalnych dużo częściej słyszeli o klauzulach społecznych. Podobnie jak przedstawiciele NGOs, mają do nich nadal pozytywny stosunek (mimo nadal rzadkiego ich stosowania przez jednostki publiczne).

Wykres 42. Opinie przedstawicieli spółdzielni socjalnych o klauzulach społecznych (odsetek wskazań)

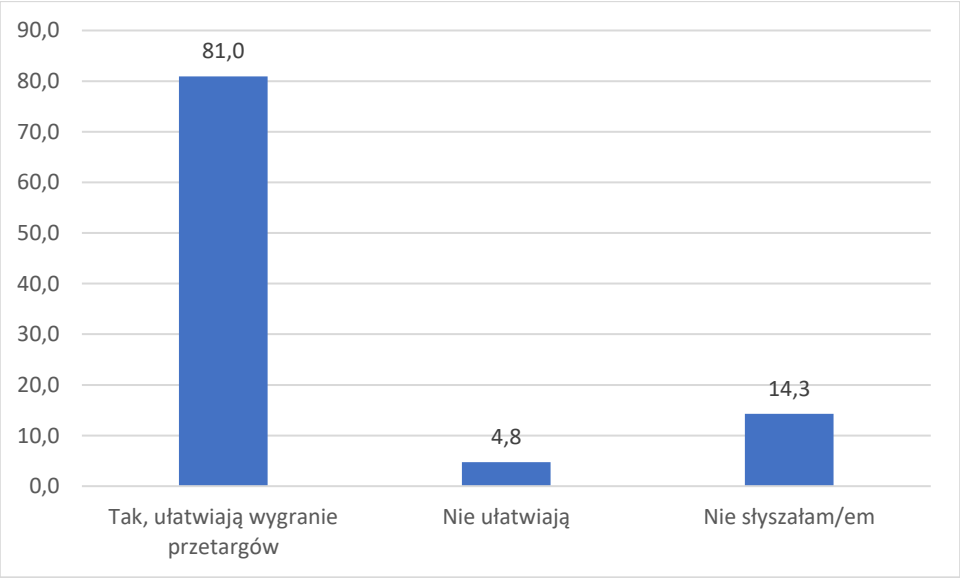

Źródło: opracowanie własne na podstawie ankiety CATI, N=21

Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej
Biuro Projektu
15-110 Białystok
ul. Kombatantów 7

Tel. 85 744 72 72 wew. 315
Fax 85 744 71 37
E-mail: projektes@rops-bialystok.pl
www.podlaskaekonomiaspoleczna.pl

5.1.2.8 Korzystanie z funduszy unijnych

Także z funduszy unijnych korzystało jeszcze więcej badanych spółdzielni socjalnych niż organizacji pozarządowych. Tylko jedna spółdzielnia socjalna wskazała, że nie korzystała ze wsparcia unijnego.

Wykres 43. Korzystanie przez badane spółdzielnie socjalne z funduszy unijnych (odsetek wskazań)

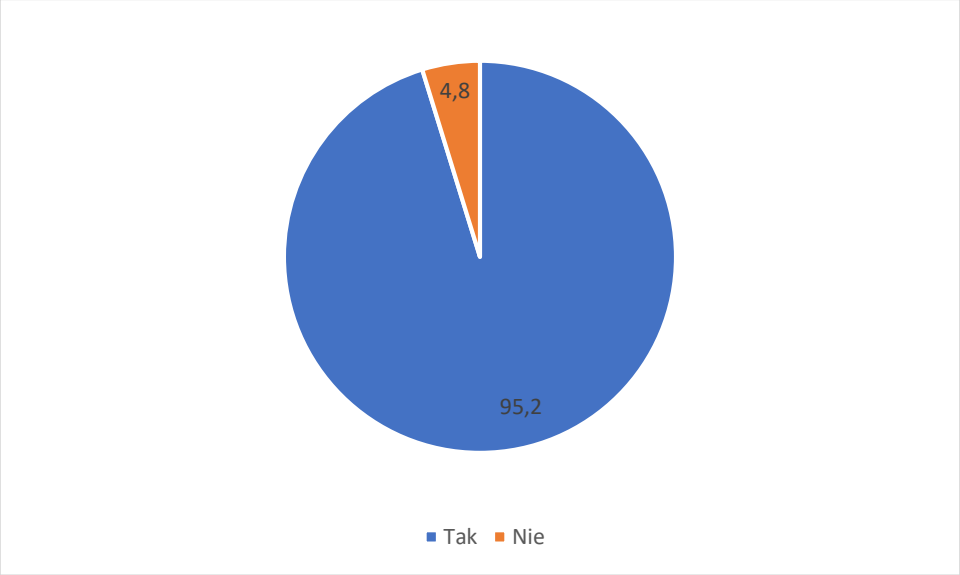

Źródło: opracowanie własne na podstawie ankiety CATI, N=21

Dofinansowanie, które otrzymywały badane organizacje pozarządowe, najczęściej przeznaczane było na następujące cele (w kolejności od najczęściej do najrzadziej wskazywanych):

- Rozpoczęcie działalności;
- Zakup sprzętu (maszyny do sprzątania, maszyny do szycia, sprzęt gastronomiczny, komputery, wyposażenie sal zabaw dla dzieci);
- Tworzenie miejsc pracy;
- Doskonalenie kadry.

Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej
Biuro Projektu
15-110 Białystok
ul. Kombatantów 7

Tel. 85 744 72 72 wew. 315
Fax 85 744 71 37
E-mail: projektes@rops-bialystok.pl
www.podlaskaekonomiaspoleczna.pl

5.1.2.9 Współpraca z innymi podmiotami

Badane spółdzielnie socjalne współpracują z różnego rodzaju podmiotami – przede wszystkim z jednostkami samorządowymi, organizacjami pozarządowymi i firmami prywatnymi (po 81% wskazań). Analiza wskazuje, że są bardziej otwarte na współpracę niż organizacje pozarządowe. Stosunkowo częściej niż one współpracują z innymi podmiotami ekonomii społecznej (47,6% wskazań).

Wykres 44. Podmioty, z którymi współpracują badane spółdzielnie socjalne (odsetek wskazań)

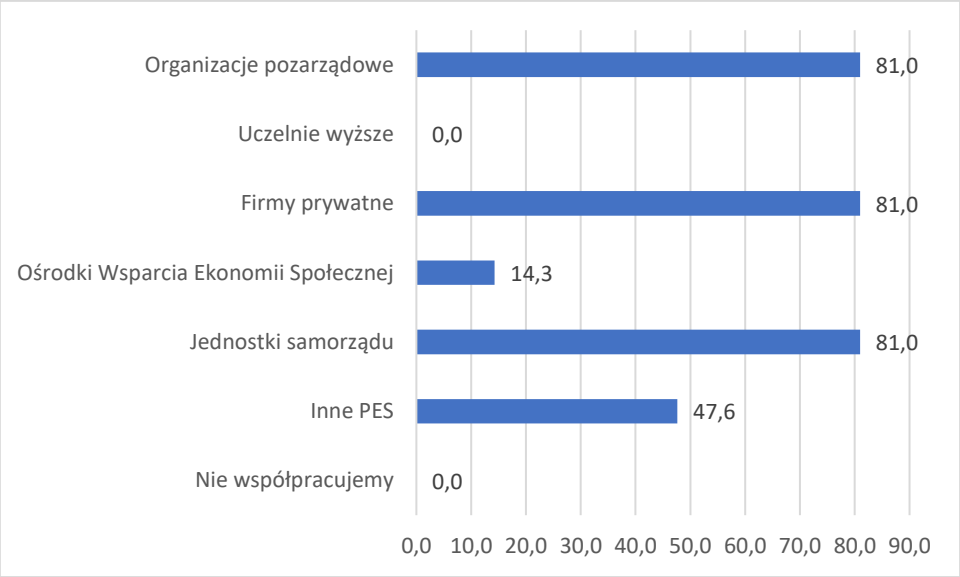

Źródło: opracowanie własne na podstawie ankiety CATI, N=21

Także analiza obszarów współpracy wskazuje, że spółdzielnie są na współpracę bardziej otwarte niż organizacje pozarządowe. Obok inicjowania i realizacji wspólnych przedsięwzięć, wszystkie spółdzielnie zadeklarowały współpracę biznesową z innymi podmiotami. Stosunkowo często (66,7%) dochodzi także do wymiany doświadczeń.

Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej
Biuro Projektu
15-110 Białystok
ul. Kombatantów 7

Tel. 85 744 72 72 wew. 315
Fax 85 744 71 37
E-mail: projektes@rops-bialystok.pl
www.podlaskaekonomiaspoleczna.pl

Wykres 45. Obszary współpracy wskazywane przez badane spółdzielnie socjalne

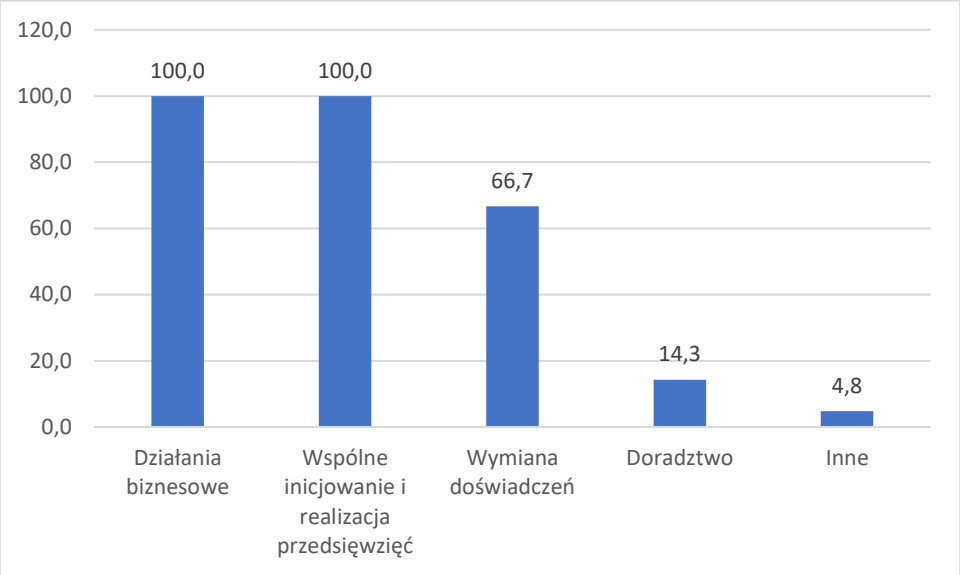

Źródło: opracowanie własne na podstawie ankiety CATI, N=21

Mimo intensywniejszej niż w przypadku NGOs współpracy z innymi podmiotami, spółdzielnie socjalne wskazują, że współpraca ta w nieco niższym stopniu przyczynia się do ich trwałego i stabilnego funkcjonowania – np. 32,3% (wobec 40% NGOs) uważa, że dzieje się tak w bardzo wysokim stopniu, natomiast 13,9% respondentów nie jest w pełni zadowolonych z podejmowanej współpracy (wobec 8,8% badanych z organizacji pozarządowych).

Wykres 46. Stopień, w jakim współpraca spółdzielni socjalnych z innymi podmiotami przyczynia się do ich trwałego i stabilnego funkcjonowania

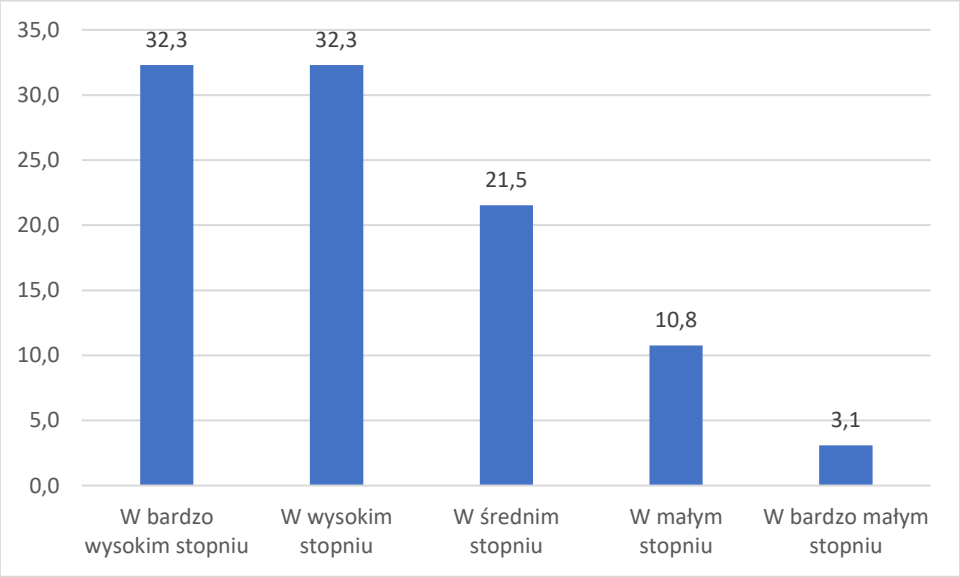

Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej
Biuro Projektu
15-110 Białystok
ul. Kombatantów 7

Tel. 85 744 72 72 wew. 315
Fax 85 744 71 37
E-mail: projektes@rops-bialystok.pl
www.podlaskaekonomiaspoleczna.pl

Źródło: opracowanie własne na podstawie ankiety CATI, N=21

5.1.2.10 Korzystanie ze wsparcia OWES i jego ocena

Ponad połowa badanych spółdzielni socjalnych korzystała z pomocy ośrodków wsparcia ekonomii społecznej (11 organizacji spośród 21 badanych). Podobnie jak w przypadku organizacji pozarządowych najczęstszą formą wsparcia, w jakiej uczestniczyły spółdzielnie socjalne są konsultacje lub doradztwo (32% badanych) oraz szkolenia/warsztaty (20% respondentów).

Wykres 47. Korzystanie z różnych form wsparcia OWES wśród badanych spółdzielni socjalnych (odsetek wskazań)

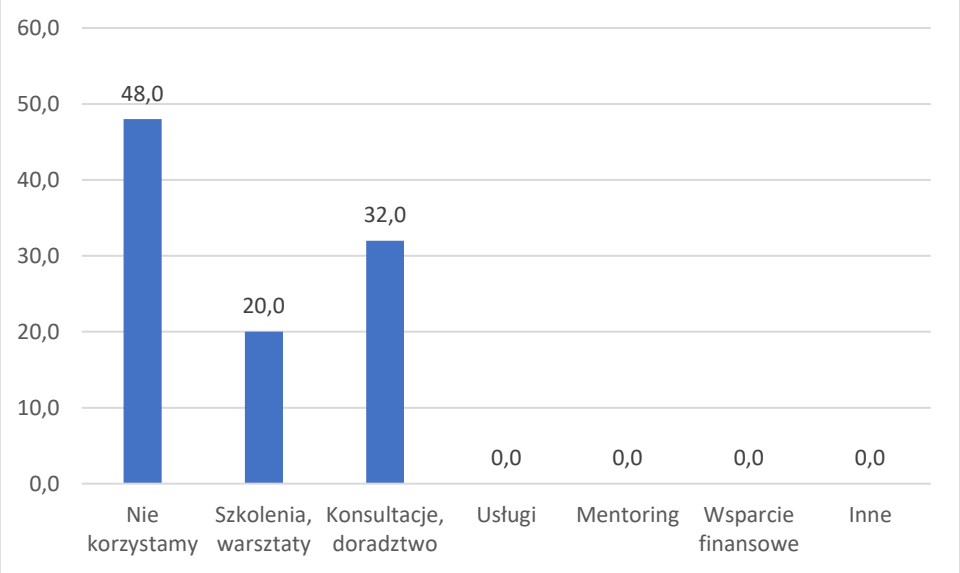

Źródło: opracowanie własne na podstawie ankiety CATI, N=21

Badani przedstawiciele spółdzielni socjalnych ocenili wsparcie OWES stosunkowo wysoko, choć nieco niżej niż NGOs. Średnie oceny w poszczególnych obszarach przedstawiamy w skali od 1 - bardzo słabo do 5 - bardzo dobrze. Najwyżej oceniony został stopień, w jakim wsparcie jest wystarczające (średnia 5,00) oraz komunikatywność kadry OWES. W przypadku oceny stopnia, w jakim wsparcie odpowiada na potrzeby, oceny merytorycznej kadr i szybkości reagowania na potrzeby występowały także oceny niższe niż 4.

Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej
Biuro Projektu
15-110 Białystok
ul. Kombatantów 7

Tel. 85 744 72 72 wew. 315
Fax 85 744 71 37
E-mail: projektes@rops-bialystok.pl
www.podlaskaekonomiaspoleczna.pl

Wykres 48. Ocena poszczególnych aspektów wsparcia OWES wg spółdzielni socjalnych (średnia w skali od 1 - bardzo słabo do 5 - bardzo dobrze)

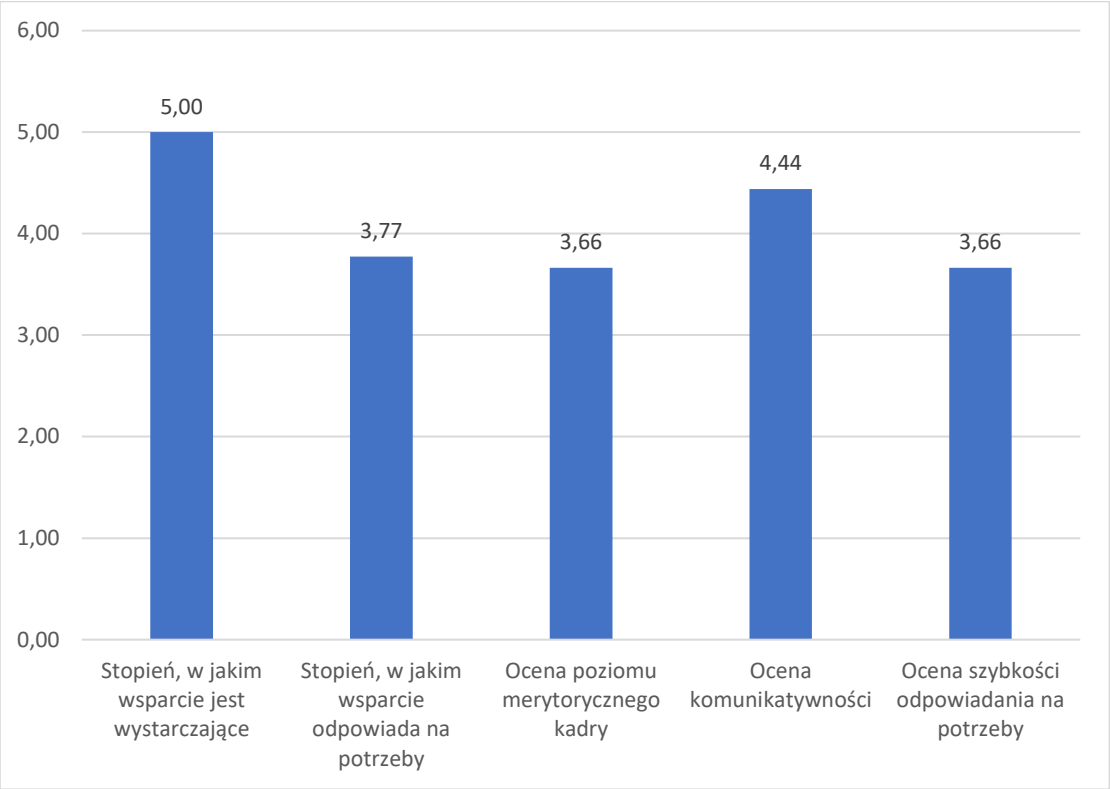

Źródło: opracowanie własne na podstawie ankiety CATI, N=21

5.1.2.11 Potrzeba wiedzy i wsparcia

Zdiagnozowany już wcześniej biznesowy i rynkowy model działania spółdzielni socjalnych odzwierciedlony jest także w deklarowanych potrzebach wiedzy i wsparcia. W przypadku tego rodzaju podmiotów kluczowa jest potrzeba wiedzy i umiejętności z zakresu promocji i marketingu (90,5% wskazań) , zaś w nieco mniejszym stopniu – z księgowości (52,4%).

Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej
Biuro Projektu
15-110 Białystok
ul. Kombatantów 7

Tel. 85 744 72 72 wew. 315
Fax 85 744 71 37
E-mail: projektes@rops-bialystok.pl
www.podlaskaekonomiaspoleczna.pl

Wykres 49. Najważniejsze potrzeby badanych spółdzielni socjalnych w zakresie wiedzy i umiejętności (odsetek wskazań – obszary tematyczne)

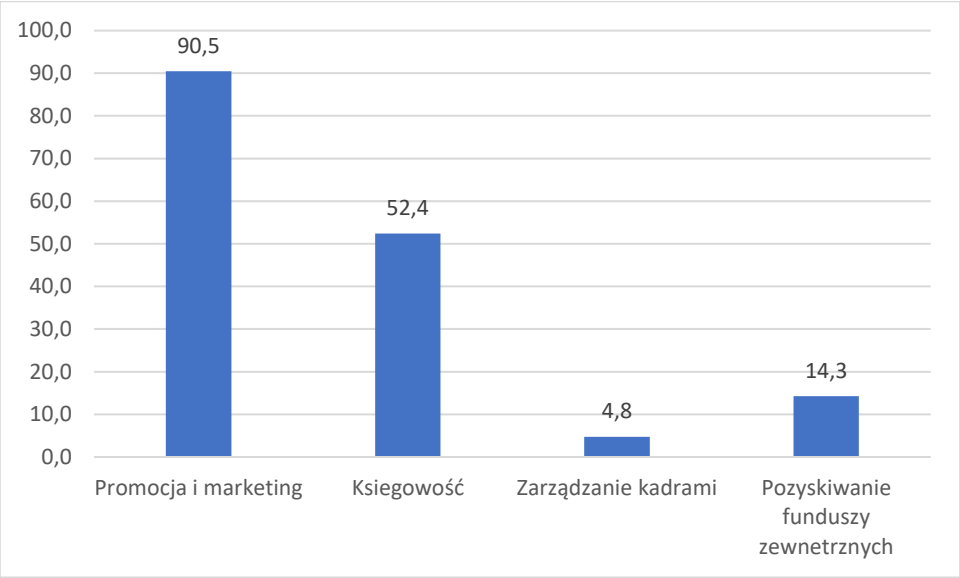

Źródło: opracowanie własne na podstawie ankiety CATI, N=21

Podobnie jak organizacje pozarządowe, spółdzielnie socjalne preferują bezpośrednie wsparcie finansowe (wszystkie badane spółdzielnie potrzebują takiego wsparcia), jednak mniej istotne niż dla NGOs jest dla nich wsparcie infrastrukturalne (4,8%). Niemal połowa badanych spółdzielni socjalnych wskazała na potrzebę wsparcia w formie coachingu.

Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej
Biuro Projektu
15-110 Białystok
ul. Kombatantów 7

Tel. 85 744 72 72 wew. 315
Fax 85 744 71 37
E-mail: projektes@rops-bialystok.pl
www.podlaskaekonomiaspoleczna.pl

Wykres 50. Najważniejsze potrzeby badanych spółdzielni socjalnych w zakresie wiedzy i umiejętności (odsetek wskazań – obszary tematyczne)

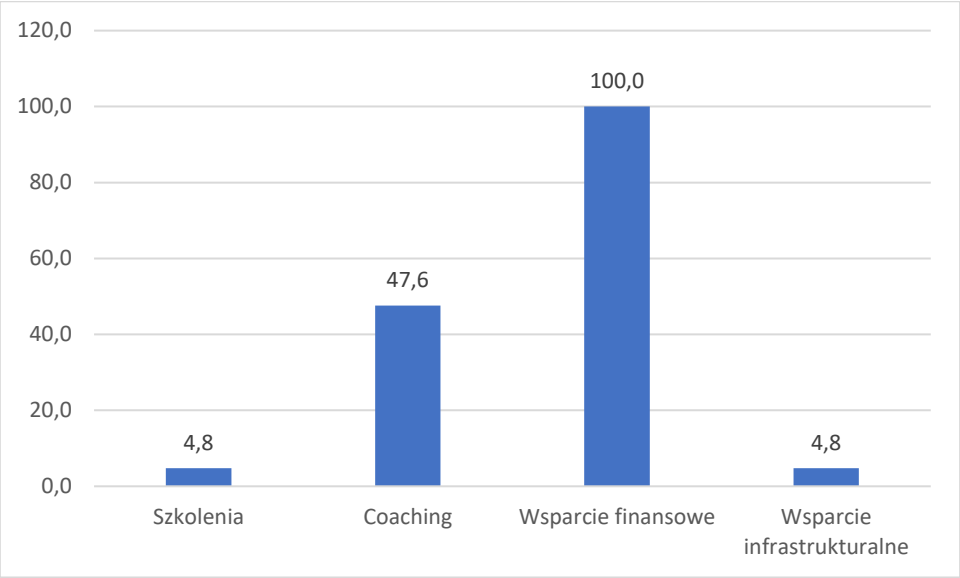

Źródło: opracowanie własne na podstawie ankiety CATI, N=21

Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej
Biuro Projektu
15-110 Białystok
ul. Kombatantów 7

Tel. 85 744 72 72 wew. 315
Fax 85 744 71 37
E-mail: projektes@rops-bialystok.pl
www.podlaskaekonomiaspoleczna.pl

5.2 Podmioty reintegracyjne

5.2.1.1 Sytuacja podmiotów reintegracyjnych – samoocena, finanse, zatrudnienie, uczestnicy

W ramach niniejszego badania zrealizowano 27 ankiet z reintegracyjnymi podmiotami ekonomii społecznej. Najwięcej ankiet (17) zrealizowano z warsztatami terapii zajęciowej. Poniższa tabela przedstawia rozkład poszczególnych rodzajów reintegracyjnych PES w ramach niniejszego badania.

Tabela 6. Rozkład zbadanych PES reintegracyjnych (liczba)

Rodzaj podmiotu	Liczba respondentów
zakład aktywności zawodowej	3
klub integracji społecznej	3
centrum integracji społecznej	4
warsztat terapii zajęciowej	17
Ogółem reintegracyjne PES	**27**

Źródło: opracowanie własne na podstawie ankiety CATI, N=27

Reintegracyjne podmioty ekonomii społecznej oceniają swoją sytuację niżej niż NGOs i spółdzielnie socjalne. Wpływają na to przede wszystkim oceny WTZ-ów (aż 8 spośród badanych 17 WTZ-ów ocenia swoją sytuację jako złą lub bardzo złą). Ocena bardzo dobra pojawiła się już tylko w 18,5% przypadków.

Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej
Biuro Projektu
15-110 Białystok
ul. Kombatantów 7
Tel. 85 744 72 72 wew. 315
Fax 85 744 71 37
E-mail: projektes@rops-bialystok.pl
www.podlaskaekonomiaspoleczna.pl

Wykres 51. Samoocena sytuacji finansowej badanych podmiotów reintegracyjnych (odsetek wskazań)

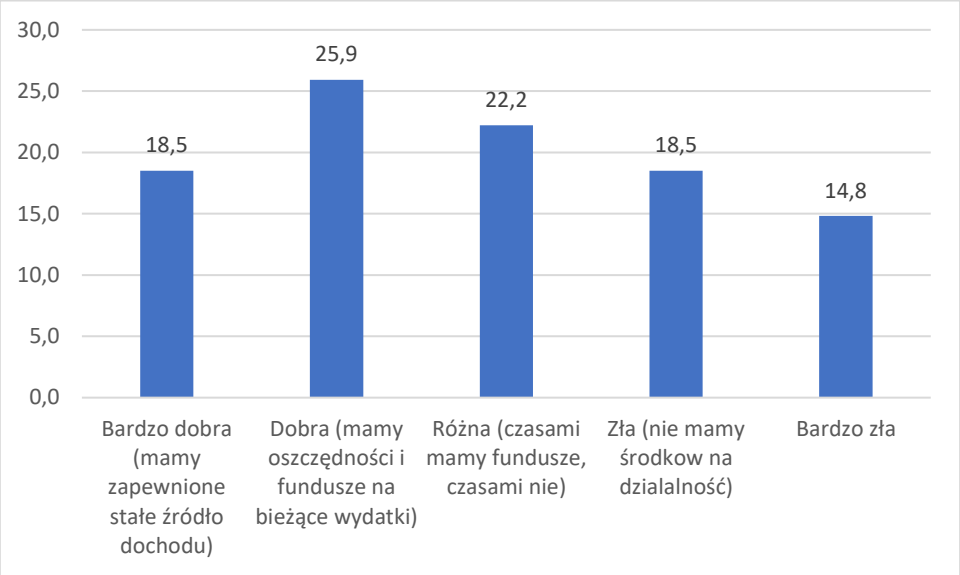

Źródło: opracowanie własne na podstawie ankiety CATI, N=27

Obroty podmiotów reintegracyjnych są, przeciętnie rzecz biorąc, co do zasady **niskie** (dotyczy to przede wszystkim WTZ i KIS). Stosunkowo wysokie (najczęściej powyżej 500 001 zł) są natomiast obroty CIS-ów i ZAZ-ów.

Jednak podobnie jak w przypadku NGOs i spółdzielni socjalnych, obroty większości (77,8%) podmiotów reintegracyjnych wzrosły w 2016 r. w stosunku do roku poprzedniego.

Wykres 52. Obroty badanych podmiotów reintegracyjnych w 2016 r. (odsetek badanych wskazujących dany przedział)

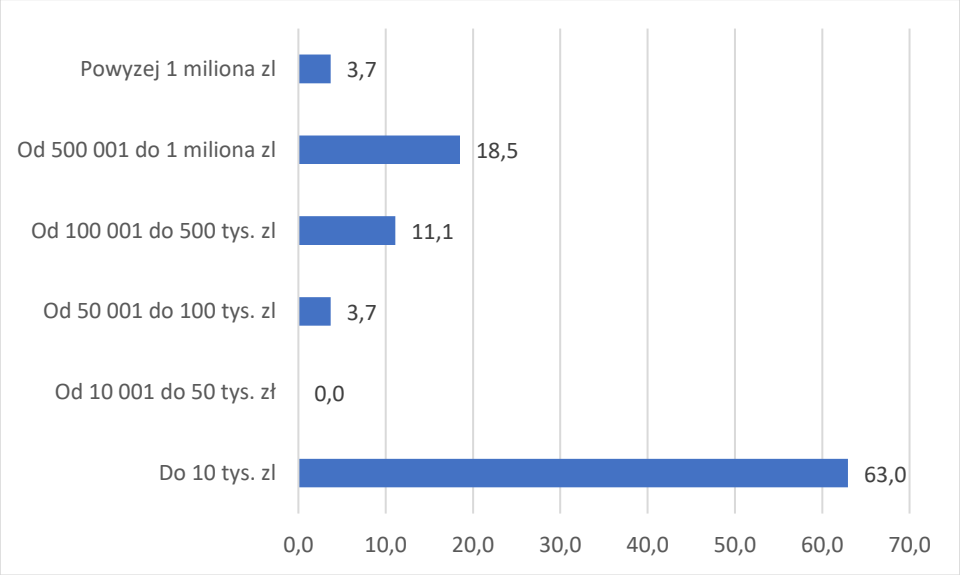

Źródło: opracowanie własne na podstawie ankiety CATI, N=27

Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej
Biuro Projektu
15-110 Białystok
ul. Kombatantów 7

Tel. 85 744 72 72 wew. 315
Fax 85 744 71 37
E-mail: projektes@rops-bialystok.pl
www.podlaskaekonomiaspoleczna.pl

Mimo niskich obrotów i słabej samooceny, niemal 78% respondentów z podmiotów reintegracyjnych wskazało, że liczba uczestników ich działań wzrosła w ostatnich latach. Żaden z podmiotów nie wskazał na spadek tej liczby.

Wykres 53. Zmiana liczby uczestników w badanych podmiotach reintegracyjnych od 2007 r. (lub, jeśli organizacja została założona później - od początku działalności) (odsetek wskazań)

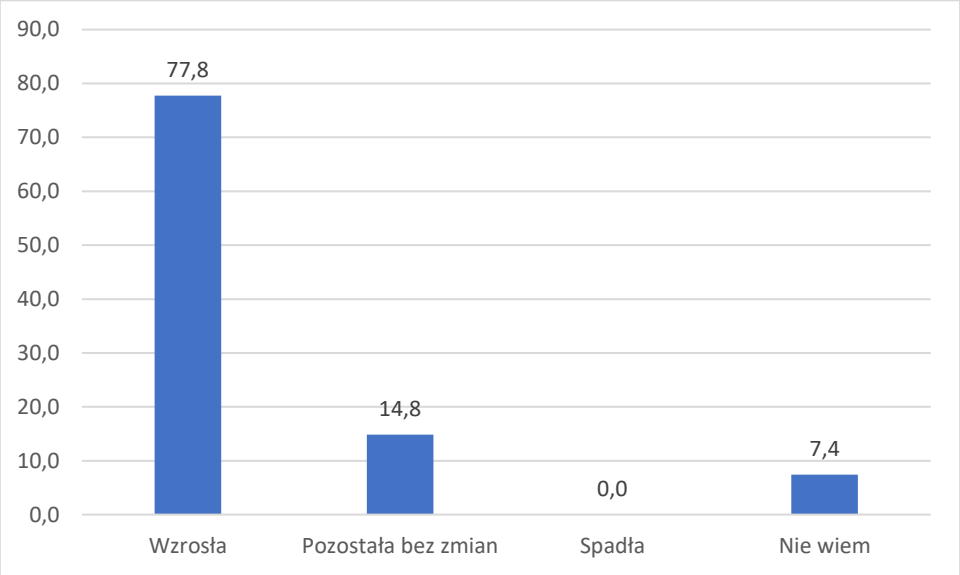

Źródło: opracowanie własne na podstawie ankiety CATI, N=27

5.2.1.2 Źródła

5.2.1.3 finansowania

Do najważniejszych źródeł finansowania badanych podmiotów reintegracyjnych należą dotacje z powiatów (PCPR), dotacje centralne (w tym przypadku PFRON), dotacje z gmin (jedynie w 33,3%) oraz – w przypadku CIS i ZAZ – dochody z własnej działalności gospodarczej. Na uwagę zasługuje fakt, że stosunkowo rzadko organizacje te wśród ważnych źródeł finansowania wymieniają darowizny i środki z 1%, choć wiele NGOs prowadzących WTZ może takie środki pozyskiwać.

Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej
Biuro Projektu
15-110 Białystok
ul. Kombatantów 7

Tel. 85 744 72 72 wew. 315
Fax 85 744 71 37
E-mail: projektes@rops-bialystok.pl
www.podlaskaekonomiaspoleczna.pl

Wykres 54. Źródła finansowania badanych podmiotów reintegracyjnych (odsetek wskazań)

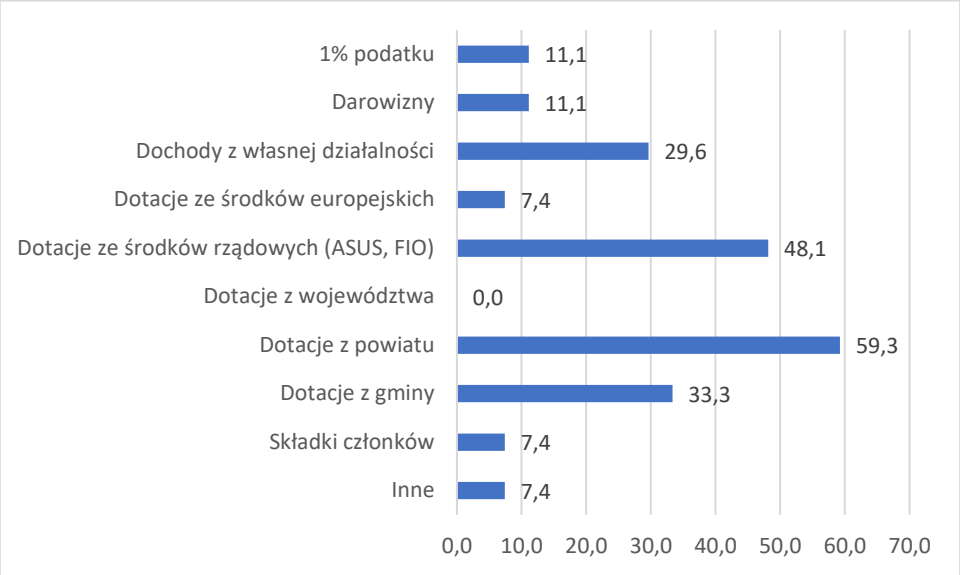

Źródło: opracowanie własne na podstawie ankiety CATI, N=27

5.2.1.4 Prognozy na przyszłość

Prognoza zmiany liczby uczestników działań podmiotów reintegracyjnych jest stosunkowo optymistyczna, jednak nie do tego stopnia, jak w przypadku podobnych prognoz dotyczących organizacji pozarządowych i spółdzielni socjalnych. Ponad 48% badanych przedstawicieli tych podmiotów prognozuje, że liczba osób uczestniczących w ich zajęciach pozostanie bez zmian. Pośród pozostałych w większości dominują prognozy wzrostu liczby uczestników. Spadek przewiduje tylko jeden badany podmiot (WTZ).

Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej
Biuro Projektu
15-110 Białystok
ul. Kombatantów 7

Tel. 85 744 72 72 wew. 315
Fax 85 744 71 37
E-mail: projektes@rops-bialystok.pl
www.podlaskaekonomiaspoleczna.pl

Wykres 55. Prognozy badanych podmiotów reintegracyjnych co do liczby uczestników w ciągu najbliższych 5 lat (odsetek wskazań)

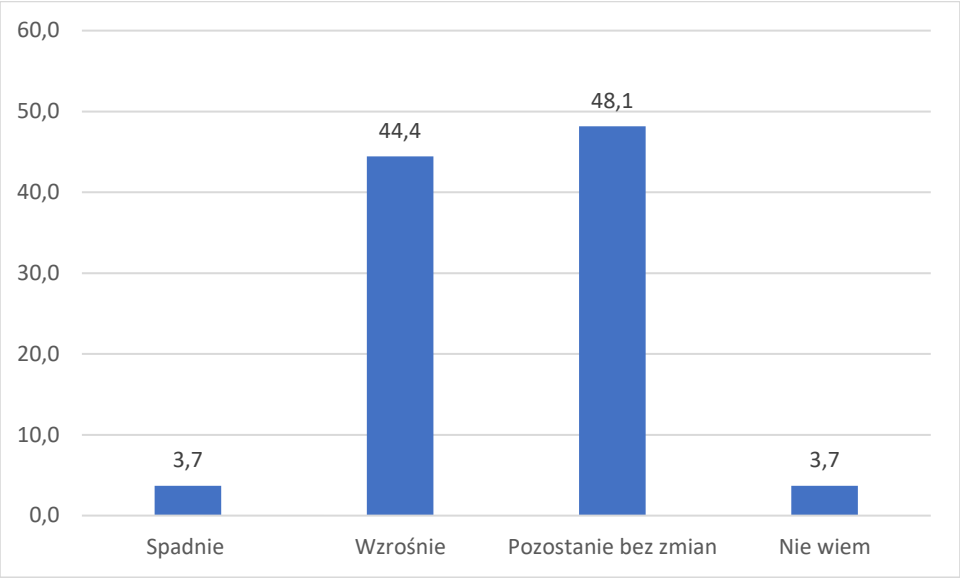

Źródło: opracowanie własne na podstawie ankiety CATI, N=27

5.2.1.5 Najważniejsze problemy

Mimo stosunkowo słabszej samooceny sytuacji, wśród podmiotów reintegracyjnych częściej niż w przypadku NGOs i spółdzielni socjalnych pojawiło się wskazanie na brak problemów. Odpowiedziało tak aż 29,6% respondentów. Jeśli te występują, dotyczą zdaniem badanych przede wszystkim niewystarczających warunków lokalowych (także 29,6%) oraz niewystarczającego wsparcia zewnętrznego (25,9%). W dużo mniejszym stopniu niż dla podmiotów niereintegracyjnych problemem w tej grupie jest biurokracja (18,5%).

Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej
Biuro Projektu
15-110 Białystok
ul. Kombatantów 7

Tel. 85 744 72 72 wew. 315
Fax 85 744 71 37
E-mail: projektes@rops-bialystok.pl
www.podlaskaekonomiaspoleczna.pl

Wykres 56. Najważniejsze problemy w działalności, deklarowane przez respondentów z podmiotów reintegracyjnych (odsetek wskazań)

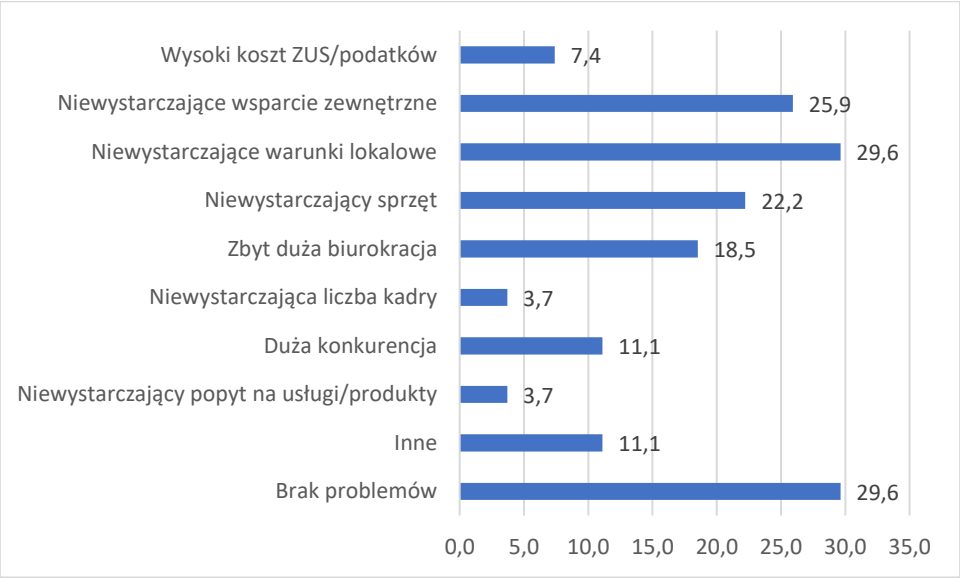

Źródło: opracowanie własne na podstawie ankiety CATI, N=27

5.2.1.6 Zagrożenie likwidacją podmiotu

Cztery podmioty (14,8% grupy) wskazały, iż w poprzednich latach groziła im likwidacja. Były to: 1 KIS i 3 WTZ-y. Sytuacja taka miała miejsce rzadko. W przetrwaniu ww. podmiotom pomogły oszczędności, przesunięcia środków, ale przede wszystkim motywacja do pracy, determinacja, samozaparcie i zaangażowanie oraz siła charakteru pojedynczych osób.

Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej
Biuro Projektu
15-110 Białystok
ul. Kombatantów 7

Tel. 85 744 72 72 wew. 315
Fax 85 744 71 37
E-mail: projektes@rops-bialystok.pl
www.podlaskaekonomiaspoleczna.pl

Wykres 57. Zagrożenie badanych podmiotów reintegracyjnych likwidacją w ostatnich latach (odsetek wskazań)

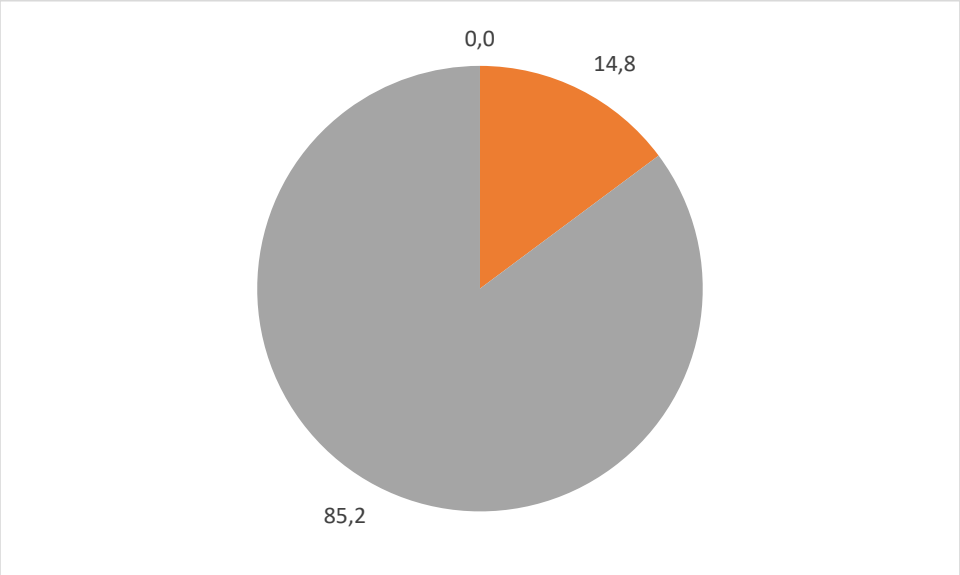

Źródło: opracowanie własne na podstawie ankiety CATI, N=27

Obecnie deklarowane zagrożenie likwidacją wśród podmiotów reintegracyjnych jest najczęściej bardzo małe (77,8) lub małe (18,5%). Jeden KIS wskazuje jednak na bardzo duże zagrożenie likwidacją.

Wykres 58. Deklarowane przez badane podmioty reintegracyjne obecne zagrożenie likwidacją podmiotu (odsetek wskazań)

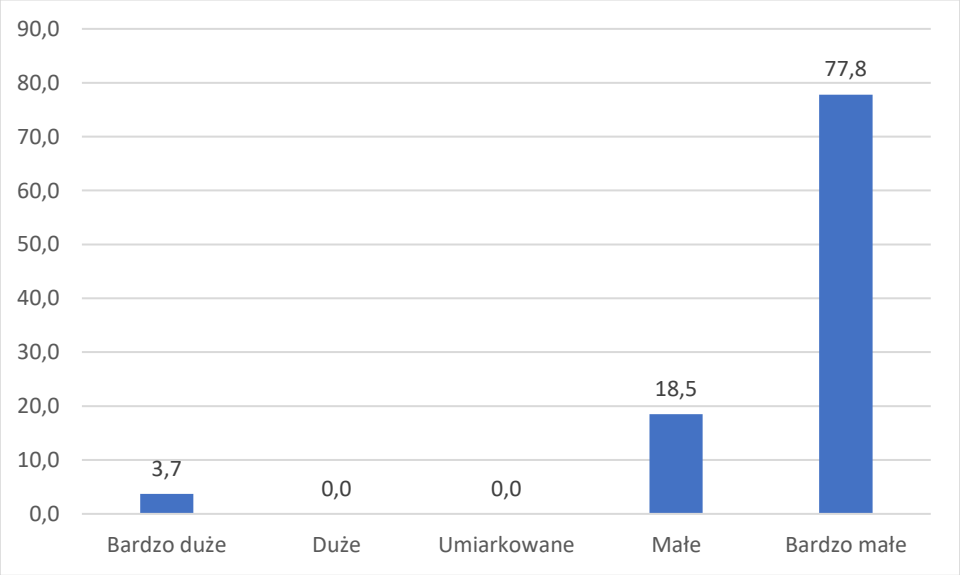

Źródło: opracowanie własne na podstawie ankiety CATI, N=27

Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej
Biuro Projektu
15-110 Białystok
ul. Kombatantów 7

Tel. 85 744 72 72 wew. 315
Fax 85 744 71 37
E-mail: projektes@rops-bialystok.pl
www.podlaskaekonomiaspoleczna.pl

Badane podmioty zapytano także, czego potrzebują, by przetrwać przez kolejne 10 lat. Dla podmiotów reintegracyjnych najważniejsze jest posiadanie stałego dopływu środków finansowych. Część podmiotów wskazywała wprost na konieczność wprowadzenia systemowego wsparcia (KIS) lub zwiększenia kwoty dofinansowania (CIS, WTZ). Niektórzy respondenci wskazywali także na konieczność poprawy sytuacji lokalowej.

5.2.1.7 Czynniki sukcesu

Analiza deklarowanych przez podmioty reintegracyjne czynników sukcesu wskazuje na pewne różnice między tymi podmiotami a NGOs i spółdzielniami socjalnymi. Pod pewnym względem deklaracje tych podmiotów są podobne do NGOs (zwłaszcza że WTZ prowadzone są przez organizacje pozarządowe), co przejawia się w tym, że najważniejszymi czynnikami sukcesu są dla nich zasoby ludzkie, nie biznesowe (odpowiednio 74,1% - silne kadry i 66,7% - motywacja do pracy). Jednakże niezwykle ważne dla nich jest także wspierające otoczenie – WTZ i KIS nie przetrwają bez wsparcia z zewnątrz.

Wykres 59. Najważniejsze czynniki sukcesu wg badanych podmiotów reintegracyjnych (odsetek wskazań)

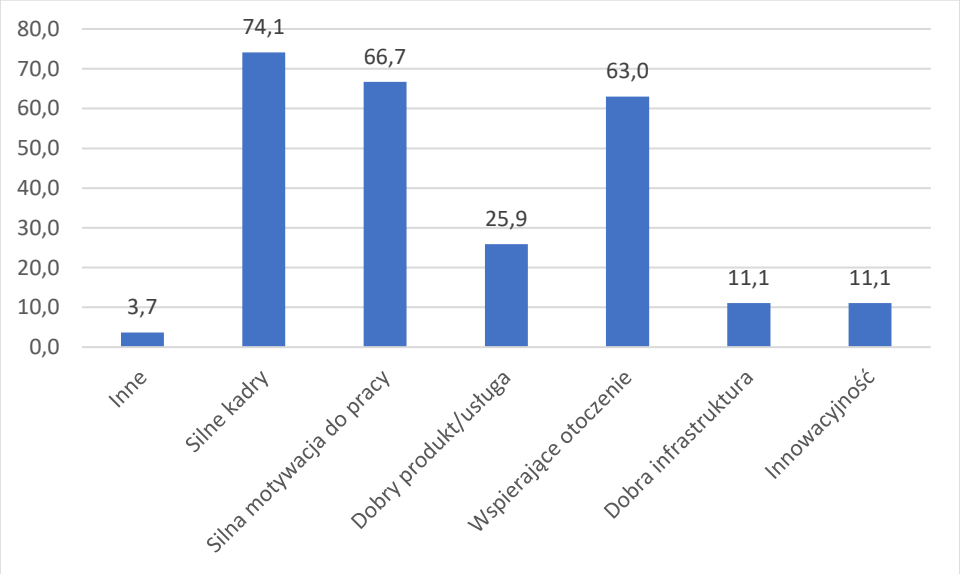

Źródło: opracowanie własne na podstawie ankiety CATI, N=27

Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej
Biuro Projektu
15-110 Białystok
ul. Kombatantów 7

Tel. 85 744 72 72 wew. 315
Fax 85 744 71 37
E-mail: projektes@rops-bialystok.pl
www.podlaskaekonomiaspoleczna.pl

5.2.1.8 Udział w przetargach i klauzule społeczne

W przetargach startują wszystkie badane CIS-y i ZAZ-y, czyli łącznie 25,9% całej grupy podmiotów reintegracyjnych. Klauzule społeczne są w tej grupie bardziej znane niż w grupie NGOs, ale mniej niż wśród spółdzielni socjalnych. Niemal połowa respondentów wskazuje, że klauzule ułatwiają zwycięstwo w przetargu.

Wykres 60. Opinie przedstawicieli podmiotów reintegracyjnych o klauzulach społecznych (odsetek wskazań)

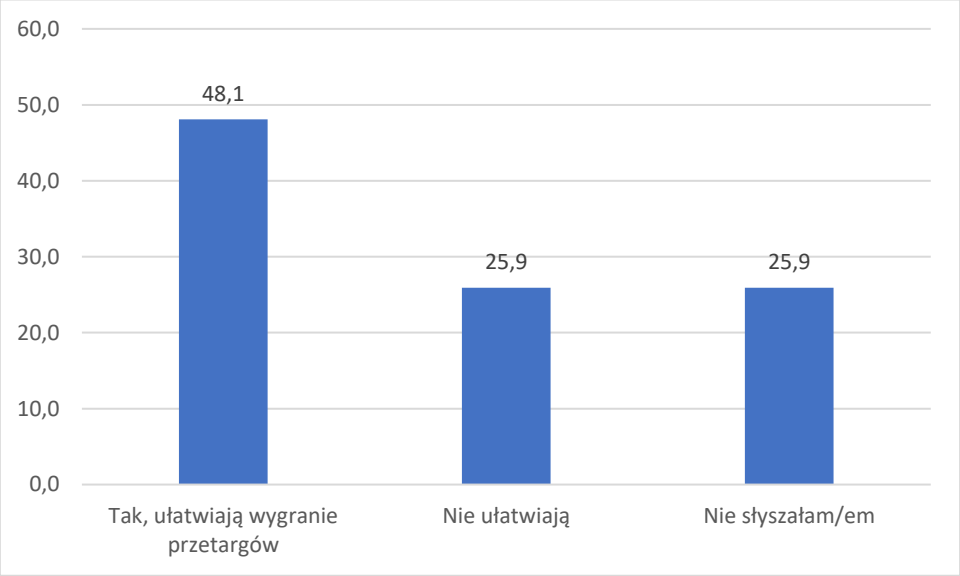

Źródło: opracowanie własne na podstawie ankiety CATI, N=27

5.2.1.9 Korzystanie z funduszy unijnych

Badane podmioty reintegracyjne **stosunkowo rzadko w porównaniu do innych PES z województwa podlaskiego korzystają z** funduszy unijnych. Korzystanie z nich deklaruje 37,0% podmiotów z tej grupy – wszystkie ZAZ-y, wszystkie CIS-y, 2/3 KIS-ów i **tylko jeden z siedemnastu badanych WTZ-ów**.

Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej
Biuro Projektu
15-110 Białystok
ul. Kombatantów 7

Tel. 85 744 72 72 wew. 315
Fax 85 744 71 37
E-mail: projektes@rops-bialystok.pl
www.podlaskaekonomiaspoleczna.pl

Wykres 61. Korzystanie przez badane podmioty reintegracyjne z funduszy unijnych (odsetek wskazań)

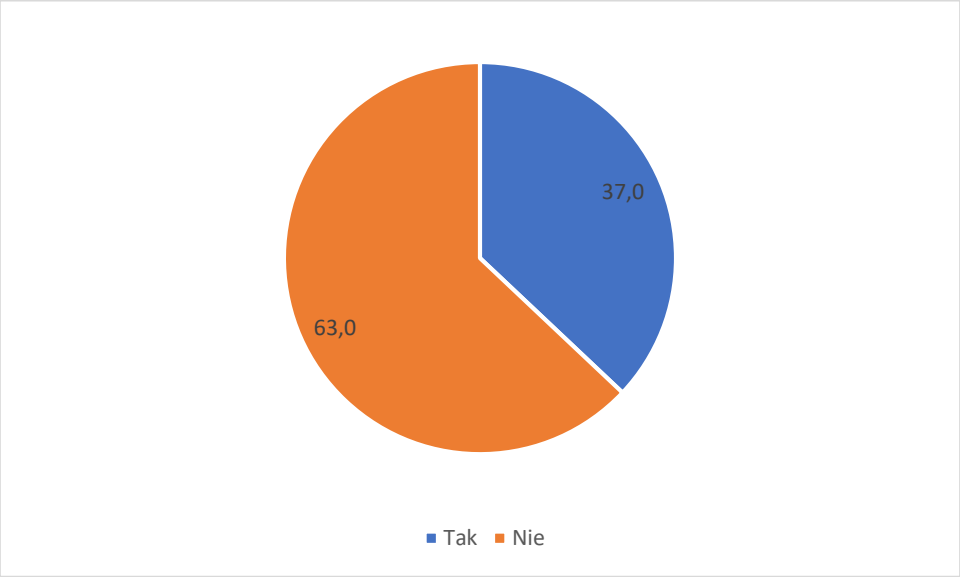

Źródło: opracowanie własne na podstawie ankiety CATI, N=27

Główne cele wydatkowania funduszy unijnych wśród badanych podmiotów obejmowały:

- Działania infrastrukturalne (remonty, zakup sprzętu i wyposażenia, przygotowanie stanowisk pracy);
- Działania edukacyjne (przede wszystkim kursy zawodowe).

Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej
Biuro Projektu
15-110 Białystok
ul. Kombatantów 7

Tel. 85 744 72 72 wew. 315
Fax 85 744 71 37
E-mail: projektes@rops-bialystok.pl
www.podlaskaekonomiaspoleczna.pl

5.2.1.10 Współpraca z innymi podmiotami

Badane podmioty reintegracyjne przede wszystkim współpracują z samorządami (77,8%) oraz organizacjami pozarządowymi (70,4%), zaś stosunkowo rzadziej – z firmami prywatnymi. Najczęściej, w porównaniu do pozostałych instytucji, współpracują z innymi podmiotami ekonomii społecznej (55,6%).

Wykres 62. Podmioty, z którymi współpracują badane podmioty reintegracyjne (odsetek wskazań)

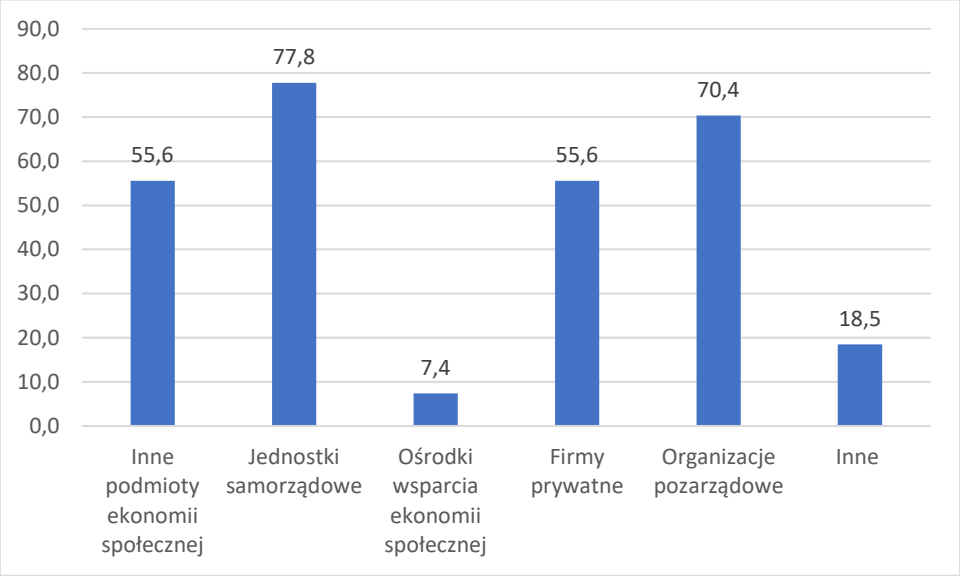

Źródło: opracowanie własne na podstawie ankiety CATI, N=27

Podobnie jak w przypadku NGOs i spółdzielni socjalnych, najczęstszą formą współpracy z innymi podmiotami jest inicjowanie i realizacja wspólnych przedsięwzięć (100% wskazań), jednak stosunkowo często podmioty te wymieniają także doświadczenia z innymi (63% wskazań).

Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej
Biuro Projektu
15-110 Białystok
ul. Kombatantów 7
Tel. 85 744 72 72 wew. 315
Fax 85 744 71 37
E-mail: projektes@rops-bialystok.pl
www.podlaskaekonomiaspoleczna.pl

Wykres 63. Obszary współpracy wskazywane przez badane podmioty reintegracyjne

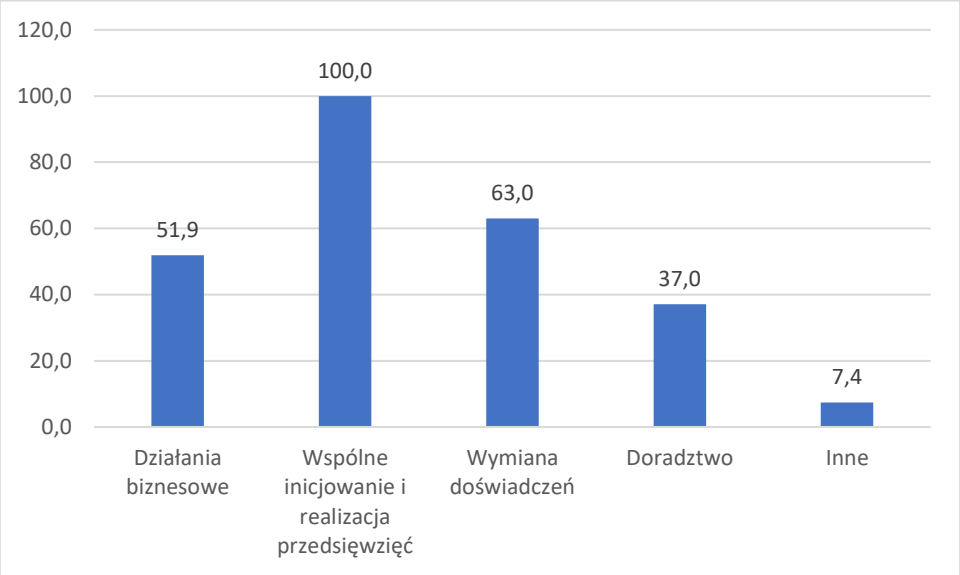

Źródło: opracowanie własne na podstawie ankiety CATI, N=27

W porównaniu do NGOs i spółdzielni socjalnych ocena współpracy z innymi podmiotami jest w przypadku CIS, KIS, WTZ i ZAZ stosunkowo najniższa, choć nadal wysoka (najczęściej pojawia się wskazanie, że współpraca ta w wysokim stopniu przyczynia się do ich trwałego i stabilnego funkcjonowania – 30,8%). Aż 23,1% badanych wskazało jednak, że stopień, w jakim ta współpraca wpływa pozytywnie na funkcjonowanie ich podmiotów, jest mały lub bardzo mały, i dotyczy to przede wszystkim WTZ (aż 11 z 17 WTZ-ów wskazało, że współpraca w małym lub bardzo małym stopniu przyczynia się do ich trwałego i stabilnego funkcjonowania).

Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej
Biuro Projektu
15-110 Białystok
ul. Kombatantów 7

Tel. 85 744 72 72 wew. 315
Fax 85 744 71 37
E-mail: projektes@rops-bialystok.pl
www.podlaskaekonomiaspoleczna.pl

Wykres 64. Stopień, w jakim współpraca podmiotów reintegracyjnych z innymi podmiotami przyczynia się do ich trwałego i stabilnego funkcjonowania

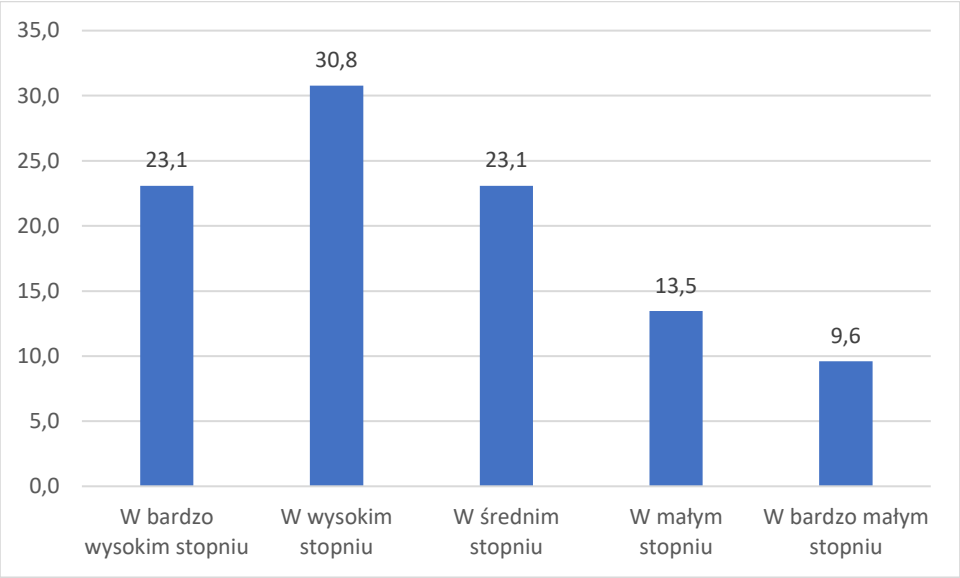

Źródło: opracowanie własne na podstawie ankiety CATI, N=27

5.2.1.11 Korzystanie ze wsparcia OWES i jego ocena

W grupie podmiotów reintegracyjnych korzystających ze wsparcia OWES jest 29,6% - więcej niż w grupie NGOs, ale mniej niż w grupie spółdzielni socjalnych. Ze wsparcia tego najczęściej korzystają CIS-y, natomiast nie zadeklarował korzystania z niego żaden badany KIS.

W porównaniu do innych grup przedstawiciele podmiotów reintegracyjnych stosunkowo najczęściej korzystają ze szkoleń i warsztatów (25,9%).

Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej
Biuro Projektu
15-110 Białystok
ul. Kombatantów 7

Tel. 85 744 72 72 wew. 315
Fax 85 744 71 37
E-mail: projektes@rops-bialystok.pl
www.podlaskaekonomiaspoleczna.pl

Wykres 65. Korzystanie z różnych form wsparcia OWES wśród badanych podmiotów reintegracyjnych (odsetek wskazań)

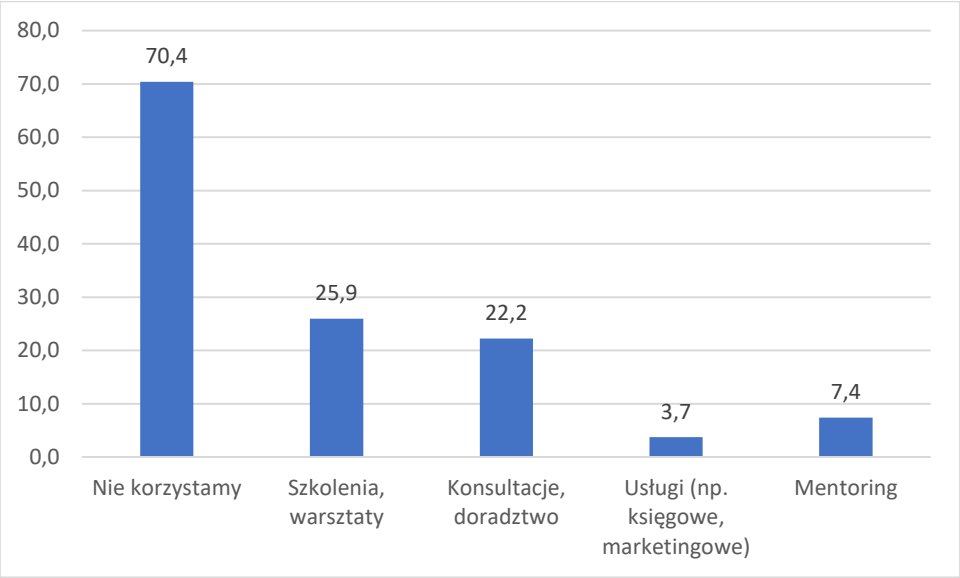

Źródło: opracowanie własne na podstawie ankiety CATI, N=27

W grupie tej ocena wsparcia OWES była stosunkowo najniższa w każdej kategorii. Stosunkowo najwyżej, jak w przypadku NGOs, oceniono stopień, w jakim wsparcie jest wystarczające (średnia w skali od 1 do 5 wyniosła 4,00) oraz komunikatywność kadry, a najniżej – szybkość reagowania na potrzeby (średnia 3,20).

Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej
Biuro Projektu
15-110 Białystok
ul. Kombatantów 7

Tel. 85 744 72 72 wew. 315
Fax 85 744 71 37
E-mail: projektes@rops-bialystok.pl
www.podlaskaekonomiaspoleczna.pl

Wykres 66. Ocena poszczególnych aspektów wsparcia OWES wśród badanych podmiotów reintegracyjnych (odsetek wskazań)

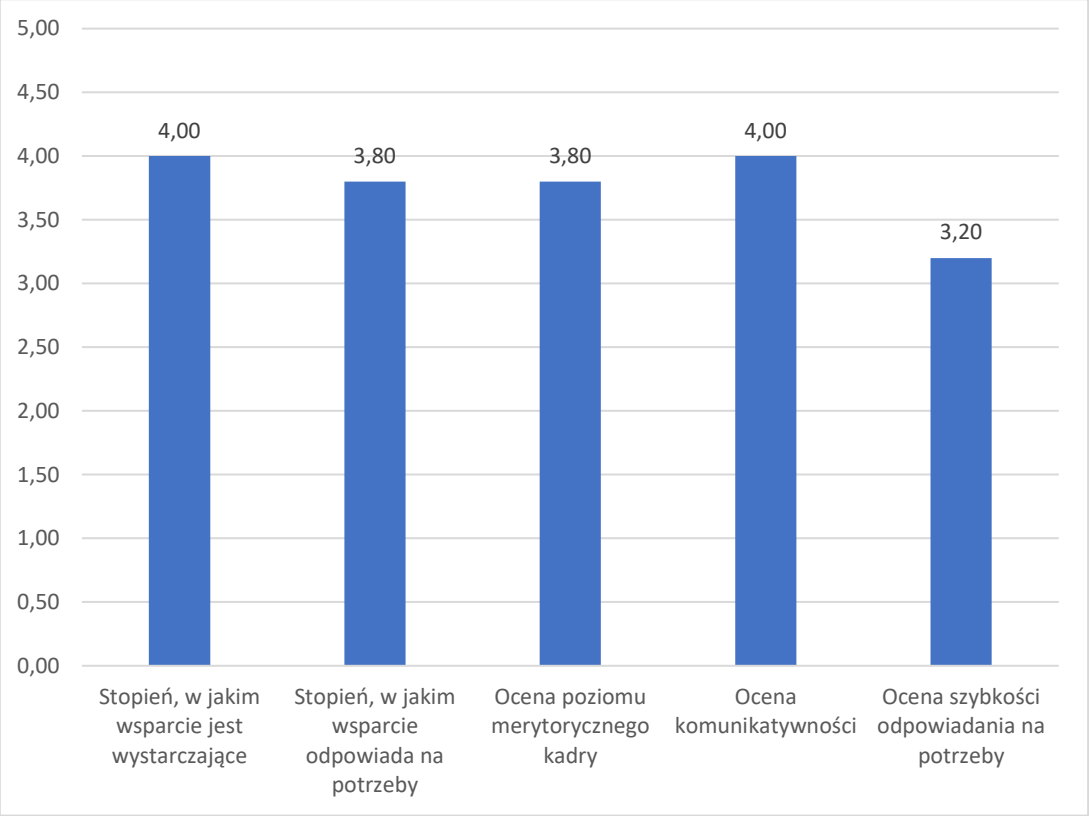

Źródło: opracowanie własne na podstawie ankiety CATI, N=27

5.2.1.12 Potrzeba wiedzy i wsparcia

Model działania podmiotów reintegracyjnych, oparty w dużej mierze na funduszach zewnętrznych, sprawia, że wiedza i umiejętności w zakresie pozyskiwania tych funduszy jest także dla nich szczególnie potrzebna (wskazało na nią 40,7% respondentów w tej grupie). Z kolei podmioty takie jak CIS czy ZAZ potrzebują także wiedzy z zakresu promocji i marketingu.

Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej
Biuro Projektu
15-110 Białystok
ul. Kombatantów 7

Tel. 85 744 72 72 wew. 315
Fax 85 744 71 37
E-mail: projektes@rops-bialystok.pl
www.podlaskaekonomiaspoleczna.pl

Wykres 67. Najważniejsze potrzeby badanych spółdzielni socjalnych w zakresie wiedzy i umiejętności (odsetek wskazań – obszary tematyczne)

Źródło: opracowanie własne na podstawie ankiety CATI, N=27

Niniejsza grupa jest jedyną grupą podmiotów, która w tak dużym stopniu wskazuje na potrzebę uczestniczenia w szkoleniach (25,9% wskazań), choć także dla podmiotów reintegracyjnych najważniejsze jest wsparcie finansowe (66,7% wskazań) i infrastrukturalne (29,6%). Co ciekawe, aż 7 podmiotów wskazało, że nie potrzebują wsparcia w ogóle (jest wśród nich 6 WTZ-ów i 1 KIS).

Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej
Biuro Projektu
15-110 Białystok
ul. Kombatantów 7

Tel. 85 744 72 72 wew. 315
Fax 85 744 71 37
E-mail: projektes@rops-bialystok.pl
www.podlaskaekonomiaspoleczna.pl

Wykres 68. Preferowane przez podmioty reintegracyjne formy wsparcia (odsetek wskazań)

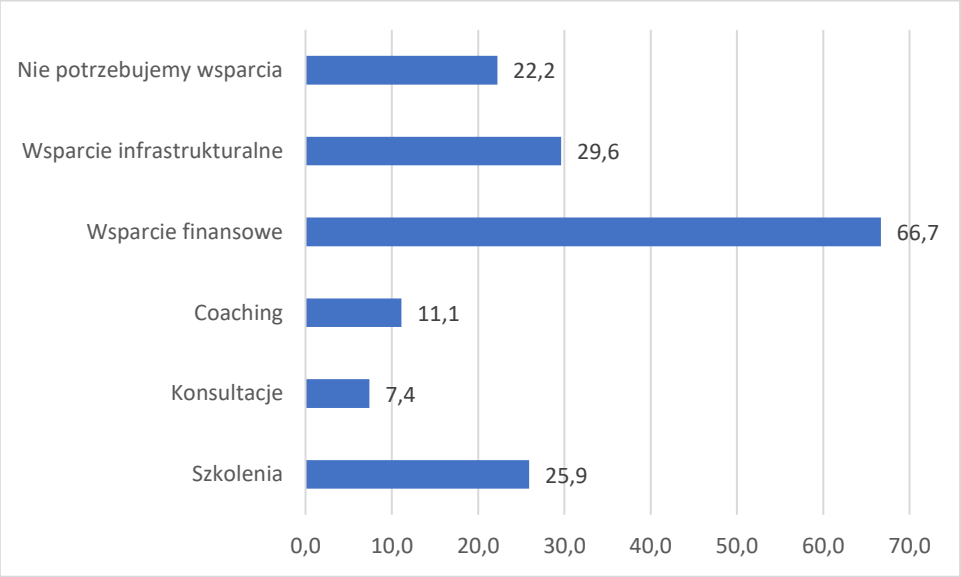

Źródło: opracowanie własne na podstawie ankiety CATI, N=27

Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej
Biuro Projektu
15-110 Białystok
ul. Kombatantów 7

Tel. 85 744 72 72 wew. 315
Fax 85 744 71 37
E-mail: projektes@rops-bialystok.pl
www.podlaskaekonomiaspoleczna.pl

5.3 Rozkład terytorialny trwałości podmiotów

Zagrożenie likwidacją w ramach badania ilościowego wskazywały podmioty z następujących powiatów:

- Organizacje pozarządowe:
  - augustowski
  - białostocki
  - hajnowski
  - moniecki
  - sokólski
- Spółdzielnie socjalne:
  - białostocki
  - Łomża
  - siemiatycki
- Podmioty reintegracyjne:
  - białostocki
  - moniecki.

Powyższe dane wskazują, że większe jest zagrożenie likwidacją podmiotów, które są umiejscowione na terenach wiejskich niż miejskich, raczej znajdujących się w dużej odległości od największych ośrodków województwa podlaskiego. Intuicje te potwierdzają się w badaniach jakościowych, gdzie wielu respondentów wskazywało na gorszą sytuację na terenach wiejskich.

Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej
Biuro Projektu
15-110 Białystok
ul. Kombatantów 7
Tel. 85 744 72 72 wew. 315
Fax 85 744 71 37
E-mail: projektes@rops-bialystok.pl
www.podlaskaekonomiaspoleczna.pl

6. Analiza jakościowa

6.1 Wyniki wywiadów indywidualnych

6.1.1 Podmioty niereintegracyjne (1) - organizacje pozarządowe

W ramach niniejszego badania przeprowadzono 25 wywiadów indywidualnych z organizacjami pozarządowymi z woj. podlaskiego.

POWSTANIE PES

W pierwszej kolejności przedstawicieli NGO zapytano, w jaki sposób powstały ich organizacje i co zmotywowało ich do wybrania takiej, a nie innej formy działania. Wśród organizacji pozarządowych znajdują się zarówno fundacje, jak i stowarzyszenia oraz kluby. Część badanych przedstawicieli fundacji wskazywała, że jest to forma stosunkowo najłatwiejsza do prowadzenia, ale jednocześnie umożliwiająca różnorodną działalność:

> *Ponieważ fundacja wydawała nam się początkowo, że to jest właśnie taki twór prawidłowy, dający szeroką możliwość, duże spektrum możliwości działania. Właśnie też byliśmy zainspirowani różnorodnością kierunków działania różnych sfer właśnie począwszy od celów statutowych, jak również i możliwość prowadzenia działalności gospodarczej.*
> *(osoba z kadry zarządzającej, organizacja pozarządowa)*

Istotne były tu czynniki prawno-formalne, związane z biurokracją:

> *Bo fundacja jest prostsza w zarządzaniu niż stowarzyszenie. Nie trzeba zwoływać walnego zebrania i nikt nie przegłosuje zarządu. Myślę, że z takich praktycznych powodów.*
> *(osoba z kadry zarządzającej, organizacja pozarządowa)*

> *Po prostu chciałabym działać jako organizacja pozarządowa, iż uznałam, że organizacja pozarządowa ma więcej możliwości realizacji pomysłów. Inna forma publiczna nie odpowiadała mi, bo tam jest duża biurokracja.*

Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej
Biuro Projektu
15-110 Białystok
ul. Kombatantów 7

Tel. 85 744 72 72 wew. 315
Fax 85 744 71 37
E-mail: projektes@rops-bialystok.pl
www.podlaskaekonomiaspoleczna.pl

Fundacja o ile właśnie przestrzega jakichś tam założeń prawnych może też liczyć na taką swobodę działalności.
(osoba z kadry zarządzającej, organizacja pozarządowa)

Kilka badanych podmiotów wskazało, że początki ich organizacji miały charakter formalizowania i strukturalizowania już działających grup nieformalnych:

Organizacja powstała w 2009 r. i była pierwszym stowarzyszeniem, które w ogóle zawiązało się i działało poza Ochotniczym Strażami Pożarnymi. Powstało w wyniku realizowanych wcześniej działań aktywizacyjnych z poakcesyjnego programu wsparcia obszarów wiejskich i było tak jakby odpowiedzią na potrzeby zgłaszane przez mieszkańców. Ono ustrukturalizowało nam pewne rzeczy, pozwoliło na ustrukturalizowanie działanie, jak pozyskiwanie środków i realizację różnych działań zlecanych. I to była tak naprawdę idea.
(osoba z kadry zarządzającej, organizacja pozarządowa)

Przede wszystkich chodziło o to, aby pozyskiwać pieniądze w ramach projektów. Wcześniej współpracowałam z innymi Stowarzyszeniami, ale była też taka koncepcja, żeby powstało nowe Stowarzyszenie.
(osoba z kadry zarządzającej, organizacja pozarządowa)

Ważnym motywem była tu możliwość realizacji działań społecznych na większą skalę, niż to było dotychczas możliwe:

A dlaczego integracja? Na spotkaniu założycielskim ludzie doszli do wniosku, że gmina Kolno jako największa w powiecie kolneńskim, bo liczy prawie 10.000,00 mieszkańców, 45 sołectw i zajmuje dość dużą powierzchnię, powinna być taka organizacja, która integruje mieszkańców różnych części gmin.
(osoba z kadry zarządzającej, organizacja pozarządowa)

Dlatego też, że w Łomży zawsze był problem z tymi aspektami aktywizacji zawodowej, dlatego została zarejestrowana i działa. Chcieliśmy aktywizować środowisko tych osób, zwłaszcza tych osób młodych w takiej formie, będąc w inkubatorze, prowadząc własne przedsięwzięcie biznesowe.

Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej
Biuro Projektu
15-110 Białystok
ul. Kombatantów 7

Tel. 85 744 72 72 wew. 315
Fax 85 744 71 37
E-mail: projektes@rops-bialystok.pl
www.podlaskaekonomiaspoleczna.pl

(osoba z kadry zarządzającej, organizacja pozarządowa)

Kolejnym motywem wskazywanym przez respondentów jest chęć realizacji własnej pasji, pomysłów itp.

Działałam w wielu stowarzyszeniach różnych, o różnym profilu, i nigdzie się nie mieściłam ze swoimi pomysłami, więc dojrzał moment, że chciałam założyć organizację, która by spełniała moje oczekiwania i nie ograniczała mnie w jakichś moich działaniach, więc pomyślałam o fundacji.
(osoba z kadry zarządzającej, organizacja pozarządowa)

AKTUALNA SYTUACJA

Organizacje pozarządowe oceniają swoją obecną sytuację jako stosunkowo stabilną. Część z nich wskazuje na powrót do lepszej formy po kilku latach, mimo iż w chwili obecnej możliwość dofinansowania ze środków unijnych jest dużo mniejsza niż kiedyś.

Ten rok jest rokiem szczególnym, tzn. poprzednie dwa lata były trudne - brak jakichkolwiek projektów w ramach nieodpłatnej działalności pożytku publicznego, także trudność ze zdobyciem jakiś zleceń. Natomiast w tym roku mamy bardzo dużo zleceń, mam nadzieję, że on jakoś tam zakończy się pozytywnym odrobieniem strat z poprzednich lat.
(osoba z kadry zarządzającej, organizacja pozarządowa)

W tej chwili można ją określić jako stabilną, aczkolwiek na pewno nie jest to sytuacja wymarzona. Można powiedzieć, że jest w miarę stabilna.
(osoba z kadry zarządzającej, organizacja pozarządowa)

Lepsza niż kiedyś. Zawsze pieniążków brakowało, a teraz myślę, że nie jest tak źle.
(osoba z kadry zarządzającej, organizacja pozarządowa)

Względna stabilność wiąże się nie tylko z sytuacją rynkową, ale także z dostępem do finansowania zewnętrznego (choć aktualna perspektywa programowania funduszy unijnych nie umożliwia tak intensywnego finansowania NGOs jak perspektywa 2007-2013):

Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej
Biuro Projektu
15-110 Białystok
ul. Kombatantów 7

Tel. 85 744 72 72 wew. 315
Fax 85 744 71 37
E-mail: projektes@rops-bialystok.pl
www.podlaskaekonomiaspoleczna.pl

Sytuacja ekonomiczna? Bilansujemy się. Nie przynosimy strat. Utrzymujemy się głównie z dotacji otrzymywanych od różnorakich podmiotów, czy to powiat czy gmina. Wcześniej pisaliśmy wnioski, korzystaliśmy ze środków unijnych – teraz tego nie robimy. Oceniam sytuację ekonomiczną jako zadowalającą.
(osoba z kadry zarządzającej, organizacja pozarządowa)

Na sytuację organizacji wpływa także sytuacja gospodarcza w samym województwie. Z jednej strony w porównaniu z latami 2012-2014 w województwie poziom życia podniósł się, co pozytywnie wpływa na sytuację NGOs, z drugiej strony ze względu na większą liczbę miejsc pracy w biznesie oraz programy społeczne (np. Program 500+) jest mniej chętnych do pracy, a także mniej chętnych do uczestniczenia w samych projektach.

Mamy przekrój wielu lat obserwacji. Były momenty, kiedy było dużo chętnych, można było nawet przebierać. Sytuacja gospodarcza wyraźnie się poprawiła i naprawdę jest bardzo trudno zdobyć osoby do pracy, jeżeli już to są osoby które wymagają wsparcia i pomocy, bo tak po prostu jest je trudno puścić do zlecenia.
(osoba z kadry zarządzającej, organizacja pozarządowa)

Problem ten wiąże się nie tylko z NGOs, ale ogólnie z działaniami dotującymi, które jednocześnie nie aktywizują:

Przede wszystkim, kiedy pojawiają się nowe programy dotacyjne na rynku, zaczynamy mieć problemy z zatrudnieniem ludzi. Okazuje się, że jest silny deficyt ludzi wykwalifikowanych pracowników na rynku lokalnym. Do tego również, z kolei, kiedy kończą się działania dotowane, bardzo uszczupla się nam liczba klientów przy działalności gospodarczej związanej chociażby z doradztwem gospodarczym, też samą księgowością realizowaną dla podmiotów.
(osoba z kadry zarządzającej, organizacja pozarządowa)

Był taki moment ze 2 lata temu, taki kryzys ekonomiczny w ogóle. Po prostu wpływów było mniej. Musieliśmy tutaj zacisnąć w wtedy pasa. Trzeba było warto oszczędzać, ludzie mniej kupowali, mieli mniej pieniędzy. Nie było też

Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej
Biuro Projektu
15-110 Białystok
ul. Kombatantów 7

Tel. 85 744 72 72 wew. 315
Fax 85 744 71 37
E-mail: projektes@rops-bialystok.pl
www.podlaskaekonomiaspoleczna.pl

takich projektów które moglibyśmy napisać. Było dosyć ciężko. Przetrwaliśmy jest teraz trochę lepiej.
(osoba z kadry zarządzającej, organizacja pozarządowa)

Po raz kolejny ujawnia się problem ze znalezieniem osób do pracy – wskazuje to na fakt, że sytuacja na polskim rynku pracy w ciągu ostatnich kilkunastu lat radykalnie się zmieniła:

Obecna sytuacja na rynku pracy powoduje, że podmiot nie może znaleźć ludzi do pracy przy projektach, na przykład, nie mówiąc o tym, że ma jeszcze projekty, w których powinien beneficjentów znaleźć do udziału w tych projektach, ale ludzie którzy są jeszcze bezrobotni, są tacy, którzy nie nadają się w ogóle na rynek pracy, a trzeba ich jakoś przywrócić
(osoba z kadry zarządzającej, organizacja pozarządowa)

Zdecydowana większość respondentów wywiadów indywidualnych z NGO wskazuje, że podmiotom tym nie grozi likwidacja. W kilku przypadkach wskazywano, że bywały trudniejsze chwile, ale te trudności udało się przezwyciężyć.

Czy groziła nam likwidacja? Na szczęście nie. Działamy jeszcze bardzo krótko. Zostaliśmy zarejestrowani w 2015 roku i do tej pory na szczęście nie zdarzyła się taka sytuacja, ale bazujemy w dużej mierze na środkach finansowych z projektów, więc zależy to także od tego jak będziemy prawidłowo realizować własne, wewnętrzne projekty. Sytuacja może się zmienić, ale na razie jest pozytywnie.
(osoba z kadry zarządzającej, organizacja pozarządowa)

CZYNNIKI SUKCESU I PORAŻKI ORAZ WSPARCIE OWES

Respondenci wskazywali na wiele barier/czynników porażki. Podobnie jak w badaniu ilościowym, jedną z częściej wskazywanych była bariera biurokracji, np. przy realizacji projektów dofinansowanych zewnętrznie:

Największymi barierami są bariery związane z przepisami, które regulują nie tyle funkcjonowanie samego stowarzyszenia, co właściwie takie przepisy, które wynikają z umów, które mamy zawarte na realizację naszej

Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej
Biuro Projektu
15-110 Białystok
ul. Kombatantów 7

Tel. 85 744 72 72 wew. 315
Fax 85 744 71 37
E-mail: projektes@rops-bialystok.pl
www.podlaskaekonomiaspoleczna.pl

strategii. Są to takie obostrzenia prawne. Pewna taka przewlekłość w sprawdzaniu dokumentacji konkursowej, która spływa do nas od naszych potencjalnych beneficjentów. Ma to również wpływ na to jak my realizujemy nasze działania, ponieważ upływ czasu powoduje, że nie jesteśmy często wszystkiego w stanie zrobić w tym okresie, który został założony pierwotnie, przy realizacji danych pomysłów czy projektów.
(osoba z kadry zarządzającej, organizacja pozarządowa)

Barierą na pewno jest biurokracja. Jako organizacja pozarządowa cieszymy się swobodą działalności, spotykamy się z instytucjami, które tej swobody nie posiadają niestety - jest to ta tendencja, żeby zabezpieczać się papierkami. I jakby też szlaki biurokracji przecieramy, jest nam coraz łatwiej. Ale niewątpliwie jest to balast, który zajmuje nam niepotrzebnie wiele czasu. I my byśmy chcieli, żeby to się zmieniło. I byłoby nam łatwiej, prościej.
(osoba z kadry zarządzającej, organizacja pozarządowa)

Do innych wskazywanych barier należy brak środków finansowych i brak czasu – zwłaszcza, że pracownicy NGOs często działają w sposób wolontarystyczny, a jak już wskazywano, nowej, wykwalifikowanej kadry brakuje na rynku pracy województwa podlaskiego.

Chyba najbardziej finansowa. Już człowiek sobie jakoś radzić musi sobie radzić. Nie wiem, nie brakuje, ale przydałoby się więcej. Tutaj dziewczyny piszą projekty prawda, na którą otrzymują jakieś tam pieniądze.
(osoba z kadry zarządzającej, organizacja pozarządowa)

W efekcie braki czasu nadrabiane są determinacją i pasją członków i założycieli NGOs:

Czas. Nasz czas jako osób, wolontariuszy, którzy tworzą to stowarzyszenie i są jego trzonami – o tak powiem. Natomiast jeżeli chodzi o bariery, to poza czasem, to nie chce powiedzieć, że ludzie, ale powiem. Jest kilku liderów, takich którzy podchodzą do tego z pasją, a są osoby, które po prostu z perspektywy czasu okazało się, że są. Więc czas i ludzie.
(osoba z kadry zarządzającej, organizacja pozarządowa)

Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej
Biuro Projektu
15-110 Białystok
ul. Kombatantów 7

Tel. 85 744 72 72 wew. 315
Fax 85 744 71 37
E-mail: projektes@rops-bialystok.pl
www.podlaskaekonomiaspoleczna.pl

Jest nas za mało i czasem dwoimy się i troimy. Jest nas trzy osoby, teraz rozszerzamy ilość członków fundacji, żeby po prostu mieć możliwość być wszędzie, bo fizycznie nie wyrabiamy się.
(osoba z kadry zarządzającej, organizacja pozarządowa)

Przede wszystkim brak kadry na rynku. Już nawet zapomniałyśmy jako zarząd w ostatnich miesiącach, nawet już można powiedzieć lat, o staraniu się o zatrudnienie kadry wykwalifikowanej z konkretnym doświadczeniem, takiej na jakiej nam zależy. Okazuje się, że nasz lokalny rynek pracy w okresie ostatniego roku, czy nie całych już 2, jest niezwykle przesycony ofertą pracodawców. I poważnym problemem i zagrożeniem jest w tej chwili brak wykwalifikowanej kadry.
(osoba z kadry zarządzającej, organizacja pozarządowa)

Jak wskazuje jeden z respondentów, pomocą w takiej sytuacji mogłyby służyć samorządy, jednak cały czas ich świadomość w zakresie wykorzystywania organizacji pozarządowych do realizacji zadań własnych nie jest wystarczająca:

Bariery i wyzwania to są w chwili obecnej mamy dużo zleceń, a nie mamy ludzi do pracy. Nie mamy ludzi do pracy, bo nie mamy odpowiednich przychodów, żeby zatrudnić wykwalifikowaną kadrę. Chociażby do pracy z osobami zagrożonymi wykluczeniem społecznym. Ważna jest tu postawa samorządu, który owszem korzystamy ze zleceń samorządu, na zasadzie udziału w przetargach które dotyczą każdego. Natomiast w relacjach takich: organizacja pozarządowa - samorząd nie ma w ogóle mowy o jakimkolwiek wsparciu. Tutaj samorząd nie widzi potrzeby, nie rozróżnia, że organizacja pozarządowa pełni jakąś tam misję w społeczności i może warto by było jakimiś środkami- a ma takie instrumenty - wspierać taką organizację. To nie dotyczy nas, ale to jest chyba szerszy problem w Polsce.
(osoba z kadry zarządzającej, organizacja pozarządowa)

Do wskazywanych w ramach badania ilościowego czynników trwałości, rozwoju i sukcesu należą przede wszystkim te, które związane są z zasobami ludzkimi i współpracą międzyludzką (zaufanie, budowanie zespołu, przygotowanie kadry, doświadczenie). Jest to także sprzężenie zwrotne – czym więcej sukcesów osiąga dana organizacja, tym trwalszy jest w przyszłości jej zespół.

Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej
Biuro Projektu
15-110 Białystok
ul. Kombatantów 7

Tel. 85 744 72 72 wew. 315
Fax 85 744 71 37
E-mail: projektes@rops-bialystok.pl
www.podlaskaekonomiaspoleczna.pl

Niezwykle ważne jest to, projekty w które zaangażowana jest fundacja miały dobre źródło, dobrą podstawę do realizacji. Czyli dobrą kadrę, przygotowanie kadry merytorycznej, a w tej chwili jest to problemem.
(osoba z kadry zarządzającej, organizacja pozarządowa)

Stabilność finansowania środkami, którymi dysponujemy ma niewątpliwie wpływ na pewność naszego funkcjonowania przynajmniej przez najbliższych kilka lat. Myślę też, że zespół, który ma doświadczenie (oczywiście nie w całości), ale w dużej mierze zarówno członkowie zarządu jak i pracownicy mają doświadczenie w prowadzeniu organizacji pozarządowej w poprzednim okresie (finansowym UE).
(osoba z kadry zarządzającej, organizacja pozarządowa)

Zrealizowane projekty. Sukcesem, też mogę powiedzieć, to, że przy obecnej sytuacji personalnej my funkcjonujemy i podejmujemy kolejne działania. Poszukujemy grantów, organizujemy nasze cele statutowe.
(osoba z kadry zarządzającej, organizacja pozarządowa)

Bardzo ważnym czynnikiem jest też rozpoznawalność organizacji:

Już nas rozpoznają – to jest raz. Już liczą się z nami i cenią naszą markę. Już wyrobiliśmy swoistą markę, bo jak mówię, że jesteśmy Fundacją Oni To My, to słyszę „Tak, tak, słyszeliśmy bardzo dużo pozytywów itd." Polecają nas jedni drugim, to też jest sukces. No i chyba tyle.
(osoba z kadry zarządzającej, organizacja pozarządowa)

Przede wszystkim jest to dobra atmosfera wkoło działalności fundacji.
(osoba z kadry zarządzającej, organizacja pozarządowa)

Kolejnym elementem wskazywanym przez respondentów jako klucz do sukcesu jest **wspierające otoczenie**. W praktyce oznacza to sieć współpracy różnych instytucji, które pomagają sobie nawzajem. Wynika to ze stworzenia dobrego wizerunku danej instytucji i pozytywnej atmosfery wokół niej, ale także przychylności otoczenia:

Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej
Biuro Projektu
15-110 Białystok
ul. Kombatantów 7

Tel. 85 744 72 72 wew. 315
Fax 85 744 71 37
E-mail: projektes@rops-bialystok.pl
www.podlaskaekonomiaspoleczna.pl

Myślę, że (czynnikiem sukcesu jest) taka współpraca, zaangażowanie wielu sektorów. My nawet przy organizacji różnych pikników, festynów współpracujemy właśnie z organizacjami pozarządowymi z terenu miasta i gminy, z przedsiębiorcami, z władzą lokalną. Nie ma u nas takich formalizmów, że musze pięć pism wystosować, czasami wystarczy jeden telefon, każdy, podzielimy zadania i już coś pięknego się dzieje na terenie miasta i gminy. Wszyscy współpracujemy, nie ma rywalizacji.
(osoba z kadry zarządzającej, organizacja pozarządowa)

Działalność gospodarcza może być czynnikiem trwałości i sukcesu, ale może być też zupełnie odwrotnie. Większość badanych metodą wywiadu indywidualnego (podobnie jak metodą ankiety) organizacji nie prowadzi działalności gospodarczej, a te, które prowadzą taką działalność, mają wobec niej mieszane uczucia – często wydaje się ona poboczna wobec głównego, społecznego nurtu działania NGO. Z jednej strony umożliwia niezależność, z drugiej – wiąże się z wieloma dodatkowymi kosztami.

Prowadzimy działalność gospodarczą. Nie jesteśmy z tego powodu zadowoleni, działalność gospodarcza nie współgra z charakterem działania stowarzyszenia. Najchętniej byśmy jej nie podejmowali, gdyby można było przeżyć.
(osoba z kadry zarządzającej, organizacja pozarządowa)

Organizacje pozarządowe mówiąc o współpracy z różnymi podmiotami przede wszystkim wskazują samorządy, jednak zwłaszcza w przypadku organizacji działających w mniejszych ośrodkach niejednokrotnie w zasięgu ich współpracy jest cała gama różnych instytucji.

Wspomnianym był Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej. Ponadto Ośrodek Wsparcia Organizacji Pozarządowych, koła gospodyń, straże, szkoły, ośrodek kultury, biblioteka gminna, inne stowarzyszenia.
(osoba z kadry zarządzającej, organizacja pozarządowa)

Z Urzędem Miasta, z wieloma innymi organizacjami pozarządowymi, a też z Domem Dziecka, z Aresztem Śledczym, z Warsztatami Terapii Zajęciowej, ze szkołami też, z przedszkolami. Jeszcze przedsiębiorstwa, które są naszymi darczyńcami.
(osoba z kadry zarządzającej, organizacja pozarządowa)

Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej
Biuro Projektu
15-110 Białystok
ul. Kombatantów 7

Tel. 85 744 72 72 wew. 315
Fax 85 744 71 37
E-mail: projektes@rops-bialystok.pl
www.podlaskaekonomiaspoleczna.pl

Współpraca z różnymi podmiotami służy także pozyskaniu beneficjentów własnych działań społecznych:

> *Poprzez swoje poprzednie działania Fundacja ma nawiązaną taką sieć kontaktów z różnymi gminami, OPS-ami, GOPS-ami, MOPS-ami, urzędami pracy, np. z naszego terenu w Podlaskiem – stale współpracujemy z Gminą poprzez GOPS w z panią kierownik. To jest dla nas też źródło pozyskiwania nowych osób, których możemy objąć formami wsparcia. Stale współpracujemy z rożnymi powiatowymi urzędami pracy.*
> *(osoba z kadry zarządzającej, organizacja pozarządowa)*

Niezwykle istotna, choć rzadka, jest współpraca podmiotów ES z przedsiębiorcami. Poniżej przykład ciekawej formy takiej współpracy: zniżki dla beneficjentów organizacji współpracującej z firmą:

> *Współpracujemy na zasadzie outsourcingu - powiedzmy nasi beneficjenci mogą korzystać z danych usług danych firm na zasadzie rabatu, obniżki, coś po konkurencyjnej cenie dostać, czy to usługi marketingowe, czy inne związane właśnie z tym wspieraniem przedsiębiorczości.*
> *(osoba z kadry zarządzającej, organizacja pozarządowa)*

Pracownicy PES

Jeśli chodzi o zatrudnienie, w organizacjach pozarządowych występuje znaczne zróżnicowanie. Istnieją organizacje (zwłaszcza te z długą tradycją działania), które zatrudniają cały zespół, często na umowy o pracę, są jednak także organizacje, które nie zatrudniają pracowników w ogóle.

> *W zależności od zadań, które podejmujemy i projektów które realizujemy. Były momenty, że było 20-kilka osób, a były momenty, że były 4-5 osoby. Teraz jest tak pośrednio. Jeszcze nie doszliśmy do wyższego.*
> *(osoba z kadry zarządzającej, organizacja pozarządowa)*

Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej
Biuro Projektu
15-110 Białystok
ul. Kombatantów 7

Tel. 85 744 72 72 wew. 315
Fax 85 744 71 37
E-mail: projektes@rops-bialystok.pl
www.podlaskaekonomiaspoleczna.pl

W części NGOs pracują osoby zagrożone wykluczeniem społecznym i w ten sposób organizacje pozarządowe realizują swoją misję przedsiębiorstwa społecznego (seniorzy, niepełnosprawni itp.).:

> *Niewątpliwie, część naszego personelu była w okresie takim który zaliczyć można do wykluczenia społecznego. Choćby z racji na wiek przedemerytalny, ale jak by w tym wypadku liczyły się kompetencje, doświadczenie tej osoby niż fakt, że bierze na siebie dużą odpowiedzialność.*
> *(osoba z kadry zarządzającej, organizacja pozarządowa)*

Respondenci wskazują jednak, że w województwie podlaskim trudno jest znaleźć dobrego pracownika – osobę z doświadczeniem, z umiejętnościami, z kulturą pracy i jednocześnie z nawykiem pracy.

> *Przede wszystkim największym problemem jest znalezienie pracownika – o czym już mówiłam. Przez niektóre stanowiska, gdzie wymagane było doświadczenie, szukaliśmy pracowników przez kilka miesięcy i robiliśmy to bardzo intensywnie. Dopiero po kilku miesiącach osiągnęliśmy pewien sukces.*
> *(osoba z kadry zarządzającej, organizacja pozarządowa)*

Organizacjom trudno znaleźć wykwalifikowanego pracownika także dlatego, że często nie mają wystarczających środków na godne wynagrodzenie:

> *Takie jak wszyscy pracodawcy mają, trudność w pozyskaniu pracownika, od którego chciałoby się wymagać, który by wypełnił to zadanie, które trzeba wykonać - tą przestrzeń, ten brak. Bo skoro pracodawca szuka kogoś szuka, to znaczy, że czegoś potrzebuje i wszystkie inne z tym związane, czyli solidność, rzetelność przy poziomie niezbyt wysokich wynagrodzeń. (...) U nas może praca jest ciekawa, natomiast nie jest najlepiej wynagradzana.*
> *(osoba z kadry zarządzającej, organizacja pozarządowa)*

Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej
Biuro Projektu
15-110 Białystok
ul. Kombatantów 7

Tel. 85 744 72 72 wew. 315
Fax 85 744 71 37
E-mail: projektes@rops-bialystok.pl
www.podlaskaekonomiaspoleczna.pl

KORZYŚCI Z PRACY W PES

Organizacja pozarządowa, w przeciwieństwie do – przynajmniej stereotypowo ujętych – korporacji może być miejscem szczególnie humanistycznego podejścia do pracownika – umożliwia się mu współdecydowanie, zespół wspiera się nawzajem zamiast wzajemnej rywalizacji. Jak wskazuje jedna z respondentek:

> *Ja jestem ogólnie bardzo zadowolona z pracowników, to fajnie ten nasz żłobek wygląda, jest prowadzony, dużo jest w inwencji takiej pracowniczej. My też dajemy dużo swobody, żeby pracownicy czuli się odpowiedzialni za swoją sytuację. Za to co robią, żeby ten żłobek, żeby każda z tych osób mogła powiedzieć, że to jest mój żłobek. I myślę, że jest tu dużo swobody.*
> *(osoba z kadry zarządzającej, organizacja pozarządowa)*

Pomaga to zwłaszcza w procesie reintegracji osób zagrożonych wykluczeniem społecznym. Niezwykle istotna jest tu jednak cierpliwość samej kadry i skłonność do szkolenia personelu, poświęcenia odpowiedniej ilości czasu pracownikom:

> *Mieliśmy osobę, którą trzeba było nauczyć… w zasadzie nie umiała jakby obsługi klientów i trzeba było jej tego nauczyć. Oczywiście była krótki okres, bo to było tylko pół roku, później gdzieś się tam wyprowadziła. Podejście do klienta – tego też nie umiała. Tego właśnie jej studia nie nauczyły. Drugą osobą mieliśmy taką, widać, że osobowość otwartą, lubiła kontakt z ludźmi, ale z kolei bardzo dużo chciała się nauczyć takich rzeczy technicznych, kulinarnych.*
> *(osoba z kadry zarządzającej, organizacja pozarządowa)*

Także kadra zarządzająca NGOs często dba o swoich pracowników, a nie tylko od nich wymaga:

> *My cały czas ich szkolimy. Dziewczyny dostały od razu kurs pierwszej pomocy przed medycznej. To na samym początku. Nie chcemy, żeby dziewczyny zostały już bez niczego jak się skończy projekt i przyjmujemy inna osoby. Więc mam taką myśl, że teraz do przedszkola, przechodzi część z nich. I one będą uzupełniały w żłobku etat.*

Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej
Biuro Projektu
15-110 Białystok
ul. Kombatantów 7
Tel. 85 744 72 72 wew. 315
Fax 85 744 71 37
E-mail: projektes@rops-bialystok.pl
www.podlaskaekonomiaspoleczna.pl

(osoba z kadry zarządzającej, organizacja pozarządowa)

Miesiąc temu przyjęliśmy do pracy na etat młodą mamę wracającą na rynek pracy po urlopie macierzyńskim, i teraz np. chcemy od czerwca przyjąć drugą taką młodą mamę, która też po rocznym urlopie macierzyńskim chce wrócić do pracy, a nie widzi siebie, a może dawna praca jej nie widzi tam powrotem, więc tutaj Fundacja jest jak najbardziej otwarta na integrację takich osób.
(osoba z kadry zarządzającej, organizacja pozarządowa)

Jeden z respondentów wskazuje na ciekawą kwestię związaną z możliwą rolą organizacji pozarządowych przy integracji uchodźców lub imigrantów ekonomicznych:

Jeśli chodzi o tą grupę trudniejszą, czyli uchodźcy i imigranci, osoby niepełnosprawne. To znaczy zatrudnienie w fundacji często jest dobrą formą integracji ze społecznością lokalną, regionalną. Jeżeli ktoś rzeczywiście chce się zintegrować to przez pracę u nas, myślę, że jest to bardzo dobra forma i często się sprawdza.
(osoba z kadry zarządzającej, organizacja pozarządowa)

REKOMENDACJE

Organizacje pozarządowe przede wszystkim wskazują na potrzebę wsparcia finansowego w różnych formach – od ulg podatkowych i w składkach, przez dofinansowanie projektów do wsparcia stałego i cyklicznego wobec działalności bieżącej. Wydaje się, że to ostatnie jest szczególnie istotne, gdyż działanie organizacji pozarządowych ma często charakter ściśle projektowy, a więc nieciągły, co negatywnie odbija się także na ich beneficjentach. Projekty najczęściej nie umożliwiają także finansowania kosztów bieżących i administracyjnych.

Myślę, że wskazanym byłoby zaoferowanie jakiś form ulg podatkowych, czy ulg w składkach, jeśli chodzi o przedsiębiorstwa społeczne, zwłaszcza jeśli chodzi o zatrudnianie osób tzw. zagrożonych wykluczeniem społecznym. W zasadzie głównie w tym zakresie potrzebujemy jakiegoś wsparcia.
(osoba z kadry zarządzającej, organizacja pozarządowa)

Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej
Biuro Projektu
15-110 Białystok
ul. Kombatantów 7

Tel. 85 744 72 72 wew. 315
Fax 85 744 71 37
E-mail: projektes@rops-bialystok.pl
www.podlaskaekonomiaspoleczna.pl

Nieciągłość wsparcia może mieć negatywne konsekwencje także dla beneficjentów działań organizacji:

> *Na pewno, jeśli chodzi o dofinansowanie projektów, żeby była taka cykliczność. Teraz nie dostaliśmy pieniędzy ze urzędu miasta i ministerstwa – to dla nas trudna sytuacja. Mieliśmy taki projekt 3 lata, że 30 osób z zaburzeniami psychicznymi przychodziło. Np. projekt jest od lipca i my musimy coś z tymi osobami zrobić coś przez pół roku. Musimy coś z nimi robić. Chcemy, aby u nas były. Szkoda nam, aby straciły to co już zyskały, miło, że projekt kończą. Nie ma takiej systematyczności, w roku musimy sobie jakoś sobie radzić, a po pół roku ewentualnie nie dostaniemy pieniądze. Teraz nie dostałyśmy pieniędzy a te osoby pracują u nas więc jest to dla nas jakiś wysiłek finansowy.*
> *(osoba z kadry zarządzającej, organizacja pozarządowa)*

W społeczności brakuje zrozumienia dla tego, że organizacje pozarządowe także muszą zarabiać pieniądze na swoją bieżącą działalność:

> *Przede wszystkim zrozumienie, że PES czy też fundacja muszą osiągać zysk. Do tej pory często, zarzuca się takim organizacjom jak nasza, że robimy, realizujemy pewne cele i przy tym zarabiamy, ale niestety każda fundacja, nie tylko nasza, ale myślę, że wypowiem się w większości, imieniu wszystkich fundacji, posiada lokal, posiada telefony, posiada osoby, które pełnią funkcję administracyjne i to generuje za sobą pewne koszty, a wiele instytucji zarzuca nam to że my na pewnych działaniach zarabiamy. Chociażby na naszej działalności gospodarczej. I czasami nas to stawia w czarnym świetle. Tak naprawdę jest to dla nas poważnym problemem, bo nie możemy realizować swoich celów statutowych, jeśli nie mamy środków na zapewnienie podstawowej administracji. Chociażby na funkcjonowanie naszych organizacji.*
> *(osoba z kadry zarządzającej, organizacja pozarządowa)*

Jeżeli nie będzie możliwości systemowego wsparcia dla NGOs – organizacjom z pewnością przyda się choćby wzrost wiedzy i umiejętności w zakresie pozyskiwania środków zewnętrznych i diagnozowania potrzeb mieszkańców:

Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej
Biuro Projektu
15-110 Białystok
ul. Kombatantów 7

Tel. 85 744 72 72 wew. 315
Fax 85 744 71 37
E-mail: projektes@rops-bialystok.pl
www.podlaskaekonomiaspoleczna.pl

[Przydatne byłoby] szkolenie ze skutecznego pozyskiwania środków, sięgania do różnych źródeł. Myślę, że środki środkami, ale też dobrze by było, gdybyśmy mieli osobę przeszkoloną, jeśli o chodzi o obszar poznawania potrzeb mieszkańców, tak abyśmy wiedzieli, w którym kierunku się rozwijać, poruszać się.
(osoba z kadry zarządzającej, organizacja pozarządowa)

W ramach badania jakościowego organizacje pozarządowe wskazały następujące rekomendacje dla instytucji wsparcia:

1) Uproszczenie procedur współpracy samorządu z NGOs.

W większości przypadków, jeśli chodzi o partnerstwa z jednostkami samorządu terytorialnego czy jednostkami podległymi. My robimy tak, że to są nasi nieformalni partnerzy. Najczęściej działamy tak, że Fundacja jest liderem czy partnerem i inne podmioty podobne nam lub też jakieś też działające w branży, niekoniecznie NGO np. małe firmy consultingowe, jakieś małe firmy szkoleniowe, tak praktykujemy w tym momencie. Niekoniecznie są oficjalnymi partnerami. Wynika to głównie z tego, że te jednostki są zobowiązane do takich rozłożonych w czasie procedur. O ile NGO można wziąć do projektu w minutę, o tyle, gdy np. samorząd ogłasza nabór partnera to musi pamiętać o tym, że po 21 dniach musi być otwarty konkurs ofert itd. Tego samorządy często nie lubią same, (...) mam takie wrażenie, że samorządy nie lubią tej formalnej współpracy projektowej, wolą nawet wolontarystycznie w ramach swoich innych obowiązków, nawet nieodpłatnie pomóc poprzez dotarcie do jakichś osób, uczestników, grupy docelowej, klientów, beneficjentów. Procedury są zbyt obciążające dla obu stron, takie mam wrażenie, taką mam informację zwrotną od niejednego już pracownika gminy czy innej jednostki samorządu. Biurokracja i procedury stosowane zniechęcają do formalizowania partnerstw, a wytrychem jest taka pomoc, nawet nieodpłatna, właśnie wolontarystyczna, czasem nieformalna.
(osoba z kadry zarządzającej, organizacja pozarządowa)

2) Wsparcie finansowe na tworzenie nowych miejsc pracy dla NGOs.

Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej
Biuro Projektu
15-110 Białystok
ul. Kombatantów 7

Tel. 85 744 72 72 wew. 315
Fax 85 744 71 37
E-mail: projektes@rops-bialystok.pl
www.podlaskaekonomiaspoleczna.pl

Dawać pieniądze na zatrudnienie, czy na stworzenie stanowiska pracy dla nie tylko spółdzielni socjalnych, osób prawnych, czy spółdzielni socjalnych osób fizycznych, ale też dla fundacji i stowarzyszeń prowadzących działalność gospodarczą - byłoby to bardziej efektywne.
(osoba z kadry zarządzającej, organizacja pozarządowa)

3) Wspieranie tworzenia spółdzielni osób prawnych przez NGOs i inne organizacje.

Tu jasna jest rekomendacja: my chcielibyśmy otworzyć spółdzielnię osób prawnych przy stowarzyszeniu jako taką, bo w samej strukturze stowarzyszenia nie chcielibyśmy umieszczać działalności gospodarczej w ogóle. Nam ta forma jaka jest teraz bardzo odpowiada. I chcielibyśmy utworzyć spółdzielnię, taką, która będzie zatrudniać osoby niepełnosprawne, taką która by podpisywała umowy z samorządami itd. Gdybyśmy mieli spółdzielnię osób prawnych to samorządowym łatwiej byłoby nas wspierać.

4) Zlecanie (także długotrwałe) zadań PES-om przez jednostki samorządowe każdego stopnia (gmina, powiat, województwo).

Skoro mówimy o PES, bo w takiej roli tu występujemy to oczywiście dobrze by było mieć dostęp do zlecenia czy zleceń samorządów, które byłyby długotrwałe. Czyli nie doraźne, a które dawałyby perspektywę i możliwość jakiegokolwiek planowania. Są takie zlecenia i samorząd ma takie możliwości, czasem wymaga to trudu, żeby np. podzielić duże przetargi zlecenia na mniejsze. Ale czasem wymaga to otwartości i życzliwości. nie mówimy o jakiś tam kombinowaniu, tylko to samo zlecenie wykonamy lepiej niż przedsiębiorca, bo wkładamy w to jeszcze i czasu więcej i serca więcej i nie przyświeca nam myśl, że jedynym wyznacznikiem są pieniądze. Dla nas zlecenie równa się miejsca pracy dla naszych ludzi.
(osoba z kadry zarządzającej, organizacja pozarządowa)

Urzędy Miasta, i Starostwo, i Województwo mogłyby zamawiać usługi w organizacjach pozarządowych, nie tylko w naszej, w każdej innej też. Traktować nas jako partnerów – nie tylko, że „Zrealizujcie nasze zadanie, za mały pieniądz", bo nigdy nie dostaliśmy tyle ile prosiliśmy od żadnego

Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej
Biuro Projektu
15-110 Białystok
ul. Kombatantów 7

Tel. 85 744 72 72 wew. 315
Fax 85 744 71 37
E-mail: projektes@rops-bialystok.pl
www.podlaskaekonomiaspoleczna.pl

Urzędu, zawsze jakieś cięcia, a później pretensje, że czemu zmniejszacie ilość działań albo skracacie harmonogram. Za 2.000,00 zł nie da się zrobić, to co zaplanowane za 15.000,00 zł – prosta sprawa. Chciałoby się, aby urzędy nas traktowały jako partnerów, którzy mają wiedzę, zdolności, umiejętności różnorakie i moglibyśmy świadczyć usługi też dla urzędów, dlaczego nie?
(osoba z kadry zarządzającej, organizacja pozarządowa)

Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej
Biuro Projektu
15-110 Białystok
ul. Kombatantów 7

Tel. 85 744 72 72 wew. 315
Fax 85 744 71 37
E-mail: projektes@rops-bialystok.pl
www.podlaskaekonomiaspoleczna.pl

6.1.2 Podmioty niereintegracyjne (2) - spółdzielnie socjalne

W ramach niniejszego badania przeprowadzono 14 wywiadów z przedstawicielami spółdzielni socjalnych z województwa podlaskiego.

POWSTANIE PES

Dla przedstawicieli badanych spółdzielni socjalnych motywacją do założenia tego typu podmiotu była możliwość uzyskania wsparcia zewnętrznego. Co więcej, momentami bez tego wsparcia rozpoczęcie jakiejkolwiek działalności nie byłoby dla tych osób możliwe:

> *Po pierwsze dostałyśmy dofinansowanie, to było chyba najbardziej takie motywujące, bo miało być nas pięć, nie każda miała własny wkład, żeby cokolwiek dołożyć. Tak najbardziej chyba to, że mogłyśmy ruszyć, z jakimś tam zapasem gotówki.*
> *(osoba z kadry zarządzającej, spółdzielnia socjalna)*

> *A dlaczego spółdzielnia socjalna? Bo było dofinansowanie i były większe możliwości rozwinięcia czegokolwiek, bo własnych środków niestety nie było, żeby coś tam zacząć. A taki catering wymaga dużych nakładów finansowych.*
> *(osoba z kadry zarządzającej, spółdzielnia socjalna)*

Forma spółdzielni była atrakcyjna także dlatego, że umożliwiała działanie częściowo wymykające się bezlitosnym prawom rynku:

> *Motywacją było wsparcie z projektu unijnego. Były to realne środki, które mogliśmy wykorzystać na to, aby zaktywować osoby poszukujące pracy zgodnej ze swoimi zainteresowaniami, a nie tym jakie są wymogi rynku. Były to osoby z doświadczeniem zawodowym, ale poszukiwały nowego zajęcia i nie miały środków na to by się przebranżowić.*
> *(osoba z kadry zarządzającej, spółdzielnia socjalna)*

Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej
Biuro Projektu
15-110 Białystok
ul. Kombatantów 7

Tel. 85 744 72 72 wew. 315
Fax 85 744 71 37
E-mail: projektes@rops-bialystok.pl
www.podlaskaekonomiaspoleczna.pl

Dla osób zakładających spółdzielnie socjalne, podobnie jak dla tych prowadzących organizacje pozarządowe, istotnym czynnikiem na początku była potrzeba zorganizowanej działalności i zorganizowania miejsc pracy:

> *W założeniu nie miała powstać spółdzielnia socjalna. Miały powstać miejsca pracy, bo grono osób straciło pracę i stały się bezrobotnymi. Wiadomości, które posiadaliśmy, w tamtym okresie (było to w 2010 roku) - wiedzieliśmy, że na rozpoczęcie działalności są jakieś wsparcia finansowe. My udaliśmy się do PUP, na ten moment były wzięte środki na jednoosobowe działalności gospodarcze, było możliwe wzięcie środków na utworzenie spółdzielni socjalnej - jedyne tylko takie środki. Inne środki były już rozdysponowane. Uważaliśmy, że lepiej sięgnąć po te środki, niż w ogóle nic nie mieć na start.*
> *(osoba z kadry zarządzającej, spółdzielnia socjalna)*

Część osób, które założyły spółdzielnie socjalne, to były osoby, które już wcześniej słyszały o ekonomii społecznej i sama taka forma, nietypowa i łącząca działalność społeczną i rynkową była dla nich interesująca:

> *Rozmawiamy o 2012 roku. Jakie były motywacje? No stworzenie miejsca pracy w miejscu, w którym ciężko jest pracę znaleźć. A dlaczego ta forma? Tematyka ekonomii społecznej w Polsce interesowała mnie już wcześniej. Cokolwiek już na ten temat wiedziałam, w 2012 roku nie był to dla mnie nowy temat. A poza tym oczywiście był program, który oferował dofinansowanie.*
> *(osoba z kadry zarządzającej, spółdzielnia socjalna)*

Większość badanych spółdzielni, w przeciwieństwie do organizacji pozarządowych, wskazuje na otrzymanie wsparcia finansowego na samym początku działalności. Bardzo często wsparcie to – jak już wskazywaliśmy – warunkowało założenie spółdzielni. Ważne było także wsparcie merytoryczne.

> *Jak zakładaliśmy spółdzielnię, to 3 osoby korzystały ze szkoleń i z dofinansowania na założenie spółdzielni. 3 osoby przystępujące i dostały ten wkład do spółdzielni w wysokości 20 tys. Nie było to jeszcze w formie OWES, w sensie nie było to wsparcie z OWES, tylko z projektu jeszcze*

Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej
Biuro Projektu
15-110 Białystok
ul. Kombatantów 7
Tel. 85 744 72 72 wew. 315
Fax 85 744 71 37
E-mail: projektes@rops-bialystok.pl
www.podlaskaekonomiaspoleczna.pl

wtedy z 7.2.2. Także 3 osoby dostały dofinansowanie, i na te 3 osoby była też pomostówka przez pół roku.
(osoba z kadry zarządzającej, spółdzielnia socjalna)

Te osoby, które dostały dofinansowanie, korzystały ze szkoleń takich standardowych jak to są zazwyczaj dla osób zakładających spółdzielnię. Te 3 osoby były objęte wsparciem szkoleniowym z zakresu zakładania spółdzielni socjalnej.
(osoba z kadry zarządzającej, spółdzielnia socjalna)

AKTUALNA SYTUACJA

Badane metodami jakościowymi spółdzielnie socjalne także stosunkowo pozytywnie lub co najmniej przeciętnie oceniają swoją sytuację. Rzadko wskazują na zagrożenie likwidacją. Ich sytuacja finansowa zależy od sprzedaży produktów i usług oraz znalezienia kontrahentów. Sytuację utrudniają wysokie koszty zatrudnienia, co ilustruje wypowiedź jednego z respondentów:

Spółdzielnia ma na razie jako taką płynność finansową, to znaczy reguluje swoje zobowiązania. Nie stać natomiast spółdzielni na pełne zatrudnienie swoich członków. I to jest problem dlatego, że koszty pracy są bardzo duże. Mimo że taka wola jest, to jednak pełne wynagrodzenie obwarowane jest bardzo dużymi kosztami i na to spółdzielni nie stać.
(osoba z kadry zarządzającej, spółdzielnia socjalna)

Powodzenie w działaniach zależy od pomysłu rynkowego:

Ogólnie, sytuacja ekonomiczna jest dobra. Mamy dużo klientów stałych, zdobyłyśmy dużo klientów, zaistniałyśmy na rynku, no i mamy odbiorców.
(osoba z kadry zarządzającej, spółdzielnia socjalna)

W przypadku dużej determinacji członków spółdzielnie są w stanie przetrwać kryzys, jednak nie gwarantuje im to pełnej stabilności działania.

Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej
Biuro Projektu
15-110 Białystok
ul. Kombatantów 7

Tel. 85 744 72 72 wew. 315
Fax 85 744 71 37
E-mail: projektes@rops-bialystok.pl
www.podlaskaekonomiaspoleczna.pl

Na początku było bardzo trudno i szło wszystko w minusie. Tak naprawdę człowiek nie widzi żadnych takich rozwiązań, zanim coś tam gdzieś tam znajdzie. Potem był taki moment równania wszystkiego. W tej chwili jest dobrze. Nie odnotowuje się tych strat. Idzie wszystko na bieżąco i to jest już duży sukces. Były momenty takie naprawdę trudne.
(osoba z kadry zarządzającej, spółdzielnia socjalna)

Przeciętna. Nie jest to jakaś firma, która osiąga wielkie zyski. W naszym przypadku jest problem sezonowości, dlatego też próbujemy szukać innych tematów, którymi możemy się zajmować poza sezonem. U nas sezon w zależności od pogody zaczyna się wiosną, a kończy jesienią. Niby to jest działalność przez cały rok, ale wszystko zależy od pogody.
(osoba z kadry zarządzającej, spółdzielnia socjalna)

Wpływ obecnej sytuacji w gospodarce i na rynku pracy województwa podlaskiego na spółdzielnie socjalne jest różnoraki. Z jednej strony zwiększyła się zasobność portfeli mieszkańców, co powoduje większy popyt na produkty i usługi PES, z drugiej – jak już wskazywano w przypadku organizacji pozarządowych – brakuje rąk do pracy.

Czym lepsza sytuacja na rynku pracy, ludzie mają pracę, tym więcej zamawiają. W pracy nie mają czasu gotować, a dwa, że mają pieniądze na to.
(osoba z kadry zarządzającej, spółdzielnia socjalna)

Zasobność portfeli służy przede wszystkim tym spółdzielniom, które świadczą usługi lub tworzą produkty dla osób fizycznych:

Nie robiłam w tym zakresie jakichś szczegółowych badań. Na pewno, jeśli nasi klienci lepiej zarabiają, to także chętniej wydają pieniądze. Usługi rekreacyjne to nie są takie usługi pierwszej potrzeby. Jeśli pojawiają się ci, którzy są bardziej zasobniejsi, to przekłada się to także na nasz wynik. Głownie przyjezdni wtedy. Tu na miejscu są osoby, które grają, ale raz w miesiącu można sobie pozwolić.
(osoba z kadry zarządzającej, spółdzielnia socjalna)

Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej
Biuro Projektu
15-110 Białystok
ul. Kombatantów 7

Tel. 85 744 72 72 wew. 315
Fax 85 744 71 37
E-mail: projektes@rops-bialystok.pl
www.podlaskaekonomiaspoleczna.pl

Poprawiły, na pewno poprawiły. Mamy dużo takich właśnie zleceń jak chrzciny, komunie, urodziny - teraz bardzo dużo.
(osoba z kadry zarządzającej, spółdzielnia socjalna)

Jednak negatywny odbiór aktualnie realizowanych programów wsparcia jest powszechny:

500+ wpłynęło bardzo negatywnie. Ludziom nie chce się pracować. Oni wolą iść dostać 500+ niż pracować. Nie ma ludzi do pracy. My w ramach usług kiedyś miałyśmy 150 klatek do sprzątania, robiliśmy zieleń miejską - ale nie ma ludzi do pracy, bo dostaną 500+. MOPS wszystkie pieniądze, wszystkim na zasiłki, oni nie pójdą do pracy. Bo im się nie chce. W tym momencie mamy mniejsze pole do popisu, po co nam stanąć do konkursu jak wygramy, a kto będzie pracował? Nie znajdziesz ludzi.
(osoba z kadry zarządzającej, spółdzielnia socjalna)

Mimo wszystko, większości badanych nie groziła likwidacja. Wskazywali co prawda na lata 2011-2014 jako na okres szczególnie trudny dla spółdzielni socjalnych, ale w chwili obecnej najczęściej problemy te zostały już rozwiązane.

Nie. Przez ten okres już czterech chyba lat zachowywaliśmy płynność finansową. Spółdzielnia funkcjonuje w miarę płynnie.
(osoba z kadry zarządzającej, spółdzielnia socjalna)

Najczęściej najtrudniejszym dla spółdzielni socjalnych okresem jest pierwszy rok ich działania na rynku:

Grozić, może groziła na początku, jak pierwszy rok działałyśmy, było mało klientów, było mało zleceń. Teraz już nie. Teraz to chyba tylko choroba mogłaby nam zagrozić. Jeśli tak, jak Państwo poradzili sobie/radzą sobie z tą sytuacją? Zmniejszyłyśmy etaty. Były mniejsze opłaty za ZUS. Było mniej godzin, bo było mniej zleceń, więc mniej pracowałyśmy. I tylko tak.
(osoba z kadry zarządzającej, spółdzielnia socjalna)

Groziła, pierwszy rok był ciężki, drugi też, to tak było na granicy. Dopiero w trzecim roku troszkę się ruszyło, i coraz lepiej i lepiej, ale pierwszy rok był ciężki i drugi.

Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej
Biuro Projektu
15-110 Białystok
ul. Kombatantów 7

Tel. 85 744 72 72 wew. 315
Fax 85 744 71 37
E-mail: projektes@rops-bialystok.pl
www.podlaskaekonomiaspoleczna.pl

(osoba z kadry zarządzającej, spółdzielnia socjalna)

Tylko jedna z 14 udzielających wywiadów spółdzielni socjalnych wskazała na zagrożenie likwidacją:

Myślę, że jesteśmy nadal w takiej sytuacji, że zastanawiamy się nad zakończeniem naszej działalności, ze względy na wysokie koszty. Nie jest to problem rozwiązany.
(osoba z kadry zarządzającej, spółdzielnia socjalna)

CZYNNIKI SUKCESU I PORAŻKI ORAZ WSPARCIE OWES

Ogólnie rzecz biorąc, respondenci ze spółdzielni socjalnych uważają, że ich prowadzenie jest trudne. Tylko dwóch respondentów wywiadu wskazało, że prowadzenie takiej spółdzielni jest łatwe – pozostali przede wszystkim wskazywali na trudności. Przyczyną takiego stanu rzeczy jest po pierwsze skomplikowana struktura funkcjonowania w sensie prawnym (jak wskazuje jeden z respondentów - zdecydowanie bardziej skomplikowana niż w przypadku spółek prawa handlowego). Respondenci wskazują, że sama świadomość istnienia takiej formy jest w województwie podlaskim nikła:

Ja od początku spotykałam się z różnymi pytaniami w różnych instytucjach „a cóż to takiego jest?", począwszy od takich spraw związanych z księgowością (bardzo trudno było znaleźć osobę, która w ogóle podjęła by się prowadzenia księgowości). Tak więc pod tym względem na pewno łatwo nie jest, bo jest mały poziom informacji wokół, w otoczeniu. Jak ktoś już to prowadzi to się dokształci, nawet gdy tej informacji nie dostanie wcześniej. A otoczenie jest niedoinformowane. Więc z tego punktu widzenia podlaskie nie jest dobrym miejscem do otwierania i prowadzenia spółdzielni socjalnej.
(osoba z kadry zarządzającej, spółdzielnia socjalna)

Daje się zaobserwować także pewna różnica między oczekiwaniami osób zakładających taką spółdzielnię a realiami jej prowadzenia. Wiele osób wskazywało, że zakładając spółdzielnię mieli nadzieję na to, że będzie ona podmiotem innym niż zwykłe przedsiębiorstwo – traktowanym bardziej preferencyjnie (np. jeśli chodzi o podatki, księgowość itp.).

Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej
Biuro Projektu
15-110 Białystok
ul. Kombatantów 7

Tel. 85 744 72 72 wew. 315
Fax 85 744 71 37
E-mail: projektes@rops-bialystok.pl
www.podlaskaekonomiaspoleczna.pl

Tymczasem rozczarowanie polega na stwierdzeniu, iż jest ona w zasadzie zwykłym przedsiębiorstwem. Wsparcie skierowane do spółdzielni socjalnych tak naprawdę kończy się na etapie założenia spółdzielni, a tak naprawdę wtedy zaczyna się największa potrzeba wsparcia.

Trwałość działalności spółdzielni z pewnością utrudnia znacząca migracja z województwa podlaskiego do innych regionów (zwłaszcza do Warszawy) oraz za granicę, zaś w przypadku podmiotów o siedzibie na terenach wiejskich – także do Białegostoku. Ta sytuacja odbija się negatywnie na stanie kadr, a ten z kolei – na prowadzonej działalności gospodarczej, na co wskazuje wypowiedź respondenta:

> *Mamy małe zasoby finansowe, nie możemy zatrudniać. Mając małe zasoby kadrowe nie możemy prowadzić działalności gospodarczej tak jakbyśmy chcieli. I na przykład dzisiaj mieliśmy rozmowę w sprawie stażu, ponieważ poprzednia stażystka po prostu wyjechała. Zostawiła Hajnówkę i wyjechała. Nie skończyła nawet stażu. A takiej osoby, szczególnie na sezon potrzebujemy. Wydaje mi się, że takie demograficzne aspekty w powiecie wpłynęły na to, że trudno jest nam znaleźć osobę nawet na staż, która by znała języki, znałaby region, atrakcje i można byłoby ją postawić chociażby w informacji turystycznej.*
> *(osoba z kadry zarządzającej, spółdzielnia socjalna)*

Niektórzy respondenci skarżyli się jednak na niewystarczający poziom wiedzy instytucji samorządowych na temat ekonomii społecznej. Tym bardziej wskazuje to na konieczność wsparcia w tym zakresie ze strony OWES i tworzenia podatnego gruntu do rozwoju ES od podstaw.

> *Pewne instytucje, które powinny z nami współpracować i nam pomagać (MOPS, MOPR, PCPR, PUP). One w ogóle mają bardzo nikłą świadomość, co to jest ES. Pamiętam, jak rozpoczynaliśmy współpracować z MOPR i PUP, my musieliśmy im mówić, jak oni mają w tym zakresie funkcjonować i po prostu ich szkolić.*
> *(osoba z kadry zarządzającej, spółdzielnia socjalna)*

Do barier w działalności spółdzielni socjalnych należy konieczność konkurowania na wolnym rynku i łączenia tego z działalnością społeczną.

Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej
Biuro Projektu
15-110 Białystok
ul. Kombatantów 7

Tel. 85 744 72 72 wew. 315
Fax 85 744 71 37
E-mail: projektes@rops-bialystok.pl
www.podlaskaekonomiaspoleczna.pl

Konkurencyjność – tak jak mówiłem działamy na otwartym rynku... Oni maja określone zamówienia, wydają dziesiątki, czy nawet setki dań dziennie. My jesteśmy uzależnieni od rynku lokalnego, czyli ciągle walczymy na otwartym rynku z konkurencją. Teraz np. lody – wprowadziliśmy w tamtym roku lody Zielona Budka, w innym miejscu już nie pojawiła się Zielona Budka, bo mamy na wyłączność, ale w tym roku pojawiły się trzy nowe lodziarnie. To jest nasz główny problem. Drugi problem to są pracownicy jakby – w naszym kontekście, kiedy chcemy zatrudnić osoby niepełnosprawne lub osoby zagrożone wykluczeniem i trudno jest wtedy utrzymać wysoki poziom zaangażowania. Działając na otwartym rynku pracy trudno jest pracować w oparciu o osoby niepełnosprawne. My stosujemy systemy dubeltowe. Często jest tak, że osoba niepełnosprawna pracuje z pełnosprawną. Staramy się, żeby było pół na pół. Czyli te osoby, które są pełnosprawne mają za zadanie wspierać osobę niepełnosprawną. No i to wychodzi ogólnie rzecz biorąc.
(osoba z kadry zarządzającej, spółdzielnia socjalna)

Respondenci ze spółdzielni socjalnych są świadomi, że pewne cechy ich przedsiębiorstw sprawiają, iż konkurowanie na otwartym rynku może być trudne:

Barierą jest pełna konkurencja na rynku. Spółdzielnia zakładana była przez osoby, które chciały się przebranżowić. To są specyficzne zajęcia, na przykład zajęcia typowo warsztatowe, czy też zajęcia animacyjne dla dzieci, młodzieży czy osób niepełnosprawnych, czy też zajęcia warsztatowe stricte plastyczne. To nie są branże, w których da się konkurować na rynku w pełnym tego słowa znaczeniu, ponieważ są to branże powiedzmy prospołeczne. To są usługi świadczone na rzecz osób, które tego potrzebują. To jest dosyć specyficzna, wąska działalność. Barierą jest więc funkcjonowanie na pełnych zasadach tak jak przedsiębiorstwo, czyli pełne opodatkowanie, księgowość z tym związana, pełna administracja, wymogi zatrudnienia (gdy te zadania są zlecone i nie są one stałe). To jest barierą. Specyfika działalności niedostosowana do warunków rynkowych. Powinny być jakieś ułatwienia dla tego typu podmiotów – przedsiębiorstw społecznych, spółdzielni socjalnych.
(osoba z kadry zarządzającej, spółdzielnia socjalna)

Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej
Biuro Projektu
15-110 Białystok
ul. Kombatantów 7

Tel. 85 744 72 72 wew. 315
Fax 85 744 71 37
E-mail: projektes@rops-bialystok.pl
www.podlaskaekonomiaspoleczna.pl

Przedstawiciele spółdzielni socjalnych wskazują także na bariery kadrowe. Problemy kadrowe nie polegają jedynie na braku rąk do pracy, ale także – być może przede wszystkim - na trudnościach we współpracy i porozumieniu w kadrze zarządzającej spółdzielni.

> *Były problemy z członkami, dlatego zostali wymienieni. Ale to wynikało raczej z takiego personalnego niedogadania się. Niezrozumienia, czym jest spółdzielnia, że nie jest to takie przedsiębiorstwo, w którym wszyscy są tylko nastawieni na zysk, a trzeba coś więcej od siebie dać.*
> *(osoba z kadry zarządzającej, spółdzielnia socjalna)*

> *Wiadomo, że muszą nauczyć się tej współpracy ze sobą i nie każda osoba z każdą będzie pracowała i będzie efektywnie pracowała. No ale to już przesunięcia między tymi stanowiskami, gdzieś miejscami, zakresem, na takiej zasadzie pogodzenia tych obowiązków. Jednak wszyscy czują się tymi członkami, jeśli to jest między członkami, ale ktoś tam to, a ten ktoś tam to. Już są wtedy jakieś zawirowania. To wtedy Zarząd ma jednak funkcję pogodzenia i rozwiązania tych konfliktowych sytuacji.*
> *(osoba z kadry zarządzającej, spółdzielnia socjalna)*

> *Ludzie tylko. Gdybyśmy mogli pozyskać więcej ludzi do pracy, bo jest ciężko tak, można by było otwierać nowe działalności. Nam się marzy jeszcze otworzyć jakiś duży Zakład, gdzie mogliby i bezdomni pracować i osoby mniej zamożne, gdzie jakby miały tą pracę. Ale zobaczymy.*
> *(osoba z kadry zarządzającej, spółdzielnia socjalna)*

W ramach wywiadów indywidualnych spółdzielnie socjalne wskazywały na współpracę z samorządami, biznesem i organizacjami pozarządowymi. Najczęstsze formy wsparcia obejmowały:

a) Współpracę z podmiotami wspierającymi (przede wszystkim PUP i OWES)

> *Na pierwszym miejscu to jest PUP, bo my mamy co roku od pana dyrektora wsparcie finansowe. Tutaj mam na myśli, że wspiera nas stażem, pracami interwencyjnymi, czy też stanowiskami.*
> *(osoba z kadry zarządzającej, spółdzielnia socjalna)*

Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej
Biuro Projektu
15-110 Białystok
ul. Kombatantów 7

Tel. 85 744 72 72 wew. 315
Fax 85 744 71 37
E-mail: projektes@rops-bialystok.pl
www.podlaskaekonomiaspoleczna.pl

W tej chwili bardzo dobrze nam się układa współpraca z PUP, bo to że na początku nie mieliśmy dofinansowań to jedna rzecz, ale potem się nauczyliśmy w trakcie działalności pozyskiwać środki.
(osoba z kadry zarządzającej, spółdzielnia socjalna)

Wsparcie OWES niejednokrotnie pozwalało badanym spółdzielniom na rozpoczęcie działalności:

Spółdzielnia powstała na podstawie wsparcia OWES-u w Suwałkach. Gdyby nie to wsparcie, to na pewno osoby te nie podjęłyby się tego.
(osoba z kadry zarządzającej, spółdzielnia socjalna)

Jak zakładaliśmy spółdzielnię, to 3 osoby korzystały ze szkoleń i z dofinansowania na założenie spółdzielni. 3 osoby przystępujące i dostały ten wkład do spółdzielni w wysokości 20 tys. Nie było to jeszcze w formie OWES, w sensie nie było to wsparcie z OWES tylko z projektu jeszcze w tedy z 7.2.2. Także 3 osoby dostały dofinansowanie, i na te 3 osoby była też pomostówka przez pół roku.
(osoba z kadry zarządzającej, spółdzielnia socjalna)

Kilka spółdzielni wskazało na korzystanie ze wsparcia instytucji dysponujących instrumentami zwrotnymi.

Korzystaliśmy z funduszu pożyczkowego TISE. Teraz spółdzielnia funkcjonuje wyłącznie w oparciu o środki własne.
(osoba z kadry zarządzającej, spółdzielnia socjalna)

Jeżeli już decydują się na tego typu wsparcie, uważają je najczęściej za korzystne, choć większość spółdzielni obawia się brania pożyczek.

Jesteśmy w trakcie spłacania pożyczki, dzięki OWOP-owi między innymi udało się nam ją pozyskać, dla podmiotów ekonomii społecznej. Można traktować to jako wsparcie, tym bardziej że jest to pożyczka nieoprocentowana, jesteśmy akurat w połowie spłaty tej pożyczki. Poza tym chyba nie mamy żadnego wsparcia. Nie ma tu OWES-u i przez rok chyba

Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej
Biuro Projektu
15-110 Białystok
ul. Kombatantów 7
Tel. 85 744 72 72 wew. 315
Fax 85 744 71 37
E-mail: projektes@rops-bialystok.pl
www.podlaskaekonomiaspoleczna.pl

jeszcze nie będzie (tak w wypowiedzi respondenta – przyp. CRSG). Tak więc radzimy sobie sami, na bazie kontaktów które mamy. (osoba z kadry zarządzającej, spółdzielnia socjalna)

b) Współpracę na zasadzie biznesowej (przede wszystkim z przedsiębiorstwami i organizacjami pozarządowymi)

Na przykład, współpracujemy z różnymi organizacjami pozarządowymi z terenu miasta, wspierając ich działania typu eventy, itd. z różnymi rodzaju producentami żywności ekologicznej, z dostawcami.
(osoba z kadry zarządzającej, spółdzielnia socjalna)

Głównie biznes i organizacje pozarządowe. Środowiska takie trzecio-sektorowe, inne podmioty ekonomii społecznej, jak chociażby warsztaty terapii zajęciowej. Bardziej trzecio-sektorowe i drobny lokalny biznes.
(osoba z kadry zarządzającej, spółdzielnia socjalna)

Z pewnością jednym z najistotniejszych czynników trwałości, rozwoju i sukcesu dla spółdzielni socjalnych jest znalezienie odpowiedniego pomysłu, który wypełni niszę rynkową.

Wydaje mi się, że pomysł, mimo wszystko. Chociaż jest ten element sezonowości. Ale jednak wykorzystanie tego, co jest dostępne, czyli mamy miejsce, mamy ciszę i spokój, mamy dużo przestrzeni, gdzie można taką działalność prowadzić. Chodzi o dopasowanie się do miejsca, do tego, co miejsce oferuje. Większość ludzi stąd wyjeżdża, więc jeśli już ktoś tu jest, to musi znaleźć tą niszę. Wydaje mi się, że tą niszę znaleźliśmy, chociaż może nie tak bardzo dobrze funkcjonującą, ale wiadomo, że to nie o to chodziło, że jest spółdzielnia socjalna, że to nie ma być przedsiębiorstwo, które ma zarabiać miliony.
(osoba z kadry zarządzającej, spółdzielnia socjalna)

Jak już wskazywano powyżej – w spółdzielniach socjalnych, zwłaszcza w podstawowym trzonie założycieli – często występują konflikty. Dlatego tak istotna jest komunikacja między członkami:

Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej
Biuro Projektu
15-110 Białystok
ul. Kombatantów 7

Tel. 85 744 72 72 wew. 315
Fax 85 744 71 37
E-mail: projektes@rops-bialystok.pl
www.podlaskaekonomiaspoleczna.pl

Teraz o tym wiemy, koncepcja się zmieniała w trakcie, ale dzięki temu, że spółdzielnię zakładały osoby, które się znały możliwe było przebranżowienie w trakcie. Biznesplan jest na pewno ważny, ale nie jest on warunkiem koniecznym. Najważniejsza jest komunikacja w takim przedsiębiorstwie, z racji specyfiki branży i specyfiki osób, które wchodzą w skład tego przedsiębiorstwa.
(osoba z kadry zarządzającej, spółdzielnia socjalna)

Do innych czynników sukcesu i trwałości należą: wysoka jakość usług, współpraca z otoczeniem, a przede wszystkim silne zaangażowanie kadry w działanie i ich motywacja do pracy:

Ja myślę, że samo jedzenie. To co robimy. Wysoka jakość usług, staramy się, żeby to wszystko było świeże, dowiezione na czas i myślę, że to to najbardziej.
Mi się zdaje, że na sukces dużo czynników wpłynęło. Przede wszystkim, że może to że wzięliśmy udział w Klastrze, że spotkaliśmy się z innymi podmiotami ES. Wymiana doświadczeń była, także każdy doradzał. Jak ktoś posiadał jakiś fajne wiadomości, gdzie można pozyskać jakieś pieniądze, czy też jakieś niezbędne rzeczy, fajne do prowadzenia spółdzielni socjalnej - to było to uzupełnienie, a zarazem później też spółdzielnia brała udział w projekcie w Pakcie. To też z ekonomią społeczną, ale tam były podmioty też z samorządów. Kolno brało udział, bo to był subregion łomżyński, Zambrów, Łomża, Grajewo. Także fajne doświadczenia i to że się znamy i możemy na siebie liczyć czy wspierać.
(osoba z kadry zarządzającej, spółdzielnia socjalna)

Osobisty stosunek do spółdzielni jako własnego podmiotu jest czynnikiem bardzo pozytywnie wpływającym na pracę.

Ja uważam, że to są ludzie pracujący. Ci ludzie jak są członkami, to tak jakby bardziej chyba się angażują w tą pracę, dbają o to stanowisko pracy, żeby to jednak się sprawdziło, żeby to jednak zostało, funkcjonowało. Jest taki jakiś osobisty stosunek do pracy. Czasem, gdy zatrudniamy kogoś i nie jest tym członkiem – czasem jest to po prostu „praca, aby praca". Takie

Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej
Biuro Projektu
15-110 Białystok
ul. Kombatantów 7

Tel. 85 744 72 72 wew. 315
Fax 85 744 71 37
E-mail: projektes@rops-bialystok.pl
www.podlaskaekonomiaspoleczna.pl

specyficzne zaangażowanie. Wiadomo, że coś tam trzeba więcej. I to jest chyba to.
(osoba z kadry zarządzającej, spółdzielnia socjalna)

Innowacyjność w ludziach, chęć do działania, do pracy, do współpracy, do bycia razem, bycia w zespole i tworzenia takich wartości dodanych.
(osoba z kadry zarządzającej, spółdzielnia socjalna)

PRACOWNICY PES

W większości badanych spółdzielni socjalnej trzon stanowiły osoby bezrobotne i długotrwale bezrobotne, rzadziej osoby z trudniejszych grup:

To były osoby bezrobotne, bo zakładałyśmy wszystkie bezrobotne. Były też długotrwale bezrobotne.
(osoba z kadry zarządzającej, spółdzielnia socjalna)

Są to osoby bezrobotne, też długotrwale bezrobotne. Zatrudnialiśmy też matki powracające z urlopów macierzyńskich. I to przede wszystkim były te grupy osób.
(osoba z kadry zarządzającej, spółdzielnia socjalna)

Najczęstsze formy zatrudnienia to spółdzielcza umowa o pracę i umowy cywilnoprawne. Z wywiadów wynika, że większość spółdzielni socjalnych nie dysponuje wystarczającymi środkami, by zatrudniać większą kadrę na stałe. Przedstawiciele spółdzielni wręcz przyznają się często, że mogą zatrudniać pracowników tylko na tzw. „śmieciówkach":

Jak już wspomniałem barierą są koszty utrzymania pracownika, dlatego my korzystamy z tzw. „śmieciówek", które akurat w naszym przypadku bardzo dobrze się sprawdzają, dlatego że ograniczają koszty związane z zatrudnieniem. To są umowy zlecenia. Poziom wynagrodzeń jest ustalony od tego roku, stawka godzinowa jest ustalana z góry i rozliczamy się w oparciu o przepracowane godziny. W każdym miesiącu jest

Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej
Biuro Projektu
15-110 Białystok
ul. Kombatantów 7

Tel. 85 744 72 72 wew. 315
Fax 85 744 71 37
E-mail: projektes@rops-bialystok.pl
www.podlaskaekonomiaspoleczna.pl

przygotowywany grafik, każda osoba zdaje sprawozdanie i na tej podstawie jest rozliczenie. Ta stawka to 13 złotych brutto.
(osoba z kadry zarządzającej, spółdzielnia socjalna)

Jesteśmy tak na stałe my dwie – na spółdzielczą umowę o pracę, trzy osoby na podstawie umowy zlecenia, a dodatkowo czasami na weekendy kogoś tam bierzemy na umowę zlecenie.
(osoba z kadry zarządzającej, spółdzielnia socjalna)

Tak, to były osoby bezrobotne (zakładające spółdzielnię), zarejestrowane w urzędzie pracy. W chwili obecnej mamy pięciu członków, ale nie są to ci sami od momentu powstania, zmieniali się. W tej chwili mamy jedynie umowy zlecenia.
(osoba z kadry zarządzającej, spółdzielnia socjalna)

Z kolei w sytuacji, gdy dana spółdzielnia już decyduje się zatrudniać pracowników na umowy o pracę, wynagrodzenia często nie są zbyt wysokie:

W większości są umowy o pracę, oczywiście są też zlecenia. Przeważająca ilość tych umów to są umowy o pracę. A przeciętna? To jest najniższa krajowa, nie ma tutaj szału.
(osoba z kadry zarządzającej, spółdzielnia socjalna)

KORZYŚCI Z PRACY W PES

Opinie na temat korzyści z pracy w spółdzielniach socjalnych są zróżnicowane. Przede wszystkim spółdzielnia może być dla osób zagrożonych wykluczeniem społecznym pomostem między byciem na zasiłku a radzeniem sobie na otwartym rynku pracy. Jeden z respondentów wskazuje na szczególny sukces:

Akurat w naszym przypadku to są gigantyczne sukcesy, niechcący całkiem. Jak ostatnio liczyłem, to w wyniku projektu wprowadziliśmy na otwarty rynek pracy ponad 20 osób, jeśli nie więcej. Jeśli chodzi o członków spółdzielni, to para osób, która była kompletnie zmarginalizowana, mieszkając na peryferiach Bielska, w dosyć trudnej sytuacji materialnej,

Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej
Biuro Projektu
15-110 Białystok
ul. Kombatantów 7

Tel. 85 744 72 72 wew. 315
Fax 85 744 71 37
E-mail: projektes@rops-bialystok.pl
www.podlaskaekonomiaspoleczna.pl

dzięki nam ich przychody zwiększyły się dwukrotnie, albo i więcej. Kupili sobie samochód, poczynili gigantyczne postępy.
(osoba z kadry zarządzającej, spółdzielnia socjalna)

Z drugiej strony jak już wskazywano dla części respondentów spółdzielnia socjalna okazała się po prostu formą przedsiębiorstwa, które wcale niekoniecznie jest skuteczniejsze w reintegracji niż jakakolwiek inna firma:

Gdybyśmy pracowały w każdej innej firmie, byłoby podobnie.
(osoba z kadry zarządzającej, spółdzielnia socjalna)

Z pewnością praca w spółdzielni socjalnej, jeżeli spółdzielnia ta jest dobrze zarządzana, przyczynia się do reintegracji społecznej, po pierwsze ze względu na możliwość zarobienia środków na życie, po drugie – możliwość ponownego nabrania nawyku pracy, po trzecie – możliwość spotkania i rozmowy z innymi:

Ja uważam, że jak każda praca, że są potrzebne środki do życia, czy to w spółdzielni czy innym zakładzie to mi się wydaje, że pierwsza podstawowa rzecz. Musi być dochód, aby utrzymać rodzinę. To tutaj nastąpił taki przełom, bo jeśli ktoś nie mógł tej pracy znaleźć, a my oferujemy te warunki, że to jest długotrwale bezrobotny i osoba niepełnosprawna, że my w pierwszej kolejności dajemy tą pracę. Więc oni tu przychodzą i ta integracja społeczna się odbywa, to mi się wydaje, że jest dużym sukcesem.
(osoba z kadry zarządzającej, spółdzielnia socjalna)

Co sprawia, że się to udaje? To, że tu pracują, integrują się, spotykają się, rozmawiają o swoich problemach i sukcesach.
(osoba z kadry zarządzającej, spółdzielnia socjalna)

REKOMENDACJE

Podobnie jak organizacje pozarządowe, także spółdzielnie socjalne wskazują na potrzebę systemowego wsparcia PES (nie zaś jedynie wsparcia projektowego), także przez stosowanie różnego rodzaju ulg:

Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej
Biuro Projektu
15-110 Białystok
ul. Kombatantów 7

Tel. 85 744 72 72 wew. 315
Fax 85 744 71 37
E-mail: projektes@rops-bialystok.pl
www.podlaskaekonomiaspoleczna.pl

[Potrzebny jest] trwały system wsparcia przez OWES-y. Trwały. Nie incydentalny, tylko trwały system wsparcia PES to główny problem. To incydentalność, też akredytacja powoduje dużo niepotrzebnych konfliktów w środowisku i źle wpływa na funkcjonowanie PES w wielu rejonach, nie tylko na Podlasiu. Fikcją jest systemowe działanie, nie ma tego wsparcia.
(osoba z kadry zarządzającej, spółdzielnia socjalna)

Zniesienie podatku dochodowego, żeby to nam pomogło bardziej w stronę rozwoju integracyjnym, społecznym. Żebyśmy nie płacili do Państwa, żebyśmy mogli wspierać rodziny z tych środków, rozwijać się, podnosić swoje kwalifikacje.
(osoba z kadry zarządzającej, spółdzielnia socjalna)

Forma takiego wsparcia zdaniem przedstawicieli spółdzielni może być także zwrotna, jednak na preferencyjnych warunkach. Jest co prawda dostępne wsparcie TISE, jednak okazuje się niewystarczające:

Nawet kredyty TISE są fikcją, ponieważ są incydentalne, ponieważ kończy się pula i kiedy przychodzę po kredyt już go nie ma.
(osoba z kadry zarządzającej, spółdzielnia socjalna)

Stosowanie klauzul społecznych i podobnych preferencyjnych form zlecania zadań przez instytucje publiczne podmiotom ES jest zdaniem badanych zdecydowanie zbyt rzadkie, np. W porównaniu do warunków panujących w krajach zachodnich:

Na Zachodzie spółdzielni socjalnych jest bardzo dużo, ale tam jest administracyjnie prawo w ten sposób zorganizowane, że każdy samorząd ma obowiązek zatrudnić w pierwszej kolejności, poza przetargiem, każdego kto chce wychylić się z domu i coś robić. Tam wokół urzędów pracy i szpitali pracuje bardzo dużo ludzi w spółdzielniach socjalnych.
(osoba z kadry zarządzającej, spółdzielnia socjalna)

Spółdzielnie socjalne, które – jak wskazywano wcześniej – okazują się trudne do prowadzenia, potrzebują zindywidualizowanego wsparcia w trudnych kwestiach związanych z prawem i księgowością, np. W kwestii lustracji spółdzielni:

Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej
Biuro Projektu
15-110 Białystok
ul. Kombatantów 7

Tel. 85 744 72 72 wew. 315
Fax 85 744 71 37
E-mail: projektes@rops-bialystok.pl
www.podlaskaekonomiaspoleczna.pl

Np. lustracja spółdzielni socjalnych, czemu jeszcze nikt tym się nie zajął? Czemu? Dlaczego nie ma wsparcia w tych OWES-ach tego działania? Ja już tu szukam, zaglądam, pytam. Ja już czuję, że to trzeba zrobić. Nie chcę tego odwlekać, ale z tej działalności tak jakby to mnie nie stać zrobić tej lustracji. No potrzebne jest takie wsparcie na takie działanie związane z działalnością spółdzielni socjalnej, np. lustracja.
(osoba z kadry zarządzającej, spółdzielnia socjalna)

Pojawiają się takie problemy z którymi muszę się zmagać sama, na przykład przy odejściu pierwszego z członków mieliśmy poważny problem: nikt w naszym regionie, u ludzi którzy się zajmują tym tematem nie był w stanie znaleźć odpowiedzi, dowiadywałam się też w Krajowej Radzie Spółdzielczej, oni też musieli to przeanalizować, przesłali oficjalną odpowiedź. Są sytuacje takie, że trzeba czasami gdzieś zadzwonić i dowiedzieć się, mam taki problem, czy z księgowości, czy od strony prawnej. To są czasami takie problemy, które są wspólne w ogóle dla prowadzenia biznesu. Bo nie każdy jest alfą i omegą, a w tak niedużej firmie jak nasza nie stać nas na własnego prawnika. Więc pewnie takie wsparcie jest najbardziej potrzebne.
(osoba z kadry zarządzającej, spółdzielnia socjalna)

Respondenci ze spółdzielni socjalnych sformułowali następujące rekomendacje dla instytucji wsparcia:

1) Zlecanie zadań spółdzielniom socjalnym przez JST, przy wykorzystaniu klauzul społecznych (konieczne jest w tym celu zwiększenie świadomości JST w tym zakresie)

Na pewno klauzule społeczne. Dla nas to zlecenia to są najważniejsze. Jak mamy zlecenia, mamy co robić, to mamy pieniądze, żeby utrzymać spółdzielnię i żeby to dalej trwało.
(osoba z kadry zarządzającej, spółdzielnia socjalna)

A samorząd tak, poprzez klauzule społeczne, poprzez zlecanie zadań, ale ciągle samorządy dojrzewają do tego. Na razie mi się nie udało przeforsować tego, próbowałem, ale to nie jest łatwe, bo boi się każdy.

Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej
Biuro Projektu
15-110 Białystok
ul. Kombatantów 7
Tel. 85 744 72 72 wew. 315
Fax 85 744 71 37
E-mail: projektes@rops-bialystok.pl
www.podlaskaekonomiaspoleczna.pl

Nawet sympatyzują z nami, ale zawsze jakiś problem będzie natury urzędniczej typowo, czyli odpowiedzialności.
(osoba z kadry zarządzającej, spółdzielnia socjalna)

[Samorządy mogą wesprzeć spółdzielnie] Profilując działania w ramach swoich obowiązków, które byłyby przeznaczone wyłącznie pod podmioty ekonomii społecznej.
(osoba z kadry zarządzającej, spółdzielnia socjalna)

Bo te samorządy są uczone, jeżdżą po wizytach studyjnych no i co z tego? Potem przyjeżdżają, a klauzule społeczne są tylko na papierze. Nawet jeśli nasze usługi nie są usługami, które samorząd mógłby kupować codziennie, ale raz na jakiś czas mógłby przysłać swoich pracowników na imprezę integracyjną do nas. Albo jak robi coś szkoła to wziąć od nas usługę niż szukać gdzieindziej, płacić jakiejś firmie prywatnej spod Wrocławia… Tu jest potrzebna taka świadomość. My nie mamy jakichś bliskich relacji z samorządami, chociaż jesteśmy otwarci, to nie jest tak, że jesteśmy jakoś skłóceni, tylko jeśli nie ma tej chemii to nie ma współpracy.
(osoba z kadry zarządzającej, spółdzielnia socjalna)

2) Zastosowanie zwolnień podatkowych wobec spółdzielni socjalnych.

Może jakieś zwolnienia? z tego tytułu, że jesteśmy np. tą spółdzielnią, to czemu mieliśmy nie mieć takich zwolnień systemowych czy podatkowych?
(osoba z kadry zarządzającej, spółdzielnia socjalna)

[Przydatne byłyby] jakieś ulgi przy najmie lokalu.
(osoba z kadry zarządzającej, spółdzielnia socjalna)

3) Tworzenie funduszy poręczeniowych i pożyczkowych z preferencjami dla PES.

Jeśli powiem, że wsparcie finansowe to też nie powinno dziwić. Bo oczywiście też jest potrzebne, ale mądre wsparcie finansowe. Na przykład dla mnie dużo większą korzyścią jest ta pożyczka niż… dotacja – ta ostatnia pozwoliła nam w ogóle otworzyć firmę, ale dużo pieniędzy z tej dotacji zostało zmarnotrawione.

Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej
Biuro Projektu
15-110 Białystok
ul. Kombatantów 7

Tel. 85 744 72 72 wew. 315
Fax 85 744 71 37
E-mail: projektes@rops-bialystok.pl
www.podlaskaekonomiaspoleczna.pl

(osoba z kadry zarządzającej, spółdzielnia socjalna)

No ja myślę, że jakby władze respektowały te zapisy, co są w ustawie o spółdzielniach socjalnych – to byłoby super. Czyli mam na myśli: część refundacji, np. zrobienia lustracji dla spółdzielni, fundusz poręczeniowy, czy stosowanie klauzul społecznych.
(osoba z kadry zarządzającej, spółdzielnia socjalna)

Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej
Biuro Projektu
15-110 Białystok
ul. Kombatantów 7

Tel. 85 744 72 72 wew. 315
Fax 85 744 71 37
E-mail: projektes@rops-bialystok.pl
www.podlaskaekonomiaspoleczna.pl

6.1.3 Podmioty reintegracyjne

W ramach niniejszego badania przeprowadzono 24 wywiady z przedstawicielami reintegracyjnych podmiotów ekonomii społecznej, w tym:

- 9 wywiadów z przedstawicielami Centrów Integracji Społecznej;
- 3 wywiady z przedstawicielami Klubów Integracji Społecznej;
- 9 wywiadów z przedstawicielami Warsztatów Terapii Zajęciowej;
- 3 wywiady z przedstawicielami Zakładów Aktywności Zawodowej.

POWSTANIE PES I WSPARCIE ZEWNĘTRZNE

Rozpoczęcie działalności podmiotu reintegracyjnego zazwyczaj jest procesem bardziej skomplikowanym niż założenie organizacji pozarządowej czy spółdzielni socjalnej. W przypadku CIS wymagało to najczęściej współpracy kilku podmiotów i złożenia wniosku o dofinansowanie:

> *Myśli o stworzeniu CIS, zawsze gdzieś krążyły i takim dobrym momentem był ogłoszony w ubiegłym roku konkurs z 7.1 na działania w ramach aktywności społecznej. Między innymi można było pozyskać środki na CIS to było w maju. Złożyliśmy wniosek wspólnie.*
> *(osoba z kadry zarządzającej, CIS)*

Często stworzenie samego partnerstwa na rzecz realizacji CIS oznaczało konieczność pozyskania także wsparcia zewnętrznego i inspiracji zewnętrznej:

> *Sama idea powstania CIS, w zasadzie powstała z tego, że byliśmy na takich warsztatach ES, organizowanych przez Euroregion Niemen. I właśnie tam została zaproszona Fundacja Barka, która opowiadała o swoich dokonaniach. Były też w Euroregionie Niemen spotkania organizowane, na których byłam i gdzieś tam te ziarenko zostało zasiane. (...) Negocjacje polegały na tym, że na samym początku próbowałam utworzyć partnerstwo. To nam zajęło troszeczkę czasu, ponad rok czasu na pewno. Były inicjowane spotkania różnego rodzaju z przedstawicielami urzędu miasta, MOPS, PUP.*

Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej
Biuro Projektu
15-110 Białystok
ul. Kombatantów 7

Tel. 85 744 72 72 wew. 315
Fax 85 744 71 37
E-mail: projektes@rops-bialystok.pl
www.podlaskaekonomiaspoleczna.pl

Na nasze zaproszenie przyjeżdżali przedstawiciele Barki. W tym procesie uczestniczył też Euroregion Niemen – wspierał i pomagał, chociażby udostępniając salę na miejsce naszych spotkań.
(osoba z kadry zarządzającej, CIS)

Kluby integracji społecznej powstawały w ramach dostępnego dofinansowania, ale często także w odpowiedzi na konkretne potrzeby osób lub grup wspieranych przez jednostkę prowadzącą:

KIS wyrósł z potrzeb - tak jak wszystkie rzeczy w stowarzyszeniu, zaczęło się od tego, że była grupa osób, którym najpierw my znajdowaliśmy pracę. Zaczęliśmy od takich działań społecznych i stąd zarejestrowaliśmy KIS, żeby działać w takim obszarze wsparcia bardziej społecznego i aktywizacji bardziej społecznej, rodzinnej a dopiero zawodowej.
(osoba z kadry zarządzającej, KIS)

W przypadku KIS także wskazywano na inspiracje z zewnątrz – przykłady dobrych praktyk stanowią dużą motywację do zakładania tego typu podmiotów:

Wszystkie 3 warunki były spełnione, do tego żeby utworzyć KIS, a powstał też z motywacji, można powiedzieć, że mego pomysłu, który powstał po szkoleniu, nie jestem pewna czy nie OWOP-u. Szkolenie trwało przez 3 miesiące po 3 dni - w Augustowie. Tak pięknie tam panowie zaprezentowali i zachęcili, że odważyłam się, żeby otworzyć właśnie KIS. Postanowiliśmy ze środków unijnych spróbować, wtedy działanie 7.2.1., było otwarte, nasz pierwszy projekt nie przeszedł, kilka miesięcy później, kolejny był otwarty konkurs - wystartowaliśmy, uzyskaliśmy dofinansowanie.
(osoba z kadry zarządzającej, KIS)

Większość badanych WTZ powstawała wcześniej niż CIS-y i KIS-y (w latach 90. XX w. i na początku XXI w. – lata 2000-2004). Bardzo istotna była tu motywacja i determinacja osób zakładających Warsztaty, a przede wszystkim – rodzin uczestników WTZ:

Warsztat powstał w 2002 r. z inicjatywy rodzin osób niepełnosprawnych, jak i samych osób niepełnosprawnych, bo tacy byli, są jeszcze. Wynikło to może z potrzeby jaka została zauważona w tym środowisku, a jednocześnie

Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej
Biuro Projektu
15-110 Białystok
ul. Kombatantów 7
Tel. 85 744 72 72 wew. 315
Fax 85 744 71 37
E-mail: projektes@rops-bialystok.pl
www.podlaskaekonomiaspoleczna.pl

stworzone zostały możliwości do tworzenia warsztatu. My założyliśmy w 2002 r. warsztat, ale Ustawa o zakładaniu warsztatów, a później rozporządzenie o zakładaniu warsztatu terapii zajęciowej stała się korzystna.
(osoba z kadry zarządzającej, WTZ)

Przede wszystkim motywacja. Grupa rodziców, tudzież w połączeniu, że tak powiem, z kilkoma osobami, które, nie ukrywajmy szczerze, chciały sobie pracę stworzyć, aczkolwiek też osoby te nie były przypadkowe, bo pracowały wcześniej z osobami niepełnosprawnymi. Jakieś tam sytuacje takie były, o których ja nawet nie jest upoważniony, żeby mówić, bo tam były jakieś rozłamy dawniej. Ci ludzie wpadli na pomysł, państwo wtedy było przychylne, jeżeli chodzi o otwieranie, to wręcz było hasło w kraju „Otwierajmy w każdym powiecie warsztat" itd. No i tak to się stało.
(osoba z kadry zarządzającej, WTZ)

Badane ZAZ-y działają stosunkowo krótko. Najczęściej ich powstanie wynika z wcześniejszej działalności instytucji prowadzących z tą samą grupą, i z chęci rozwoju tej działalności w kierunku aktywizującym:

ZAZ powstał w odpowiedzi na potrzeby naszych uczestników, ponieważ stowarzyszenie wcześniej prowadziło placówki wsparcia dla osób z niepełnosprawnością intelektualną, głównie z zaburzeniami psychicznymi. Mieliśmy takie poczucie, że już stać nas na coś więcej z naszymi uczestnikami.
(osoba z kadry zarządzającej, ZAZ)

Dwa z trzech badanych ZAZ-ów wskazały także na silne wsparcie ze środków unijnych na początku działania. ZAZ jest dużą inwestycją i uruchomienie go bez takiego wsparcia może być trudne, przede wszystkim, jeżeli prowadzi go stowarzyszenie:

ZAZ powstał z projektu w 2012 r. i później po zakończeniu projektu przeszedł na finansowanie PFRON-u. Tak jak pozostałe ZAZ-y.
(osoba z kadry zarządzającej, WTZ)

Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej
Biuro Projektu
15-110 Białystok
ul. Kombatantów 7

Tel. 85 744 72 72 wew. 315
Fax 85 744 71 37
E-mail: projektes@rops-bialystok.pl
www.podlaskaekonomiaspoleczna.pl

Zakład działa praktycznie od 2013r., od 20 września, z chwilą nadania statusu przez Wojewodę Podlaskiego, i to było nadanie w wyniku zrealizowanego projektu „Stworzenie i wsparcie Zakładu Aktywności Zawodowej", który wygraliśmy, ten projekt, w konkursie ogłoszonym przez Marszałka Województwa – to było z działania 7.2.1. Wartość projektu była 1.200.000,00 zł, natomiast drugi projekt, to również projekt konkursowy, który realizowaliśmy i to było „Praca, edukacja równa się sukces".
(osoba z kadry zarządzającej, WTZ)

AKTUALNA SYTUACJA

Sytuacja badanych CIS jest zróżnicowana. Z pewnością jej istotną cechą jest zależność od dofinansowania projektowego, które nie ma charakteru ciągłego, ale póki co jest wystarczające dla większości CIS-ów.

W ramach CIS-u jest to jakby dosyć trudna sytuacja, ze względu na to, że bazujemy przede wszystkim na środkach uzyskanych w ramach dofinansowania projektowego. Nie są to duże środki i też nie są wystarczające, jeżeli chodzi o kwestie inwestycyjne.
(osoba z kadry zarządzającej, CIS)

CIS był realizowany przy wsparciu środków unijnych więc problemów żadnych nie mieliśmy. Były zagwarantowane pieniążki na płace kadry w projekcie. Na zakup maszyn, maszyn może za dużo powiedziane, na zakup urządzeń które były potrzebne do wyposażenia.
(osoba z kadry zarządzającej, CIS)

Najlepsza sytuacja ma miejsce, gdy wsparcie unijne uzupełniane jest wsparciem lokalnym:

Teraz 2 lata mamy sytuację stabilną. Mamy takie poczucie bezpieczeństwa w związku z tym, że mamy środki z Europejskiego Funduszu Społecznego. Natomiast, w sumie, to cały czas jesteśmy w takiej dobrej kondycji finansowej, ze względu na to, że mamy przychylność lokalnej władzy.
(osoba z kadry zarządzającej, CIS)

Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej
Biuro Projektu
15-110 Białystok
ul. Kombatantów 7

Tel. 85 744 72 72 wew. 315
Fax 85 744 71 37
E-mail: projektes@rops-bialystok.pl
www.podlaskaekonomiaspoleczna.pl

> *Doprowadziłam do tego, że CIS został wpisany w program współpracy z organizacjami pozarządowymi miasta – tutaj ukłon do urzędników, pana prezydenta, że wspomogli nas. I mamy zapewnione finansowanie częściowe na utrzymanie CIS urzędu miasta. Co roku startujemy w konkursach ofert i po prostu mamy finansowanie. W tej chwili startowaliśmy w konkursie ofert i mamy już długoterminową umowę, czyli 2-letnią. Gdzie też mamy tą kontynuację naszych działań. Oczywiście to co mamy wypracowane z warsztatów mamy współmierne z dotacją jaką mamy z urzędu miasta.*
> *(osoba z kadry zarządzającej, CIS)*

Ważna jest także działalność rynkowa, choć nie zapewni ona w pełni finansowania CIS-om.

> *[Sytuacja jest] dostateczna, mamy zamówienia i doświadczenie. Jeśli chodzi o catering to czasami tych zamówień jest tak dużo, że musimy odmawiać. Prowadzimy kawiarnię i sklepik. Jednak nie można powiedzieć, że ta sytuacja jest stabilna.*
> *(osoba z kadry zarządzającej, CIS)*

> *No CIS w tej chwili ma trochę zleceń. Myślę, że teraz, biorąc pod uwagę poprzednie lata, jest sytuacja dobra, aczkolwiek z punktu widzenia rynku pracy i trudności z tym związanych z kolei coraz więcej osób przychodzi do nas z poważniejszymi deficytami.*
> *(osoba z kadry zarządzającej, CIS)*

Podobnie jak w przypadku CIS, badane KIS-y wskazywały często na trudności związane z nieciągłością finansowania:

> *Po pierwsze to taka trochę niestabilność finansowa KIS, bo u nas jest to ostatni etap pracy z rodzinami, czyli taki etap zamykający pracę. I zawsze było bardzo trudno pozyskać na, po za środkami unijnymi, bardzo trudno jest pozyskać środki z miasta, czy z dofinansowania samorządu, czy jakiś darczyńców na ten cel. (...) Musieliśmy tą działalność klubu trochę ograniczyć, czyli mniej osób, mniej ofert.*
> *(osoba z kadry zarządzającej, KIS)*

Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej
Biuro Projektu
15-110 Białystok
ul. Kombatantów 7

Tel. 85 744 72 72 wew. 315
Fax 85 744 71 37
E-mail: projektes@rops-bialystok.pl
www.podlaskaekonomiaspoleczna.pl

Warsztaty Terapii Zajęciowej swoją sytuację często określały jako dobrą lub stabilną. W przypadku WTZ odpowiedzialne jest za to ciągłe dofinansowanie z PFRON.

> *Sytuacja jest na tyle dobra, że mamy budżet zapewniony: 90% z PFRON, 10% z powiatu, i to mamy zapewnione. Czy jest to wystarczający budżet to można polemizować i rozwinąć myśl, ale mamy też stowarzyszenie które jest teraz organem, który od zawsze praktycznie od początku warsztatu wspierało działalność warsztatu.*
> *(osoba z kadry zarządzającej, WTZ)*

Budżet ten nie zawsze jest wystarczający, aby WTZ rozwijały się, jednak przy uzupełnieniu z innych źródeł istnieje możliwość w miarę stabilnego funkcjonowania.

> *No sytuacja ekonomiczna od kilku lat się nie zmienia, jak gdyby refundacja/dofinansowanie jednego uczestnika w warsztacie jest na tym samym poziomie. Po prostu od kilku lat, bym powiedziała – od dziewięciu, tak mniej więcej. Po prostu obracamy się w tych samych kwotach, pomimo że gdzieś tam wiadomo pojawiają się na przełomie lat podwyżki, itd. Usługi, materiały - i jakoś tam sobie radzimy.*
> *(osoba z kadry zarządzającej, WTZ)*

Środki te starczają na bieżące wydatki związane z prowadzeniem działań z uczestnikami, jednak niejednokrotnie brakuje ich na inne wydatki, zwłaszcza inwestycyjne, związane z remontami oraz dowozem uczestników:

> *Do tej pory w terminarzu warsztatu terapii zajęciowej my nie mamy na remonty, my nie mamy na wyposażenie. W tym roku dopiero jakiś tam procent możemy przeznaczyć na wyposażenie i na remonty w uzgodnieniu oczywiście z PCPR-em? (...) Wszyscy uczestnicy warsztatów są z Czarnej Białostockiej. Troje uczestników dojeżdża z terenów wiejskich, jeden dojeżdża swoim środkiem lokomocji, dwóch pozostałych autobusem, ale to dotarcie było trudne. W pierwszych latach dowoziliśmy uczestników, od kilku lat nie dowozimy, bo nie było nas po prostu stać.*
> *(osoba z kadry zarządzającej, WTZ)*

Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej
Biuro Projektu
15-110 Białystok
ul. Kombatantów 7

Tel. 85 744 72 72 wew. 315
Fax 85 744 71 37
E-mail: projektes@rops-bialystok.pl
www.podlaskaekonomiaspoleczna.pl

Jeśli chodzi o badane WTZ i ZAZ, w większości przypadków nie było zagrożenia likwidacją. Jedna z badanych organizacji pozarządowych tworzących ZAZ była zagrożona likwidacją, zanim jeszcze ZAZ powstał, jednak jego ustanowienie sprawiło, że dziś sytuacja organizacji jest stabilna, a przychody z miesiąca na miesiąc rosną. Jednak generalnie badane ZAZ-y pozytywnie oceniają swoją sytuację:

> *Tak to jest tworzone, że mamy Zakładowy Fundusz Aktywności, i te środki wpływają i to pozwala nam na modernizację, doposażanie budynków, w tej chwili wykonaliśmy już przystosowanie pomieszczeń – w tym odnowionym budynku.*
> *(osoba z kadry zarządzającej, ZAZ)*

> *Wypracowana nadwyżka, czyli środki które znajdują się na zakładowym funduszu dłuższej aktywności za zeszły rok - to z zeszłego roku jest 30 tys. na plusie. Należy pamiętać, że to nie jest cały przychód, bo część przychodu za zeszły rok, pokrywała koszty funkcjonowania jednostki.*
> *(osoba z kadry zarządzającej, ZAZ)*

CZYNNIKI SUKCESU LUB PORAŻKI ORAZ WSPARCIE OWES

W przypadku wszystkich podmiotów reintegracyjnych (przede wszystkim ZAZ, CIS i KIS) istotnym problemem jest brak nawyku i umiejętności pracy wśród uczestników. O ile uczestnicy się zgłaszają do udziału, o tyle bardzo często nie są stabilni w swoich działaniach, nie wywiązują się z obowiązków i dlatego działanie CIS nie może opierać się jedynie na sprzedaży produktów i usług na wolnym rynku:

> *Często zgłaszają się ludzie, którzy z jednej strony się zgłaszają, z drugiej strony no nie są tak jakby do tego przyzwyczajeni, do jakiegoś trybu, że trzeba być systematycznym, trzeba przyjechać na czas, trzeba z czegoś się wywiązać, jeżeli chodzi o tą stronę. Z drugiej strony wiadomo, że teraz rynek wygląda w ten sposób, że kto się nie śpieszy to po prostu ten wypada z tego rynku – także nie możemy podejść tak komercyjnie do tej działalności, ale wiadomo ci, którzy od nas tych ludzi biorą to czasem ich oczekiwania są zbyt wysokie, że tak powiem.*
> *(osoba z kadry zarządzającej, CIS)*

Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej
Biuro Projektu
15-110 Białystok
ul. Kombatantów 7

Tel. 85 744 72 72 wew. 315
Fax 85 744 71 37
E-mail: projektes@rops-bialystok.pl
www.podlaskaekonomiaspoleczna.pl

Czym dłużej dany uczestnik przebywał wcześniej poza rynkiem pracy, tym trudniej mu przebudować przyzwyczajenia i przestawić się na nowe tory:

> *Na pewno takim mankamentem jest fakt, że one od dawien dawna już są wykluczone z rynku pracy. Im jest już w sumie dobrze, czasami. One też nie wykazują, jakiś takich potrzeb, które mają normalnie funkcjonujące osoby. Ponieważ ich potrzebą jest mieć wolne, więc te potrzeby są zupełnie inne niż u nas.*
> *(osoba z kadry zarządzającej, CIS)*

Wśród tych respondentów z CIS, którzy wskazywali na problemy z grupą docelową, powszechne jest przekonanie, że świadczenie integracyjne jest w chwili obecnej zbyt małe, żeby zmotywować potencjalnych uczestników do pracy.

Należy też zauważyć, że sygnalizowana już wcześniej lepsza sytuacja na rynku pracy oznacza mniej chętnych do udziału w zajęciach podmiotów reintegracyjnych, a to z kolei utrudnia tym podmiotom uzyskanie dotacji zewnętrznych.

Utrzymanie motywacji uczestników przez cały okres jest faktycznie trudne, jednak kilka badanych CIS wskazywało, że doświadczona kadra radzi sobie z tym wyzwaniem, jeśli już dany uczestnik zdecyduje się na wzięcie udziału w zajęciach CIS-u.

Wskazana w badaniach ilościowych bariera związana z biurokracją i przepisami nieraz oznacza w praktyce niejasność prawa dotyczącego funkcjonowania poszczególnych podmiotów ekonomii społecznej. Np. w przypadku CIS wątpliwości budzi ustawa o zatrudnieniu socjalnym i akty wykonawcze do niej:

> *Sama właściwie ustawa o zatrudnieniu socjalnym jest tak akurat napisana, że CIS-y mają problem z funkcjonowaniem. Np. ja, jak tworzyliśmy CIS, sama dokumentacja, jak niektórymi rzeczami mamy się posługiwać, jak to ma wyglądać – ja to tak powiem, metoda prób i błędów. To jest dostosowanie się do partnerów, do nas, do różnych urzędów, z którymi współpracujemy, opracowywanie swoich własnych dokumentów, nie mamy żadnej bazy, na której właściwie można by było funkcjonować. Tylko każdy CIS ma coś innego.*
> *(osoba z kadry zarządzającej, CIS)*

Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej
Biuro Projektu
15-110 Białystok
ul. Kombatantów 7

Tel. 85 744 72 72 wew. 315
Fax 85 744 71 37
E-mail: projektes@rops-bialystok.pl
www.podlaskaekonomiaspoleczna.pl

CIS-y spotykały się tu np. z problemem zajmowania świadczeń integracyjnych przez komorników, mimo iż według znowelizowanego Kodeksu Prawa Cywilnego świadczenie integracyjne nie podlega egzekucji komorniczej.

Powyższe wypowiedzi wskazują na rekomendacje do wsparcia CIS przez OWES i inne instytucje:

- Intensyfikacja szkoleń i doradztwa z zakresu zakładania i prowadzenia CIS;
- Stworzenie wzorcowych dokumentów i udostępnienie interpretacji przepisów opracowywanych przez MRPiPS;
- Stworzenie platformy wymiany doświadczeń między CIS-ami, także dotyczących bardzo praktycznych i szczegółowych aspektów ich pracy.

Bariery biurokratyczne oznaczają także zbyt szczegółowe formalności związane z pracą uczestników, np. sztywne ograniczenia dot. liczby godzin pracy w CIS:

> *Dużo aspektów takich formalnych, terminy, uczestnik musi mieć określoną liczbę godzin, czasu. To ogranicza jakby swobodę, kreatywność kadry. Czasami my pracowaliśmy 4 dni w tygodniu, a pracodawca czasami potrzebował, żeby być 5 nawet 6 dni. To za bardzo swobody nie było, jeden dzień był społecznie. Nawet uczestnicy sami chcieli iść do pracy. Pracodawca im tam obiecywał, że dodatkowo udzieli wsparcia finansowego.*
> *(osoba z kadry zarządzającej, CIS)*

Wskazany wcześniej brak środków finansowych dla CIS na działanie ciągłe owocował m.in. problemem z zatrudnieniem instruktora zawodu:

> *Na pewno finanse są potężną barierą, dlatego że nawet gdy nie mamy wsparcia finansowego zewnętrznego to ktoś i tak i tak musi być koordynatorem tych działań i najczęściej muszą być instruktorzy zawodu. Ten instruktor zawodu musi być utrzymany, niezależnie od tego czy są finanse czy nie. Aby był ten instruktor zawodu to jest dla nas chyba największa bariera. Żeby był na stałe zatrudnionym instruktor zawodu, to wokół niego można też gromadzić zamówienia, który mogą być realizowane w CIS.*
> *(osoba z kadry zarządzającej, CIS)*

Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej
Biuro Projektu
15-110 Białystok
ul. Kombatantów 7

Tel. 85 744 72 72 wew. 315
Fax 85 744 71 37
E-mail: projektes@rops-bialystok.pl
www.podlaskaekonomiaspoleczna.pl

CIS jest trudną działalnością, ponieważ zabezpiecza uczestników z funduszu pracy natomiast organizator z tego tytułu nie ma żadnej dotacji – zero.
(osoba z kadry zarządzającej, CIS)

Już tu mówiłam, ale jeszcze raz powtórzę. Myślę, że jest bardzo duża luka prawna, jeżeli chodzi o finansowanie CIS-ów. Jeżeli mamy być instytucją, która autentycznie staje się instrumentem aktywizacji społeczno-zawodowej ludzi to musimy mieć finansowanie centralne, nie możemy być instytucją, która szuka na to pieniędzy, bo to będzie trudne. Nawet jeśli spółdzielnie socjalne będą pomagać CIS-owi, bo je też będziemy prowadzić, no to też nie chcemy ich wyżyłować, w perspektywie, żeby po prostu nie padły nam, żeby też one miały swoją płaszczyznę rozwoju
(osoba z kadry zarządzającej, CIS)

.

Barierą, jaką zauważyli przedstawiciele KIS, była rozbieżność między zasadami projektu a wymogami prawnymi:

Największy problem dla nas przy realizacji KIS-u, kontynuacji, była niejasność przepisów w zatrudnieniu pracownika socjalnego, bo projekt nie zakładał zatrudnienia pracownika socjalnego, natomiast przepisy, które weszły w trakcie funkcjonowania naszego KIS-u, mówiły o tym, że pracownik socjalny powinien być zatrudniony, więc tutaj był taki delikatny jakiś dysonans.
(osoba z kadry zarządzającej, KIS)

Przedstawiciele WTZ-ów wskazywali na problemy z rodzinami uczestników, które niejednokrotnie nie wspierają procesu ich aktywizacji lub są wobec niej sceptyczni:

Wiadomo, że te osoby są jakie są. Problemy to może mniej z uczestnikami, ile z rodzinami uczestników, ponieważ są rodziny, które uważam, że za wiele od nas oczekują. Są rodziny, które z nami dobrze współpracują tzn. tych pierwszych jest zdecydowanie mniej.
(osoba z kadry zarządzającej, WTZ)

Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej
Biuro Projektu
15-110 Białystok
ul. Kombatantów 7

Tel. 85 744 72 72 wew. 315
Fax 85 744 71 37
E-mail: projektes@rops-bialystok.pl
www.podlaskaekonomiaspoleczna.pl

No i też widzimy, to że większość z nich jest dorosłymi osobami z niepełnosprawnością, też w ich domach rodzinnych rodzice też są starszymi ludźmi i to też ogranicza ich możliwości w domu. Bo taki starszy człowiek-rodzic schorowany już ma tą niską aktywność, więc oni gdzieś przez to mało już uczestniczą w życiu społecznym. Też takie ograniczanie takiej swobody, może myślenia, że może pracować dana osoba.
(osoba z kadry zarządzającej, WTZ)

Rodzice często nie wierzą w możliwość aktywizacji niepełnosprawnego, dorosłego dziecka. Wiąże się to ze stereotypami popularnymi we wcześniejszych pokoleniach – niestety momentami objawia się to wręcz w formie wstydu lub pragnienia zatrzymania niepełnosprawnego potomka w domu.

Z rodzicami są nieraz problemy. To też zależy z jakiego środowiska Ci nasi podopieczni się wywodzą, ale nieraz rodzice są nadopiekuńczy i wtedy nasze działania nie zawsze przynoszą efekty.
(osoba z kadry zarządzającej, WTZ)

I to jeszcze rodziny, rodzice, jakby praca z uczestnikiem to jedno, a uświadomienie rodziny, w takich podstawowych kwestiach, to jest druga sprawa. Jest tak często, że pracujemy z podopiecznymi rok, dwa i każemy tak myć ręce, dbać, nie wiem, o ubiór, zęby; „A po co on ma to robić, skoro w domu nie musi, tak?" Myślę, że właśnie umiejscowienie tych ludzi i ich miejsce zamieszkania – to jest chyba duży problem. Kontakt z rodzicami jest trudny, bo oni muszą dojechać np. na jakieś spotkania organizowane na warsztacie, na zebrania z radą programową. Po prostu nie mają takiej możliwości. Też ludzie na wsiach wstydzą się często, niestety, swoich dzieci i tej niepełnosprawności, może przez to, że nie bardzo rozumieją co się dzieje i nie bardzo potrafią to sobie wytłumaczyć, też się często obwiniają, przez to jakby nie chcą uczestniczyć w życiu tego dziecka w warsztacie.
(osoba z kadry zarządzającej, WTZ)

Problemem są także dojazdy uczestników na zajęcia:

Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej
Biuro Projektu
15-110 Białystok
ul. Kombatantów 7

Tel. 85 744 72 72 wew. 315
Fax 85 744 71 37
E-mail: projektes@rops-bialystok.pl
www.podlaskaekonomiaspoleczna.pl

Wydaje mi się, że umiejscowienie warsztatu, bo to jest na wsi, dość odległej od Białegostoku – to jest 40 km. Dowozimy uczestników z pięciu gmin, też są bardzo rozrzuceni i najczęściej są to ludzie z bardzo odległych, ubogich wsi, i ubogich rodzin – dość często. Więc to jest taką dość dużą barierą.
(osoba z kadry zarządzającej, WTZ)

Przede wszystkim kwestia dowożenia na zajęcia. Nie ma chętnych, którzy by sami we własnym zakresie to robili. Tylko jest tak „Należy się to dowieźć trzeba". Ja mówię „Nikt, nigdzie nie napisał, że to jest obowiązek warsztatu", tam gdzie można, bo jest jeszcze strona formalno-prawna typu chociażby Ustawa o czasie pracy kierowców, są ograniczenia finansowe i jest jeszcze chyba rozum. Ja niektórych uczestników jak przyjmowałem to od razu było wręczane na piśmie, że ale bez dowozu, ponieważ jak ja jadę w kierunku Jedwabnego, a później po jedną osobę mam jechać 45 km, a kiedy go odwieźć?
(osoba z kadry zarządzającej, WTZ)

Problemy finansowe WTZ wynikające ze zbyt niskiego dofinansowania na uczestnika – jak już wskazano wcześniej – blokują rozwój, choćby przez brak możliwości pozyskania odpowiedniego lokalu:

Drugi czynnik to lokal, który jest już dla Państwa za mały, zbyt przestarzały. Bo wiadomo, duże są jakby niepotrzebnie uciekające nam pieniążki. To już powiem bardzo prosto, bo wiadomo, że jest to budynek stary i niedocieplony. Bardzo dużo wydajemy pieniążków na opał tego budynku, a wiadomo jesteśmy w takim klimacie, a nie innym – ten czas grzewczy jest bardzo długi.
Jak zwykle finansowe. Chociaż teraz się staraliśmy, bo warsztat funkcjonował przez długie lata jako warsztat trzydziestu osób niepełnosprawnych. Natomiast tak stopniowo jak już przeszliśmy tutaj do tego budynku, stopniowo żeśmy zwiększali ilość osób - tej chwili mamy czterdzieści. No to już faktycznie jest lepiej. Największą chyba bolączką są wynagrodzenia kadry. Wynagrodzenie jest niewysokie, kadra zaczyna się buntować, bo najniższe wynagrodzenie się zwiększa, a nasze wynagrodzenia praktycznie stoją w miejscu.
(osoba z kadry zarządzającej, WTZ)

Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej
Biuro Projektu
15-110 Białystok
ul. Kombatantów 7

Tel. 85 744 72 72 wew. 315
Fax 85 744 71 37
E-mail: projektes@rops-bialystok.pl
www.podlaskaekonomiaspoleczna.pl

Mamy bardzo dużo podań, dużo osób oczekuje. Oczywiście jesteśmy ograniczeni miejscami, bo mamy 8 pracowni, w każdej pracowni jest po 5-ciu uczestników. Nie mamy możliwości, jak gdyby otwarcia następnej pracowni, co dało by możliwość przyjęcia następnych 5 osób, czyli ta kolejna by się powoli rozładowywała. Ale fizycznie chodzi o warunki lokalowe, nie mamy jak i gdzie.
(osoba z kadry zarządzającej, WTZ)

W przypadku działających rynkowo ZAZ-ów problemem jest także konkurencja, w przypadku badanych podmiotów - zwłaszcza chińska.

Pod tym aspektem to trudności z tym wejściem produktu na rynek mamy dość utrudnione, bo np. W naszej branży walczymy z produktami tymi typu chińskiego i chociażby pod tym aspektem, jeśli chodzi o działalność szwalniczą.
(osoba z kadry zarządzającej, ZAZ)

W przypadku wszystkich podmiotów reintegracyjnych szczególnie istotne dla sukcesu i trwałości jest zatrudnienie takich osób, które zmobilizują uczestników do pracy, nastawią ich na aktywizację zawodową, ponowne wejście na rynek pracy. Przykład dobrej praktyki wskazuje tu przedstawiciel jednego z CIS-ów:

Jeden uczestnik grupy, alkoholik, przeżywał trudności życiowe, załamał się i przez 2 dni pił. Nie przychodził do pracy. Prawdopodobne by poległ zupełnie, gdyby nie uczestnicy, jego koleżanki z grupy poszły do niego do domu. Pilnowały go, na drugi dzień na siłę go przeprowadziły do pracy. Cały dzień go w pracy pilnowały. Nawet go ukrywały przede mną. Chociaż ja o wszystkim wiedziałam. Czekałam jak to się wszystko zakończy. I koleżanki udzieliły mu takiego wsparcia, że one po kilku dniach przyszedł pierwszy do pracy, wykąpany, ogolony, wypachniony. Zrobił wszystkim kawę i po ciasteczku. Był wdzięczny, że został postawiony do pionu. Więcej okazało się, że to jego problem nie są takie straszne. Pewne zadłużenie, przyszło pismo od komornika, z żądaniem spłaty alimentów na wniosek MOPS. Jak ja się z tym pismem zapoznałem, wiedząc co można zrobić, podjęliśmy działania. Okazało się, że ośrodek szybko wycofał to pismo od

Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej
Biuro Projektu
15-110 Białystok
ul. Kombatantów 7

Tel. 85 744 72 72 wew. 315
Fax 85 744 71 37
E-mail: projektes@rops-bialystok.pl
www.podlaskaekonomiaspoleczna.pl

komornika. Komornik zawiesił egzekucję. Ośrodek na prośbę kierownika CIS połowę umorzył zaległości, drugą połowę rozłożył na raty z założeniem jak do połowy spłaci to i resztę długu umorzy. Więc ten dług z 6500 nagle się zrobił na 3000, a za chwilę 1500 zł, i przy wsparciu innych uczestników ten pan zaczął spłacać, więcej - brał dodatkową pracę.
(osoba z kadry zarządzającej, CIS)

Ludzie, ponieważ oddani ludzie to jest sukces niewątpliwie. Są ludzie, którzy mimo wszystko chcą pracować i widzą to dobro które zyskują nasi podopieczni. Sam fakt, że to cały czas działa wolontaryjnie - zawdzięczamy to ludziom naszej kadrze.
(osoba z kadry zarządzającej, CIS)

Po raz kolejny potwierdza się, że czynnik ludzki jest szczególnie istotny dla sukcesu, niezależnie od tego, czy mamy do czynienia z podmiotami reintegracyjnymi, czy niereintegracyjnymi:

Myślę, że kadra. Kadra, której się chce pracować, angażować i słuchać tych uczestników. To że my mamy jakiś założony ramowy plan pracy, czy z grupą, czy z wszystkimi uczestnikami, taki np. roczny, bo sobie taki zakładamy. Staramy się słuchać i dostosowywać to trochę do ludzi i ich potrzeb.
(osoba z kadry zarządzającej, KIS)

Chyba czynnik ludzki. Wszystko się zaczęło chyba od naszego kierownika, bo on jak gdyby pozbierał tych wszystkich ludzi ze wsi właśnie. Powyciągał ludzi z najbardziej odległych miejsc, gdzie ci ludzie nie mieliby szansy rozwoju w ogóle, mieliśmy podopiecznych, którzy mają po czterdzieści parę lat i mieszkają we wsi oddalonej o 50 km od Białegostoku i z nami na pierwszej wycieczce – pierwszy raz byli w mieście. I też myślę, że pracownicy, bo to jakby cała specyfika tego warsztatu powoduje też to, że my mamy może trochę pod górkę, co nas też zmusza, że tak powiem, motywuje i zmusza do takich czynnych działań.
(osoba z kadry zarządzającej, WTZ)

Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej
Biuro Projektu
15-110 Białystok
ul. Kombatantów 7

Tel. 85 744 72 72 wew. 315
Fax 85 744 71 37
E-mail: projektes@rops-bialystok.pl
www.podlaskaekonomiaspoleczna.pl

Czynnikiem wspierającym może być tu wprowadzenie nowych systemów motywacyjnych dla kadr – o jednym z nich mówi respondentka z ZAZ.

> *Jeśli chodzi o taką motywację, integrację to też wprowadziłam system nagradzania takiego niefinansowego, że tak powiem. Tylko mamy co miesiąc chociażby wybieranych najlepszych pracowników miesiąca, więc to zwykły medal, zwykły dyplom, ale są to pracownicy, którzy są wyróżnieni za chociażby systematyczność, przychodzenie do pracy i taką lojalność w stosunku do tej pracy. Ale też decyzja samorządu była, że też chcą jakby brać w tym udział wybierając np. pracownika i tak miesiąc temu wybierali najsympatyczniejszą osobę, pracownika w ZAZ-ie, sami głosując na tą osobę. Także to jest taki fajny aspekt docenienia niefinansowego, ale pozytywny.*
> *(osoba z kadry zarządzającej, ZAZ)*

Niezwykle ważna jest także współpraca i zaangażowanie wielu sektorów oraz stworzenie pozytywnego wizerunku organizacji w społeczności, które może przełożyć się w przyszłości także na zlecenia dla podmiotów działających w sposób rynkowy (CIS, ZAZ):

> *My nawet przy organizacji różnych pikników, festynów współpracujemy właśnie z organizacjami pozarządowymi z terenu miasta i gminy, z przedsiębiorcami, z władzą lokalną. Nie ma u nas takich formalizmów, że musze pięć pism wystosować, czasami wystarczy jeden telefon, każdy, podzielimy zadania i już coś pięknego się dzieje na terenie miasta i gminy. Wszyscy współpracujemy, nie ma rywalizacji.*
> *(osoba z kadry zarządzającej, CIS)*

> *Współpraca z instytucjami z wolnego rynku zatrudnienia, bardzo dobra współpraca z Urzędem Pracy - ona była niesamowita. W drugim projekcie, bo ten drugi też był z środków unijnych, ale dłuższy, dużo satysfakcji było, ponieważ wymyśliliśmy aktywizację zawodową polegającą na termoizolacji i przy okazji te warsztaty odbyły się na tym budynku, który mieścił się przy Urzędzie Pracy i Pani Dyrektor była przeszczęśliwa, że w końcu budynek został wyremontowany i z okna miały ładny widok.*
> *(osoba z kadry zarządzającej, KIS)*

Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej
Biuro Projektu
15-110 Białystok
ul. Kombatantów 7

Tel. 85 744 72 72 wew. 315
Fax 85 744 71 37
E-mail: projektes@rops-bialystok.pl
www.podlaskaekonomiaspoleczna.pl

Nawet drobne zmiany w świadomości czy aktywności samorządu w tym zakresie mogą służyć jako dobre praktyki.

> *Szukamy zleceń różnymi drogami, czy to poprzez samorząd, który już ośmielił się żeby dawać nam troszkę więcej tych zleceń. Czy poprzez sporadyczne ogłoszenia - wydrukowaliśmy ulotkę, w której proponujemy usługi pielęgnacji ogrodów, zieleni, opiekuńcze. To są właściwie jedyne kanały, nie mamy innych, nie korzystamy.*
> *(osoba z kadry zarządzającej, CIS)*

Dla podmiotów reintegracyjnych bardzo ważne jest tworzenie dobrej atmosfery wokół własnej działalności w społeczności lokalnej – w przyszłości może to przełożyć się także na większą przychylność samorządu.

> *Powiem szczerze, że na razie pracujemy bardzo nad stworzeniem takiego pozytywnego wizerunku w społeczności lokalnej, żebyśmy w przyszłości, kiedy skończą się te środki finansowe mogli ze swojej działalności sami utrzymać. Czyli np. jeśli będziemy wykonywali dobrze swoje usługi, będziemy mogli sprzedawać je, że tak powiem, na zewnątrz – czy to w ogrodnictwie, w pracach porządkowych, czy w usługach opiekuńczych, animacyjnych. Na tym chcielibyśmy w przyszłości, po zakończeniu realizacji projektu, zarabiać i mamy nadzieję, że utrzymamy się z tego.*
> *(osoba z kadry zarządzającej, CIS)*

> *Mamy i jakoś tu w naszym mieście swoją pozycję, że jesteśmy znaną instytucją, organizujemy coroczne swoje jakieś imprezy które już mieszkańcy wiedzą, że będą, kiermasze np. sprzedajemy pracę naszych uczestników - to jest też taka promocja. Uczestniczymy w różnych festynach, pikniki rodzinne teraz akurat niedawno miały miejsce, powiedzmy też uczestniczymy w tym jako warsztat.*
> *(osoba z kadry zarządzającej, WTZ)*

W przypadku ZAZ niewątpliwym czynnikiem sukcesu i trwałości jest zapewnienie wysokiej jakości produktów i usług oraz ich unikatowości.

Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej
Biuro Projektu
15-110 Białystok
ul. Kombatantów 7

Tel. 85 744 72 72 wew. 315
Fax 85 744 71 37
E-mail: projektes@rops-bialystok.pl
www.podlaskaekonomiaspoleczna.pl

Nie mówię, że korzystamy z ogromnego przywileju, czyli klauzuli społecznej, ponieważ to jakoś tak się nie rozpowszechniło, przynajmniej na naszym rynku, ale przez tyle lat już wypracowaliśmy tą markę, że nasza kuchnia jest dobra, jesteśmy solidni, wiarygodni. Dlatego też mamy klientów, mamy już w tej chwili podpisane umowy z Bookingiem. To daje nam bardzo dużo, jest to taka trochę trudna działalność, ale dla mnie to jest motywujące, bo jeżeli trafi zła opinia, to od razu musimy podnieść jakość. Tych opinii złych nie mamy, bo mamy jednak po roku działalności 8,9 oraz 8.4 – to jest wysoki wynik.
(osoba z kadry zarządzającej, ZAZ)

Chyba kuchnia, chyba smak, zachowanie tych smaków tutaj z tego regionu, bo jednak każdy gdzie jeździ, to szuka tego, żeby spróbować co tutaj jedzą czy jak to wygląda. To wydaje mi się, że ta kuchnia jednak przez tyle lat tutaj już ona jakoś tam marką powstała naszą i chyba praca osób tutaj zatrudnionych.
(osoba z kadry zarządzającej, ZAZ)

UCZESTNICY PES

Uczestnicy działań badanych podmiotów reintegracyjnych to przede wszystkim (od najczęstszych do najrzadszych wskazań):

- Osoby ubogie (CIS, KIS);
- Osoby długotrwale bezrobotne (CIS, KIS);
- Osoby uzależnione od alkoholu i innych środków psychoaktywnych (CIS, KIS);
- Osoby niepełnosprawne (CIS, WTZ, ZAZ);
- Rodzice przeżywający trudności opiekuńczo-wychowawcze, także z ograniczoną lub pozbawioną władzą rodzicielską (CIS);
- Imigranci (przede wszystkim z Ukrainy) (CIS);
- Osoby współuzależnione (CIS);
- Osoby doświadczające lub stosujące przemoc w rodzinie (CIS).

Takie podmioty jak CIS są niejednokrotnie „ostatnią deską ratunku" jeśli chodzi o aktywizację. Jak wskazuje jeden z respondentów:

Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej
Biuro Projektu
15-110 Białystok
ul. Kombatantów 7

Tel. 85 744 72 72 wew. 315
Fax 85 744 71 37
E-mail: projektes@rops-bialystok.pl
www.podlaskaekonomiaspoleczna.pl

Uczestnicy to osoby długotrwale korzystające z pomocy społecznej, którym, że tak powiem, Urząd Pracy już nic im nie może dać. Czyli oni z różnych przyczyn nie chcą pracować, nie widzą możliwości, że mogliby pracować np. Wychowują dzieci czy nie widzą siebie w ogóle na rynku pracy. Jest to bardzo trudna grupa docelowa, ale jakoś tam sobie radzimy i tak myślę, że klienci też są zadowoleni z tego.
(osoba z kadry zarządzającej, CIS)

Specyficzną grupą są uczestnicy WTZ i ZAZ – nieraz pochodzą z rodzin dobrze sytuowanych, jednak ich niepełnosprawność (czasem w stopniu znacznym) sprawia, że także stają się zagrożone wykluczeniem społecznym:

To są ludzie dorośli, środowisko głównie wiejskie, rzadko, która osoba, że tak powiem, nie jest dzieckiem rolników, przeważnie wszyscy mają gospodarstwa. Są w miarę dobrze usytuowani, poza niektórymi wyjątkami. Są to osoby niepełnosprawne w stopniu umiarkowanym i znacznym.
(osoba z kadry zarządzającej, WTZ)

DZIAŁANIA INTEGRACYJNE

W przypadku CIS działania integracyjne polegają na pracy i uczestnictwie w zajęciach indywidualnych i grupowych. Często są to zajęcia prowadzone przez pracownika socjalnego, psychologa lub doradcę zawodowego. Respondenci zwracają uwagę, że bardzo istotnym elementem są rozmowy uczestników z innymi, spotkania grupowe, które pozwalają na wyjście do grupy, wchodzenie w więzi społeczne.

Oprócz wsparcia i doradztwa indywidualnego, prowadzimy zajęcia grupowe, czy też takie wsparcie grupowe, warsztaty społeczne, psychologiczne z pracownikiem socjalnym, z doradcą zawodowym, które też mają na celu wsparcie tych osób, ale też integrację, i takie ułatwienie.
(osoba z kadry zarządzającej, CIS)

Bardzo dużo. Grupy wsparcia. Na pewno z psychologiem, na pewno trening umiejętności społecznych, doradca ds. reintegracji społecznej. Terapeuta

Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej
Biuro Projektu
15-110 Białystok
ul. Kombatantów 7

Tel. 85 744 72 72 wew. 315
Fax 85 744 71 37
E-mail: projektes@rops-bialystok.pl
www.podlaskaekonomiaspoleczna.pl

uzależnień. Sporo. Doradca zawodowy, psycholog, pracownik socjalny. Praca socjalna to będzie tam w tym indywidualnym programie zatrudnienia socjalnego.
(osoba z kadry zarządzającej, CIS)

Uczestnicy są diagnozowani i przygotowywane są dla nich indywidualne plany reintegracji. Bardzo często są też włączani w decyzje dotyczące działania samego CIS, co jest dla nich bardzo ważnym krokiem w drodze do odzyskania własnej podmiotowości.

Niektóre CISy wskazują na inne, mniej typowe metody działania, jak coaching. Kreatywność osób tworzących CIS jest tu bardzo istotna.

Też będziemy specjalistycznie tutaj podchodzić do ludzi, będziemy usługę coachingową stosować, a więc coach będzie kierował, sporo nawet godzin tego coachingu mamy na uczestników, więc ten coach jakby tam będzie kierował tą ścieżką dochodzenia do tego społeczeństwa danych osób. Można powiedzieć, że będzie to też usługa takiego doradztwa personalnego w postaci coachingu.
(osoba z kadry zarządzającej, CIS)

Szczególnie istotne jest zindywidualizowane wsparcie dostosowane do potrzeb każdego uczestnika. W tym celu potrzebna jest zaangażowana i empatyczna kadra.

Każda osoba jest inna. Jest ten indywidualny program, każdy uczestnik taki program ma indywidualny. Indywidualizacja po prostu. Te problemy czasem się powtarzają, ale sytuacja każdego człowieka jest inna. Jako członek Zarządu naszego Stowarzyszenia, to jest ksiądz nawet, do takiej pomocy sięgamy tez – jeśli ktoś chce oczywiście.
(osoba z kadry zarządzającej, CIS)

W przypadku KIS, poza pracą, formy wsparcia są podobne – indywidualne i grupowe. Uczestnicy biorą udział w aktywizacji zawodowej.

Indywidualne i warsztaty. Kursy zawodowe teraz mamy, podobnie jak w CIS-ie, 2 grupy kształceniowe zgodnie z programem kształcenia zawodowego. My to mamy nie instruktorów zawodu, ale opiekunów grup,

Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej
Biuro Projektu
15-110 Białystok
ul. Kombatantów 7

Tel. 85 744 72 72 wew. 315
Fax 85 744 71 37
E-mail: projektes@rops-bialystok.pl
www.podlaskaekonomiaspoleczna.pl

gdzie z tymi opiekunami, 3 razy w tygodniu, uczestnicy się spotykają w ramach tej grupy - uczą się tych umiejętności zawodowych w praktyce. Później idą na kurs zawodowy. A następnie mamy, w tym roku akurat w planie, praktyki zawodowe u pracodawców – też pod kątem tego kształcenia zawodowego.
(osoba z kadry zarządzającej, KIS)

Było to wsparcie psychologiczne, wsparcie psychoterapeuty, czyli psychoterapia, różne grupy, też warsztatowe i wspierające, i terapeutyczne. Prócz tego aktywizacja zawodowa i tyle.
(osoba z kadry zarządzającej, KIS)

Zajęcia w WTZ prowadzone są zgodnie z indywidualnym programem rehabilitacji i terapii. Badani wskazują, że najważniejszym ich elementem jest wdrożenie osób niepełnosprawnych w niuanse i drobne umiejętności potrzebne w codziennym życiu. ZAZ-y przejmują uczestników WTZ zdolnych do pracy i oferują im rozwój ukierunkowany bardziej zawodowo.

EFEKTY INTEGRACJI

Efektem działań reintegracyjnych badanych PES są realne zmiany, zachodzące u uczestników. Pierwszą wskazaną zmianą jest zwiększenie motywacji do pracy i dostrzeżenie sensu we własnej aktywności, co samo w sobie jest świadectwem upodmiotowienia uczestników. Dzięki działaniom podmiotów reintegracyjnych zaczynają też czuć się potrzebni innym:

Jeśli chodzi o integrację zawodową – to myślę, że takim dużym sukcesem to jest to, że po prostu oni sami dostrzegli sens pracy, sens zmiany swojej sytuacji. W wielu przypadkach osoby nawet, który przychodziły do nas na wstępie mówiły „Ok, ja tu jestem, ale tylko dlatego, żeby mnie z pomocy społecznej nie wyrzucili", a po jakimś czasie oni mówią, że to jest najlepsze co spotkało ich w życiu, że właśnie czują się potrzebni, że muszą wyjść, że muszą, nie wiem, kobiety umalować się, ubrać.
(osoba z kadry zarządzającej, CIS)

Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej
Biuro Projektu
15-110 Białystok
ul. Kombatantów 7

Tel. 85 744 72 72 wew. 315
Fax 85 744 71 37
E-mail: projektes@rops-bialystok.pl
www.podlaskaekonomiaspoleczna.pl

Osoby uczestniczące w zajęciach podmiotów reintegracyjnych często na początku mają bardzo niskie poczucie własnej wartości (choć ukrywają takie przekonanie). Praca nad sobą, którą mogą podjąć, i osiągnięte wsparcie przyczyniają się do tego, że zaczynają wierzyć w siebie:

> *To wszystko takimi małymi kroczkami, najpierw musi się im chcieć, później musimy czegoś ich nauczyć, żeby oni wiedzieli co potrafią, co są warci – czasami przychodzą i „Ja nic nie potrafię. Ja nic nie umiem. W ogóle jestem beznadziejny. Nie oczekujecie ode mnie tutaj zbawienia świata" Po jakimś czasie widzimy „O, a pani robi to, pani jest dobra w tym, czy w tym".*
> *(osoba z kadry zarządzającej, CIS)*

Kolejną kwestią jest poprawa sytuacji rodzinnych. Wynika ona ze wzrostu samoświadomości i ćwiczenia komunikacji oraz radzenia sobie w trudnych sytuacjach. Tu znowu szczególnie istotny jest grupowy charakter wsparcia i nawiązane więzi:

> *Tak jak powiedziałam, to zmiana sytuacji, ale też polepszenie relacji rodzinnych. Pod okiem psychologa i pracownika socjalnego rozmawiamy na temat relacji rodzinnych, relacji w grupie też. Są to osoby często takie proste – nie umieją rozwiązywać konfliktów, często agresja rodzi agresję i oni dopiero sobie uświadamiają, że rzeczywiście tak jest, ale dopiero jak ekspert czy pracownik socjalny, czy psycholog mu o tym powiem, że to można było inaczej rozegrać. Rozgrywają różne scenki, takie symulacyjne – jak sobie radzić w trudnych sytuacjach. Rozmawiają o swoich problemach, trudnościach nawet rodzinnych. W pewnym sensie stanowią dla siebie taką grupę wsparcia, gdzie mogą, że tak powiem, sobie wszystko powiedzieć i jakby wspólnie szukać rozwiązania z grupą.*
> *(osoba z kadry zarządzającej, CIS)*

Do innych wskazanych efektów integracji należą:

- Usamodzielnienie zawodowe (wprowadzenie na otwarty rynek pracy) (CIS, KIS;
- Zmiany wizualne (CIS):

> *Powiem tak, na pewno widać zmiany wizualne. Przychodzą do nas kobiety, które z różnych względów nie dbają o siebie. U tych kobiet nawet po*

Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej
Biuro Projektu
15-110 Białystok
ul. Kombatantów 7

Tel. 85 744 72 72 wew. 315
Fax 85 744 71 37
E-mail: projektes@rops-bialystok.pl
www.podlaskaekonomiaspoleczna.pl

2, 3 miesiącach widać już różnicę. Są to osoby, które próbują zadbać o siebie. O włosy dbają, paznokcie zaczynają malować.
(osoba z kadry zarządzającej, CIS)

- Nawiązanie przyjaźni (CIS, KIS, WTZ, ZAZ);
- Zwiększenie aktywności w zakresie rozwiązywania własnych problemów (np. z długami) (CIS, KIS);
- Większa zaradność w życiu codziennym (WTZ, CIS):

Tak jak kiedyś mówiłam o tym wyjeździe do Białegostoku, że to było takie wielkie „wow", że to takie duże miasto – to teraz oni potrafią zachować się w kinie, potrafią dostosować swoje zachowanie np. do przebywania w restauracji. Bardzo, bardzo się otworzyli, i na osoby inne niepełnosprawne, i osoby zdrowe – jest ogromna zmiana.
(osoba z kadry zarządzającej, WTZ)

- Nauka wytyczania celów i dążenia do nich (KIS, CIS).

REKOMENDACJE

Badane CIS-y potrzebują ciągłego i większego dofinansowania. Aktualna wysokość świadczenia integracyjnego, projektowy charakter oraz ograniczone środki na prowadzenie CIS nie pozwalają na rozwój tych instytucji:

Na pewno wsparcie finansowe. Przy CIS-ie, który z założenia ma reintegrować społecznie i zawodowo te grupy najbardziej obciążone, czy zagrożone wykluczeniem społecznym, ubóstwem; ciężko jest liczyć, żeby organizacja jakakolwiek miała środki na tego typu działania, tym bardziej, że CIS, z uwagi na to do jakiej też grupy kieruje działania jest dosyć drogim narzędziem. Wynika to z potrzeby kompleksowego wsparcia, społecznego i zawodowego. Stałość finansowania byłaby bardzo korzystna i bardzo potrzebna.
(osoba z kadry zarządzającej, CIS)

Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej
Biuro Projektu
15-110 Białystok
ul. Kombatantów 7

Tel. 85 744 72 72 wew. 315
Fax 85 744 71 37
E-mail: projektes@rops-bialystok.pl
www.podlaskaekonomiaspoleczna.pl

Wynika z tego konieczność sięgnięcia po wsparcie zewnętrzne. Stąd postulaty systemowego rozwiązania tego problemu, na poziomie rządowym lub samorządowym.

> *Szczerze mówiąc – będziemy musieli kiedyś sięgnąć po jakieś fundusze dotyczące choćby wymiany kadry. My pracujemy na wolontariacie przez cały czas. Ja trochę z tym głębiej siedzę, no ale żal to wszystko zostawiać. Czasami zdarzają się ludzie, którzy po jakimś czasie się zniechęcają, ktoś jest opiekunem jakiejś grupy to nie ma pieniążków, a my tego nie zapewnimy.*
> *(osoba z kadry zarządzającej, CIS)*

> *To wsparcie finansowe jest bardzo potrzebne. Gdyby udało się wypracować stały system dofinansowań, taki podstawowych potrzeb CIS to na pewno by to ułatwiło funkcjonowanie wszystkich centrów nie tylko naszego. Żebyśmy sami gdzieś tam nie musieli zabiegać o te środki. Żeby taka droga podstawowa była zapewniona, to wtedy można spokojnie działać dalej.*
> *(osoba z kadry zarządzającej, CIS)*

> *Powiem – pieniędzy. Myślę, że tak albo mógłby to być jakiś taki program rządowy wsparcia, jeszcze raz podkreślam, że skoro jest ustawa i ten instrument jest powołany, i jeszcze jest model tego instrumentu wpisany w ustawę z wymogami kadry – to musi być na tą kadrę jakieś finansowanie.*
> *(osoba z kadry zarządzającej, CIS)*

Bariery biurokratyczne, o których wspominaliśmy wcześniej, wskazują na potrzebę wymiany doświadczeń między podmiotami reintegracyjnymi. Jeden z respondentów wskazał możliwe rozwiązanie – stworzenie forum. Na potrzebę spotkań wskazywali też inni:

> *Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej powadzi teraz projekt i był pomysł założenia forum CIS-ów i KIS-ów lub nawet federacji takiej. Wymiana doświadczeń pomiędzy tymi podmiotami jest bardzo ważna. Moglibyśmy wymieniać się doświadczeniami, moglibyśmy ze sobą współpracować. Moglibyśmy dzielić się informacjami. Doświadczeniami, ale również różnymi rodzajami rozwiązań. (...) Rozmowa, jakiś pomysł na rozwiązanie byłoby nawet ożywieniem tej ekonomii społecznej.*
> *(osoba z kadry zarządzającej, CIS)*

Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej
Biuro Projektu
15-110 Białystok
ul. Kombatantów 7

Tel. 85 744 72 72 wew. 315
Fax 85 744 71 37
E-mail: projektes@rops-bialystok.pl
www.podlaskaekonomiaspoleczna.pl

[Przydatne byłyby] takie np. spotkania – wymiana doświadczeń z innymi Centrami Integracji Społecznej tak nawet na zasadzie, że oni też mają takie same problemy, że nie tylko my mamy takie problemy z uczestnikami. Też wsparcie merytoryczne - może coś zmienić, może coś dodać, jakieś działania czy z zakresu reintegracji zawodowej czy społecznej. Myślę, że takie wsparcie na pewno byłoby mile widziane.
(osoba z kadry zarządzającej, CIS)

Dużą pomocą byłaby tu intensyfikacja współpracy między samorządami a podmiotami reintegracyjnymi:

Nie wiem, jak to skodyfikować, ale żeby OPS w swoich zadaniach miały wpisaną współpracę z podmiotami ekonomii społecznej, czy integracji.
(osoba z kadry zarządzającej, CIS)

W przypadku KIS problemem jest nachodzenie jego kompetencji na kompetencje OPS-ów, podczas gdy można byłoby pomyśleć o jego umiejscowieniu w systemie:

Wydaje mi się, że moglibyśmy się zastanowić nad taką formą upowszechnienia tego w środowisku pomocowym, że to jest taki model, jeden z elementów, a nie całego systemu. A nie, że zakładamy KIS dla KIS, to wtedy projekt się kończy, to się zamyka, nic się nie przejmuje tymi uczestnikami.
(osoba z kadry zarządzającej, KIS)

Konieczna jest też szerzej zakrojona promocja KIS wśród pracodawców, zwłaszcza przez przedstawianie dobrych praktyk:

Jedyną rzeczą, która mi się narzuca, to może jest to, aby przyciągnąć tych pracodawców i bardziej może ich zaangażować. Pokazać im tak od środka jak to działa, jak Ci ludzi tak na co dzień w tej grupie i w tych naszych zajęciach funkcjonują, aby tak jakby oni do nas przychodzili po tych uczestników, żebyśmy to nie my szukali gdzieś tam tych miejsc pracy, zaczepienia jakiegokolwiek. Tylko aby nas poznali od środka i sami chcieli.

Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej
Biuro Projektu
15-110 Białystok
ul. Kombatantów 7

Tel. 85 744 72 72 wew. 315
Fax 85 744 71 37
E-mail: projektes@rops-bialystok.pl
www.podlaskaekonomiaspoleczna.pl

(osoba z kadry zarządzającej, KIS)

Warsztaty Terapii Zajęciowej nie mają – podobnie jak CIS – do dyspozycji wystarczających środków, jednak rzadko korzystają ze wsparcia i dofinansowania zewnętrznego, co potwierdzają zarówno badania ilościowe, jak i jakościowe. Potrzebna jest im wiedza i umiejętności z zakresu pozyskiwania środków, zarówno z funduszy publicznych i unijnych lub zagranicznych, jak i z darowizn.

Były środki z FIO, a dotyczyło to grupy kobiet ze środowisk wiejskich, zarejestrowanych w Urzędzie Pracy, powyżej 50-tego roku życia. Ale ile to było pracy, ja mam te cały projekt, ile myśmy się tutaj nasiedzieli. Ja bym oczekiwał, żeby takie szkolenie (tj. z zakresu pozyskiwania takich funduszy – przyp. CRSG) się odbyło. Bezpłatne. Tu placówka jest tak mała, że księgowa na same ZUS-y i te historie ledwie starcza.
(osoba z kadry zarządzającej, WTZ)

Finansowe – szukamy sponsorów, wycieczek. Nie zawsze jest tak, że udaje nam się wszystko sprzedać, a nawet jeżeli to to nie wystarcza. Ceny mamy promocyjne, bardzo, ale nie zawsze wystarczy na pokrycie bieżących kosztów. Większość tych kosztów pokrywają dofinansowania, a przydałoby się jeszcze… Mamy tam kilku fajnych lokalnych sponsorów, ale nie zawsze się sprawdzają.
(osoba z kadry zarządzającej, WTZ)

Teraz organizujemy wycieczkę do Dęblina, dla naszych podopiecznych, no i nie dostajemy żadnego dofinansowania. Słyszałam takie opinie, że nie o wycieczki tu chodzi, ale ci ludzi naprawdę nic, nigdy w swoim życiu nie widzieli i dla większości wszelkie wyjazdy jakie są organizowane w warsztacie są jedynymi wyjazdami w ich życiu, w których one uczestniczą.
(osoba z kadry zarządzającej, WTZ)

Respondenci z podmiotów reintegracyjnych sformułowali następujące rekomendacje dla instytucji wsparcia:

1) Wyższe dofinansowanie dla WTZ i ciągłe dofinansowanie dla CIS i KIS.

Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej
Biuro Projektu
15-110 Białystok
ul. Kombatantów 7

Tel. 85 744 72 72 wew. 315
Fax 85 744 71 37
E-mail: projektes@rops-bialystok.pl
www.podlaskaekonomiaspoleczna.pl

Chcemy, żeby tamto bezpieczeństwo finansowe było zawsze, i ze strony samorządu, i ze strony instytucji rządowych, żeby to zabezpieczenie finansowe było.
(osoba z kadry zarządzającej, CIS)

2) Zlecanie zadań przez samorządy – jak w przypadku spółdzielni socjalnych, zwiększenie świadomości samorządów w tym zakresie i wzmocnienie współpracy z samorządami.

Tak samo wszystkie remonty które są robione w mieniu komunalnym, tu też można byłoby robić w ramach CIS, ale już w tedy musi mieć pracownika, który się tym zajmie. I startować w przetargu. Jest wiele rzeczy które CIS mogłyby robić na rzecz miasta, i warto może byłoby pomyśleć nad taką polityką miasta i zaangażowaniem tych ludzi.
(osoba z kadry zarządzającej, CIS)

Zlecać zadania, udostępniać lokale po preferencyjnych stawkach, myśleć też o tych podmiotach jako opartych na pracy społecznej.
(osoba z kadry zarządzającej, CIS)

Na pewno wspierać podmioty przez stosowanie zamówień w tym podmiotach. Nam mogliby zlecać wykonanie różnych, tak jak miasto Białystok raz zleciło nam, wykonanie upominków dla uczestników konferencji. W ten prosty sposób urząd czy samorząd mógłby wspierać funkcjonowanie podmiotu.
(osoba z kadry zarządzającej, ZAZ)

Już na pewno zaczęła się taka edukacja i z tego powodu jestem szczęśliwa. Mówienie o tym głośno, pokazywanie i uczenie się siebie nawzajem. Samorządy przede wszystkim czasami boją się nowych działań, nie wiedzą, czy to ma sens.
(osoba z kadry zarządzającej, CIS)

Spotkania partnerskie pomiędzy podmiotami ES a urzędnikami, jakieś wspólne regulacje, wyciągnięcie nawet ręki. Na przykładzie powstawania tego CIS-u w Suwałkach to była, że tak powiem, mordęga: zanim ktokolwiek

Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej
Biuro Projektu
15-110 Białystok
ul. Kombatantów 7

Tel. 85 744 72 72 wew. 315
Fax 85 744 71 37
E-mail: projektes@rops-bialystok.pl
www.podlaskaekonomiaspoleczna.pl

się do tego przekonał, zanim ktokolwiek się tego nauczył to rzeczywiście było trochę zawieruchy. Żeby nie otwartość i chęć współpracy, to by ten CIS nie powstał.
(osoba z kadry zarządzającej, CIS)

3) Monitorowanie zmian prawa i informowanie o nich podmiotów reintegracyjnych:

Myślę, że najbardziej potrzebna byłaby instytucja czy osoby zajmujące się jakąś nowelizacją przepisów i trzymające te informacje tak jakby na bieżąco i wspierająco. To byłoby najlepsze.
(osoba z kadry zarządzającej, KIS)

6.1.4 Wywiady z pozostałymi podmiotami – przedsiębiorcami i instytucjami otoczenia biznesu

W ramach niniejszego badania przeprowadzono 8 wywiadów z przedsiębiorcami, współpracującymi z PES, oraz 2 wywiady z instytucjami otoczenia biznesu.

Przedsiębiorcy najczęściej współpracują z podmiotami ekonomii społecznej na zasadzie biznesowej (dostawa produktów/usług). PES pełnią rolę ich podwykonawców. Przedsiębiorcy wskazywali, że są z tej współpracy zadowoleni.

Współpraca w branży reklamowej, czyli jeśli chodzi o obsługę projektów od strony reklamowej i jeżeli chodzi o obsługę projektów od strony dostarczania materiałów szkoleniowych, zaopatrywania w materiały szkoleniowe, czy na konferencje. Od materiałów typu długopisy notatniki, przez jakieś prezentacje, przygotowanie jakiś tam filmów, reklamę, prezentacje na te szkolenie, tego typu rzeczy.
(przedsiębiorca)

Świadomi przedsiębiorcy nawet w ramach relacji biznesowych wspierają PES świadcząc swoje usługi częściowo w ramach wolontariatu pracowniczego lub po obniżonych cenach. Świadomi przedsiębiorcy uważają także zlecenia dla podmiotów ekonomii społecznej za swoją społeczną odpowiedzialność:

Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej
Biuro Projektu
15-110 Białystok
ul. Kombatantów 7

Tel. 85 744 72 72 wew. 315
Fax 85 744 71 37
E-mail: projektes@rops-bialystok.pl
www.podlaskaekonomiaspoleczna.pl

Przede wszystkim zajmujemy się przygotowaniem wniosków o dotację dla PES na zasadzie wolontariatu. Są to przede wszystkim fundacje (wśród nich jedna mająca status OPP), stowarzyszenia (jedno z działalnością gospodarczą) oraz Spółdzielnie (stricte biznesowe). Część tej współpracy odbywa się na zasadach rynkowych (oferta-umowa), a cześć w ramach wolontariatu. Przebieg tej współpracy w każdym z przypadku uznać należy za poprawny. Efekty są zadowalające dla każdej ze stron, w znacznej mierze proces aplikacyjny przebiegał z sukcesem.
(przedsiębiorca)

Staramy się zlecać spółdzielniom socjalnym np. szycie fartuchów.
(przedsiębiorca)

We współpracę z PES angażują się także przedstawiciele najwyższej kadry zarządzającej szczególnie świadomych przedsiębiorstw:

Współpracujemy z podmiotami ekonomii społecznej na zasadzie wolontariatu pracowniczego. Jeden z członków zarządu Spółki od lat współpracuje z kilkoma organizacjami pozarządowymi w zakresie pozyskiwania dofinansowania zewnętrznego (dotacje) oraz szkoleń/doradztwa w tym zakresie (działalność szkoleniowo-doradcza to podstawowy zakres funkcjonowania firmy).
(przedsiębiorca)

Świadomi warunków działań biznesowych, przedsiębiorcy podkreślają konieczność długofalowego planowania oraz znalezienia niszy rynkowej jako czynnik trwałości, rozwoju i sukcesu PES.

Od poważnego podejścia do zbudowania „silnego filaru biznesowego". Już na samym początku ważne jest, aby dobrze zaplanować wszelkie aspekty prowadzenia działalności gospodarczej (dobry biznesplan). Ważne jest także, żeby myśleć o tym wszystkim w długoterminowym horyzoncie, a nie tylko „do czasu finansowania z projektu".
(przedsiębiorca)

Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej
Biuro Projektu
15-110 Białystok
ul. Kombatantów 7

Tel. 85 744 72 72 wew. 315
Fax 85 744 71 37
E-mail: projektes@rops-bialystok.pl
www.podlaskaekonomiaspoleczna.pl

Badani przedsiębiorcy potwierdzają konieczność zapewnienia podmiotom ekonomii społecznej podstaw do stabilnego działania. Takie poczucie bezpieczeństwa może zwiększyć ich potencjał rynkowy:

> *Biznes opiera się na stałej współpracy z kontrahentami, w organizacjach pozarządowych jest to trochę inaczej, bo to są projekty które się realizuje i które są dłuższe, krótsze, które być może ktoś tam przejmuje i dalej prowadzi, ale generalnie się kończą. I tutaj ta stałość projektów, no czyli wydaje mi się, że na ludziach, którzy są za to odpowiedzialni, którzy będą odpowiedzialnie, robili to prawidłowo, czyli będą dbali o oto żeby te projekty powstawały, wymyślali, żeby te projekty powstawały i to się napędzało.*
> *(przedsiębiorca)*

> *Projekty, które pozwalają na tworzenie takich stałych struktur, które będą długofalowe, nie będą takie działania przewidziane na kilka miesięcy, ale działania, które pozwolą np. stworzyć taką infrastrukturę jak stałe biuro, zatrudnić osoby do obsługi biura, bo często one działają zadaniowo, a nie mają środków, nie mają osób do tzw. obsługi administracyjnej.*
> *(przedsiębiorca)*

Mimo to równie istotne jest działanie stricte rynkowe. PES muszą zdać sobie sprawę, że są przede wszystkim przedsiębiorstwami i muszą znaleźć chętnych na swoje usługi i produkty:

> *Jeżeli ktoś już się przebije na rynku to jest niezależny i wtedy rzeczywiście sobie radzi, jeżeli znajdzie taką niszę rynkową w której może funkcjonować.*
> *(przedsiębiorca)*

Takie podejście pozwoli na uniezależnienie PES od środków publicznych, które zdaniem badanych przedsiębiorstw i instytucji otoczenia biznesu jest kluczowe, gdyż przywiązanie do środków publicznych powoduje zależność od świata polityki:

> *Tutaj uzależnienie takie od samorządu też nie jest takim najlepszym wyjściem, bo łaska pańska na pstrym koniu jeździ i różnie to może być. Są to zlecenia mocno czasowe. I władza co cztery lata się zmienia. Ludzie się*

Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej
Biuro Projektu
15-110 Białystok
ul. Kombatantów 7

Tel. 85 744 72 72 wew. 315
Fax 85 744 71 37
E-mail: projektes@rops-bialystok.pl
www.podlaskaekonomiaspoleczna.pl

zmieniają i zmienia się pogląd na niektóre rzeczy. Mogą zmienić się kierunki współpracy. To jest ważne w tym początkowym okresie, żeby organizacja się wzmocniła. Ale jeśli ktoś ma dobry pomysł na biznes i wstrzeli się w tą niszę rynkową to trwalsze będą te, które samodzielnie funkcjonują na rynku.
(przedstawiciel IOB)

Przy współpracy z sektorem publicznym dużą rolę odgrywa ryzyko warunków zmieniających się w rytm zmian w kadencjach poszczególnych podmiotach publicznych (od wyborów do wyborów). W warunkach lokalnych często jest tak, że już sam fakt współpracy z „poprzednią ekipą" jest swoistym pocałunkiem śmierci dla „nowej ekipy" (i często nie mają tu znaczenia żadne aspekty merytoryczne). Oczywiście trudno jest zrezygnować z możliwości aplikowania o środki publiczne, ale z drugiej strony – nie można się od nich w pełni uzależnić. Działalność na zasadach rynkowych ma zdecydowanie bardziej stabilny, przewidywalny i trwały charakter.
(przedsiębiorca)

Według wiedzy instytucji otoczenia biznesu, wsparcie dla PES jest dostępne przede wszystkim w Białymstoku, gorsza sytuacja ich zdaniem ma miejsce na obszarach bardziej oddalonych od centrum i w mniejszych miejscowościach.

Myślę, że naprawdę każda organizacja, o ile tylko odpowiednio poszuka, znajdzie w województwie podlaskim wsparcie, którego potrzebuje. Bez wątpienia najłatwiej jest w Białymstoku i najbliższych okolicach, czyli powiedzmy w powiecie białostockim. Są tu obecne zarówno instytucje/organizacje o charakterze doradczym lub świadczące wsparcie administracyjne/merytoryczne (Ośrodek Wsparcia Organizacji Pozarządowych, Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej, Ośrodek Wsparcia Ekonomii Społecznej, czy Centrum Wspierania Organizacji Pozarządowych), jak i podmioty dystrybuujące środki finansowe dla PES (Urząd Marszałkowski Województwa Podlaskiego, Urząd Miejski w Białymstoku, LGD-y). Im dalej od Białegostoku tym gorzej w tym obszarze, choć takie „bieguny wsparcia" można także znaleźć w Łomży czy Suwałkach.
(przedstawiciel IOB)

Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej
Biuro Projektu
15-110 Białystok
ul. Kombatantów 7

Tel. 85 744 72 72 wew. 315
Fax 85 744 71 37
E-mail: projektes@rops-bialystok.pl
www.podlaskaekonomiaspoleczna.pl

Niektóre wypowiedzi wskazują na możliwy problem komunikacyjny – brak wystarczającej wzajemnej wiedzy różnych instytucji otoczenia biznesu o sobie (jeżeli OWES i inne instytucje wsparcia ES można także zaliczyć do instytucji otoczenia biznesu, a z punktu widzenia autorów niniejszego badania jest to zasadne):

> *Słyszałem, że takie wsparcie jest, ale rozwija się ono chyba tylko w Białymstoku, bo ani w Suwałkach, ani w Augustowie nie słyszałem o takich dużych efektach tego działania. W Białymstoku wiem, że spółdzielnie socjalne mają problem z osobami niepełnosprawnymi, bo osoby niepełnosprawne wolą być w warsztacie terapii zajęciowej i tak jakby niezobowiązująco się uczyć do zawodu niż podejmować konkretną pracę.*
> *(przedstawiciel IOB)*

6.1.5 Wywiady indywidualne z przedstawicielami podmiotów, które zakończyły działalność

Przeprowadzono trzy wywiady z osobami, które wcześniej prowadziły podmioty ekonomii społecznej (spółdzielnie socjalne).

Czynniki motywujące respondentów do założenia tych spółdzielni były – jak się wydaje – przede wszystkim społeczne, a w mniejszym stopniu biznesowe.

> *Związani byliśmy z branżą budowlaną. Martwił nas los osób pracujących na czarno w tej branży, więc zdecydowaliśmy się założyć spółdzielnię.*
> *(przedstawiciel zlikwidowanego podmiotu)*

> *Dowiedzieliśmy się o tej możliwości z internetu. Stwierdziliśmy, że taka forma mogłaby nam pomóc zdobyć jakąś stałość zatrudnienia. Jak widać, myliliśmy się.*
> *(przedstawiciel zlikwidowanego podmiotu)*

Przyczyny porażek były zróżnicowane – w dwóch przypadkach przede wszystkim chodziło o kwestie konfliktów międzyludzkich, a w trzecim– o kwestie *stricte* ekonomiczne. W jednej ze spółdzielni okazało się, iż osoby zatrudnione w spółdzielni posiadają zadłużenia

Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej
Biuro Projektu
15-110 Białystok
ul. Kombatantów 7

Tel. 85 744 72 72 wew. 315
Fax 85 744 71 37
E-mail: projektes@rops-bialystok.pl
www.podlaskaekonomiaspoleczna.pl

komornicze przez co w przypadki legalnej pracy komornik natychmiast zajmował im większość uposażenia, jednocześnie osoby te spożywały alkohol, przychodziły w stanie nietrzeźwym do pracy, nie przestrzegały przepisów BHP. Powodowało to liczne konflikty co w konsekwencji doprowadziło do upadku spółdzielni i jej likwidacji. W drugim przypadku przyczyną likwidacji był nierozstrzygalny na poziomie samych członków konflikt interpersonalny, dotyczący podziału środków i wynagrodzeń.

W trzecim przypadku przyczyną likwidacji było nieotrzymanie dotacji z Urzędu Pracy. Respondent wskazuje, że „*Urząd dopiero uczył się przyznawania dotacji dla spółdzielni socjalnych*".

Respondentów zapytano, czego potrzebowaliby, żeby rozwiązać swój konflikt. Wskazali przede wszystkim na kwestie lepszych relacji międzyludzkich, ale też determinacji, kwestii prawnych i wsparcia zewnętrznego.

> *Lepszego prawa, bardziej sprawiedliwego. No i nie poradziliśmy sobie z tą ludzką stroną działania. Część osób miała lepsze podejście do pracy, część gorsze.*
> *(przedstawiciel zlikwidowanego podmiotu)*

> *Chyba przede wszystkim zabrakło determinacji, żeby może zacząć od nowa.*
> *(przedstawiciel zlikwidowanego podmiotu)*

> *Zabrakło kogoś, kto by pomógł nam rozwiązać konflikt.*
> *(przedstawiciel zlikwidowanego podmiotu)*

Natomiast zdaniem respondentów na ich likwidację w małym stopniu wpłynęła sytuacja na rynku pracy i w gospodarce. Jeden z respondentów wskazuje, że lepsza sytuacja gospodarcza mogła jednak przełożyć się na większą zasobność portfeli, co załagodziłoby konflikt o pieniądze:

> *To znaczy może to, że ogólnie sytuacja nie jest za dobra, sprawiało, że musieliśmy pokłócić się o pieniądze, może gdyby te perspektywy finansowe były większe, to by do tego konfliktu nie doszło.*
> *(przedstawiciel zlikwidowanego podmiotu)*

Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej
Biuro Projektu
15-110 Białystok
ul. Kombatantów 7

Tel. 85 744 72 72 wew. 315
Fax 85 744 71 37
E-mail: projektes@rops-bialystok.pl
www.podlaskaekonomiaspoleczna.pl

Respondenci natomiast wskazują, że nie otrzymali wsparcia na etapie zagrożenia likwidacją:

> *Na tym etapie, kiedy już nasza spółdzielnia była zagrożona likwidacją? Nikt nas nie wspierał. Nasza spółdzielnia nie dostała wsparcia w momencie wystąpienia problemu, a wcześniej otrzymywała profesjonalne i bardzo dobre wsparcie z OWES-u.*
> *(przedstawiciel zlikwidowanego podmiotu)*

Brakowało zarówno przygotowania podmiotów na te trudne sytuacje, jak i wsparcia mediacyjnego na późniejszym etapie.

Badanych zapytano, jakie cechy podmiotu ekonomii społecznej świadczą o trwałości lub prognozują dużą trwałość działań. Wskazali następujące cechy:

- Wytrwałość;
- Zdolność do radzenia sobie z biurokracją;

> *Może (lepiej jest), gdy zakłada ją (spółdzielnię – przyp. CRSG) ktoś, kto wcześniej pracował w urzędzie i nie ma oporów do tej całej papierologii.*
> *(przedstawiciel zlikwidowanego podmiotu)*

- Determinacja;
- Pomysły rynkowe, na zdobycie środków bez dotacji;
- Umiejętność komunikacji;
- Zgrany zespół.

Wnioski respondentów co do ekonomii społecznej nie napawają optymizmem. Rzadko wskazywali oni, że praca w PES dała im duże korzyści. Co więcej, nie chcieliby zakładać po raz kolejny PES:

> *Proszę pana, w ogóle nie założyłbym spółdzielni socjalnej, bo to się wiąże ze zbyt dużą biurokracją. Nie ma czasu ani sensu w to wchodzić – takie jest moje zdanie. Na co mi to było, szczerze mówiąc, to nie wiem.*
> *(przedstawiciel zlikwidowanego podmiotu)*

Status osób z ww. podmiotów na rynku pracy jest zróżnicowany:

Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej
Biuro Projektu
15-110 Białystok
ul. Kombatantów 7

Tel. 85 744 72 72 wew. 315
Fax 85 744 71 37
E-mail: projektes@rops-bialystok.pl
www.podlaskaekonomiaspoleczna.pl

Nie mam kontaktu z większością. Ja sobie radzę. Co najmniej jedna osoba nie pracuje. Czy radziłbym sobie gorzej, gdyby nie praca w spółdzielni? Nie sądzę, myślę, że to w ogóle nie wpłynęło. No może negatywnie, bo to też opada motywacja do pracy.
(przedstawiciel zlikwidowanego podmiotu)

Dwie osoby są teraz poza krajem, inni jakoś sobie radzą.
(przedstawiciel zlikwidowanego podmiotu)

Chyba każdy ma pracę. Ludzie radzą sobie tak, jak radzili sobie i przedtem.
(przedstawiciel zlikwidowanego podmiotu)

Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej
Biuro Projektu
15-110 Białystok
ul. Kombatantów 7

Tel. 85 744 72 72 wew. 315
Fax 85 744 71 37
E-mail: projektes@rops-bialystok.pl
www.podlaskaekonomiaspoleczna.pl

6.2 Wyniki wywiadów grupowych

6.2.1 Wywiad z przedstawicielami OWES – kadra zarządzająca

Dla badanej kadry zarządzającej OWES zadowalającym długofalowym efektem pracy z przedsiębiorstwem społecznym jest stworzenie w nim nowych miejsc pracy; drugim efektem, który wskazują jest biznesowe działanie wspieranych podmiotów (przekształcenie w przedsiębiorstwa społeczne).

> *Z podmiotem ekonomii społecznej, to może tak, skonkretyzujmy z przedsiębiorstwem społecznym, czyli zadowalające byłoby skorzystanie z pełnej ścieżki OWES razem z dotacją, wsparciem pomostowym, stworzenie minimum trzech nowych miejsc pracy w danym przedsiębiorstwie, najlepiej przez dwadzieścia cztery miesiące. No, minimum dwanaście, tyle ile my mamy w projekcie, no ale mamy nadzieję, że zwodowane miejsca pracy będą działały dłużej.*
> *(przedstawiciel kadry zarządzającej OWES)*

> *Po udzieleniu im tego wsparcia merytorycznego - żeby poszczególne przedmioty przekształcały się w przedsiębiorstwa społeczne. To jest istotne w horyzoncie długookresowym, dwunastu i dwudziestu czterech miesięcy, więc kwestia przekształcenia podmiotów ekonomii społecznej - byłyby to najbardziej miarodajne efekty działalności naszego OWESu, i to jest najbardziej istotne.*
> *(przedstawiciel kadry zarządzającej OWES)*

Zapytani o czas działania, który byłby wystarczający, by dany podmiot nazwać trwałym, przedstawiciele kadry zarządzającej OWES wskazywali, że samo trwanie (I poziom) nie jest wystarczające, by mówić o trwałości *par excellence*. Najważniejsza jest samodzielność i zakorzenienie w społeczności lokalnej, które oznacza także dobre relacje z samorządem:

> *Przede wszystkim trwałość to nie jest tylko przetrwanie, tylko w jakiś sposób zakorzenienie w społeczności lokalnej. Czyli za trwałość nie uznamy trwałości na poziomie projektu. To musi być instytucja czy podmiot, który bez finansowania zewnętrznego jest w stanie funkcjonować w takiej skali*

Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej
Biuro Projektu
15-110 Białystok
ul. Kombatantów 7

Tel. 85 744 72 72 wew. 315
Fax 85 744 71 37
E-mail: projektes@rops-bialystok.pl
www.podlaskaekonomiaspoleczna.pl

jaką sobie określi, realizując swoje cele. No i to jest taka instytucja, która coś wniesie do społeczności lokalnej.
(przedstawiciel kadry zarządzającej OWES)

Chodzi o sytuację, w której ta trwałość nie będzie potwierdzona dla nas tym, że ktoś będzie widniał dalej w rejestrze KRS, tylko iż faktycznie będzie potrafił osiągnąć dochód, który zapewni funkcjonowanie osób, które w tym podmiocie zostały zatrudnione. I to będzie sukces naszej działalności, że podmioty zostały przygotowane do bycia konkurencyjnym na wolnym rynku.
(przedstawiciel kadry zarządzającej OWES)

Podmiotami o największej trwałości zdaniem respondentów są organizacje pozarządowe, wynika to jednak z tego, że nie muszą one zatrudniać żadnych pracowników, mogą działać tylko i wyłącznie wolontarystycznie i nie jest to podmiot typowo rynkowy. Jeśli chodzi o spółdzielnie socjalne, sytuacja jest zróżnicowana - trwałość podmiotów jest zdeterminowana siłą osobowości ich liderów.

Ciekawa jest jedna z wypowiedzi przedstawicieli kadry zarządzającej, który wskazuje na „naturalność" jako na istotny czynnik trwałości:

Trwałość według naszego doświadczenia obrazuje pewną naturalność, w wyniku której te podmioty powstają. Jeżeli skupiają ludzi z pewnym doświadczeniem zawodowym, z pewnymi kompetencjami, kwalifikacjami, to ten podmiot jest w stanie funkcjonować, jest w stanie na siebie zarobić.
(przedstawiciel kadry zarządzającej OWES)

Umocowanie w społeczności lokalnej jest szczególnie ważne dla KIS-ów i CIS-ów.

Badani wskazują, że ich zdaniem większość PES-ów póki co działa w sposób trwały, a likwidacje nie są częste, jednak w dużej mierze wpływa na to dostępność wsparcia zewnętrznego.

Dla wspierania trwałości OWES-y stosują szereg narzędzi od wsparcia typowo informacyjnego, poprzez wsparcie dotacyjne doradcze, szkoleniowe, wsparcie szkoleniowo-biznesowe, doradztwo biznesowe, jeśli chodzi o pisanie biznesplanów. Innowacyjną usługą jest Anioł Biznesu:

...to doświadczony przedsiębiorca w danej branży lub spółdzielca jest takim opiekunem tego, najczęściej nowopowstającego, przedsiębiorstwa

Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej
Biuro Projektu
15-110 Białystok
ul. Kombatantów 7

Tel. 85 744 72 72 wew. 315
Fax 85 744 71 37
E-mail: projektes@rops-bialystok.pl
www.podlaskaekonomiaspoleczna.pl

społecznego. Czyli jeżeli chce działać w branży gastronomicznej, dostaje człowieka, który prowadzi restaurację od lat, do tego, żeby go móc podpytać, zapytać, dowiedzieć się.
(przedstawiciel kadry zarządzającej OWES)

Większość przedstawicieli kadry zarządzającej wskazuje na to, że wspierane przez nich podmioty najczęściej nie są likwidowane. Jako sukces wskazywano m.in. powstanie Federacji Organizacji Pozarządowych miasta Białegostoku:

Jeśli miałabym mówić o jakichś sukcesach, to na pewno sukcesem jest zwodowanie Federacji Organizacji Pozarządowych składającej się z ponad sześćdziesięciu podmiotów, która bardzo prężnie działa, ma swoich przedstawicieli w wielu ciałach opiniodawczo-doradczych przy samorządach, przy rządzie, i jest to naprawdę trwały podmiot i z bardzo dużym potencjałem.
(przedstawicielka kadry zarządzającej OWES)

Wskazywano także przykłady działających z sukcesem spółdzielni socjalnych („Perspektywa", „Jedyneczka", „Krecik" w Suwałkach), podkreślając jednocześnie, że bardzo istotne było dla nich wsparcie ze strony samorządu.

Ogólną sytuację PES na terenie działania OWES respondenci z kadry zarządzającej oceniają różnorodnie – pewien rozwój miał miejsce w ostatnich latach, natomiast z niepokojem menedżerowie OWES-ów wypowiadali się o sytuacji w NGOs. Ich zdaniem zmiany w tym zakresie, zachodzące na poziomie krajowym, mogą negatywnie wpłynąć na cały sektor ES:

Te [PES], które już istnieją, raczej sobie jakoś radzą i myślę, że będą sobie radziły. Myślę, że władze samorządowe już w większości rozumieją potrzebę zlecania zadań, i potrzebę stosowania klauzul społecznych. Robią różnie, ale wiedzą. Zrozumienie i otwartość są dużo większe niż były dziesięć czy pięć lat temu. Myślę, że na poziomie lokalnym czy regionalnym jest OK, natomiast dużo złego jest, jeśli chodzi o sektor organizacji pozarządowych na szczeblu krajowym, gdzie akty prawne, zmieniające się sytuacje, powołanie narodowych tudzież innych forów, komitetów, projektów ustaw które są niekoniecznie konsultowane z organizacjami pozarządowymi. Cała sytuacja w obu sektorach, która w opinii rządzących jest wyrażana w mediach, na pewno nie robi dobrze temu sektorowi. Mówię

Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej
Biuro Projektu
15-110 Białystok
ul. Kombatantów 7

Tel. 85 744 72 72 wew. 315
Fax 85 744 71 37
E-mail: projektes@rops-bialystok.pl
www.podlaskaekonomiaspoleczna.pl

o organizacjach pozarządowych, ale to się w pewnym sensie na wszystkie typy ekonomii społecznej będzie przenosiło.
(przedstawiciel kadry zarządzającej OWES)

Coraz lepsza jest natomiast sytuacja gospodarcza, co stanowi wyzwanie dla podmiotów ES, gdyż rozwijają się konkurencyjne dla nich przedsiębiorstwa, a jednocześnie coraz trudniej o wykwalifikowanych pracowników:

Tutaj poprawiająca się koniunktura w kraju pokazuje, że w wymiarze globalnym, sektor rządowy efektywnie zarządza finansami publicznymi, podejmuje racjonalne decyzje. I to także przekłada się w wymiarze strategicznym na poprawę sektora ekonomii społecznej, ale jest to wyzwanie dla podmiotów ekonomii społecznej, które chcą się zekonomizować i działać jako przedsiębiorstwa, gdyż poprzez to konkurencja jest większa, kwestia jakości świadczonych usług czy ewentualnej produkcji towarów, ceny, terminów. Tym wszystkim trzeba w racjonalny sposób zarządzać, ażeby można było w sposób trwały i efektywny działać na rynku.
(przedstawiciel kadry zarządzającej OWES)

Zdaniem kadry zarządzającej OWES, główne czynniki sukcesu ekonomicznego i społecznego PES to czynnik ludzki i finansowy, a przede wszystkim zdobycie stałych klientów, przede wszystkim wśród instytucji publicznych.

Ja myślę, że (te czynniki) są ludzkie. Odpowiednio przygotowani ludzie, którzy prowadzą tego typu podmioty, myślę, że jest to jeden z głównych czynników. Potem jest oczywiście czynnik finansowy, jeśli mają dodatkowe finansowanie, to też myślę, że jest to druga połowa sukcesu.
(przedstawiciel kadry zarządzającej OWES)

Myślę, że kluczem jest stały odbiorca usług. Wiadomo, że najbardziej stałym jest sektor publiczny, te podmioty może nie będą jakoś bardzo dużo zarabiać, natomiast ich funkcjonowanie będzie stabilne, trwałe i tak dalej. Natomiast te podmioty, które szukają odbiorców usług spoza sektora publicznego, mają na pewno dużo trudniej. Ale posiadanie kontrahentów jest kluczowym czynnikiem sukcesu.
(przedstawiciel kadry zarządzającej OWES)

Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej
Biuro Projektu
15-110 Białystok
ul. Kombatantów 7

Tel. 85 744 72 72 wew. 315
Fax 85 744 71 37
E-mail: projektes@rops-bialystok.pl
www.podlaskaekonomiaspoleczna.pl

Szansą dla podmiotów ekonomii społecznej może być zaimplementowanie w podmiotach ekonomii społecznej dobrych praktyk z sektora prywatnego. Szansą jest też animacja współpracy pomiędzy JST, biznesem i PES.

Najczęstszymi przyczynami likwidacji PES zdaniem kadry zarządzającej OWES są:

- trudność porozumienia się co do podziału zysków i obowiązków, także w fazie szybkiego rozwoju:

> *Każdy podmiot, firma, przeżywa stadia rozwoju i bardzo często wbrew temu, co wydawałoby się, że jest to jakieś apogeum rozwoju, który będzie impulsem do dalszej, czy to dywersyfikacji, czy to wzmocnienia swojego potencjału, jeżeli podmioty ekonomii społecznej zaczynają osiągać jakąś stabilność finansową, czyli przychody na jakimś wyższym pułapie, to ten element ludzki, gdzie te osoby, które spotkały się w ramach tego podmiotu ekonomii społecznej, niejednokrotnie nie są przygotowani do jakiegoś umiejętnego rozdziału obowiązków, podziału zysków, domówienia się co do dalszego kierunku rozwoju podmiotu. To poróżnia ludzi.*
> *(przedstawiciel kadry zarządzającej OWES)*

- nieumiejętność współpracy;
- nierównomierne zaangażowanie w pracę różnych osób z zespołu.

PES potrzebują przede wszystkim wsparcia finansowego. Jako że OWES-y nie zawsze mogą zapewnić takie wsparcie, zdaniem kadry zarządzającej niezwykle istotne jest szybkie przekazywanie informacji o innych możliwościach zewnętrznego dofinansowania – a zatem istotna jest też potrzeba wsparcia informacyjnego:

> *Tutaj jak wspominałem, kwestia tej komunikacji, którą staramy się wdrożyć poprzez wprowadzenie jakiegoś innowacyjnego narzędzia, żeby jak największe grono podmiotów ekonomii społecznej otrzymywało w jak najkrótszym czasie i jak najbardziej aktualne informacje o różnego rodzaju możliwościach, czy to w przetargach, czy w konkursach, czy poszukiwania partnerstwa, jakichś organizacji. Bo nie są w stanie w ramach swojej działalności, czy to gospodarczej, czy to statutowej monitorować iluś stron BIPów, portali samorządowych czy stron rządowych o różnego rodzaju możliwościach, które tutaj są - więc komunikacja. Komunikacja, jak*

Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej
Biuro Projektu
15-110 Białystok
ul. Kombatantów 7

Tel. 85 744 72 72 wew. 315
Fax 85 744 71 37
E-mail: projektes@rops-bialystok.pl
www.podlaskaekonomiaspoleczna.pl

najszybciej, jak najwięcej, jak najbardziej aktualnych informacji, tego potrzebują PESy w naszym subregionie.
(przedstawiciel kadry zarządzającej OWES)

Strategicznym działaniem na rzecz trwałości OWES jest zdaniem respondentów przede wszystkim wspieranie współpracy PES z biznesem i samorządami jako klientami, dostawcami i podwykonawcami – wsparcie, które umożliwi, by kadra zarządzająca PES wiedziała z jakimi instytucjami i firmami może współpracować.

Same OWES wysoko oceniają swoje umiejętności i kadry – stwierdzają, że pozytywnie wpłynął na to przede wszystkim proces akredytacji.

6.2.2 Wywiad z przedstawicielami OWES – pracownicy liniowi

Zapytani, jakie efekty pracy z podmiotem ekonomii społecznej byłyby dla nich zadowalające po 3, 12, 24 miesiącach od zakończenia wsparcia, badani pracownicy liniowi OWES wskazują na różne kwestie. Krótki okres jest dla nich nieistotny - przede wszystkim skupiają się na okresie 12- i 24-miesięcznym i mówią tu o oczekiwanym zgraniu i dobrych relacjach w zespole PES, z którym pracują, ale także o własnych dobrych relacjach z tego typu podmiotami:

Uważam, że fajnie by było, gdyby mnie ludzie nie opuścili, których spotkałem, zebrałem i chcę przyciągnąć do ekonomii społecznej, żeby zostali ze mną w tym czasie, nawet jeszcze dłużej, bardzo chętnie.
(przedstawiciel kadry liniowej OWES)

Istotną kwestią jest wytworzenie u osób tworzących PES mentalności, która pozwoli im planować na długi okres:

Zależałoby nam na tym, żeby jednak te przedsiębiorstwa społeczne przy wykorzystaniu tych funduszy jednak powstawały i żeby ludzie tworzący te przedsiębiorstwa nie robili tego i tylko dla zużycia środków projektowych
(przedstawiciel kadry liniowej OWES)

Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej
Biuro Projektu
15-110 Białystok
ul. Kombatantów 7
Tel. 85 744 72 72 wew. 315
Fax 85 744 71 37
E-mail: projektes@rops-bialystok.pl
www.podlaskaekonomiaspoleczna.pl

Pracowników liniowych zapytano, jak długo musi działać PES, by uznali jego działanie za trwałe. Z pewnością perspektywa ta musi ich zdaniem przekraczać 12 miesięcy:

> *Nam zależy jednak, żeby to były grupy przygotowane i żeby widziały sens utworzenia takiego przedsiębiorstwa społecznego, które da im zatrudnienie przynajmniej w kilkuletniej perspektywie, a nie takiej tylko rocznej, że zostaną spożytkowane te środki i po roku i tak się rozwiąże.*
> *(przedstawiciel kadry liniowej OWES)*

Dwuletnie przetrwanie jest zdaniem pracowników liniowych OWES znaczącym sukcesem PES, przy czym ich zdaniem niewiele (10-15%) powstających PES działa dłużej niż pięć lat:

> *A statystycznie trzeba też popatrzeć, że każde przedsiębiorstwo, które jest uruchamiane ma swój okres życia i, patrząc przez pryzmat działalności gospodarczej, które w 70% po trzech latach zamykają działalność, po pięciu zostaje tam 15 czy 10% nawet statystycznie, no to takie dwa lata SPS-u to i tak już jest sukces.*
> *(przedstawiciel kadry liniowej OWES)*

Głównym czynnikiem trwałości PES jest zdaniem pracowników liniowych OWES konsolidacja zespołu, która jednak musi nastąpić w pierwszych trzech miesiącach działalności. Dotyczy to przede wszystkim podmiotów takich jak spółdzielnie socjalne:

> *Przede wszystkim konsolidacja grupy, czy ta grupa w tym czasie, ale to musi się stać w ciągu trzech miesięcy pierwszych. Stwierdzą, że się na przykład lubią. Że potrafią ze sobą razem pracować, bo tu bardzo często takie aspekty personalne rozbija się funkcjonowanie spółdzielni socjalnej.*
> *(przedstawiciel kadry liniowej OWES)*

Kolejnym, równie istotnym czynnikiem jest przywództwo. Co ciekawe, zarządzanie to zdaniem pracowników liniowych czasami musi mieć charakter niedemokratyczny, choć lider z tego względu bywa osamotniony:

Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej
Biuro Projektu
15-110 Białystok
ul. Kombatantów 7

Tel. 85 744 72 72 wew. 315
Fax 85 744 71 37
E-mail: projektes@rops-bialystok.pl
www.podlaskaekonomiaspoleczna.pl

Zależy to od przywódcy. (...) Jego charyzmy, umiejętności dowodzenia tymi ludźmi, który umie mimo wszystko przy założeniach spółdzielni socjalnej wyeliminować demokrację (...) na końcu jest pytanie, kto podejmie decyzję, tak?
(przedstawiciel kadry liniowej OWES)

Do narzędzi wsparcia, jakie pracownicy OWES wykorzystują dla podtrzymania, wzmocnienia lub rozwoju trwałości PES, należą przede wszystkim te formy wsparcia, które polegają na budowaniu relacji (opieka nad podmiotem, indywidualne kontakty, doradztwo), bardzo istotna jest jednak także możliwość wsparcia finansowego. Rzadko natomiast wskazywali na narzędzia innowacyjne, choć jeden z pracowników wskazał na próbę wdrożenia takich rozwiązań, inspirowanych podobnymi narzędziami zagranicznymi:

My pracujemy nad takim też narzędziem, które pozwoliłoby nam, zresztą korzystamy też z włoskich doświadczeń, włoskich przykładów, akurat one pochodzą z domu opieki społecznej, nie mniej jednak chcielibyśmy narzędzie dostosować do czegoś takiego, że jakby ścieżka każdego z naszych beneficjentów – jeżeli będziemy widzieli ścieżkę każdego z beneficjentów, opracowujemy takie narzędzie, które pozwoli nam ścieżkę dokładnie analizować i dostęp do tej ścieżki będą miały osoby, które zajmują się wsparciem danego beneficjenta, to pozwoli na takie dokładne, kierowane wsparcie wedle potrzeb.
(przedstawiciel kadry liniowej OWES)

Tylko część PES-ów, które wspierali badani na przestrzeni ostatnich 10 lat, nadal istnieje. O trwałości decyduje w największej mierze przedsiębiorczość i umiejętność odnalezienia się na rynku – szczególnie trudno jest, jak wskazują badani, o trwałość w przypadku PES tworzonych przez osoby z dużymi problemami na rynku pracy:

My uderzamy w grupę ludzi, którzy są trwale bezrobotni na rynku pracy bądź mają inne kłopoty, bo są z wykluczenia społecznego i duży procent tych osób, do których my uderzamy to są osoby, które nie chcą pracować i przyjmują taki sposób życia za dobry, że nie pracują i generalnie robimy pewne działania na siłę, więc jesteśmy w co najmniej, myślę, 50% naszego działania skazani na porażkę.

Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej
Biuro Projektu
15-110 Białystok
ul. Kombatantów 7

Tel. 85 744 72 72 wew. 315
Fax 85 744 71 37
E-mail: projektes@rops-bialystok.pl
www.podlaskaekonomiaspoleczna.pl

(przedstawiciel kadry liniowej OWES)

Drugą istotną cechą, która wpłynęła na trwałość niektórych ze wspieranych podmiotów, jest determinacja, która pozwala na przetrwanie trudnych momentów:

To powiem tak: z tych spółdzielni, które działają na moim terenie, na terenie Łomży, to bardzo często spółdzielnie są takie, że zostaje na przykład z pięciu założycieli dwie osoby, które mimo różnych porażek, trudności i tak dalej, mają determinację i pracują, i ciągną to wszystko za uszy różnymi środkami, czyli czasami dotacją, czasami jakimiś środkami dodatkowymi w zależności od działalności. I ciągną to, przechodzą przez te trudności z biegiem czasu, ale bardzo często to jest tak, że zostaje jedna, dwie osoby, trzy maksymalnie, ale raczej dwie, które decydują i ciągną to wszystko ze sobą, a w międzyczasie skład pozostałych się zmienia, i zatrudniają na umowę cywilnoprawną, chwilowo zatrudniają kogoś dodatkowego.
(przedstawiciel kadry liniowej OWES)

Sytuacja na rynku pracy województwa podlaskiego, która zdaniem przedstawicieli kadry liniowej OWES poprawia się, nie jest korzystna, gdyż mniej osób planuje rozpoczęcie działalności w postaci PES. OWES-om coraz trudnej o klienta, a trudność stanowi też system profilowania bezrobotnych.

Na początku, kiedy weszły programy dotyczące ekonomii społecznej i weszło wsparcie finansowe, to trochę było tak, że jeśli to ogłosiliśmy i była dobra promocja, to klienci, beneficjenci, przychodzili do nas, a w tej chwili ta relacja jest naprawdę odwrócona – to my musimy poszukać tych beneficjentów w środowisku już to co tutaj Pan mówił, że te środki finansowe, powiedzmy sobie szczerze, od poprzedniego okresu programowania się nie zmieniły. Pomijam profile, sprofilowanie tych osób i tak dalej. To jest dodatkowa trudność.
(przedstawiciel kadry liniowej OWES)

Jako szanse dla PES w województwie pracownicy liniowi OWES wskazali przede wszystkim powstawanie spółdzielni socjalnych osób prawnych, wykorzystanie potencjału regionalnego (produkty regionalne i turystyczne) oraz nowych trendów rynkowych (np. opieka nad seniorami).

Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej
Biuro Projektu
15-110 Białystok
ul. Kombatantów 7

Tel. 85 744 72 72 wew. 315
Fax 85 744 71 37
E-mail: projektes@rops-bialystok.pl
www.podlaskaekonomiaspoleczna.pl

Czynniki, które zdaniem respondentów powodują, że PES-y są likwidowane, to przede wszystkim nieumiejętność długotrwałej, zdeterminowanej pracy i zarządzania przedsiębiorstwem także w trudnych sytuacjach. PES potrzebują wsparcia finansowego, jednak najkorzystniejszą jego formą byłyby inwestycje biznesmenów.

> *PES-y potrzebują inwestycji biznesowych. A inwestycje biznesowe nie istnieją, ponieważ nie ma systemu, który wdraża biznesmenów do współpracy z PES-ami. Po co?*
> *(przedstawiciel kadry liniowej OWES)*

Działania strategiczne, jakie podejmują pracownicy OWES dla utrzymania PES, przede wszystkim polegają na poszukiwaniu wsparcia finansowego. Niejednokrotnie części działań (takich jak np. wspieranie liderów) jednak nie mogą wykonać, gdyż są to działania poza regulaminem OWES, a poza tym nie sprzyja temu finansowanie projektowe. Pracownicy OWES skarżyli się także na to, że ramy projektowe nie pozwalają im odpowiedzieć na niektóre potrzeby PES:

> *Wracamy do tego, co mówiłem: nie możemy, bo nie mamy takiej możliwości, bo my mamy pieniądze na szkolenia jakie: z mówienia, czym jest PES, z mówienia, czym jest ekonomia społeczna, no bzdury totalne. Ale jak siedzę na negocjacjach i mówię, że chciałbym zrobić to, taką kadrą, i mówię „dajcie mi pieniądze", to mówią: „ale regulamin zakazuje". I mamy odpowiedź.*
> *(przedstawiciel kadry liniowej OWES)*

Choć pracownicy liniowi uważają, że OWES-y zasadniczo są dobrze przygotowane do świadczenia wsparcia, to jednak potrzebowaliby więcej umiejętności stricte biznesowych, których nabycia nie mogą jednak często sfinansować:

> *Ja bym chciał na przykład pójść z OWES-u, żeby OWES był kwalifikowany, ja robię sobie kurs, na przykład Business Harvard Review za 20 000, podnoszę kwalifikacje na poziomie zarządzania na poziomie executive, ale nie ma takiej rzeczy. Jak są jakieś szkolenia, to takie, na które człowiek nie do końca chce iść, bo to strata czasu, a żeby nam sfinansowano takie totalnie komercyjne, dobre, tak jak firma prywatna może sobie pójść, to nie*

Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej
Biuro Projektu
15-110 Białystok
ul. Kombatantów 7
Tel. 85 744 72 72 wew. 315
Fax 85 744 71 37
E-mail: projektes@rops-bialystok.pl
www.podlaskaekonomiaspoleczna.pl

ma. Za każdym razem po macoszemu jesteśmy traktowani, ja to się w ogóle dziwię.
(przedstawiciel kadry liniowej OWES)

6.2.3 Wywiady z przedstawicielami poszczególnych OWES

W ramach projektu zrealizowano także trzy wywiady z OWES-ami działającymi na terenie subregionów łomżyńskiego, suwalskiego i białostockiego.

Najtrudniejsze w tworzeniu PES (przede wszystkim spółdzielni socjalnych) są relacje interpersonalne. Czynnik ludzki ma największy wpływ na sukces spółdzielni socjalnych. Ważne jest poczucie wspólnoty, dobra organizacja pracy i zgrany zespół pracowników. Konieczne tu bywa wsparcie mediacyjne. Należy też wzmacniać osoby o predyspozycjach liderskich.

Konflikty zazwyczaj są o to, że jedne osoby pracują, a inne chciałyby otrzymywać wynagrodzenie, jedna jest bardziej zaangażowana a inna mniej. Organizowaliśmy również spotkania mediatorskie, choć nie był to nasz obowiązek. Być może część osób na początku nie potrafiła kierować tym zespołem.
(osoba z kadry OWES)

W PES musi znaleźć się osoba zarządzająca, która zna się na tym, która będzie pozyskiwać klientów.
(osoba z kadry OWES)

Minimalnym okresem wsparcia przed usamodzielnieniem rynkowego podmiotu ES (np. spółdzielni socjalnej czy ZAZ) jest 12 miesięcy. W przypadku uczestnictwa większej liczby osób zagrożonych wykluczeniem społecznym rok to zdecydowanie za mało.

Rok pomocy w PES jest bardzo potrzebny, ludzie muszą nauczyć się funkcjonować w nowej rzeczywistości, w nowym miejscu pracy.
(osoba z kadry OWES)

OWES-y borykały się z trudnościami z zaangażowaniem JST w zamówienia dla PES i stosowanie klauzul społecznych.

Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej
Biuro Projektu
15-110 Białystok
ul. Kombatantów 7

Tel. 85 744 72 72 wew. 315
Fax 85 744 71 37
E-mail: projektes@rops-bialystok.pl
www.podlaskaekonomiaspoleczna.pl

Dopiero teraz zaczęto w mieście stosować klauzule społeczne. Były spotkania w ramach projektu mówiące o ekonomii społecznej i być może to również skłania JST do współpracy i wsparcia.
(osoba z kadry OWES)

Ludzie, którzy zakładają np. spółdzielnie socjalne to osoby, które uczą się przedsiębiorczości, zakładają miniprzedsiębiorstwa i moim zdaniem wsparcie finansowe powinno być przedłużane.
(osoba z kadry OWES)

Przykładem sukcesu w ramach współpracy JST-PES jest skuteczne zlecenie organizacji pozarządowej prowadzenia Izby Wytrzeźwień w Suwałkach. Samorząd jest zadowolony z realizacji zadania przez NGO – może ono być promowane jako dobra praktyka.

Do innych sukcesów organizacji wspieranych przez OWES należą też np.:

1) Dobrze funkcjonujący żłobek „Jedyneczka" w Suwałkach (pomoc w uzyskaniu środków dla żłobka, pomoc w znalezieniu brakujących osób, pomoc przy organizacji lokalu);
2) Działająca od 2013 r. spółdzielnia socjalna Flow, prowadząca lokal gastronomiczny oferujący roślinną kuchnię, przyrządzaną w oparciu o naturalne, lokalne i ekologiczne produkty. Spółdzielnia posiada własną, unikatową filozofię pracy.

Szansą dla ekonomii społecznej w województwie podlaskim jest ekologiczny charakter regionu (Zielone Płuca Polski). Dobrym kierunkiem działania są np. spółdzielnie rolników, które mogłyby wynajmować sprzęt, np. spółdzielnie mleczarskie funkcjonują bardzo dobrze.

Potrzeba wsparcia rozwojowego dla podmiotów, które przetrwały najtrudniejszy, pierwszy okres działalności. Skutecznym działaniem mogą być wizyty studyjne w podobnych podmiotach, od których mogłyby się nawzajem uczyć i wymieniać doświadczeniami – zwłaszcza chodzi tu o wymianę między PES a biznesem.

W swoich działaniach będziemy stawiać na zacieśnienie przepływu informacji do świata ES ze świata biznesu. Chcemy, aby PES coraz więcej czerpały z otoczenia biznesu i miały jak największy dostęp do dobrych praktyk przedsiębiorstw.
(osoba z kadry OWES)

Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej
Biuro Projektu
15-110 Białystok
ul. Kombatantów 7

Tel. 85 744 72 72 wew. 315
Fax 85 744 71 37
E-mail: projektes@rops-bialystok.pl
www.podlaskaekonomiaspoleczna.pl

OWES-om brakuje innowacyjnych narzędzi wsparcia dla trwałości:

> *Jest jedna ścieżka - są konsultacje, szkolenia, dotacje i wsparcie pomostowe, tu nie ma miejsca na innowacje.*
> *(osoba z kadry OWES)*

Innowacją, którą zaczyna stosować jeden z OWES-ów są aniołowie biznesu, czyli przedsiębiorcy, którzy prowadzą swoją działalność i będą wspierać powstające PES. Powinny to być osoby znające sektor ekonomii społecznej.

> *Mamy informacje, że największe wsparcie jest potrzebne w tym pierwszym roku działalności. Wiemy, że będzie to trudne, bo biznes nie jest tak otwarty.*
> *(osoba z kadry OWES)*

6.2.4 Wywiad z dyrektorami PUP

Podczas konwentu dyrektorów Powiatowych Urzędów Pracy województwa podlaskiego badacze przeprowadzili wywiad grupowy z tymi respondentami. Poniżej przedstawione są najważniejsze wnioski z ww. Wywiadu.

Dyrektorzy PUP wskazali, że wspierają PES, przede wszystkim poprzez dotacje i staże, jednak z punktu widzenia całości ich działalności temat PES jest dla nich niszowy. Współpraca z innymi instytucjami w tym zakresie jest zróżnicowana. Pojawiały się także głosy sceptyczne wobec osób pragnących założyć PES:

> *Były dwie próby założenia spółdzielni i po rozmowach z tą osobą, która chciała założyć, to odnoszę wrażenie, że to jest chęć sięgnięcia po pieniądze, a potem jakoś to będzie, a to jest właśnie odwrotnie. To jest plan, to jest szczegółowa rozpiska ról i wyznaczony cel i scenariusz działań formalnych. Osoby również się nie dogadały na pewnym etapie, bo zabrakło kogoś, kto był by tym liderem.*
> *(dyrektor PUP)*

Do istotnych problemów związanych ze wsparciem na poziomie tworzenia spółdzielni socjalnej należą problemy z zabezpieczeniem finansowym przy udzielaniu dotacji oraz brak

Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej
Biuro Projektu
15-110 Białystok
ul. Kombatantów 7

Tel. 85 744 72 72 wew. 315
Fax 85 744 71 37
E-mail: projektes@rops-bialystok.pl
www.podlaskaekonomiaspoleczna.pl

osób, które skutecznie potrafią podjąć rolę lidera na etapie rejestracji spółdzielni, które będą zajmować się związanymi z tym formalnościami.

Zdaniem dyrektorów PUP, szansą dla rozwoju ES jest tworzenie PES na bazie zwolnień grupowych z dużych przedsiębiorstw:

> *Wydaje mi się, że stworzenie spółdzielni z osób, które się nie znają, jest bardzo trudne, a wręcz może niemożliwe, kilka podmiotów u nas powstało na bazie osób, które się znały, bo były zwolnienia grupowe i mogły na siebie liczyć.*
> *(dyrektor PUP)*

Wyzwaniem dla rozwoju ekonomii społecznej w województwie podlaskim i w całej Polsce jest natomiast coraz silniejsze dążenie pracowników do stabilności zatrudnienia.

> *Spada liczba złożonych wniosków o dotacje, bo ludzie młodzi wiedzą, że lepsza jest praca na etat niż własna działalność. U nas jest spółdzielnia pracy inwalidów. Dzięki wsparciu Burmistrza to działa dalej. Ale nie mają pomysłu co dalej robić.*
> *(dyrektor PUP)*

Z drugiej strony dzięki poprawie sytuacji gospodarczej w województwie rozwój ES zaczął nabierać tempa.

Zdaniem jednego z dyrektorów PUP należałoby zastanowić się ogólnie, w jakim stopniu kształt ekonomii społecznej ustalony w pierwszych latach obecności Polski w UE jest dziś aktualny i dostosowany do wspólnych wyzwań.

> *U nas to jest tak, że jak jest jakiś temat jak ES, jest to jakąś alternatywą, szansą, tylko że problem polega na tym, że my nie weryfikujemy, tylko brniemy dalej w coś, co było ważne w 2010 roku. Dzisiaj trzeba by było się zastanowić, czy faktycznie iść w tym kierunku. Nie weryfikuje się pomysłów w odniesieniu do dynamiki zmian na rynku. My też mamy jakieś działania, ale dostosowujemy je do zmienności rynku. Nie jest tak, że 10 lat temu postanowiliśmy, że robimy jakieś działania, my to weryfikujemy, my to zmieniamy. Tak samo w przypadku ES, może trzeba się zastanowić, czy to jest takie absolutnie niezbędne. Trzeba obserwować rynek i dostosowywać.*

Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej
Biuro Projektu
15-110 Białystok
ul. Kombatantów 7

Tel. 85 744 72 72 wew. 315
Fax 85 744 71 37
E-mail: projektes@rops-bialystok.pl
www.podlaskaekonomiaspoleczna.pl

(dyrektor PUP)

Ważnymi czynnikami trwałości PES są: nastawienie rynkowe (zwłaszcza lider, który posiada zdolności biznesowe, sprzedażowe i zarządcze zarazem) oraz chłonność rynku (pomysł na produkt, który zostanie wchłonięty przez rynek).

Ja myślę, że ważny jest element rynkowy, bo to jest specyficzna grupa. Tu jest duże wyzwanie dla osoby, która chciałaby w czynie społecznym to poprowadzić. Ważna jest tutaj też chłonność rynku. Ja mam przykład spółdzielni, która była bezkonkurencyjna od strony wartościowej, taka sfera taka branża, że ten podmiot był w stanie sobie wyrobić markę, bo to biznesowo było widać, że to jest dobrze przygotowane. W tle jest jeszcze to czy ten rynek jest w stanie chłonąć.
(dyrektor PUP)

Podobnie jak inni respondenci, wskazywali oni także, że potrzebna jest determinacja i wytrwałość, zwłaszcza w obliczu zagrożenia likwidacją.

Determinacja jest potrzebna. Na przykładzie: U nas ta spółdzielnia powstała w ramach projektu, nie z naszych środków, tylko środków projektowych i funkcjonuje dzięki wsparciu samorządu. Ale oni też mieli trudne momenty, mieli się likwidować, zmienił się skład, został tylko lider. On jak do nas przychodzi, to mówi, że drugi raz by się nie podjął takiego przedsięwzięcia.
(dyrektor PUP)

Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej
Biuro Projektu
15-110 Białystok
ul. Kombatantów 7

Tel. 85 744 72 72 wew. 315
Fax 85 744 71 37
E-mail: projektes@rops-bialystok.pl
www.podlaskaekonomiaspoleczna.pl

6.2.5 Wywiad grupowy z przedstawicielami podmiotów, które zakończyły działalność

Wywiad przeprowadzono z sześcioma przedstawicielami różnych podmiotów ekonomii społecznej, które zakończyły działalność.

Uczestnicy wywiadów grupowych swoje PES założyli przede wszystkim po to, by prowadzić działalność gospodarczą, jednak w formie prostszej i bardziej przyjaznej dla osób zagrożonych wykluczeniem społecznym niż np. spółki prawa handlowego. Zadziałała też swego rodzaju „moda" na ekonomię społeczną. Jak wskazuje jeden z respondentów:

> *Pojawiła się taka okazja, spółdzielnie socjalne były na topie, jeździliśmy na szkolenia, poznaliśmy tematykę spółdzielni; kiedyś nam się to kojarzyło jako forma działalności społecznej, a okazało się, że istnieje coś takiego jak spółdzielnia, coś jakby między spółką a stowarzyszeniem.*
> *(przedstawiciel zlikwidowanego podmiotu)*

Część osób wskazywała na chęć wyjścia z trudnej sytuacji:

> *Na rynku pracy jest ciężko, zwłaszcza dla młodych ludzi, a tu jest jakaś alternatywa, by tę pracę mieć i zdobyć doświadczenie.*
> *(przedstawiciel zlikwidowanego podmiotu)*

> *Pomyślałem sobie: i tak jestem bezrobotny, to przynajmniej będę miał pracę. Karol zaproponował nam tę pracę, zgodziliśmy się i zacząłem dążyć do tego, by w 5 osób stworzyć coś razem. Próbowaliśmy kilku rzeczy, np. kawiarnia-księgarnia, pomysły padały różne.*
> *(przedstawiciel zlikwidowanego podmiotu)*

Przyczyny porażki zgromadzonych na wywiadzie PES wiązały się z różnymi kwestiami: od trudności w komunikacji z dostawcami usług (np. osobą wynajmującą lokal) do niewystarczających środków finansowych na pokrycie kosztów inwestycji lub kosztów bieżących. W badanej grupie nie było sytuacji, w której powodem porażki byłby konflikt między założycielami lub kadrą.

Pytani, czego zabrakło do osiągnięcia sukcesu, najczęściej respondenci wskazywali brak wsparcia zewnętrznego:

Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej
Biuro Projektu
15-110 Białystok
ul. Kombatantów 7

Tel. 85 744 72 72 wew. 315
Fax 85 744 71 37
E-mail: projektes@rops-bialystok.pl
www.podlaskaekonomiaspoleczna.pl

Zabrakło finansowania, wsparcia, ale takiego wsparcia finansowego. Jakiekolwiek wsparcie by się przydało, by to rozwinąć. Mieliśmy klientów, jednak potrzeby kosztowe były większe.
(przedstawiciel zlikwidowanego podmiotu)

Zabrakło także sprawdzających się na rynku pomysłów na działalność. Pomysły, które mieli respondenci, nie wystarczyły na stworzenie trwałych podmiotów i wydaje się, że nie były oparte na gruntownej diagnozie.

Na sytuację niektórych badanych PES wpłynęła generalnie zła sytuacja gospodarcza województwa na tle innych województw. Respondenci podkreślali, że czasy bezrobocia minęły, ale na niewystarczający popyt na usługi PES wpływają z kolei bardzo niskie pensje w województwie podlaskim:

- U nas jest biedne społeczeństwo, za mało było chętnych z korzystania naszych usług gastronomicznych. Ludzie jednak gotują w domu.
(przedstawiciele zlikwidowanych podmiotów)

Na pytanie, czy ktoś starał się wspierać zlikwidowane PES, wszyscy respondenci wskazywali, że ich podmioty były wspierane przez OWES-y, jednak na sytuację kryzysową nałożył się koniec poprzedniej perspektywy programowania i przerwa w działaniach OWES-ów:

Początkowo mieliśmy wsparcie OWES-u, pomostówkę przez rok; były deklaracje, że jeszcze będzie można się zwrócić o to, ale już OWES kończył działalność. Ale oni sami nam uczciwie powiedzieli: my zaraz kończymy działanie, też tracimy pracę.
(przedstawiciel zlikwidowanego podmiotu)

Badani deklarują, że cechą podmiotu ekonomii społecznej świadczącą o trwałości prognozującą dużą trwałość działań jest przede wszystkim odpowiadanie na potrzeby rynku oraz trafny pomysł na działalność. Jak się okazuje, uzyskanie rzetelnych informacji o potrzebach rynku jest jednak trudne dla twórców PES:

Myśleliśmy, że bardzo duża jest potrzeba na rynku, by jeść zdrowo, ale sytuacja gospodarcza w regionie i sytuacja finansowa naszej spółdzielni...
(przedstawiciel zlikwidowanego podmiotu)

Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej
Biuro Projektu
15-110 Białystok
ul. Kombatantów 7

Tel. 85 744 72 72 wew. 315
Fax 85 744 71 37
E-mail: projektes@rops-bialystok.pl
www.podlaskaekonomiaspoleczna.pl

Respondenci jako czynniki trwałości wskazują także pasję dla własnej pracy oraz możliwość trwałego wsparcia zewnętrznego (np. preferencyjne czynsze). Przeszkodą w takim wsparciu są jednak kwestie formalne:

> *To nie jest tak, że oni [samorząd] nie chcieli nam pomóc. Oni nie mają pewnych narzędzi prawnych do tego. To jest brak możliwości formalno-prawnych. Spółki miejskie, które wynajmowały nam lokale, też mają problemy z kontrolami, np. z NIK. Wszyscy jesteśmy jakoś zaszczuci.*
> *(przedstawiciel zlikwidowanego podmiotu)*

Jak wspomniano wcześniej, respondenci korzystali ze wsparcia OWES, jednak nie wskazywali na wsparcie ze strony innych podmiotów. Wsparcie OWES nie wystarczyło im jednak do utrzymania podmiotu ze względu na zbyt niskie kwoty dotacji i przerwę w działaniach OWES.

Aby zapewnić trwałość, uczestnicy wywiadu niemal jednogłośnie wskazywali, że potrzebne byłoby im wsparcie finansowe w większej kwocie oraz ciągłość wsparcia (przerwana ze względu na projektowy charakter pracy OWES).

W badanej grupie kłopoty z trwałością nie wpłynęły jednak negatywnie na relacje między członkami/pracownikami PES:

> *- W pewnym momencie też żeśmy się pokłócili, było małe spięcie, kiedy zabrakło pieniędzy, bo każdy miał swoje wydatki. Ale ten konflikt nas nie rozbił.*
> *- Od dziecka się znamy. Nikt na nikogo się nie obraził. Nie widujemy się może codziennie, ale ten kontakt jest. Natomiast pewno byliśmy zmęczeni.*
> *(przedstawiciele zlikwidowanych podmiotów)*

Aktualnie pięciu z sześciu respondentów pracuje, choć nie zawsze jest to praca zadowalająca. Jeden natomiast nie ma pracy, ale stara się o rentę.

Praca w PES, mimo porażki podmiotów, jest przez nich oceniana pozytywnie: dała badanym poczucie hartu ducha i odporności. Była to dla nich lekcja życia.

Dziś jednak, gdyby próbowali rozpoczynać działalność, apelowaliby o większe wsparcie finansowe, gdyż tylko ono umożliwiłoby im zmianę branży lub pomysłu. Jeden z respondentów wskazał także, iż z pewnością planowałby działania swojego PES w perspektywie okresu dłuższego niż kilka miesięcy, jak to było za pierwszym razem.

Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej
Biuro Projektu
15-110 Białystok
ul. Kombatantów 7

Tel. 85 744 72 72 wew. 315
Fax 85 744 71 37
E-mail: projektes@rops-bialystok.pl
www.podlaskaekonomiaspoleczna.pl

7. Studium przypadku – Zakład Aktywności Zawodowej „My dla Innych"

HISTORIA PODMIOTU

ZAZ „My dla Innych" w Białymstoku powstał w odpowiedzi na potrzeby uczestników wcześniejszych działań - stowarzyszenie wcześniej prowadziło placówki wsparcia dla osób z niepełnosprawnością intelektualną, głównie z zaburzeniami psychicznymi.

> *Mieliśmy takie poczucie, że już stać nas na coś więcej z naszymi uczestnikami. Już od jakiegoś czasu rozmawialiśmy z nimi o pracy, to było w naszej placówce, czy w takim klubie, które prowadziły takie specjalne dedykowane zajęcia, jak np. doradztwo zawodowe.*
> *(przedstawiciel podmiotu prowadzącego ZAZ)*

Stowarzyszenie realizowało wcześniej projekt aktywizujący zawodowo, w ramach którego część uczestników znalazła pracę. Pozostałej części nie udało się jednak zatrudnić na otwartym rynku, ponieważ ich umiejętności, sytuacja życiowa, albo prostu poziom funkcjonowania nie pozwoliły na to. Główną motywacją do powstania ZAZ było:

> *Te osoby zatrudnić u nas, w bezpiecznym miejscu, skoro nie mogą się odnaleźć na zewnątrz. (...) Ciężko było, droga do tego była dość długa.*
> *(przedstawiciel podmiotu prowadzącego ZAZ)*

Przedstawiciele stowarzyszenia spotykali się z samorządem miejskim i wojewódzkim, jednak pierwotnie miasto nie było zainteresowane otworzeniem takiego podmiotu. Jak wskazuje przedstawiciel stowarzyszenia, inicjatorzy ZAZ nie dysponowali w tamtym czasie konkretnym biznesplanem ani budynkiem:

> *Tak jakby, wychodziliśmy z założenia, że najpierw pogadamy z miastem, na temat np. gdzie moglibyśmy coś takiego robić, i wy wtedy w oparciu o potencjał uczestników zbudujmy coś. Natomiast podejście miasta nie zachęcało.*

Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej
Biuro Projektu
15-110 Białystok
ul. Kombatantów 7

Tel. 85 744 72 72 wew. 315
Fax 85 744 71 37
E-mail: projektes@rops-bialystok.pl
www.podlaskaekonomiaspoleczna.pl

(przedstawiciel podmiotu prowadzącego ZAZ)

Mimo tej trudnej sytuacji, motywacja członków stowarzyszenia była na tyle silna, by realizować kolejne działania dla wskazanej na początku grupy docelowej. Na kolejnym etapie powstały warsztaty symulacji pracy, pozwalające osobom niepełnosprawnym intelektualnie na naukę codziennych, drobnych czynności (pranie, sprzątanie, prasowanie). Uczestnicy czyścili różne przedmioty otrzymane w ramach darowizn. Pojawił się zatem pomysł, by przedmioty te sprzedać. Stowarzyszenie założyło sklep charytatywny w ramach działalności gospodarczej.

A potem w oparciu o ten sklep, stwierdziliśmy że, na początku zatrudniliśmy 2 osoby z niepełnosprawnością, stwierdziliśmy że trzeba ten pomysł rozwijać. Bo potrzeb nie zaspokajamy.
(przedstawiciel podmiotu prowadzącego ZAZ)

Na tamtym etapie, stowarzyszenie musiało dopłacać z własnych środków do utrzymania działalności gospodarczej. Mimo to pozostawała motywacja, by ją rozwijać. Odpowiedzią na tę motywację stało się utworzenie ZAZ.

Zamiast zwijać interes, kiedy on nie przynosi dochodu, to zatrudniliśmy jeszcze więcej osób z niepełnosprawnością i otworzyliśmy ZAZ, który jest już rynkowym podmiotem i musi zarabiać, aby utrzymać swoją działalność.
(przedstawiciel podmiotu prowadzącego ZAZ)

Istotnym czynnikiem rozwojowym było tu dofinansowanie z PFRON na trenerów pracy, którzy stanowią największy koszt tej działalności.

Na etapie rozwoju ZAZ bardzo istotne było wsparcie ze strony różnych instytucji:

- OWES i ROPS – rozmowy i konsultacje na temat działania ZAZ;
- Centrum Kształcenia Ustawicznego - wypożyczenie stowarzyszeniu behapowca, który pomógł przygotować wszystkie dokumenty związane z zatrudnieniem osoby z niepełnosprawnościami do kontroli z inspekcji pracy;
- Miasto Białystok – zakup sprzętu do symulacji pracy, który mógł potem posłużyć do realizacji zadań ZAZ;
- PFRON – wsparcie na tworzenie stanowisk pracy.

Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej
Biuro Projektu
15-110 Białystok
ul. Kombatantów 7

Tel. 85 744 72 72 wew. 315
Fax 85 744 71 37
E-mail: projektes@rops-bialystok.pl
www.podlaskaekonomiaspoleczna.pl

AKTUALNA SYTUACJA

ZAZ prowadzi sklep z odzieżą używaną i produkuje rękodzieło. Jego klientami są osoby fizyczne, które przychodzą do sklepu. Przedstawiciel stowarzyszenia tak opowiada o klientach:

> *Możemy podzielić ich na różne typy klientów:*
> *- tacy którzy przychodzą, żeby kupić cegiełkę, aby nas wesprzeć.*
> *- tacy szperacze, którzy szukają czegoś fajnego, wyjątkowego. Interesują się podobnymi charytatywnymi sklepami.*
> *- klienci pomocy społecznej, którzy chcą się ubrać tanio.*
> *To są 3 grupy. I każda z tych grup szuka zupełnie czego innego. Klienci pomocy społecznej często kupują tanie ubrania. A ci, którzy chcą nas wesprzeć, lub są zainteresowane rozwojem idei charytatywnej - zazwyczaj kupują nasze wyroby, produkty. Jako taką cegiełkę, na wsparcie dla nas.*
> *(przedstawiciel podmiotu prowadzącego ZAZ)*

ZAZ dywersyfikuje swój portfel klientów – należą do nich także osoby prawne, takie jak Kompania Piwowarska czy jedna z restauracji, która zamawia w Zakładzie materiały promocyjne (zaproszenia ślubne, kartki, w ramach swojej oferty restauracyjnej).

Obecna sytuacja finansowa ZAZ jest dobra – w ubiegłym roku Zakład wypracował nadwyżkę (wynosi ona około 30 000 zł i znajduje się na zakładowym funduszu aktywności). Średnie miesięczne koszty aktywności ZAZ wynoszą ok. 41 600 zł, jednak Zakład ma przychody z różnych źródeł - darowizny otrzymane na rozwój ZAZ w 2016 r. wyniosły około 60 000. Kadra zarządzająca ZAZ stara się dokonywać wielu inwestycji w funkcjonowanie (zainwestować można 10% zakładowego funduszu aktywności). Ww. 60 000 zł z darowizn zostało przeznaczone na inwestycje, podobnie jak środki na utworzenie stanowisk pracy, ponad 50 000 zł.

CZYNNIKI SUKCESU

Przyczyn dobrej sytuacji podmiotu jego twórcy upatrują w potrzebie jego istnienia:

Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej
Biuro Projektu
15-110 Białystok
ul. Kombatantów 7

Tel. 85 744 72 72 wew. 315
Fax 85 744 71 37
E-mail: projektes@rops-bialystok.pl
www.podlaskaekonomiaspoleczna.pl

Jest to pierwszy zakład takiego typu w naszym mieście, jedyny w naszym subregionie białostockim. A uważam, że taka potrzeba społeczna funkcjonowała, są osoby które nie odnajdują się na otwartym rynku pracy, a mogłyby pracować. ZAZ jest dla nich miejscem, wykonują pracę, wykonują ją dobrze, nadają się do sprzedaży. Myślę, że trafiliśmy w branżę z tą działalnością. Myślę, że nieocenione jest zaangażowanie kadry, nie tylko ZAZ, ale także stowarzyszenia, w prace tego ZAZ. Zlecenia z zewnątrz, szczególnie od osób fizycznych, nie przychodzą same tylko, trzeba je wypracować.
(przedstawiciel podmiotu prowadzącego ZAZ)

Strategia rynkowa ZAZ polega na podejściu biznesowym – postawieniu na jakość produktu, a nie na społeczny odruch klientów:

Czyli chcesz, żeby osoby korzystały, bo mamy fajne rzeczy, fajne usługi, nie dlatego, że wykupiły cegiełkę dla podmiotu aktywności społecznej. Gdyż uważamy, że kupienie cegiełki zdarza się raz, a produkty dobrej jakości są kupowane non stop.
(przedstawiciel podmiotu prowadzącego ZAZ)

Istotnym czynnikiem sukcesu jest szeroko zakrojona współpraca ZAZ z różnymi podmiotami:

ZAZ współpracuje ze wszystkimi, z którymi się da. ZAZ współpracuje z takimi jednostkami jak PUP, WUP, inspekcja pracy, Urząd Wojewódzki. Nie tylko w zakresie kontroli ale także wymiany informacji, konsultacji. Jest współpraca z biznesem. Nie tylko na poziomie, że są kontrahentami inwestują w nasz rozwój poprzez darowizny. Współpracujemy z różnymi podmiotami typu: szkoły, kościoły, ponieważ w różnych miejscach wystawiamy się, różnego rodzaju targach, wystawach, festynach, eventach, inne organizacje pozarządowe. Korzystam już we tym momencie z pomocy OWES, też konsultujemy się zakresie tworzenia kolejnych stanowisk pracy.
(przedstawiciel podmiotu prowadzącego ZAZ)

ZAZ obecnie realizuje także projekt w ramach działania 7.1 RPO WP.

Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej
Biuro Projektu
15-110 Białystok
ul. Kombatantów 7

Tel. 85 744 72 72 wew. 315
Fax 85 744 71 37
E-mail: projektes@rops-bialystok.pl
www.podlaskaekonomiaspoleczna.pl

DZIAŁANIA REINTEGRACYJNE I ICH EFEKTY

Liczba uczestniczących w ZAZ od jego powstania systematycznie rośnie. Obecnie jest to 14 osób, w poprzednim roku - 10. Do końca roku ZAZ ma w planach zatrudnić kolejne 5 osób. Rotacja uczestników jest niewielka - od początku istnienia odeszły 2 osoby; jedna już powróciła do pracy.

Dla uczestników przygotowywany jest indywidualny program rehabilitacji. Przedstawiciele ZAZ rozmawiają z każdym uczestnikiem i przygotowują uczestnika do programu. Program nie obejmuje tylko działań związanych z aktywnością zawodową, ale wspiera się również uczestników poza zakładem. W związku z tym uczestnikom jest zaproponowana kompleksowa oferta wynikająca z indywidualnych programów.

> *Każdy ZAZ ma obowiązek zapewnić minimum 1h rehabilitacji dziennie dla swoich uczestników. W naszym przypadku jest to bardzo dobre rozwiązanie, bardzo się z niego cieszę, zdecydowaliśmy się na rehabilitację społeczną, na rehabilitację medyczną. Czyli przed rozpoczęciem pracy mają przynajmniej jedno-godzinne spotkanie z psychologiem. I podczas tego spotkania są rozwiązywane główne problemy z ZAZ. Są to problemy komunikacyjne z uczestnikami wynikające z niepełnosprawności, niezrozumienia.*
> *(przedstawiciel podmiotu prowadzącego ZAZ)*

ZAZ „My dla Innych" stawia na kreatywność i decyzyjność uczestników. Mają możliwość proponować własne produkty. Na przykład proponowane kartki świąteczne są ich własnym wzorem, a nie wzorem proponowanym przez trenera.

Efektem są nie tylko rosnące przychody, ale także realne zmiany w funkcjonowaniu uczestników na co dzień. O jednej z takich zmian mówi przedstawiciel podmiotu prowadzącego ZAZ:

> *Jedna z uczestniczek się tak zrehabilitowała, że otrzymała decyzję (o zmianie stopnia niepełnosprawności) ze stopnia znacznego na stopień umiarkowany. (...) Ale faktycznie (zaczynała od statusu) osoby głęboko zaburzonej psychicznie, z bardzo poważnymi chorobami zdrowia psychicznego, z tymi pobytami w szpitalu psychiatrycznym; od zatrudnienia w zakładzie nie było hospitalizowana, w związku z tym otrzymała oświadczenia o niepełnosprawności w stopniu umiarkowanym. To jest taki*

Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej
Biuro Projektu
15-110 Białystok
ul. Kombatantów 7

Tel. 85 744 72 72 wew. 315
Fax 85 744 71 37
E-mail: projektes@rops-bialystok.pl
www.podlaskaekonomiaspoleczna.pl

konkretny wymiar rehabilitacji. Podobne efekty widzimy u innych uczestników. Może niezbyt regularne, ale odczuwalne.
(przedstawiciel podmiotu prowadzącego ZAZ)

Podsumowując, ZAZ „My dla Innych" może stanowić wzór takiej działalności i przykład dobrej praktyki. Jako szczególnie godne naśladowania można wskazać takie cechy i działania ZAZ „My dla Innych" jak:

- Podejście rynkowe (postawienie na jakość);
- Umożliwienie uczestnikom daleko posuniętej decyzyjności i kreatywności;
- Dywersyfikacja portfela klientów;
- Współpraca z wieloma podmiotami na rzecz ZAZ.

Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej
Biuro Projektu
15-110 Białystok
ul. Kombatantów 7

Tel. 85 744 72 72 wew. 315
Fax 85 744 71 37
E-mail: projektes@rops-bialystok.pl
www.podlaskaekonomiaspoleczna.pl

8. Warsztat ekspercki (rekomendacyjny)

Podczas warsztatu przedstawiono wstępne wnioski z pierwszej wersji raportu końcowego oraz proponowane wówczas rekomendacje. Podczas warsztatu eksperci skomentowali te wnioski i rekomendacje i wskazali, które z nich są ich zdaniem zasadne, a które nie. Ostateczny kształt wniosków i rekomendacji (w kolejnym rozdziale) jest m.in. efektem modyfikacji, które miały miejsce podczas warsztatu.

WSTĘPNE WNIOSKI:

1) Samoocena sytuacji finansowej podmiotów ES w województwie podlaskim jest stosunkowo wysoka, podobnie jak prognozy na najbliższy rok.
2) Część badanych podmiotów wskazała, że nastąpiła pozytywna zmiana w gospodarce województwa w ciągu ostatnich dwóch lat – lata 2013-14 był to zastój na rynku ekonomii społecznej, natomiast od 2015 r. następuje powolna poprawa sytuacji.
3) Większość badanych PES nie czuje się zagrożona likwidacją.
4) W przypadku CIS i KIS sytuacja podmiotów jest zróżnicowana i zależy od otrzymania środków w ramach dofinansowania projektowego.
5) Warsztaty Terapii Zajęciowej i Zakłady Aktywności Zawodowej swoją sytuację często określały jako dobrą lub stabilną. W przypadku WTZ odpowiedzialne jest za to ciągłe dofinansowanie z PFRON. Podobnie jak w przypadku CIS i KIS budżet ten nie zawsze jest wystarczający, aby WTZ rozwijały się, jednak przy uzupełnieniu z innych źródeł istnieje możliwość w miarę stabilnego funkcjonowania.
6) W przypadku organizacji pozarządowych w większości przypadków dają one sobie radę na poziomie przetrwania, jednak niejednokrotnie dzięki środkom na projekty, a nie na bieżącą działalność. Badane organizacje rzadko wskazywały na finansowanie z własnej działalności gospodarczej czy odpłatnej.
7) Spółdzielnie socjalne także stosunkowo pozytywnie lub co najmniej przeciętnie oceniają swoją sytuację. Rzadko wskazują na zagrożenie likwidacją.
8) Przeprowadzone badania wskazują wyraźnie, że największą trudność z utrzymaniem się mają te organizacje, które zależą bezpośrednio jedynie od działań rynkowych.
9) Do najważniejszych – zdaniem kadr zarządzających PES – problemów i barier w działalności należą: zbyt duża biurokracja, niewystarczający sprzęt i niewystarczające warunki lokalowe.
10) Bariera związana z biurokracją i przepisami nieraz oznacza w praktyce niejasność prawa dotyczącego funkcjonowania poszczególnych podmiotów ekonomii społecznej.
11) Respondenci ze spółdzielni socjalnych uważają, że ich prowadzenie jest trudne. Przyczyną takiego stanu rzeczy jest skomplikowana struktura funkcjonowania w sensie prawnym, niska świadomość istnienia takiej formy w woj. podlaskim,

Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej
Biuro Projektu
15-110 Białystok
ul. Kombatantów 7

Tel. 85 744 72 72 wew. 315
Fax 85 744 71 37
E-mail: projektes@rops-bialystok.pl
www.podlaskaekonomiaspoleczna.pl

konieczność konkurowania na wolnym rynku i jednocześnie osiągania celów społecznych.

12) Problemem (zwłaszcza w CIS i ZAZ, i częściowo w spółdzielniach) jest brak nawyku i umiejętności pracy wśród uczestników.
13) Pesymistycznie nastrajają wypowiedzi organizacji na temat prowadzonej przez nie działalności gospodarczej – rzadko środki pochodzące z niej starczają na bieżącą działalność, a już zwłaszcza na rozwój działalności. Organizacje nieraz traktują działalność gospodarczą jako smutną konieczność.
14) Lepsza sytuacja na rynku pracy oznacza mniej chętnych do udziału w zajęciach podmiotów reintegracyjnych, a to z kolei utrudnia tym podmiotom uzyskanie dotacji zewnętrznych.
15) Pozytywnym skutkiem poprawy sytuacji jest deklarowane przede wszystkim przez ZAZ-y i CIS-y zwiększenie liczby klientów i popytu na ich produkty i usługi.
16) Znalezienie odpowiednich pracowników z doświadczeniem i umiejętnościami staje się z roku na rok coraz trudniejsze ze względu na zmiany na rynku pracy (o czym więcej także w kolejnym podrozdziale); także stosunkowo niewielkie obroty organizacji i spółdzielni sprawiają, że bardziej wykwalifikowana kadra odchodzi do biznesu.
17) Wielu respondentów (przede wszystkim ze spółdzielni socjalnych i CIS) wskazywało na negatywne dla ich działalności skutki Rządowego Programu 500+. Program ich zdaniem zniechęca do pracy. Paradoksalnie, ten sam program ma pośrednio pozytywny wpływ na działalność tych PES, które swoją ofertę kierują do klientów indywidualnych – wzrost zasobności portfeli rodzin powoduje większy popyt na różnego rodzaju usługi świadczone przez te PES.
18) Trwałość PES z pewnością utrudnia znacząca migracja z województwa podlaskiego do innych regionów (zwłaszcza do Warszawy) oraz za granicę, zaś w przypadku podmiotów z siedzibą na terenach wiejskich – także do Białegostoku.
19) Najważniejsze czynniki sukcesu badanych podmiotów mają związek z ludźmi (motywacja do pracy, silna kadra, trwały i zgrany zespół – zwłaszcza w spółdzielni).
20) Kluczem do sukcesu jest wspierające otoczenie – sieć instytucji pomagających sobie nawzajem.
21) Aby przedsiębiorstwo mogło przetrwać na rynku, jego produkty/usługi muszą być dostosowane do potrzeb rynku i społeczności, podczas gdy pomysły twórców PES czasem bywają odrealnione.
22) Wśród strategii radzenia sobie na rynku wyróżnić można negatywne (ograniczenie działalności, zmniejszenie liczby etatów, zmniejszenie liczby osób zatrudnionych na umowę względem osób zatrudnionych na umowy cywilnoprawne) oraz pozytywne (dywersyfikacja źródeł utrzymania, rozszerzenie działalności fundraisingowej, wprowadzenie nowych systemów motywacji kadr, prowadzenie diagnoz i obserwacji rynku).

Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej
Biuro Projektu
15-110 Białystok
ul. Kombatantów 7

Tel. 85 744 72 72 wew. 315
Fax 85 744 71 37
E-mail: projektes@rops-bialystok.pl
www.podlaskaekonomiaspoleczna.pl

23) Najczęstsze formy wsparcia zewnętrznego to dotacje (zwłaszcza z samorządów gminnych), fundusze unijne oraz wsparcie z PUP i PFRON. Nieliczne podmioty (CIS i spółdzielnie socjalne) korzystały z pożyczek TISE.
24) Wiele podmiotów zarzuca dotychczasowym, dostępnym formom wsparcia niesystemowy, incydentalny, projektowy charakter.
25) Duża część badanych wskazuje, że klauzule społeczne są bardzo przydatnym rodzajem wsparcia, jednak ich stosowanie nadal jest zbyt rzadkie.

WSTĘPNE REKOMENDACJE:

1) Położenie szczególnego nacisku na wsparcie w zakresie usamodzielnienia, utrzymania na rynku lub pozyskiwania innych źródeł dofinansowania, przede wszystkim dla spółdzielni socjalnych i organizacji pozarządowych.
2) Intensyfikacja szkoleń i doradztwa z zakresu zakładania i prowadzenia CIS.
3) Stworzenie wzorcowych dokumentów dla osób prowadzących PES i udostępnienie interpretacji przepisów opracowywanych przez MRPiPS.
4) Monitorowanie zmian prawa i informowanie PES o nich.
5) Stworzenie forum CIS-ów i KIS-ów (także innych PES) w celu wymiany doświadczeń, nawiązywania współpracy, dzielenia się informacjami, praktycznymi rozwiązaniami stosowanymi na co dzień w rozwiązywaniu problemów związanych z działalnością;
6) Bardzo istotne jest tworzenie podatnego gruntu dla rozwoju ekonomii społecznej w gminach poprzez bezpośredni kontakt OWES z wójtem, burmistrzem lub starostą, spotkanie na miejscu, wskazanie samorządowcom korzyści z istnienia podmiotów ES (i ich dofinansowania przez samorządy) a także animacja partnerstw (można tu wykorzystać dobre praktyki poznańskiej BARKI)
7) Konieczna jest dokładna ocena realności pomysłów na działania, które mają grupy inicjatywne planujące założenie PES. Wyniki wielu badań wskazują, że jednym z głównych powodów likwidacji podmiotów ES jest niewłaściwy pomysł, który nie sprawdził się na rynku. Ważne więc, by na odpowiednio wczesnym etapie można było „odsiać" pomysły niemające szans powodzenia, np. przez zmianę systemu ocen wniosków dotacyjnych.
8) Wspieranie stosowania klauzul społecznych i edukacja w tym zakresie.
9) Realizacja wsparcia długotrwałego, ale i zindywidualizowanego, odpowiadającego bezpośrednio na konkretne potrzeby danego podmiotu (w formie coachingu).

Zebrani na warsztacie eksperci przeanalizowali przedstawione wnioski i rekomendacje, i wskazali m.in. na następujące kwestie:

Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej
Biuro Projektu
15-110 Białystok
ul. Kombatantów 7

Tel. 85 744 72 72 wew. 315
Fax 85 744 71 37
E-mail: projektes@rops-bialystok.pl
www.podlaskaekonomiaspoleczna.pl

1. Sytuacja PES w województwie jest dobra (wynika to z badań CATI, IDI), nie czują się one zagrożone likwidacją. Gdyby jednak badana była wąska grupa przedsiębiorstw społecznych, zapewne u nich występowałoby większe zagrożenie likwidacją. Należy oddzielić sytuację PES i PS.
2. Dla PES trudne jest przejście z finansowania projektowego na finansowanie budżetowe. Bardzo rzadko się zdarza, że po zakończeniu projektów unijnych samorządy dalej prowadzą działania w tym zakresie. Należy zatem już teraz rozpocząć dyskusję na temat działań na kolejną perspektywę programowania - kiedy to skończą się dotacje na ES.
3. Wątpliwe jest przyporządkowanie KIS i WTZ do ekonomii społecznej, gdyż nie są to organizacje, które mogą działać w sposób rynkowy.
4. Istnieją poważne problemy w spółdzielniach z działaniem rynkowym, ponieważ często zakładają je osoby, które nie mają zbyt dużej wiedzy o prowadzeniu własnego biznesu. Kolejną trudnością dla SS i CIS jest prowadzenie dokumentacji.
5. Z każdym prowadzeniem działalności wiąże się ryzyko, tym bardziej w podmiotach, które tworzyć mają osoby zagrożone wykluczeniem. Instytucjami odpowiedzialnymi za wspieranie i urealnianie pomysłów są OWES-y. Osoby które chcą założyć PES, powinny przejść cykl szkoleń z zakresu działalności gospodarczej. Brakuje przygotowania tych osób do działania. Nie należy natomiast zmieniać systemu ocen wniosków dotacyjnych.
6. Dużą szansą dla woj. podlaskiego jest rozwiązanie innowacyjne – tworzenie spółdzielni socjalnych osób prawnych. Taki model ma większą szansę na przetrwanie, gdyż w tego typu instytucji znajdą się zarówno osoby zagrożone wykluczeniem społecznym, jak i osoby, które posiadają kompetencje z zakresu zarządzania i rozliczania.
7. Korzystne byłoby utworzenie funduszu rządowego przeznaczonego na ES (samorządy nie mają takiej możliwości, poza budżetu na przeciwdziałanie problemom alkoholowym).
8. Aby wspierać PES, należy zlecać im zadania i stosować klauzule społeczne.
9. Aby PES przetrwały, należy budować świadomość w szerokorozumianych instytucjach publicznych, żeby kupowały one usługi i produkty w PES. Problemem tu jednak może być również mała liczba PES w województwie. Np. spółdzielnie socjalne są nierównomiernie osadzone w województwie. Są powiaty, gdzie nie ma spółdzielni – w takich sytuacjach trudno jest budować świadomość JST.
10. Aby zapobiec konfliktom interpersonalnym, instytucje wsparcia (np. OWES) powinny przygotowywać również w tym zakresie osoby chcące założyć PES. Przez kilka lat w spółdzielniach powinna istnieć osoba opiekuna, który mógłby pomóc w rozwiązywaniu konfliktów.

Eksperci wskazali na najważniejsze ich zdaniem wyzwania dla rozwoju ekonomii społecznej w województwie podlaskim.

Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej
Biuro Projektu
15-110 Białystok
ul. Kombatantów 7

Tel. 85 744 72 72 wew. 315
Fax 85 744 71 37
E-mail: projektes@rops-bialystok.pl
www.podlaskaekonomiaspoleczna.pl

1. W gminach występuje jednoznaczny podział zadań, jeżeli OPS wykonuje swoje zadania, to często osoby decyzyjne nie widzą potrzeby tworzenia KIS, i w związku z tym nie przeznaczają na to środków.
2. Wyzwaniem jest ciągłość finansowania CIS/KIS, dotąd uzależnionych od finansowania projektowego.
3. Rządowy Program 500+ i inne konkurencyjne rozwiązania systemowe sprawiają, że brakuje chętnych do uczestnictwa w PES.
4. Występuje swoisty mechanizm błędnego koła. Samorządy nie zlecają PES zadań, co przekłada się na małą liczbę podmiotów ES, której efektem jest z kolei brak świadomości samorządów w zakresie możliwości zlecania zadań PES.
5. Niski jest stopień świadomości społeczeństwa (samorządów, potencjalnych klientów) w zakresie ES. Brakuje promocji PES i informacja o tym, czym są.
6. Wyzwaniem jest tworzenie ZAZ w województwie (WTZ wskazują, że są zainteresowane kierowaniem uczestników do ZAZ).

Ostatnią częścią warsztatu eksperckiego było wspólne formułowanie rekomendacji. Eksperci wraz z przedstawicielem Wykonawcy stworzyli następujące rekomendacje:

1. Kluczową kwestią jest nowatorska i skuteczna promocja zlecania zadań publicznych (usług) podmiotom ekonomii społecznych oraz zamówień u podmiotów ekonomii społecznej - np. przedstawianie dobrych praktyk (np. izba wytrzeźwień w Suwałkach - zlecenie usług przez JST z zastosowaniem klauzul społecznych) z wykorzystaniem innowacyjnych i atrakcyjnych metod, np. krótkich filmów publikowanych online zamiast tradycyjnych artykułów, ulotek i publikacji.
2. Promowanie układu CIS + spółdzielnia socjalna (osoby wychodzące z CIS mogłyby być zatrudniane w spółdzielniach socjalnych).
3. OWES i ROPS powinny wspierać promocję ekonomii społecznej przez same PES.
4. Promocja tworzenia spółdzielni socjalnych osób prawnych.
5. Wspólny lobbing na poziomie centralnym o systemowe rozwiązania dla finansowania KIS/CIS.

Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej
Biuro Projektu
15-110 Białystok
ul. Kombatantów 7

Tel. 85 744 72 72 wew. 315
Fax 85 744 71 37
E-mail: projektes@rops-bialystok.pl
www.podlaskaekonomiaspoleczna.pl

9. Analiza SWOT rozwoju ekonomii społecznej w województwie podlaskim

Poniższa tabela przedstawia – określone na podstawie niniejszego badania – mocne, słabe strony, szanse i zagrożenia dla rozwoju ekonomii społecznej w województwie podlaskim.

Tabela 7. Analiza SWOT rozwoju ekonomii społecznej w woj. podlaskim

Mocne strony	**Słabe strony**
+ Wysoka samoocena sytuacji wśród PES; + Wiele podmiotów ma już za sobą trudny okres i wchodzi w etap stabilności; + Doświadczona, zaangażowana kadra; + Szerokie sieci współpracy PES z różnymi instytucjami.	- niska świadomość istnienia ES w województwie; - trudności ze znalezieniem pracowników; - wysoki wskaźnik migracji; - duża ilość konfliktów międzyludzkich w PES; - brak ciągłości finansowania CIS i KIS; - zbyt niskie finansowanie dla WTZ.
Szanse	**Zagrożenia**
+ działania przewidziane w RPO Województwa Podlaskiego dla podmiotów ekonomii społecznej; + stosowanie klauzul społecznych; + realizacja wsparcia przez nowe OWES-y; + powstawanie spółdzielni socjalnych osób prawnych; + innowacyjne metody wsparcia takie jak aniołowie biznesu.	- Program rządowy 500+ i inne „bierne" narzędzia polityki społecznej (zasiłki itp.); - Dalszy odpływ mieszkańców województwa do innych regionów; - Brak środków unijnych na ekonomię społeczną po 2022 r.

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badania

Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej
Biuro Projektu
15-110 Białystok
ul. Kombatantów 7

Tel. 85 744 72 72 wew. 315
Fax 85 744 71 37
E-mail: projektes@rops-bialystok.pl
www.podlaskaekonomiaspoleczna.pl

10. Najważniejsze wnioski z badania

WNIOSKI OGÓLNE:

1) Istnieją trzy poziomy trwałości podmiotów ekonomii społecznej: poziom pierwszy – samo istnienie podmiotu, drugi – jego regularne działanie, trzeci – jakość (efekty działania).
2) Jak słusznie wskazuje KPRES, formułując rekomendacje do działań związanych z utrzymaniem trwałości PES należy traktować same PES jako elementy szerszego systemu powiązań wielu instytucji na poziomie lokalnej społeczności. Kluczową rolę w tym systemie odgrywa jednostka samorządowa.
3) Do proponowanych wskaźników trwałości organizacji pozarządowych na trzecim poziomie (vide wniosek ogólny 1) należą:
    a. stały skład osobowy;
    b. trwałość miejsc pracy;
    c. aktywne i ciągłe realizowanie celów statutowych;
    d. przeznaczanie wypracowanych środków na rozwój jednostki;
    e. rozpoznawalność i pozytywna opinia o marce.
4) Do proponowanych wskaźników trwałości spółdzielni socjalnych na trzecim poziomie (vide wniosek ogólny 1) należą:
    a. ciągłość kadrowa;
    b. stała lub wzrastająca liczba miejsc pracy;
    c. wieloletnie planowanie;
    d. dodatni wynik finansowy;
    e. ciągła realizacja celów społecznych.
5) Do proponowanych wskaźników trwałości podmiotów reintegracyjnych na trzecim poziomie (vide wniosek ogólny 1) należą:
    a. ciągłość finansowania;
    b. przyjmowanie nowych uczestników/pracowników;
    c. trwałość jakości pracy (CIS, KIS);
    d. radzenie sobie klientów na rynku pracy po opuszczeniu instytucji (CIS, KIS, ZAZ);
    e. pozyskiwanie nowych klientów i rynków zbytu (ZAZ);
    f. aktywny udział uczestników w zajęciach.

SYTUACJA PES:

6) Samoocena sytuacji finansowej podmiotów ES w województwie podlaskim jest stosunkowo wysoka, podobnie jak prognozy na najbliższy rok. Stosunkowo najlepiej

Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej
Biuro Projektu
15-110 Białystok
ul. Kombatantów 7

Tel. 85 744 72 72 wew. 315
Fax 85 744 71 37
E-mail: projektes@rops-bialystok.pl
www.podlaskaekonomiaspoleczna.pl

swoją sytuację oceniają spółdzielnie socjalne, stosunkowo najsłabiej – podmioty reintegracyjne.

7) Najwyższe są obroty CIS-ów, ZAZ-ów i spółdzielni socjalnych, najniższe – organizacji pozarządowych. Obroty wszystkich rodzajów PES wzrastały w 2016 r. w porównaniu do roku 2015. Wzrasta także zatrudnienie i liczba uczestników zajęć.
8) W przypadku organizacji pozarządowych w większości przypadków dają one sobie radę na poziomie przetrwania, jednak niejednokrotnie dzięki środkom na projekty, a nie na bieżącą działalność. Badane organizacje rzadko wskazywały na finansowanie z własnej działalności gospodarczej czy odpłatnej.
9) Spółdzielnie socjalne także stosunkowo pozytywnie lub co najmniej przeciętnie oceniają swoją sytuację. Rzadko wskazują na zagrożenie likwidacją.
10) Warsztaty Terapii Zajęciowej i Zakłady Aktywności Zawodowej swoją sytuację często określały jako dobrą lub stabilną. W przypadku WTZ odpowiedzialne jest za to ciągłe dofinansowanie z PFRON. Podobnie jak w przypadku CIS i KIS budżet ten nie zawsze jest wystarczający, aby WTZ rozwijały się, jednak przy uzupełnieniu z innych źródeł istnieje możliwość w miarę stabilnego funkcjonowania.
11) Stosunkowo rzadko podmioty reintegracyjne finansowane są z darowizn i 1%.
12) Badane podmioty reintegracyjne stosunkowo rzadko w porównaniu do innych PES z województwa podlaskiego korzystają z funduszy unijnych.
13) Większość badanych PES nie czuje się zagrożona likwidacją. Najczęściej takie zagrożenie wskazywały – mimo ogólnie dość stabilnej sytuacji - WTZ-y.
14) Jedną z częściej wskazywanych przez NGOs barier w działaniu jest bariera biurokracji, np. przy realizacji projektów dofinansowanych zewnętrznie.
15) Do innych wskazywanych przez NGOs barier należy brak środków finansowych i brak czasu – zwłaszcza, że pracownicy organizacji często działają w sposób wolontarystyczny, a nowej, wykwalifikowanej kadry brakuje na rynku pracy województwa podlaskiego.
16) Respondenci ze spółdzielni socjalnych uważają, że ich prowadzenie jest trudne. Przyczyną takiego stanu rzeczy jest po pierwsze skomplikowana struktura funkcjonowania w sensie prawnym (jak wskazuje jeden z respondentów - zdecydowanie bardziej skomplikowana niż w przypadku spółek prawa handlowego).
17) Bariera związana z biurokracją i przepisami nieraz oznacza w praktyce niejasność prawa dotyczącego funkcjonowania poszczególnych podmiotów ekonomii społecznej.
18) Pesymistycznie nastrajają wypowiedzi organizacji na temat prowadzonej przez nie działalności gospodarczej – rzadko środki pochodzące z niej starczają na bieżącą działalność, a już zwłaszcza na rozwój działalności. Organizacje nieraz traktują działalność gospodarczą jako smutną konieczność.
19) Respondenci wskazują, że w województwie podlaskim niska jest świadomość istnienia spółdzielni socjalnej jako formy prawnej.
20) Do najważniejszych przyczyn likwidacji spółdzielni socjalnych należą konflikty interpersonalne.

Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej
Biuro Projektu
15-110 Białystok
ul. Kombatantów 7

Tel. 85 744 72 72 wew. 315
Fax 85 744 71 37
E-mail: projektes@rops-bialystok.pl
www.podlaskaekonomiaspoleczna.pl

21) W przypadku podmiotów reintegracyjnych do istotnych problemów należą niewystarczające warunki lokalowe oraz niewystarczające (WTZ)/nieciągłe (CIS, KIS) wsparcie zewnętrzne.
22) W przypadku wszystkich podmiotów reintegracyjnych (przede wszystkim ZAZ, CIS i KIS) istotnym problemem jest brak nawyku i umiejętności pracy wśród uczestników.
23) Wyzwaniem dla rozwoju ekonomii społecznej w województwie podlaskim i w całej Polsce jest coraz silniejsze dążenie pracowników do stabilności zatrudnienia.

CZYNNIKI TRWAŁOŚCI:

24) W przypadku NGOs do czynników trwałości, rozwoju i sukcesu należą przede wszystkim te, które związane są z zasobami ludzkimi i współpracą międzyludzką (zaufanie, budowanie zespołu, przygotowanie kadry, doświadczenie).
25) Ważne jest poczucie wspólnoty, dobra organizacja pracy i zgrany zespół pracowników. Konieczne tu bywa wsparcie mediacyjne. Należy też wzmacniać osoby o predyspozycjach liderskich.
26) W przypadku wszystkich podmiotów reintegracyjnych szczególnie istotne jest zatrudnienie takich osób, które zmobilizują uczestników do pracy, nastawią ich na aktywizację zawodową, ponowne wejście na rynek pracy.
27) Kolejnym elementem wskazywanym przez respondentów jako klucz do sukcesu jest wspierające otoczenie. W praktyce oznacza to sieć współpracy różnych instytucji, które pomagają sobie nawzajem.
28) Z pewnością jednym z najistotniejszych czynników trwałości, rozwoju i sukcesu dla spółdzielni socjalnych jest znalezienie odpowiedniego pomysłu, który wypełni niszę rynkową.
29) Przede wszystkim w przypadku ZAZ i spółdzielni niewątpliwym czynnikiem sukcesu i trwałości jest zapewnienie wysokiej jakości produktów i usług oraz ich unikatowości.
30) Wśród strategii radzenia sobie na rynku wyróżnić można negatywne (ograniczenie działalności, zmniejszenie liczby etatów, zmniejszenie liczby osób zatrudnionych na umowę względem osób zatrudnionych na umowy cywilnoprawne) oraz pozytywne (dywersyfikacja źródeł utrzymania, rozszerzenie działalności fundraisingowej, wprowadzenie nowych systemów motywacji kadr, prowadzenie diagnoz i obserwacji rynku)

SYTUACJA GOSPODARCZA W WOJEWÓDZTWIE A EKONOMIA SPOŁECZNA:

31) Na sytuację organizacji wpływa także sytuacja gospodarcza w samym województwie. Z jednej strony w porównaniu z latami 2012-2014 w województwie poziom życia podniósł się, co pozytywnie wpływa na sytuację NGOs, z drugiej strony ze względu

Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej
Biuro Projektu
15-110 Białystok
ul. Kombatantów 7

Tel. 85 744 72 72 wew. 315
Fax 85 744 71 37
E-mail: projektes@rops-bialystok.pl
www.podlaskaekonomiaspoleczna.pl

na większą liczbę miejsc pracy w biznesie oraz programy społeczne (np. Program 500+) jest mniej chętnych do pracy, a także mniej chętnych do uczestniczenia w samych projektach.

32) Lepsza sytuacja na rynku pracy oznacza mniej chętnych do udziału w zajęciach podmiotów reintegracyjnych, a to z kolei utrudnia tym podmiotom uzyskanie dotacji zewnętrznych.
33) Paradoksalnie, Program 500+ ma pośrednio pozytywny wpływ na działalność tych PES, które swoją ofertę kierują do klientów indywidualnych – wzrost zasobności portfeli rodzin powoduje większy popyt na różnego rodzaju usługi świadczone przez te PES.
34) Trwałość PES z pewnością utrudnia znacząca migracja z województwa podlaskiego do innych regionów (zwłaszcza do Warszawy) oraz za granicę, zaś w przypadku podmiotów z siedzibą na terenach wiejskich – także do Białegostoku.

WSPÓŁPRACA PES:

35) Badane podmioty reintegracyjne przede wszystkim współpracują z samorządami oraz organizacjami pozarządowymi, zaś stosunkowo rzadziej – z firmami prywatnymi. Najczęściej, w porównaniu do pozostałych instytucji, współpracują z innymi podmiotami ekonomii społecznej.
36) Współpracę z innymi instytucjami dość nisko oceniają WTZ-y (aż 11 z 17 WTZ-ów wskazało, że współpraca w małym lub bardzo małym stopniu przyczynia się do ich trwałego i stabilnego funkcjonowania).

POTRZEBY PES:

37) W przypadku CIS i KIS sytuacja podmiotów jest zróżnicowana i zależy od otrzymania środków w ramach dofinansowania projektowego. Dla podmiotów reintegracyjnych najważniejsze jest posiadanie stałego dopływu środków finansowych. Część podmiotów wskazywała wprost na konieczność wprowadzenia systemowego wsparcia (KIS) lub zwiększenia kwoty dofinansowania (CIS, WTZ). Niektórzy respondenci wskazywali także na konieczność poprawy sytuacji lokalowej.
38) Spółdzielnie socjalne potrzebują zindywidualizowanego wsparcia w trudnych kwestiach związanych z prawem i księgowością, np. W kwestii lustracji spółdzielni.
39) Minimalnym okresem wsparcia przed usamodzielnieniem rynkowym podmiotu ES (np. spółdzielni socjalnej czy ZAZ) jest 12 miesięcy. W przypadku uczestnictwa większej liczby osób zagrożonych wykluczeniem społecznym rok to zdecydowanie za mało.
40) Wiele podmiotów zarzuca dotychczasowym, dostępnym formom wsparcia niesystemowy, incydentalny, projektowy charakter.

Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej
Biuro Projektu
15-110 Białystok
ul. Kombatantów 7

Tel. 85 744 72 72 wew. 315
Fax 85 744 71 37
E-mail: projektes@rops-bialystok.pl
www.podlaskaekonomiaspoleczna.pl

11. Rekomendacje do dalszych działań

1) Kluczową kwestią jest nowatorska i skuteczna promocja zlecania zadań publicznych (usług) podmiotom ekonomii społecznych oraz zamówień u podmiotów ekonomii społecznej - np. przedstawianie dobrych praktyk (np. izba wytrzeźwień w Suwałkach - zlecenie usług przez miasto z zastosowaniem klauzul społecznych) z wykorzystaniem innowacyjnych i atrakcyjnych metod, np. krótkich filmów publikowanych online zamiast tradycyjnych artykułów, ulotek i publikacji.
2) Stworzenie (np. W ROPS lub WUP) trwałego i stabilnego punktu kontaktowego, do którego PES-y zagrożone likwidacją mogą zgłosić się po pomoc. Doradca z tego punktu może udzielić pomocy na miejscu lub wskazać miejsce, w którym dany PES otrzyma specjalistyczne wsparcie.
3) Promowanie układu CIS + spółdzielnia socjalna (osoby wychodzące z CIS mogłyby być zatrudniane w spółdzielniach socjalnych).
4) OWES i ROPS powinny wspierać promocję ekonomii społecznej przez same PES.
5) Wsparcie dla podmiotów ES (zwłaszcza rynkowych) powinno trwać co najmniej 12 miesięcy.
6) Promocja tworzenia spółdzielni socjalnych osób prawnych jako trwałych rozwiązań umożliwiających jednocześnie aktywizację osób zagrożonych wykluczeniem i zatrudnienie osób o silnych kompetencjach zarządczych i administracyjnych.
7) Wspólny lobbing na poziomie centralnym o systemowe rozwiązania dla finansowania KIS/CIS.
8) Innowacyjną formą wsparcia godną rekomendacji, a obecnie stosowaną przez jeden z OWES-ów, są aniołowie biznesu, czyli przedsiębiorcy, którzy prowadzą swoją działalność i będą wspierać powstające PES. Powinny to być osoby znające sektor ekonomii społecznej.
9) Szansą dla rozwoju ekonomii społecznej w województwie podlaskim jest ekologiczny charakter regionu (Zielone Płuca Polski). Dobrym kierunkiem działania są np. spółdzielnie rolników, które mogłyby wynajmować sprzęt, np. spółdzielnie mleczarskie funkcjonują bardzo dobrze.
10) Położenie szczególnego nacisku na wsparcie w zakresie usamodzielnienia, utrzymania na rynku lub pozyskiwania innych źródeł dofinansowania, przede wszystkim dla spółdzielni socjalnych i organizacji pozarządowych.
11) Stworzenie forum CIS-ów i KIS-ów (także innych PES) w celu wymiany doświadczeń, nawiązywania współpracy, dzielenia się informacjami, praktycznymi rozwiązaniami stosowanymi na co dzień w rozwiązywaniu problemów związanych z działalnością.
12) Bardzo istotne jest tworzenie podatnego gruntu dla rozwoju ekonomii społecznej (i zlecania zadań PES-om) w gminach poprzez bezpośredni kontakt OWES z wójtem, burmistrzem lub starostą, spotkanie na miejscu, wskazanie samorządowcom korzyści z istnienia podmiotów ES (i ich dofinansowania przez

Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej
Biuro Projektu
15-110 Białystok
ul. Kombatantów 7

Tel. 85 744 72 72 wew. 315
Fax 85 744 71 37
E-mail: projektes@rops-bialystok.pl
www.podlaskaekonomiaspoleczna.pl

samorządy) a także animacja partnerstw (można tu wykorzystać dobre praktyki poznańskiej BARKI).

13) Konieczna jest dokładna ocena realności pomysłów na działania, które mają grupy inicjatywne planujące założenie PES. Wyniki wielu badań wskazują, że jednym z głównych powodów likwidacji podmiotów ES jest niewłaściwy pomysł, który nie sprawdził się na rynku. Ważne więc, by na odpowiednio wczesnym etapie można było „odsiać" pomysły niemające szans powodzenia.
14) Wspieranie stosowania klauzul społecznych i edukacja w tym zakresie.
15) Realizacja wsparcia długotrwałego, ale i zindywidualizowanego, odpowiadającego bezpośrednio na konkretne potrzeby danego podmiotu (w formie coachingu).

Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej
Biuro Projektu
15-110 Białystok
ul. Kombatantów 7

Tel. 85 744 72 72 wew. 315
Fax 85 744 71 37
E-mail: projektes@rops-bialystok.pl
www.podlaskaekonomiaspoleczna.pl

12. Zestawienie syntetycznych odpowiedzi na cele/problemy badawcze

CEL BADANIA	PYTANIE BADAWCZE	ODPOWIEDŹ
1.Zdefiniowanie pojęcia „trwałość funkcjonowania"	1.Co oznacza pojęcie trwałość funkcjonowania?	Trwałość funkcjonowania podmiotów ekonomii społecznej można definiować na trzech poziomach. Na pierwszym poziomie trwałość zdefiniować można jako samo istnienie danego podmiotu – figurowanie w odpowiednich rejestrach. Drugi poziom dotyczy działania – wg definicji na tym poziomie trwałość oznacza, że dany podmiot w sposób regularny wykonuje swoją działalność. Trzeci poziom trwałości funkcjonowania to poziom efektów. Na tym poziomie trwałość funkcjonowania jest definiowana różnie dla różnych podmiotów ekonomii społecznej. Dla podmiotów reintegracyjnych oznacza ona ciągłość finansowania, przyjmowanie nowych uczestników/pracowników, trwałość jakości pracy (w przypadku CIS, KIS) oraz radzenie sobie klientów na rynku pracy po opuszczeniu instytucji (CIS, KIS, ZAZ). Dla spółdzielni socjalnych oznacza ona ciągłość kadrową, stałą lub wzrastająca liczbę miejsc pracy, wieloletnie planowanie oraz dodatni wynik finansowy i ciągłą realizację celów społecznych. W przypadku organizacji pozarządowych prowadzących działalność odpłatną lub gospodarczą trwałość oznacza stały skład osobowy, trwałość miejsc pracy, aktywne i ciągłe realizowanie celów statutowych, przeznaczanie wypracowanych środków na rozwój jednostki, a także rozpoznawalność i pozytywną opinię o marce.
2.Opis wyzwań związanych z rozwojem ekonomii społecznej i zapewnieniem trwałości podmiotów ekonomii społecznej (wskazanie kluczowych czynników rozwojowych w zakresie ekonomii społecznej)	2.Jakie są kluczowe czynniki rozwojowe w zakresie ekonomii społecznej?	Kluczowymi czynnikami rozwojowymi w zakresie ekonomii społecznej są: dostępność środków finansowych na działanie (w przypadku podmiotów reintegracyjnych – głównie dostępność dotacji, w przypadku podmiotów niereintegracyjnych – środków pochodzących ze sprzedaży produktów i usług); zasoby kadrowe (doświadczenie, dyspozycyjność, umiejętności twarde i interpersonalne), zasoby sprzętowe i lokalowe.
	3.Jakie czynniki zapewniają trwałość podmiotom ekonomii społecznej?	W przypadku organizacji pozarządowych do czynników trwałości należą przede wszystkim te, które związane są z zasobami ludzkimi i współpracą międzyludzką (zaufanie, budowanie zespołu, przygotowanie kadry, doświadczenie). W przypadku wszystkich podmiotów reintegracyjnych szczególnie istotne jest zatrudnienie takich osób, które zmobilizują uczestników do pracy, nastawią ich na aktywizację zawodową, ponowne wejście na rynek pracy. Dla spółdzielni

Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej
Biuro Projektu
15-110 Białystok
ul. Kombatantów 7

Tel. 85 744 72 72 wew. 315
Fax 85 744 71 37
E-mail: projektes@rops-bialystok.pl
www.podlaskaekonomiaspoleczna.pl

CEL BADANIA	PYTANIE BADAWCZE	ODPOWIEDŹ
		socjalnych jednym z najistotniejszych czynników trwałości jest znalezienie odpowiedniego pomysłu, który wypełni niszę rynkową. W przypadku ZAZ i spółdzielni niewątpliwym czynnikiem trwałości jest zapewnienie wysokiej jakości produktów i usług oraz ich unikatowości. W przypadku wszystkich podmiotów reintegracyjnych szczególnie istotne jest zatrudnienie takich osób, które zmobilizują uczestników do pracy, nastawią ich na aktywizację zawodową, ponowne wejście na rynek pracy. Dla wszystkich podmiotów ważne jest poczucie wspólnoty, dobra organizacja pracy i zgrany zespół pracowników. Kolejnym elementem wskazywanym przez respondentów jako klucz do trwałości jest wspierające otoczenie. W praktyce oznacza to sieć współpracy różnych instytucji, które pomagają sobie nawzajem.
3. Opis szans rozwojowych podmiotów ekonomii społecznej w województwie podlaskim m.in. poprzez Regionalny Program Operacyjny Województwa Podlaskiego na lata 2014-2020, Program Operacyjny Wiedza Edukacja Rozwój;	4.Jakie możliwości rozwoju mają podmioty ekonomii społecznej w województwie podlaskim?	W ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Podlaskiego na lata 2014-2020 stworzone zostały różne formy wsparcia i dofinansowania dla istniejących i tworzących się podmiotów ekonomii społecznej. Są to przede wszystkim: • Działanie 7.1. Rozwój działań aktywnej integracji (w tym projekty dedykowane CIS, KIS, WTZ i ZAZ); • Działanie 7.3. Wzmocnienie roli ekonomii społecznej w rozwoju społeczno-gospodarczym województwa podlaskiego – działania OWES i ROPS; • Działanie 7.2. Rozwój usług społecznych • Działanie 2.5. Aktywne i zdrowe starzenie się. W ramach Programu Operacyjnego Wiedza Edukacja Rozwój realizowanych jest wiele działań na rzecz ekonomii społecznej. Najważniejsze wydaje się działanie 2.9 – „Rozwój ekonomii społecznej", którego celem jest wzrost liczby podmiotów ekonomii społecznej korzystających ze zwrotnych instrumentów finansowych oraz wzmocnienie systemu wsparcia dla podmiotów ekonomii społecznej. Z punktu widzenia kluczowego czynnika rozwojowego, jakim jest dostępność środków finansowych, szczególnie istotny wydaje się realizowany w ramach tego działania program, oferujący kompleksowe wsparcie dla podmiotów ekonomii społecznej z wykorzystaniem instrumentów finansowych. Jego realizatorem jest Bank Gospodarstwa Krajowego na zlecenie

Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej
Biuro Projektu
15-110 Białystok
ul. Kombatantów 7

Tel. 85 744 72 72 wew. 315
Fax 85 744 71 37
E-mail: projektes@rops-bialystok.pl
www.podlaskaekonomiaspoleczna.pl

CEL BADANIA	PYTANIE BADAWCZE	ODPOWIEDŹ
		Ministra Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej. W ramach ww. programu przewidziano ponad 135 mln zł na preferencyjne pożyczki oraz ponad 4 mln zł na reporęczenia.
4.Opracowanie analizy SWOT rozwoju ekonomii społecznej w województwie podlaskim;	5. Jakie są mocne i słabe strony rozwoju ekonomii społecznej w województwie podlaskim?	Do mocnych stron rozwoju ekonomii społecznej w województwie podlaskim należą: - wysoka samoocena sytuacji wśród PES; - fakt, iż wiele podmiotów ma już za sobą trudny okres i wchodzi w etap stabilności; - doświadczona, zaangażowana kadra; - szerokie sieci współpracy PES z różnymi instytucjami. Do słabych stron rozwoju ekonomii społecznej w województwie podlaskim należą: - niska świadomość istnienia ES w województwie; - trudności ze znalezieniem pracowników; - wysoki wskaźnik migracji; - duża ilość konfliktów międzyludzkich w PES; - brak ciągłości finansowania CIS i KIS; - zbyt niskie finansowanie dla WTZ.
5.Zdiagnozowanie potrzeb w zakresie wsparcia PES (kadrowe, finansowe, organizacyjne itp.);	6.Jakie główne potrzeby w zakresie wsparcia mają podmioty ekonomii społecznej?	Dla podmiotów reintegracyjnych najważniejsze jest posiadanie stałego dopływu środków finansowych. Część podmiotów wskazywała wprost na konieczność wprowadzenia systemowego wsparcia (KIS) lub zwiększenia kwoty dofinansowania (CIS, WTZ). Niektórzy respondenci wskazywali także na konieczność poprawy sytuacji lokalowej. Spółdzielnie socjalne potrzebują zindywidualizowanego wsparcia w trudnych kwestiach związanych z prawem i księgowością, np. W kwestii lustracji spółdzielni. Wiele podmiotów zarzuca dotychczasowym, dostępnym formom wsparcia niesystemowy, incydentalny, projektowy charakter. Ponadto w sytuacjach związanych z konfliktami kadry konieczne tu bywa wsparcie mediacyjne. Należy też wzmacniać osoby o predyspozycjach liderskich.
6.Charakterystyka działań jakie należy podejmować celem	7. Jakie działania należy podejmować	Celem zapewnienia trwałości funkcjonowania podmiotów ekonomii społecznej z terenu województwa podlaskiego należy

Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej
Biuro Projektu
15-110 Białystok
ul. Kombatantów 7
Tel. 85 744 72 72 wew. 315
Fax 85 744 71 37
E-mail: projektes@rops-bialystok.pl
www.podlaskaekonomiaspoleczna.pl

CEL BADANIA	PYTANIE BADAWCZE	ODPOWIEDŹ
zapewnienia trwałości funkcjonowania podmiotów ekonomii społecznej z terenu województwa podlaskiego;	celem zapewnienia trwałości funkcjonowania podmiotów ekonomii społecznej z terenu województwa podlaskiego?	podjąć następujące działania: 1) Nowatorska i skuteczna promocja zlecania zadań publicznych (usług) podmiotom ekonomii społecznych oraz zamówień u podmiotów ekonomii społecznej - np. przedstawianie dobrych praktyk (np. izba wytrzeźwień w Suwałkach - zlecenie usług przez miasto z zastosowaniem klauzul społecznych) z wykorzystaniem innowacyjnych i atrakcyjnych metod, np. krótkich filmów publikowanych online zamiast tradycyjnych artykułów, ulotek i publikacji. 2) Stworzenie (np. W ROPS lub WUP) trwałego i stabilnego punktu kontaktowego, do którego PES-y zagrożone likwidacją mogą zgłosić się po pomoc. Doradca z tego punktu może udzielić pomocy na miejscu lub wskazać miejsce, w którym dany PES otrzyma specjalistyczne wsparcie. 3) Promowanie układu CIS + spółdzielnia socjalna (osoby wychodzące z CIS mogłyby być zatrudniane w spółdzielniach socjalnych). 4) OWES i ROPS powinny wspierać promocję ekonomii społecznej przez same PES. 5) Wsparcie dla podmiotów ES (zwłaszcza rynkowych) powinno trwać co najmniej 12 miesięcy. 6) Promocja tworzenia spółdzielni socjalnych osób prawnych jako trwałych rozwiązań umożliwiających jednocześnie aktywizację osób zagrożonych wykluczeniem i zatrudnienie osób o silnych kompetencjach zarządczych i administracyjnych. 7) Wspólny lobbing na poziomie centralnym o systemowe rozwiązania dla finansowania KIS/CIS. 8) Innowacyjną formą wsparcia godną rekomendacji, a obecnie stosowaną przez jeden z OWES-ów, są aniołowie biznesu, czyli przedsiębiorcy, którzy prowadzą swoją działalność i będą wspierać powstające PES. Powinny to być osoby znające sektor ekonomii społecznej. 9) Szansą dla rozwoju ekonomii społecznej w województwie podlaskim jest ekologiczny charakter regionu (Zielone Płuca Polski). Dobrym kierunkiem działania są np. spółdzielnie rolników, które mogłyby

Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej
Biuro Projektu
15-110 Białystok
ul. Kombatantów 7

Tel. 85 744 72 72 wew. 315
Fax 85 744 71 37
E-mail: projektes@rops-bialystok.pl
www.podlaskaekonomiaspoleczna.pl

CEL BADANIA	PYTANIE BADAWCZE	ODPOWIEDŹ
		wynajmować sprzęt, np. spółdzielnie mleczarskie funkcjonują bardzo dobrze. 10) Położenie szczególnego nacisku na wsparcie w zakresie usamodzielnienia, utrzymania na rynku lub pozyskiwania innych źródeł dofinansowania, przede wszystkim dla spółdzielni socjalnych i organizacji pozarządowych. 11) Stworzenie forum CIS-ów i KIS-ów (także innych PES) w celu wymiany doświadczeń, nawiązywania współpracy, dzielenia się informacjami, praktycznymi rozwiązaniami stosowanymi na co dzień w rozwiązywaniu problemów związanych z działalnością. 12) Bardzo istotne jest tworzenie podatnego gruntu dla rozwoju ekonomii społecznej (i zlecania zadań PES-om) w gminach poprzez bezpośredni kontakt OWES z wójtem, burmistrzem lub starostą, spotkanie na miejscu, wskazanie samorządowcom korzyści z istnienia podmiotów ES (i ich dofinansowania przez samorządy) a także animacja partnerstw (można tu wykorzystać dobre praktyki poznańskiej BARKI). 13) Konieczna jest dokładna ocena realności pomysłów na działania, które mają grupy inicjatywne planujące założenie PES. Wyniki wielu badań wskazują, że jednym z głównych powodów likwidacji podmiotów ES jest niewłaściwy pomysł, który nie sprawdził się na rynku. Ważne więc, by na odpowiednio wczesnym etapie można było „odsiać" pomysły niemające szans powodzenia. 14) Wspieranie stosowania klauzul społecznych i edukacja w tym zakresie. 15) Realizacja wsparcia długotrwałego, ale i zindywidualizowanego, odpowiadającego bezpośrednio na konkretne potrzeby danego podmiotu (w formie coachingu).
7.Opracowanie ścieżki zapewnienia trwałości funkcjonowania PES;	8.Jakie są etapy (ścieżki zapewnienia trwałości funkcjonowania PES) trwałości	Minimalnym okresem wsparcia przed usamodzielnieniem rynkowym podmiotu ES (np. spółdzielni socjalnej czy ZAZ) jest 12 miesięcy. W przypadku uczestnictwa większej liczby osób zagrożonych wykluczeniem społecznym rok to zdecydowanie za mało.

Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej
Biuro Projektu
15-110 Białystok
ul. Kombatantów 7

Tel. 85 744 72 72 wew. 315
Fax 85 744 71 37
E-mail: projektes@rops-bialystok.pl
www.podlaskaekonomiaspoleczna.pl

CEL BADANIA	PYTANIE BADAWCZE	ODPOWIEDŹ
	funkcjonowania PES?	Etapy zapewnienia trwałości funkcjonowania PES: A) ŚCIEŻKA DLA PODMIOTÓW REINTEGRACYJNYCH ETAP 1: ok. 6 miesięcy przed rozpoczęciem działania: wsparcie animacyjne i promocyjne w gminie/powiecie, rozmowy z samorządem mające na celu stworzenie dobrego gruntu dla stworzenia podmiotu oraz partnerstwa na rzecz podmiotu; wsparcie w pozyskaniu środków zewnętrznych; ETAP 2: pierwsze 6 miesięcy działalności: wsparcie szkoleniowe, doradcze i coachingowe w prowadzeniu dokumentacji, zarządzaniu, radzeniu sobie z problemami związanymi z uczestnikami; usługi prawne i księgowe. ETAP 3: 7-12 miesiąc działalności: wsparcie doradcze w zakresie utrzymania trwałości, pozyskania środków na dalsze działanie i rozwoju. B) ŚCIEŻKA DLA PODMIOTÓW NIEREINTEGRACYJNYCH ETAP 1: ok. 3 miesiące przed rozpoczęciem działania: wsparcie szkoleniowe i doradcze dot. prowadzenia własnej działalności, ocena realności pomysłu itp. ETAP 2: pierwsze 6 miesięcy działalności: wsparcie szkoleniowe, doradcze i coachingowe w prowadzeniu dokumentacji, zarządzaniu, radzeniu sobie z konfliktami wewnętrznymi; intensywne doradztwo biznesowe; usługi prawne, marketingowe, księgowe. ETAP 3: 7-12 miesiąc działalności: dalsze doradztwo biznesowe, poszukiwanie kolejnych źródeł finansowania. Na każdej ścieżce w momencie kryzysowym powinno być uruchamiane wsparcie doraźne (tzw. sztab kryzysowy), którym mógłby zajmować się wspomniany wcześniej punkt kontaktowy.
8.Określenie wskaźników trwałości jako przesłanek zapewniających trwałość funkcjonowania PES;	9.Jakie wskaźniki zapewniają trwałość funkcjonowania PES?	Stworzony model obejmuje następujące wskaźniki: CIS, KIS, WTZ, ZAZ: • ciągłość finansowania (np. Wskaźnik płynności finansowej); • przyjmowanie nowych uczestników/pracowników (liczba nowych uczestników przyjętych w danym roku) • trwałość jakości pracy (np. ocena jakości pracy przez

Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej
Biuro Projektu
15-110 Białystok
ul. Kombatantów 7

Tel. 85 744 72 72 wew. 315
Fax 85 744 71 37
E-mail: projektes@rops-bialystok.pl
www.podlaskaekonomiaspoleczna.pl

CEL BADANIA	PYTANIE BADAWCZE	ODPOWIEDŹ
		ewaluatora zewnętrznego) • radzenie sobie klientów na rynku pracy po opuszczeniu instytucji (np. liczba osób pracujących po opuszczeniu CIS, KIS, ZAZ w 3, 12, 24 miesiące); • pozyskiwanie nowych klientów i rynków zbytu (ZAZ, CIS – np. liczba klientów, liczba/suma zamówień); • aktywny udział uczestników w zajęciach (liczba uczestników aktywnie uczestniczących w zajęciach) SPÓŁDZIELNIE SOCJALNE • ciągłość kadrowa (wskaźnik rotacji kadr); • stała lub wzrastająca liczba miejsc pracy; • wieloletnie planowanie (liczba planów na więcej niż 1 rok); • dodatni wynik finansowy; • ciągła realizacja celów społecznych (wskaźnik w zależności od celu) ORGANIZACJE POZARZĄDOWE PROWADZĄCE DZIAŁALNOŚĆ ODPŁATNĄ/ GOSPODARCZĄ • stały skład osobowy (wskaźnik rotacji kadr); • trwałość miejsc pracy (liczba osób zatrudnionych na czas nieokreślony); • aktywne i ciągłe realizowanie celów statutowych (wskaźnik w zależności od celu – przykładowo: liczba wydarzeń kulturalnych dla mieszkańców gminy • przeznaczanie wypracowanych środków na rozwój jednostki (kwota); • rozpoznawalność i pozytywna opinia o marce (wskaźnik na podstawie badań w gminie/miejscowości).
9.Deskrypcja potencjalnych problemów związanych z utrzymaniem trwałości funkcjonowania PES;	10. Jakie mogą być potencjalne problemy związane z utrzymaniem trwałości funkcjonowania PES?	Potencjalne problemy związane z utrzymaniem trwałości funkcjonowania PES, zdiagnozowane w ramach niniejszego badania, to przede wszystkim: • problem z prowadzeniem dokumentacji i radzeniem sobie z biurokracją, np. przy realizacji projektów dofinansowanych zewnętrznie (wszystkie podmioty, zwłaszcza spółdzielnie socjalne). • brak czasu na pracę – zwłaszcza, że pracownicy

Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej
Biuro Projektu
15-110 Białystok
ul. Kombatantów 7

Tel. 85 744 72 72 wew. 315
Fax 85 744 71 37
E-mail: projektes@rops-bialystok.pl
www.podlaskaekonomiaspoleczna.pl

CEL BADANIA	PYTANIE BADAWCZE	ODPOWIEDŹ
		organizacji często działają w sposób wolontarystyczny, a nowej, wykwalifikowanej kadry brakuje na rynku pracy województwa podlaskiego (NGOs). • niska świadomość istnienia spółdzielni socjalnej jako formy prawnej, a co za tym idzie – brak zleceń (spółdzielnie socjalne); • konflikty interpersonalne – są główną przyczyną likwidacji (spółdzielnie socjalne); • niewystarczające warunki lokalowe oraz niewystarczające (WTZ); • nieciągłe wsparcie zewnętrzne (CIS, KIS); • brak nawyku i umiejętności pracy wśród uczestników (CIS, ZAZ).
10.Wypracowanie rekomendacji dotyczących poszukiwania rozwiązań innowacyjnych w zakresie wspierania trwałości działania PES.	11.Jakie są innowacyjne rozwiązania w zakresie wspierania trwałości działania PES?	OWES-om z województwa podlaskiego brakuje innowacyjnych narzędzi wsparcia dla trwałości. Innowacją, którą zaczyna stosować jeden z OWES-ów są aniołowie biznesu, czyli przedsiębiorcy, którzy prowadzą swoją działalność i będą wspierać powstające PES. Powinny to być osoby znające sektor ekonomii społecznej. Badacze zidentyfikowali innowacyjne formy wspierania PES z innych regionów. Należy do nich przede wszystkim wsparcie powstawania spółdzielni socjalnych osób prawnych. Taki model ma większą szansę na przetrwanie, gdyż w tego typu instytucji znajdą się zarówno osoby zagrożone wykluczeniem społecznym, jak i osoby, które posiadają kompetencje z zakresu zarządzania i rozliczania. Kluczową kwestią na przyszłość jest też stosowanie innowacyjnych metod promocji ES, np. krótkich filmów publikowanych online zamiast tradycyjnych artykułów, ulotek i publikacji.
DODATKOWE PROBLEMY BADAWCZE WSKAZANE PRZEZ WYKONAWCĘ		
	1.Jakie są główne wyzwania w zakresie zachowania trwałości?	Do głównych wyzwań w zakresie zachowania trwałości dla podmiotów ekonomii społecznej z województwa podlaskiego należą: • konieczność znalezienia odpowiedniej liczby osób do pracy, o co coraz trudniej z perspektywy zmieniającego się rynku prac i coraz silniejszego

Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej
Biuro Projektu
15-110 Białystok
ul. Kombatantów 7

Tel. 85 744 72 72 wew. 315
Fax 85 744 71 37
E-mail: projektes@rops-bialystok.pl
www.podlaskaekonomiaspoleczna.pl

CEL BADANIA	PYTANIE BADAWCZE	ODPOWIEDŹ
		dążenia pracowników do stabilności zatrudnienia; • występujący w gminach jednoznaczny podział zadań: jeżeli OPS wykonuje swoje zadania, to często osoby decyzyjne nie widzą potrzeby tworzenia KIS, i w związku z tym nie przeznaczają na to środków; • ciągłość finansowania CIS/KIS, dotąd uzależnionych od finansowania projektowego. • Rządowy Program 500+ i inne konkurencyjne rozwiązania systemowe, które sprawiają, że brakuje chętnych do uczestnictwa w PES. • swoisty mechanizm błędnego koła: samorządy nie zlecają PES zadań, co przekłada się na małą liczbę podmiotów ES, której efektem jest z kolei brak świadomości samorządów w zakresie możliwości zlecania zadań PES; • niski stopień świadomości społeczeństwa (samorządów, potencjalnych klientów) w zakresie ES; • tworzenie ZAZ w województwie (WTZ wskazują, że są zainteresowane kierowaniem uczestników do ZAZ).
	2.Jakie czynniki mają największy negatywny wpływ na brak trwałości?	Do czynników mających największy negatywny wpływ na brak trwałości należą: • Problemy i konflikty interpersonalne; • Słabość kadry – brak doświadczonych pracowników; • Problemy z biurokracją (niejasne prawo np. na temat świadczeń integracyjnych, prowadzneia spółdzielni socjalnych itp.); • Odpływ mieszkańców województwa do innych regionów; • Rzadkie korzystanie przez samorządy z klauzul społecznych.
	3.Jacy partnerzy lokalni wspierając PES przyczyniają się do zachowania trwałości PES?	Badane podmioty niereintegracyjne najczęściej współpracują z firmami prywatnymi i innymi PES. Badane podmioty reintegracyjne przede wszystkim współpracują z samorządami oraz organizacjami pozarządowymi, zaś stosunkowo rzadziej – z firmami prywatnymi. Najczęściej, w porównaniu do pozostałych instytucji, współpracują z innymi podmiotami ekonomii społecznej.

Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej
Biuro Projektu
15-110 Białystok
ul. Kombatantów 7

Tel. 85 744 72 72 wew. 315
Fax 85 744 71 37
E-mail: projektes@rops-bialystok.pl
www.podlaskaekonomiaspoleczna.pl

CEL BADANIA	PYTANIE BADAWCZE	ODPOWIEDŹ
		Współpracę z innymi instytucjami dość nisko oceniają WTZ-y (aż 11 z 17 WTZ-ów wskazało, że współpraca w małym lub bardzo małym stopniu przyczynia się do ich trwałego i stabilnego funkcjonowania).
	4.Jaki jest rozkład terytorialny trwałości podmiotów?	Badanie wskazuje, że większe jest zagrożenie likwidacją podmiotów, które są umiejscowione na terenach wiejskich niż miejskich (powiat białostocki, moniecki itp.). Intuicje te potwierdzają się w badaniach jakościowych, gdzie wielu respondentów wskazywało na gorszą sytuację na terenach wiejskich.
	5.Czy zmiana sytuacji gospodarczej miała wpływ na zachowanie trwałości PES?	Na sytuację organizacji wpływa także sytuacja gospodarcza w samym województwie. Z jednej strony w porównaniu z latami 2012-2014 w województwie poziom życia podniósł się, co pozytywnie wpływa na sytuację NGOs, z drugiej strony ze względu na większą liczbę miejsc pracy w biznesie oraz programy społeczne (np. Program 500+) jest mniej chętnych do pracy, a także mniej chętnych do uczestniczenia w samych projektach. Lepsza sytuacja na rynku pracy oznacza mniej chętnych do udziału w zajęciach podmiotów reintegracyjnych, a to z kolei utrudnia tym podmiotom uzyskanie dotacji zewnętrznych. Paradoksalnie, Program 500+ ma pośrednio pozytywny wpływ na działalność tych PES, które swoją ofertę kierują do klientów indywidualnych – wzrost zasobności portfeli rodzin powoduje większy popyt na różnego rodzaju usługi świadczone przez te PES. Trwałość PES z pewnością utrudnia znacząca migracja z województwa podlaskiego do innych regionów (zwłaszcza do Warszawy) oraz za granicę, zaś w przypadku podmiotów z siedzibą na terenach wiejskich – także do Białegostoku.
	6.Jaki jest status osób tworzących PES, które zakończyły swoją działalność?	Status osób z ww. podmiotów na rynku pracy jest zróżnicowany. Część osób znalazła stałą pracę, niestety nie zawsze na terenie województwa podlaskiego – respondenci wskazywali, że czasami jedynym wyjściem po likwidacji takiego podmiotu była migracja zarobkowa. Część osób – zwłaszcza tych, które już wcześniej miały istotne problemy na rynku pracy – nadal nie jest w stanie osiągnąć stabilnego zatrudnienia.
	7.Czy PES sięgają po	Po fundusze strukturalne sięgnęło: 81,3% badanych organizacji pozarządowych, 95,2% badanych spółdzielni socjalnych,

Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej
Biuro Projektu
15-110 Białystok
ul. Kombatantów 7

Tel. 85 744 72 72 wew. 315
Fax 85 744 71 37
E-mail: projektes@rops-bialystok.pl
www.podlaskaekonomiaspoleczna.pl

CEL BADANIA	PYTANIE BADAWCZE	ODPOWIEDŹ
	fundusze strukturalne na rozwój?	wszystkie CIS-y i ZAZ-y, 66% KIS-ów i tylko jeden z 17 badanych WTZ. Dofinansowanie, które otrzymywały badane organizacje pozarządowe, najczęściej przeznaczane było na działalność kulturalną i sportową - organizacja wydarzeń, imprez, szkoleń, turniejów, festynów. W przypadku spółdzielni socjalnych głównym przeznaczeniem wsparcia było rozpoczęcie działalności, zakup sprzętu, tworzenie miejsc pracy i doskonalenie kadry. Główne cele wydatkowania funduszy unijnych wśród podmiotów reintegracyjnych obejmowały działania infrastrukturalne (remonty, zakup sprzętu i wyposażenia, przygotowanie stanowisk pracy) oraz działania edukacyjne (przede wszystkim kursy zawodowe).

Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej
Biuro Projektu
15-110 Białystok
ul. Kombatantów 7

Tel. 85 744 72 72 wew. 315
Fax 85 744 71 37
E-mail: projektes@rops-bialystok.pl
www.podlaskaekonomiaspoleczna.pl

13. Zakończenie

Sytuacja podmiotów ekonomii społecznej w województwie podlaskim, choć przez same podmioty oceniana stosunkowo pozytywnie, cały czas nie jest w pełni stabilna. Aby osiągnąć trwałość, potrzebne jest systemowe i ciągłe wsparcie finansowego dla CIS-ów i KIS-ów, zaś spółdzielniom socjalnym potrzeba ciągłego wzmacniania kapitału ludzkiego i społecznego.

Mimo to, wyniki przeprowadzonego przez nas badania pozwalają póki co optymistycznie patrzeć na przyszłość ekonomii społecznej, pod warunkiem rozpoczęcia – już teraz – dyskusji o możliwym wsparciu dla PES po zakończeniu perspektywy programowania funduszy unijnych 2014-2020, które zapewni trwałość na wszystkich poziomach – od istnienia, poprzez działanie do efektów.

Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej
Biuro Projektu
15-110 Białystok
ul. Kombatantów 7

Tel. 85 744 72 72 wew. 315
Fax 85 744 71 37
E-mail: projektes@rops-bialystok.pl
www.podlaskaekonomiaspoleczna.pl

14. Spis tabel

Tabela 1. Planowana i zrealizowana próba badawcza dla ankiety CATI w ramach niniejszego badania z podziałem na różne rodzaje podmiotów 20
Tabela 2. Ranking trwałości rodzajów PES w województwie podlaskim wg ekspertów 26
Tabela 3. Model trwałości PES (na trzecim poziomie – efekty działania) - wskaźniki i czynniki 27
Tabela 4. Liczba badanych organizacji pozarządowych zatrudniających wskazaną liczbę pracowników 37
Tabela 5. Liczba badanych spółdzielni socjalnych zatrudniających wskazaną liczbę pracowników 59
Tabela 6. Rozkład zbadanych PES reintegracyjnych (liczba) 78
Tabela 7. Analiza SWOT rozwoju ekonomii społecznej w woj. podlaskim 195

Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej
Biuro Projektu
15-110 Białystok
ul. Kombatantów 7

Tel. 85 744 72 72 wew. 315
Fax 85 744 71 37
E-mail: projektes@rops-bialystok.pl
www.podlaskaekonomiaspoleczna.pl

15. Spis wykresów

Wykres 1. Samoocena sytuacji finansowej badanych organizacji pozarządowych (odsetek organizacji wskazujących daną ocenę) 34
Wykres 2. Obroty badanych organizacji pozarządowych w 2016 r. (odsetek badanych wskazujących dany przedział) 35
Wykres 3. Zmiana sytuacji badanych organizacji pozarządowych (w przypadku organizacji prowadzących działalność gospodarczą - sprzedaż; w przypadku pozostałych - zmiana liczby wspieranych osób) od roku 2007 lub od początku działalności (odsetek wskazań) 36
Wykres 4. Deklaracje wzrostu obrotów organizacji pozarządowych w 2016 r. o co najmniej 1% (odsetek wskazań) 37
Wykres 5. Zmiana zatrudnienia w badanych organizacjach pozarządowych od 2007 r. (lub, jeśli organizacja została założona później - od początku działalności) (odsetek wskazań) 38
Wykres 6. Przeciętne miesięczne wynagrodzenie netto wg deklaracji badanych organizacji (odsetek wskazań) 39
Wykres 7. Udział organizacji, w których wskazany odsetek kadry rekrutuje się spośród osób zagrożonych wykluczeniem społecznym (odsetek wskazań) 39
Wykres 8. Formy działalności prowadzonej przez badane organizacje pozarządowe (odsetek wskazań) 40
Wykres 9. Deklarowani odbiorcy usług/produktów badanych organizacji pozarządowych (odsetek wskazań) 41
Wykres 10. Najważniejsze źródła dochodów badanych organizacji pozarządowych (odsetek wskazań) 42
Wykres 11. Rynek zbytu badanych organizacji (odsetek wskazań) 43
Wykres 12. Prognozy badanych organizacji pozarządowych co do sprzedaży w ciągu najbliższych 5 lat (odsetek wskazań) 44
Wykres 13. Najważniejsze problemy w działalności, deklarowane przez respondentów z organizacji pozarządowych (odsetek wskazań) 45
Wykres 14. Zagrożenie badanych organizacji likwidacją w ostatnich latach (odsetek wskazań) 46
Wykres 15. Deklarowane przez badane organizacje pozarządowe obecne zagrożenie likwidacją podmiotu (odsetek wskazań) 47
Wykres 16. Najważniejsze czynniki sukcesu wg badanych organizacji pozarządowych (odsetek wskazań) 48
Wykres 17. Opinie przedstawicieli organizacji pozarządowych o klauzulach społecznych (odsetek wskazań) 49
Wykres 18. Korzystanie przez badane organizacje pozarządowe z funduszy unijnych (odsetek wskazań) 50

Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej
Biuro Projektu
15-110 Białystok
ul. Kombatantów 7

Tel. 85 744 72 72 wew. 315
Fax 85 744 71 37
E-mail: projektes@rops-bialystok.pl
www.podlaskaekonomiaspoleczna.pl

Wykres 19. Podmioty, z którymi współpracują badane organizacje pozarządowe (odsetek wskazań) 51
Wykres 20. Obszary współpracy wskazywane przez badane organizacje pozarządowe 52
Wykres 21. Stopień, w jakim współpraca organizacji pozarządowych z innymi podmiotami przyczynia się do ich trwałego i stabilnego funkcjonowania 52
Wykres 22. Korzystanie z różnych form wsparcia OWES wśród badanych organizacji pozarządowych (odsetek wskazań) 53
Wykres 23. Ocena poszczególnych aspektów wsparcia OWES (średnia w skali od 1 - bardzo słabo do 5 - bardzo dobrze) 54
Wykres 24. Najważniejsze potrzeby badanych organizacji pozarządowych w zakresie wiedzy i umiejętności (odsetek wskazań – obszary tematyczne) 55
Wykres 25. Preferowane przez organizacje pozarządowe formy wsparcia (odsetek wskazań) 56
Wykres 26. Samoocena sytuacji finansowej badanych spółdzielni socjalnych (odsetek wskazań) 57
Wykres 27. Obroty badanych spółdzielni socjalnych w 2016 r. (odsetek badanych wskazujących dany przedział) 58
Wykres 28. Zmiana sprzedaży badanych spółdzielni socjalnych od początku działalności (odsetek wskazań) 58
Wykres 29. Deklaracje wzrostu obrotów spółdzielni socjalnych w 2016 r. o co najmniej 1% (odsetek wskazań) 59
Wykres 30. Zmiana zatrudnienia w badanych spółdzielniach socjalnych od 2007 r. (lub, jeśli organizacja została założona później - od początku działalności) (odsetek wskazań) 60
Wykres 31. Odsetek osób zagrożonych wykluczeniem społecznym wśród osób zatrudnionych w badanych spółdzielniach socjalnych (odsetek wskazań) 61
Wykres 32. Przeciętne miesięczne wynagrodzenie netto wg deklaracji badanych spółdzielni socjalnych (odsetek wskazań) 62
Wykres 33. Deklarowani odbiorcy usług/produktów badanych spółdzielni socjalnych (odsetek wskazań) 63
Wykres 34. Rynek zbytu badanych spółdzielni socjalnych (odsetek wskazań) 64
Wykres 35. Prognozy badanych spółdzielni socjalnych co do sprzedaży w ciągu najbliższych 5 lat (odsetek wskazań) 65
Wykres 36. Prognozy badanych spółdzielni socjalnych co do zatrudnienia w ciągu najbliższych 5 lat (odsetek wskazań) 65
Wykres 37. Najważniejsze problemy w działalności, deklarowane przez respondentów ze spółdzielni socjalnych (odsetek wskazań) 66
Wykres 38. Zagrożenie badanych spółdzielni socjalnych likwidacją w ostatnich latach (odsetek wskazań) 67

Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej
Biuro Projektu
15-110 Białystok
ul. Kombatantów 7

Tel. 85 744 72 72 wew. 315
Fax 85 744 71 37
E-mail: projektes@rops-bialystok.pl
www.podlaskaekonomiaspoleczna.pl

Wykres 39. Deklarowane przez badane spółdzielnie socjalne obecne zagrożenie likwidacją podmiotu (odsetek wskazań) 68
Wykres 40. Najważniejsze czynniki sukcesu wg badanych spółdzielni socjalnych (odsetek wskazań) 69
Wykres 41. Odsetek przedstawicieli spółdzielni socjalnych deklarujących udział swoich podmiotów w przetargach 70
Wykres 42. Opinie przedstawicieli spółdzielni socjalnych o klauzulach społecznych (odsetek wskazań) 70
Wykres 43. Korzystanie przez badane spółdzielnie socjalne z funduszy unijnych (odsetek wskazań) 71
Wykres 44. Podmioty, z którymi współpracują badane spółdzielnie socjalne (odsetek wskazań) 72
Wykres 45. Obszary współpracy wskazywane przez badane spółdzielnie socjalne 73
Wykres 46. Stopień, w jakim współpraca spółdzielni socjalnych z innymi podmiotami przyczynia się do ich trwałego i stabilnego funkcjonowania 73
Wykres 47. Korzystanie z różnych form wsparcia OWES wśród badanych spółdzielni socjalnych (odsetek wskazań) 74
Wykres 48. Ocena poszczególnych aspektów wsparcia OWES wg spółdzielni socjalnych (średnia w skali od 1 - bardzo słabo do 5 - bardzo dobrze) 75
Wykres 49. Najważniejsze potrzeby badanych spółdzielni socjalnych w zakresie wiedzy i umiejętności (odsetek wskazań – obszary tematyczne) 76
Wykres 50. Najważniejsze potrzeby badanych spółdzielni socjalnych w zakresie wiedzy i umiejętności (odsetek wskazań – obszary tematyczne) 77
Wykres 51. Samoocena sytuacji finansowej badanych podmiotów reintegracyjnych (odsetek wskazań) 79
Wykres 52. Obroty badanych podmiotów reintegracyjnych w 2016 r. (odsetek badanych wskazujących dany przedział) 79
Wykres 53. Zmiana liczby uczestników w badanych podmiotach reintegracyjnych od 2007 r. (lub, jeśli organizacja została założona później - od początku działalności) (odsetek wskazań) 80
Wykres 54. Źródła finansowania badanych podmiotów reintegracyjnych (odsetek wskazań) 81
Wykres 55. Prognozy badanych podmiotów reintegracyjnych co do liczby uczestników w ciągu najbliższych 5 lat (odsetek wskazań) 82
Wykres 56. Najważniejsze problemy w działalności, deklarowane przez respondentów z podmiotów reintegracyjnych (odsetek wskazań) 83
Wykres 57. Zagrożenie badanych podmiotów reintegracyjnych likwidacją w ostatnich latach (odsetek wskazań) 84
Wykres 58. Deklarowane przez badane podmioty reintegracyjne obecne zagrożenie likwidacją podmiotu (odsetek wskazań) 84

Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej
Biuro Projektu
15-110 Białystok
ul. Kombatantów 7

Tel. 85 744 72 72 wew. 315
Fax 85 744 71 37
E-mail: projektes@rops-bialystok.pl
www.podlaskaekonomiaspoleczna.pl

Wykres 59. Najważniejsze czynniki sukcesu wg badanych podmiotów reintegracyjnych (odsetek wskazań) 85
Wykres 60. Opinie przedstawicieli podmiotów reintegracyjnych o klauzulach społecznych (odsetek wskazań) 86
Wykres 61. Korzystanie przez badane podmioty reintegracyjne z funduszy unijnych (odsetek wskazań) 87
Wykres 62. Podmioty, z którymi współpracują badane podmioty reintegtracyjne (odsetek wskazań) 88
Wykres 63. Obszary współpracy wskazywane przez badane podmioty reintegracyjne 89
Wykres 64. Stopień, w jakim współpraca podmiotów reintegracyjnych z innymi podmiotami przyczynia się do ich trwałego i stabilnego funkcjonowania 90
Wykres 65. Korzystanie z różnych form wsparcia OWES wśród badanych podmiotów reintegracyjnych (odsetek wskazań) 91
Wykres 66. Ocena poszczególnych aspektów wsparcia OWES wśród badanych podmiotów reintegracyjnych (odsetek wskazań) 92
Wykres 67. Najważniejsze potrzeby badanych spółdzielni socjalnych w zakresie wiedzy i umiejętności (odsetek wskazań – obszary tematyczne) 93
Wykres 68. Preferowane przez podmioty reintegracyjne formy wsparcia (odsetek wskazań) 94

Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej
Biuro Projektu
15-110 Białystok
ul. Kombatantów 7

Tel. 85 744 72 72 wew. 315
Fax 85 744 71 37
E-mail: projektes@rops-bialystok.pl
www.podlaskaekonomiaspoleczna.pl

16. Scenariusze i narzędzia badawcze

16.1 Wstępny warsztat ekspercki

Warsztat ten ma na celu wypracowanie akceptowalnej dla wszystkich interesariuszy definicji pojęcia trwałości PES. Warsztat będzie moderowany zostanie przeprowadzony metodą burzy mózgów.

Wstępny scenariusz warsztatu:

1) Przedstawienie uczestników;
2) Przedstawienie celów badania i warsztatu;
3) Zebranie opinii uczestników o dotychczasowym wsparciu dla ekonomii społecznej w województwie (mocne strony, słabe strony);
4) Warsztat nt. pojęcia trwałości (burza mózgów: co wskazuje na to, że wsparcie jest trwałe? Jak długo i jak silnie powinny utrzymywać się efekty, żeby można było powiedzieć, że są trwałe? w jakim stopniu PES-y mogą/powinny się usamodzielnić?);
5) Wspólne stworzenie modelu trwałości.

Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej
Biuro Projektu
15-110 Białystok
ul. Kombatantów 7

Tel. 85 744 72 72 wew. 315
Fax 85 744 71 37
E-mail: projektes@rops-bialystok.pl
www.podlaskaekonomiaspoleczna.pl

16.2 Wywiady z kluczowymi interesariuszami (przedsiębiorstwa, instytucje otoczenia biznesu)

Szanowni Państwo!
Centrum Rozwoju Społeczno-Gospodarczego Przedsiębiorstwo Społeczne sp. z o.o. prowadzi badanie dotyczące trwałości podmiotów ekonomii społecznej w województwie podlaskim. W związku z tym chcemy przeprowadzić wywiad z Państwem jako firmą/instytucją współpracującą z podmiotami ekonomii społecznej. Zapewniamy całkowitą anonimowość.
Odpowiedzi na poniższe pytania pozwolą nam lepiej organizować wsparcie dla podmiotów ekonomii społecznej, także związane ze współpracą z firmami/instytucjami otoczenia biznesu.

1) Czy w tej chwili współpracują Państwo z PES?
2) W jaki sposób współpracują Państwo z PES? z jakimi PES? Jak zaczęła się ta współpraca, jakie są jej cele i przebieg? Jakie są efekty tej współpracy?
3) Jak oceniają Państwo sytuację PES na terenie Państwa powiatu?
4) Jak na tę sytuację PES wpłynęła sytuacja na rynku pracy oraz sytuacja gospodarcza?
5) Jak oceniają Państwo wsparcie, jakie mogą otrzymywać PES na terenie województwa podlaskiego?
6) Kto Państwa zdaniem najlepiej wspiera PES?
7) (tylko dla przedsiębiorców) Czy rozważali Państwo kiedykolwiek przekształcenie się w PES? Dlaczego tak/nie?
8) (tylko dla instytucji otoczenia biznesu) Czy dysponują Państwo jakimikolwiek narzędziami wspierania PES? Jakie są to narzędzia? Jak to wsparcie przebiega, jakie ma efekty?
9) Co w Pani/Pana opinii musi się zdarzyć, by PES się rozwijały? Od czego to zależy?
10) Od czego w Pani/Pana opinii zależy trwałość funkcjonowania PES (tj. długie i skuteczne działanie)?
11) Jakie są najważniejsze problemy związane z funkcjonowaniem PES?
12) Czy współpraca z przedsiębiorcami/instytucjami otoczenia biznesu wpływa pozytywnie na trwałość funkcjonowania PES?
13) Które PES w Pani/Pana opinii są najtrwalsze, te współpracujące z sektorem publicznym, czy też działające ściśle rynkowo?

Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej
Biuro Projektu
15-110 Białystok
ul. Kombatantów 7

Tel. 85 744 72 72 wew. 315
Fax 85 744 71 37
E-mail: projektes@rops-bialystok.pl
www.podlaskaekonomiaspoleczna.pl

16.3 Wywiady z PES o charakterze niereintegracyjnym (m.in. spółdzielnie socjalne, NGOs prowadzące działalność odpłatną i działalność gospodarczą, firmy non-profit)

Szanowni Państwo!
Centrum Rozwoju Społeczno-Gospodarczego Przedsiębiorstwo Społeczne sp. z o.o. prowadzi badanie dotyczące trwałości podmiotów ekonomii społecznej w województwie podlaskim. W związku z tym chcemy przeprowadzić wywiad z Państwem jako jednym z podlaskich podmiotów ekonomii społecznej. Zapewniamy całkowitą anonimowość.
Odpowiedzi na poniższe pytania pozwolą nam lepiej organizować wsparcie dla podmiotów ekonomii społecznej.

Powstanie PES

1) Dlaczego wybrali Państwo taką, a nie inną formę prawną PES (np. stowarzyszenie, a nie np. spółdzielnia socjalna)?
2) Proszę opowiedzieć historię swojego podmiotu (moment powstania, osoby zaangażowane w tworzenie PES, motywacja)
3) Jaką pomoc otrzymali Państwo od innych instytucji na etapie powstawania PES? Proszę przede wszystkim opowiedzieć o wsparciu ze strony OWES.
    a. (jeśli ta odpowiedź nie padnie wcześniej) Czy otrzymali Państwo dotację? w jakiej wysokości?
    b. Jakie były efekty tego wsparcia?
    c. Czy do dziś odczuwają Państwo efekty tego wsparcia? Jakie przede wszystkim? Co udało się zbudować dzięki temu wsparciu?

<u>Blok dla spółdzielni socjalnych</u>

4) Czy Państwa zdaniem łatwo jest prowadzić spółdzielnię socjalną w woj. podlaskim? Dlaczego tak/nie?
5) Jakie są plusy i minusy bycia spółdzielnią socjalną na tle innych podmiotów?
6) Czy rozważali Państwo zmianę formy prawnej?

<u>Blok dla organizacji pozarządowych</u>

7) Czy czują się Państwo podmiotem ekonomii społecznej? Czy z tego tytułu mają Państwo dodatkowe korzyści?

Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej
Biuro Projektu
15-110 Białystok
ul. Kombatantów 7

Tel. 85 744 72 72 wew. 315
Fax 85 744 71 37
E-mail: projektes@rops-bialystok.pl
www.podlaskaekonomiaspoleczna.pl

8) Czy prowadzą Państwo działalność gospodarczą? Dlaczego tak/nie? Jakie są jej efekty?
    a. Czy pozwala ona na samodzielne funkcjonowanie bez wsparcia z zewnątrz? Dlaczego tak/nie?

Aktualna sytuacja

9) W jakiej branży działają Państwo?
10) Kim są Państwa klienci, kontrahenci?
11) Jaka jest obecnie Państwa sytuacja ekonomiczna? (obroty, poziom inwestycji, wypracowana nadwyżka).
    a. Jaka jest przyczyna, że sytuacja jest właśnie taka?
12) Jaka jest Państwa strategia rynkowa (w jaki sposób Państwa podmiot zamierza utrzymać, wzmacniać swoją pozycję rynkową)?
13) W jaki sposób zmiany sytuacji na rynku pracy i sytuacji gospodarczej województwa/powiatu/gminy wpłynęły na sytuację państwa podmiotu?

Czynniki sukcesu lub porażki oraz wsparcie OWES

14) Jakie są największe bariery w rozwoju Państwa działalności gospodarczej? w tym np.:

- Brak dostępu do kapitału
- Konkurencja rynkowa
- Niska jakość produkcji
- Niedostateczne wsparcie
- Inne

15) Jakie są najważniejsze czynniki sukcesu i rozwoju podmiotu, zwłaszcza w zakresie działalności gospodarczej? w tym np.:

- Współpraca z innymi instytucjami
- Pozycja rynkowa
- Zespół
- Inne

16) Z jakimi podmiotami współpracuje Państwa PES? (JST PUP, PCPR, inne PES, przedsiębiorstwa, instytucje otoczenia biznesu)? w jakim zakresie? Jakie są efekty tej współpracy?

Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej
Biuro Projektu
15-110 Białystok
ul. Kombatantów 7

Tel. 85 744 72 72 wew. 315
Fax 85 744 71 37
E-mail: projektes@rops-bialystok.pl
www.podlaskaekonomiaspoleczna.pl

17) Czy korzystają Państwo z instrumentów finansowych (pożyczki, poręczenia)? Jeśli tak, to z jakich? Jeśli nie, to dlaczego?

18) Jak oceniają Państwo na obecnym etapie pomoc OWES?

    a. jaki jest zakres, intensywność pomocy?

    b. Jak oceniają Państwo przygotowanie pracowników OWES do świadczenia pomocy, jakość usług OWES?

19) Jak oceniają Państwo pomoc innych instytucji w rozwoju PES?

20) Czy sięgali lub sięgają Państwo po fundusze strukturalne?

    a. jeśli tak - to dlaczego i z jakim skutkiem?

    b. jeśli nie - to dlaczego?

21) Czy widzą Państwo jakieś szczególne szanse rozwojowe dla siebie w przyszłości? (poszerzenie rynku, zmiany sytuacji gospodarczej, prawnej itp.)

22) Jakie są najważniejsze problemy w Państwa działalności?

23) Czy Państwa podmiotowi grozi lub groziła likwidacja? Jeśli tak, jak Państwo poradzili sobie/radzą sobie z tą sytuacją?

24) Jakie czynniki, zdarzenia itp. przyczyniają się do likwidacji PES-ów?

25) Jakie są Państwa zdaniem największe wyzwania dla PES w Państwa gminie/powiecie/województwie?

Pracownicy PES

26) W jaki sposób prowadzona jest rekrutacja pracowników? Jakie kryteria są brane pod uwagę? *Uwaga: dopytać o rolę urzędu pracy, instytucji pomocy społecznej, podmiotów o charakterze reintegracyjnym.*

27) Jak zmieniała się liczba pracujących w PES od jego powstania?

28) Kim są osoby pracujące w Państwa PES – ile z nich można zaliczyć do grup zagrożonych wykluczeniem społecznym i do jakich grup należą? Jakie są formy zatrudnienia (umowa o pracę, cywilnoprawna), średni poziom wynagrodzeń, czas pracy?

29) Czy są przewidziane dodatkowe świadczenia dla pracowników lub system motywacyjny?

30) Ilu wśród osób pracujących jest członków spółdzielni (dotyczy spółdzielni)? Jakie są warunki przystąpienia do spółdzielni (w przypadku spółdzielni osób prawnych – plany dotyczące wstąpienia pracowników do spółdzielni)?

Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej
Biuro Projektu
15-110 Białystok
ul. Kombatantów 7

Tel. 85 744 72 72 wew. 315
Fax 85 744 71 37
E-mail: projektes@rops-bialystok.pl
www.podlaskaekonomiaspoleczna.pl

31) Jaka jest skala odchodzenia i przyjmowania nowych pracowników? Jakie są główne przyczyny odchodzenia pracowników? Czy wiadomo, jakie są losy osób odchodzących z PES?

32) Jakie są najważniejsze problemy związane z pracownikami i sposoby ich rozwiązywania?

Korzyści z pracy w PES

33) Jakie zmiany zaszły w sytuacji pracowników i ich rodzin w następujących zakresach:

   a. Integracja zawodowa: nowe kompetencje zawodowe, dochody, stabilność dochodów, korzystanie ze świadczeń społecznych, szanse na znalezienie nowej pracy;

   b. Integracja społeczna: nowe kompetencje społeczne (np. punktualność, obowiązkowość), poczucie własnej wartości, relacje ze współpracownikami, relacje rodzinne, załatwianie codziennych spraw, komunikacja ze współpracownikami, korzystanie z usług, sytuacja mieszkaniowa, kwestie prawne, stan zdrowia, zadłużenie

34) w jakim stopniu osoby pracujące w PES osiągnęły sukces w zakresie integracji społecznej i zawodowej? Jak daleko są od poziomu, który będzie można nazwać sukcesem? Jakie czynniki wzmacniają te zmiany?

Rekomendacje

35) Jakie są Państwa potrzeby, jeśli chodzi o wsparcie? Jakie wsparcie może pomóc Państwu trwale i samodzielnie funkcjonować?

36) A jakiego wsparcia w Pani/Pana opinii potrzebują inne PES?

37) Co należałoby zmienić w ofercie OWES i innych instytucji wsparcia, aby ich usługi były bardziej dopasowane do potrzeb PES?

38) W jaki sposób władze samorządowe (wojewódzkie, powiatowe, gminne) mogłyby lepiej wspierać ekonomię społeczną?

Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej
Biuro Projektu
15-110 Białystok
ul. Kombatantów 7

Tel. 85 744 72 72 wew. 315
Fax 85 744 71 37
E-mail: projektes@rops-bialystok.pl
www.podlaskaekonomiaspoleczna.pl

16.4 Wywiady z PES o charakterze reintegracyjnym (CIS, KIS, WTZ, ZAZ)

Szanowni Państwo!
Centrum Rozwoju Społeczno-Gospodarczego Przedsiębiorstwo Społeczne sp. z o.o. prowadzi badanie dotyczące trwałości podmiotów ekonomii społecznej w województwie podlaskim. W związku z tym chcemy przeprowadzić wywiad z Państwem jako jednym z podlaskich podmiotów ekonomii społecznej. Zapewniamy całkowitą anonimowość.
Odpowiedzi na poniższe pytania pozwolą nam lepiej organizować wsparcie dla podmiotów ekonomii społecznej.

Powstanie PES i wsparcie zewnętrzne

1) Proszę opowiedzieć historię swojego podmiotu (moment powstania, osoby zaangażowane w tworzenie PES, motywacja)
2) Jaką pomoc otrzymali Państwo od innych instytucji na etapie powstawania PES? Proszę przede wszystkim opowiedzieć o wsparciu ze strony OWES.
    a. (jeśli ta odpowiedź nie padnie wcześniej) Czy otrzymali Państwo dotację? w jakiej wysokości?
    b. Jakie były efekty tego wsparcia?
    c. Czy do dziś odczuwają Państwo efekty tego wsparcia? Jakie przede wszystkim? Co udało się zbudować dzięki temu wsparciu?

Aktualna sytuacja

3) (dotyczą CIS, ZAZ) w jakiej branży działają Państwo (w ramach działań rynkowych, o ile takie są podejmowane)? Kim są Państwa klienci, kontrahenci?
4) Jaka jest obecnie Państwa sytuacja ekonomiczna? (obroty, poziom inwestycji, wypracowana nadwyżka).
    a. Jaka jest przyczyna, że sytuacja jest właśnie taka?
5) Jaka jest Państwa strategia rynkowa (w jaki sposób Państwa podmiot zamierza utrzymać, wzmacniać swoją pozycję rynkową)?
6) Jakie są największe bariery dla rozwoju Państwa działalności?
7) Czy Państwa podmiotowi grozi lub groziła likwidacja? Jeśli tak, jak Państwo poradzili sobie/radzą sobie z tą sytuacją?
8) Jakie czynniki, zdarzenia itp. najbardziej grożą likwidacją podmiotów podobnych do Państwa podmiotu?

Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej
Biuro Projektu
15-110 Białystok
ul. Kombatantów 7
Tel. 85 744 72 72 wew. 315
Fax 85 744 71 37
E-mail: projektes@rops-bialystok.pl
www.podlaskaekonomiaspoleczna.pl

Czynniki sukcesu lub porażki oraz wsparcie OWES

9) Jakie są najważniejsze bariery dla rozwoju działalności gospodarczej? (*Dopytać o następujące kwestie: dostęp do kapitału, konkurencja rynkowa, jakość produkcji, niedostateczne wsparcie zewnętrzne itp.*)
10) Jakie są najważniejsze czynniki sukcesu rozwoju działalności gospodarczej? (*Dopytać o następujące kwestie: współpraca z innymi instytucjami, pozycja rynkowa, zespół*)
11) Z jakimi podmiotami PES współpracuje? (JST, biznes, organizacje pozarządowe, inne PES)?
12) Jaki jest zakres, intensywność pomocy OWES na obecnym etapie (*prosić o konkrety*)? Jak oceniają Państwo jakość tego wsparcia, kompetencje pracowników?
13) Jakie inne instytucje wspierają Państwa? Jak oceniają Państwo to wsparcie?
14) Czy sięgali lub sięgają Państwo po fundusze strukturalne? Jeśli tak to dlaczego i z jakim skutkiem? Jeśli nie to dlaczego?
15) Z jakich instrumentów finansowych korzysta PES (pożyczki, poręczenia)? Jeśli nie korzysta, to dlaczego?

Uczestnicy PES

16) W jaki sposób prowadzona jest rekrutacja uczestników? Jakie kryteria są brane pod uwagę? Jaka jest tu rola OWES?
17) Jak zmieniała się liczba uczestniczących w PES od jego powstania?
18) Kim są osoby uczestniczące w Państwa PES – ile z nich można zaliczyć do grup zagrożonych wykluczeniem społecznym i do jakich grup należą? (Dot. ZAZ) Jakie są formy zatrudnienia (umowa o pracę, cywilnoprawna), średni poziom wynagrodzeń, czas pracy?
19) Jaka jest skala zajęć praktycznych/warsztatów (CIS, KIS, WTZ)?
20) Jaka jest skala odchodzenia i przyjmowania nowych uczestników? Jakie są główne przyczyny odchodzenia uczestników?
21) Jakie są najważniejsze problemy związane z uczestnikami i sposoby ich rozwiązywania?

Działania integracyjne

22) Czy jest przygotowywana diagnoza uczestników? Ewentualny plan radzenia sobie z ich trudnościami? Kto odpowiada za ich przygotowanie (czy są dokumenty?)

Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej
Biuro Projektu
15-110 Białystok
ul. Kombatantów 7

Tel. 85 744 72 72 wew. 315
Fax 85 744 71 37
E-mail: projektes@rops-bialystok.pl
www.podlaskaekonomiaspoleczna.pl

23) W jaki sposób przebiega przygotowanie planu działań wobec uczestników (indywidualnych programów zatrudnienia socjalnego (CIS), kontraktów socjalnych (KIS), indywidualnych programów rehabilitacji (WTZ/ZAZ)?

24) Czy są wypracowane wzory dokumentów? Kto za to odpowiada i kto uczestniczy w przygotowaniu dokumentów? Na ile dokumenty te są standardowe (podobne) a na ile muszą być indywidualizowane? w jakim stopniu angażowane są inne instytucje w przygotowanie dokumentu?

25) W jaki sposób pracownicy są przygotowani uczestnictwa w PES i kto za to odpowiada? *(Dopytać o szkolenia zawodowe: źródła finansowania, tematyka, czy kończą się egzaminem i potwierdzeniem w formie certyfikatu lub innego dokumentu?)*

26) Jak przebiega proces integracji / rehabilitacji? Jakie są wykorzystywane przez Państwa narzędzia i metody integracji społecznej (grupowe i indywidualne)?

27) Jakie osoby pracują z osobami wykluczonymi? Jakie jest ich przygotowanie? (dopytać, czy w PES zatrudnieni są doradca zawodowy, psycholog, pracownik socjalny) Czy są zatrudnione osoby o dwóch lub więcej specjalnościach?

28) Jak wygląda współpraca i wymiana informacji pomiędzy kadrą PES na temat procesu integracji/rehabilitacji?

29) Jak zapewnia się jakość pracy kadry PES? Czy zapewniona jest zewnętrzna superwizja? w jaki sposób rozwija się kompetencje potrzebne w miejscu pracy? (np. komunikacyjne, obowiązkowość, odpowiedzialność, współpraca)

30) Z jakimi podmiotami z otoczenia współpracuje PES (NGO, PUP, OPS, kościół, inne PES)? Jaki jest wpływ tej współpracy na proces integracji społecznej i zawodowej?

31) W jakim stopniu uczestnicy biorą udział w podejmowaniu decyzji dotyczących działalności PES? Proszę podać przykłady decyzji, które zostały podjęte z udziałem osób wykluczonych.

Efekty integracji

32) Jakie zmiany zaszły w sytuacji uczestników i ich rodzin w następujących zakresach:

a. Integracja zawodowa: nowe kompetencje zawodowe, dochody, stabilność dochodów, korzystanie ze świadczeń społecznych, szanse na znalezienie nowej pracy;

b. Integracja społeczna: nowe kompetencje społeczne (np. punktualność, obowiązkowość), poczucie własnej wartości, relacje ze współpracownikami, relacje rodzinne, załatwianie codziennych spraw, komunikacja ze współpracownikami, korzystanie z usług, sytuacja mieszkaniowa, kwestie prawne, stan zdrowia, zadłużenie);

Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej
Biuro Projektu
15-110 Białystok
ul. Kombatantów 7

Tel. 85 744 72 72 wew. 315
Fax 85 744 71 37
E-mail: projektes@rops-bialystok.pl
www.podlaskaekonomiaspoleczna.pl

33) W jakim stopniu uczestnicy PES osiągnęły sukces w zakresie integracji społecznej i zawodowej? Jak daleko są od poziomu, który będzie można nazwać sukcesem? Jakie czynniki wzmacniają te zmiany?

34) Czy wiedzą Państwo, jakie są losy osób odchodzących z Państwa PES?

Rekomendacje

35) Jakie są Państwa potrzeby jeśli chodzi o wsparcie? Jakie wsparcie może pomóc Państwu trwale i samodzielnie funkcjonować?

36) A jakiego wsparcia w Pani/Pana opinii potrzebują inne PES? Co należałoby zmienić w ofercie instytucji wspierających, aby ich usługi były bardziej dopasowane do potrzeb PES?

37) W jaki sposób władze samorządowe (wojewódzkie, powiatowe, gminne) mogłyby lepiej wspierać ekonomię społeczną?

Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej
Biuro Projektu
15-110 Białystok
ul. Kombatantów 7

Tel. 85 744 72 72 wew. 315
Fax 85 744 71 37
E-mail: projektes@rops-bialystok.pl
www.podlaskaekonomiaspoleczna.pl

16.5 Wywiad grupowy z Dyrektorami Powiatowych Urzędów Pracy

Szanowni Państwo!
Centrum Rozwoju Społeczno-Gospodarczego Przedsiębiorstwo Społeczne sp. z o.o. prowadzi badanie dotyczące trwałości podmiotów ekonomii społecznej w województwie podlaskim. W związku z tym chcemy przeprowadzić ten wywiad grupowy z Państwem jako przedstawicielami instytucji szczególnie wspierających ekonomię społeczną. Zapewniamy całkowitą anonimowość.
Odpowiedzi na poniższe pytania pozwolą nam lepiej organizować wsparcie dla podmiotów ekonomii społecznej.

1) Czy wspierają Państwo PES-y?
    - Jeśli nie, to dlaczego?
        - Jakie czynniki przyczyniłyby się do tego, że zaczęliby Państwo wspierać PES-y?
2) W jaki sposób wspierają Państwo PES-y?
3) Czy PES-y, które Państwo wspierali na przestrzeni ostatnich 10 lat, nadal istnieją? Jeśli nie, to dlaczego? Jeśli tak, to jakie czynniki o tym zadecydowały? Proszę podać przykłady sukcesów i porażek w zakresie trwałości PES.
4) Jak ocenia Pani/Pan ogólnie sytuację PES na terenie Państwa powiatu? Od czego ona zależy?
5) Jak na tą sytuację PES wpłynęła sytuacja na rynku pracy oraz sytuacja gospodarcza?
6) Jakie czynniki ogólnie wg Pani/Pana wpływają na to, że PES-y działają stabilnie i trwale? Jakie są główne czynniki sukcesu ekonomicznego i społecznego PES?
7) Jakie czynniki ogólnie wg Pani/Pana powodują, że PES-y są likwidowane?
8) Jakiego wsparcia Pani/Pana zdaniem potrzebują PES w Państwa powiecie?
9) Kto najlepiej wspiera PES?
10) Które PES są najtrwalsze, te współpracujące z sektorem publicznym czy też prywatnym?
11) Współpraca z jakimi partnerami (poza PUP) pozytywnie wpływa na działanie PES i ich trwałość?

Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej
Biuro Projektu
15-110 Białystok
ul. Kombatantów 7

Tel. 85 744 72 72 wew. 315
Fax 85 744 71 37
E-mail: projektes@rops-bialystok.pl
www.podlaskaekonomiaspoleczna.pl

16.6 Wywiad grupowy z kadrą zarządzającą OWES

Szanowni Państwo!
Centrum Rozwoju Społeczno-Gospodarczego Przedsiębiorstwo Społeczne sp. z o.o. prowadzi badanie dotyczące trwałości podmiotów ekonomii społecznej w województwie podlaskim. W związku z tym chcemy przeprowadzić ten wywiad grupowy z Państwem jako przedstawicielami instytucji szczególnie wspierających ekonomię społeczną. Zapewniamy całkowitą anonimowość.
Odpowiedzi na poniższe pytania pozwolą nam lepiej organizować wsparcie dla podmiotów ekonomii społecznej.

1) Jakie efekty Państwa pracy z podmiotem ekonomii społecznej byłyby dla Pani/Pana zadowalające po 3, 12, 24 miesiącach od zakończenia wsparcia?
2) Jak długo musi działać PES, by uznali Państwo jego działanie za trwałe? a może trwałość to nie tylko przetrwanie, ale także inne cechy – jakie?
3) Jaka część PES (NGO, spółdzielnie socjalne) wg Państwa działa w sposób trwały? Jakie to są PES? Od czego to zależy?
4) Jakie narzędzia wsparcia wykorzystują Państwo dla podtrzymania, wzmocnienia lub rozwoju trwałości PES?
5) Czy stosują Państwo narzędzia, które można określić jako innowacyjne? Jeśli tak, to jakie?
6) Czy PES-y, które Państwo wspierali na przestrzeni ostatnich 10 lat, nadal istnieją? Jeśli nie, to dlaczego? Jeśli tak, to jakie czynniki o tym zadecydowały? Proszę podać przykłady sukcesów i porażek w zakresie trwałości PES.
7) Jak ocenia Pani/Pan ogólnie sytuację PES na terenie działania Państwa OWES-u? Od czego ona zależy?
8) Jak na tą sytuację PES wpłynęła sytuacja na rynku pracy oraz sytuacja gospodarcza?
9) Jakie czynniki ogólnie wg Pani/Pana wpływają na to, że PES-y działają stabilnie i trwale? Jakie są główne czynniki sukcesu ekonomicznego i społecznego PES?
10) Co może być szansą dla PES w Państwa subregionie?
11) Jakie czynniki ogólnie wg Pani/Pana powodują, że PES-y są likwidowane?
12) Jakiego wsparcia (wg otrzymanej przez Państwa informacji zwrotnej) potrzebują PES w Państwa subregionie?
13) Jakie działania strategiczne podejmują Państwo dla utrzymania PES?
14) Czy są jakieś potrzeby, które PES zgłaszają, a Państwo nie mogą na nie odpowiedzieć?
15) Jaki jest stopień przygotowania OWES do świadczenia wsparcia? Jakiej wiedzy i kompetencji Państwo potrzebują?

Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej
Biuro Projektu
15-110 Białystok
ul. Kombatantów 7

Tel. 85 744 72 72 wew. 315
Fax 85 744 71 37
E-mail: projektes@rops-bialystok.pl
www.podlaskaekonomiaspoleczna.pl

16.7 Wywiad grupowy z pracownikami liniowymi OWES

Szanowni Państwo!
Centrum Rozwoju Społeczno-Gospodarczego Przedsiębiorstwo Społeczne sp. z o.o. prowadzi badanie dotyczące trwałości podmiotów ekonomii społecznej w województwie podlaskim. W związku z tym chcemy przeprowadzić ten wywiad grupowy z Państwem jako pracownikami instytucji szczególnie wspierających ekonomię społeczną. Zapewniamy całkowitą anonimowość.
Odpowiedzi na poniższe pytania pozwolą nam lepiej organizować wsparcie dla podmiotów ekonomii społecznej.

1) Jakie efekty Państwa pracy z podmiotem ekonomii społecznej byłyby dla Pani/Pana zadowalające po 3, 12, 24 miesiącach od zakończenia wsparcia?
2) Jak długo musi działać PES, by uznali Państwo jego działanie za trwałe? a może trwałość to nie tylko przetrwanie, ale także inne cechy – jakie?
3) Jaka część PES (NGO, spółdzielnie socjalne) wg Państwa działa w sposób trwały? Jakie to są PES? Od czego to zależy?
4) Jaka jest sytuacja PES na terenie działania OWES-u?
5) Jakie działania na rzecz PES wykonuje Pani/Pan w bieżącej pracy?
6) Jakie są największe problemy w pracy z PES-ami?
7) Co Pani zdaniem brakuje OWES-owi, by skutecznie wykonywał swoją pracę?
8) Czy stosują Państwo narzędzia, które można określić jako innowacyjne? Jeśli tak, to jakie?
9) Czy PES-y, z którymi Pani/Pan współpracował/a na przestrzeni ostatnich 10 lat, nadal istnieją? Jeśli nie, to dlaczego? Jeśli tak, to jakie czynniki o tym zadecydowały? Proszę podać przykłady sukcesów i porażek w zakresie trwałości PES.
10) Jak ocenia Pani/Pan ogólnie sytuację PES na terenie Państwa subregionu? Od czego ona zależy?
11) Jak na tą sytuację PES wpłynęła sytuacja na rynku pracy oraz sytuacja gospodarcza?
12) Jakie czynniki ogólnie wg Pani/Pana wpływają na to, że PES-y działają stabilnie i trwale? Jakie są główne czynniki sukcesu ekonomicznego i społecznego PES?
13) Co może być szansą dla PES w Państwa subregionie?
14) Jakie czynniki ogólnie wg Pani/Pana powodują, że PES-y są likwidowane?
15) Jakiego wsparcia (wg otrzymanej przez Państwa informacji zwrotnej) potrzebują PES w Państwa subregionie?
16) Jak zmienia się bezpośrednia relacja OWES z PES w momencie zaistnienia kłopotów z trwałością podmiotu?

Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej
Biuro Projektu
15-110 Białystok
ul. Kombatantów 7

Tel. 85 744 72 72 wew. 315
Fax 85 744 71 37
E-mail: projektes@rops-bialystok.pl
www.podlaskaekonomiaspoleczna.pl

17) Czy są jakieś potrzeby, które PES zgłaszają, a Państwo nie mogą na nie odpowiedzieć?
18) Jaki jest stopień przygotowania OWES do świadczenia wsparcia? Jakiej wiedzy i kompetencji Państwo potrzebują?

Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej
Biuro Projektu
15-110 Białystok
ul. Kombatantów 7

Tel. 85 744 72 72 wew. 315
Fax 85 744 71 37
E-mail: projektes@rops-bialystok.pl
www.podlaskaekonomiaspoleczna.pl

16.8 Wywiad grupowy z przedstawicielami podmiotów, które zakończyły działalność

Szanowni Państwo!
Centrum Rozwoju Społeczno-Gospodarczego Przedsiębiorstwo Społeczne sp. z o.o. prowadzi badanie dotyczące trwałości podmiotów ekonomii społecznej w województwie podlaskim. W związku z tym chcemy przeprowadzić ten wywiad grupowy z Państwem jako przedstawicielami PES, które zakończyły działalność. Zapewniamy całkowitą anonimowość.
Odpowiedzi na poniższe pytania pozwolą nam lepiej organizować wsparcie dla podmiotów ekonomii społecznej.

1) Dlaczego założyli Państwo swój PES?
2) Jakie były przyczyny porażki Państwa PES?
3) Czego zabrakło by osiągnęli Państwo sukces?
4) Jak na tę sytuację PES wpłynęła sytuacja na rynku pracy oraz sytuacja gospodarcza?
5) Czy ktoś Państwa starał się wspierać?
6) Jakie cechy podmiotu ekonomii społecznej świadczą o trwałości lub prognozują dużą trwałość działań?
7) Czy korzystali Państwo ze wsparcia OWES i innych podmiotów? Czemu to wsparcie nie wystarczyło?
8) Jakiego wsparcia by Państwo potrzebowali, żeby zapewnić trwałość?
9) Jak zmieniły się relacje wśród członków/pracowników PES w momencie zaistnienia kłopotów z trwałością podmiotu?
10) Jaka jest aktualny status na rynku pracy osób, które tworzyły PES? Jak sobie radzą? Czy radziłyby sobie gorzej/lepiej, gdyby nie praca w PES?
11) Co Państwu dała praca w PES?
12) Co zmieniliby Państwo dziś, gdyby zakładali Państwo PES, by zapewnić bardziej trwałe działanie?

Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej
Biuro Projektu
15-110 Białystok
ul. Kombatantów 7

Tel. 85 744 72 72 wew. 315
Fax 85 744 71 37
E-mail: projektes@rops-bialystok.pl
www.podlaskaekonomiaspoleczna.pl

16.9 Studium przypadku

Zakres studium przypadku będzie obejmował następujące elementy:

- historia powstania podmiotu
- opis sytuacji podmiotu (analiza sytuacji ekonomicznej, społecznej etc.)
- podejmowane działania, historia zmian i pomysłu
- opis wyzwań, porażek i sukcesów przed jakimi stawał podmiot
- efekty działań
- czynniki sukcesu i porażki
- otrzymywane wsparcie
- opis otoczenia działania podmiotu, w tym opis sieci powiązań podmiotu (SNA)
- wnioski i rekomendacje

Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej
Biuro Projektu
15-110 Białystok
ul. Kombatantów 7

Tel. 85 744 72 72 wew. 315
Fax 85 744 71 37
E-mail: projektes@rops-bialystok.pl
www.podlaskaekonomiaspoleczna.pl

16.10 Warsztat rekomendacyjny na końcu badania

Warsztat rekomendacyjny ma na celu wypracowanie też dotyczących trwałości badania. Przedstawione zostaną na nim wstępne wyniki badania, uczestnicy zapoznają się z nimi, przeanalizują zebrany materiału oraz nastąpi wypracowanie wniosków i rekomendacji. Warsztat będzie prowadzony metodą moderowanej burzy mózgów.

Wstępny scenariusz warsztatu:

1) Przedstawienie uczestników;
2) Przedstawienie celów badania i warsztatu;
3) Przedstawienie wyników badania;
4) Opracowanie schematu etapów (ścieżek zapewnienia trwałości funkcjonowania PES);
5) Zebranie opinii uczestników na temat zdiagnozowanych przez badaczy mocnych i słabych stron rozwoju ekonomii społecznej w województwie podlaskim;
6) Analiza najważniejszych wyzwań związanych z funkcjonowaniem i trwałością PES;
7) Stworzenie zestawu wskaźników trwałości PES;
8) Stworzenie rekomendacji do dalszych działań wspierających ekonomię społeczną w województwie.

Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej
Biuro Projektu
15-110 Białystok
ul. Kombatantów 7

Tel. 85 744 72 72 wew. 315
Fax 85 744 71 37
E-mail: projektes@rops-bialystok.pl
www.podlaskaekonomiaspoleczna.pl

16.11 Ankieta CATI z podmiotami ekonomii społecznej

Zwracamy się do Państwa z prośbą o odpowiedź na pytania zawarte w ankiecie, która posłuży do analizy stanu i potrzeb ekonomii społecznej w województwie podlaskim.

Współpraca z partnerami lokalnymi

1) Czy i z jakimi podmiotami współpracuje Państwa organizacja oraz w jakim zakresie? (możliwość kilku odpowiedzi)
   a. Nie współpracujemy
   b. Podmioty Ekonomii Społecznej (spółdzielnia socjalna, centrum integracji społecznej, Zakład Aktywności Zawodowej, Organizacja pozarządowa prowadząca działalność statutową odpłatną lub/i gospodarczą, klub integracji społecznej, warsztaty terapii zajęciowej)
   c. Jednostki samorządu terytorialnego
   d. Ośrodki wsparcia ekonomii społecznej OWES
   e. Firmy prywatne
   f. Uczelnie wyższe
   g. Organizacje pozarządowe
   h. Inne……..
2) Zakres współpracy obejmuje (w ankiecie elektronicznej będzie to pytanie rozwijane do każdego podmiotu):
   a. Działania biznesowe
   b. Wspólne inicjowanie i realizację przedsięwzięć
   c. Wymianę doświadczeń
   d. Doradztwo
   e. Inne…….
3) W jakim stopniu współpraca z ww. partnerami przyczynia się do Państwa trwałego i stabilnego funkcjonowania? - dla każdego wybranego podmiotu ocena od 1 do 5, gdzie 1- ocena bardzo słaba 5- ocena bardzo dobr

1	2	3	4	5

Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej
Biuro Projektu
15-110 Białystok
ul. Kombatantów 7

Tel. 85 744 72 72 wew. 315
Fax 85 744 71 37
E-mail: projektes@rops-bialystok.pl
www.podlaskaekonomiaspoleczna.pl

Wsparcie OWES

4) Czy Państwa organizacja korzysta ze wsparcia Ośrodka Wsparcia Ekonomii Społecznej?
   a. Nie – (przejść do pytania nr 13)
   b. Tak, korzysta z:
      i. Szkolenia/warsztaty
      ii. Konsultacje/doradztwo
      iii. Usługi (np. księgowe, marketingowe)
      iv. Mentoring
      v. Pomoc finansowa
      vi. Inne, jakie?……..

5) Proszę ocenić, czy wsparcie Ośrodka Wsparcia Ekonomii Społecznej jest dla Państwa wystarczające - od 1 do 5, gdzie 1- ocena bardzo słaba 5- ocena bardzo dobra

1	2	3	4	5

6) Proszę ocenić, czy świadczone przez Ośrodek Wsparcia Ekonomii Społecznej wsparcie w pełni odpowiadało na Państwa potrzeby - od 1 do 5, gdzie 1- ocena bardzo słaba 5- ocena bardzo dobra

1	2	3	4	5

7) Proszę ocenić przygotowanie merytoryczne zatrudnionej kadry od 1 do 5, gdzie 1- ocena bardzo słaba 5- ocena bardzo dobra

1	2	3	4	5

8) Proszę ocenić komunikatywność zatrudnionej w Ośrodku Wsparcia Ekonomii Społecznej kadry od 1 do 5, gdzie 1- ocena bardzo słaba 5- ocena bardzo dobra

1	2	3	4	5

Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej
Biuro Projektu
15-110 Białystok
ul. Kombatantów 7

Tel. 85 744 72 72 wew. 315
Fax 85 744 71 37
E-mail: projektes@rops-bialystok.pl
www.podlaskaekonomiaspoleczna.pl

9) Proszę ocenić szybkość reagowania na zgłoszone przez Państwa potrzeby od 1 do 5, gdzie 1- ocena bardzo słaba 5- ocena bardzo dobra

1	2	3	4	5

10) Czy w trakcie Państwa działalności groziła Państwu likwidacja podmiotu?

a. Tak, często
b. Tak, rzadko
c. Nie

11) Co pozwoliło Państwu przetrwać?

.....

12) Jakie jest w chwili obecnej zagrożenie likwidacją podmiotu?

a. Bardzo duże
b. Duże
c. Umiarkowane
d. Małe
e. Bardzo małe

13) Jakie są główne problemy w działalności Państwa podmiotu, które utrudniają utrzymanie Państwa działalności?

a. Niewystarczający popyt na usługi/produkty
b. Duża konkurencja
c. Niewystarczająca liczba kadry
d. Niewystarczające kompetencje kadry
e. Zbyt duża biurokracja
f. Niewystarczający sprzęt
g. Niewystarczające warunki lokalowe
h. Niewystarczające wsparcie zewnętrzne

Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej
Biuro Projektu
15-110 Białystok
ul. Kombatantów 7

Tel. 85 744 72 72 wew. 315
Fax 85 744 71 37
E-mail: projektes@rops-bialystok.pl
www.podlaskaekonomiaspoleczna.pl

i. Wysoki koszt obciążenia płatnościami na rzecz Zakładu Usług Społecznych /Urzędu Skarbowego
j. Brak problemów
k. Inne, jakie?.....

14) Jakie są główne czynniki sukcesu Państwa podmiotu?

a. Silne kadry
b. Silna motywacja do pracy
c. Dobry produkt/usługa
d. Wspierające otoczenie
e. Dobra infrastruktura
f. Innowacyjność
g. Brak czynników sukcesu
h. Inne, jakie?.....

15) Czy sięgali lub sięgają Państwo po fundusze zewnętrzne, w tym unijne (strukturalne)?

a. Tak:
    i. Program.....
    ii. Przeznaczenie.....
b. Nie
    i. Dlaczego?
        1. Brak wiedzy o możliwości dofinansowania
        2. Brak potrzeby
        3. Brak przekonania, że te fundusze mogą pomóc w poprawie sytuacji PES
        4. Brak środków na wkład własny
        5. Brak czasu
        6. Inne, jakie?.....

Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej
Biuro Projektu
15-110 Białystok
ul. Kombatantów 7

Tel. 85 744 72 72 wew. 315
Fax 85 744 71 37
E-mail: projektes@rops-bialystok.pl
www.podlaskaekonomiaspoleczna.pl

Sytuacja podmiotu

16) Jak oceniają Państwo sytuację finansową Państwa organizacji?
    a. Bardzo dobra (mamy zapewnione stałe źródło dochodu)
    b. Dobra (mamy oszczędności i fundusze na bieżące wydatki)
    c. Różnie (czasami mamy fundusze, czasami nie)
    d. Zła (nie mamy środków na działalność)
    e. Bardzo zła (nie mamy perspektyw na poprawę)

17) Proszę ocenić Państwa sytuację od założenia (lub od 2007 roku, jeśli założono podmiot wcześniej):
    a. Sprzedaż Państwa podmiotu (rozumiana również jako liczba osób objętych wsparciem)
        i. Spadła w tym okresie
        ii. Wzrosła
        iii. Pozostała bez zmian
        iv. Nie wiem
        v. Nie dotyczy (nie prowadzimy sprzedaży)

    b. Zatrudnienie (dla NGO, spółdzielni, ZAZ)/liczba uczestników (dla CIS, KIS, WTZ) w Państwa podmiocie w tym czasie...
        i. Spadła
        ii. Wzrosła
        iii. Pozostała bez zmian
        iv. Nie wiem

18) Czy wg Państwa przewidywań w ciągu najbliższego roku sprzedaż Państwa podmiotu (rozumiana również jako liczba osób objętych wsparciem)
    a. Spadnie
    b. Wzrośnie
    c. Pozostanie bez zmian
    d. Nie wiem

Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej
Biuro Projektu
15-110 Białystok
ul. Kombatantów 7

Tel. 85 744 72 72 wew. 315
Fax 85 744 71 37
E-mail: projektes@rops-bialystok.pl
www.podlaskaekonomiaspoleczna.pl

e. Nie dotyczy, nie prowadzimy sprzedaży

19) Czy wg Państwa przewidywań w ciągu najbliższego roku zatrudnienie (dla NGO, spółdzielni, ZAZ)/liczba uczestników (dla CIS, KIS, WTZ) w Państwa podmiocie:
   a. Spadnie
   b. Wzrośnie
   c. Pozostanie bez zmian
   d. Nie wiem

20) Czy słyszał/a Pan/Pani o klauzulach społecznych?
   a. Tak
   b. Nie

21) Czy klauzule społeczne ułatwiają działania dla organizacji jak Państwa?
   a. Tak
   b. Nie
   •

22) Czy klauzule społeczne ułatwiają wygranie przetargów takim organizacjom jak Państwa?
   a. Tak
   b. Nie

23) Jakie usługi świadczą państwo dla jednostek samorządu terytorialnego…….
24) Jakie usługi świadczą państwo dla sektora prywatnego …….
25) Jakie usługi świadczą państwo dla osób fizycznych…….
26) Jakie usługi świadczą państwo dla innych organizacji pozarządowych…….
27) Jakie usługi świadczą państwo dla innych odbiorców …….

Potrzeby podmiotu

28) Co jest potrzebne, aby Państwa podmiot działał za 10 lat?

.....

Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej
Biuro Projektu
15-110 Białystok
ul. Kombatantów 7

Tel. 85 744 72 72 wew. 315
Fax 85 744 71 37
E-mail: projektes@rops-bialystok.pl
www.podlaskaekonomiaspoleczna.pl

29) W jakim zakresie potrzebują Państwo większej wiedzy, by podmiot jak najdłużej funkcjonował na rynku? (max 2 odpowiedzi)

a. Umiejętności merytoryczne związane z naszą działalnością (np. świadczeniem usług, produkcją)
b. Sprzedaż
c. Promocja i marketing
d. Księgowość
e. Zarządzanie kadrami
f. Organizacja pracy
g. Pozyskiwanie funduszy zewnętrznych
h. Inne, jakie?.....

30) Jakiego rodzaju wsparcia potrzebuje Państwa podmiot? (max 2 odpowiedzi)

a. Szkolenia
b. Konsultacje
c. Coaching
d. Wsparcie finansowe
e. Wsparcie infrastrukturalne
f. Nie potrzebujemy wsparcia
g. Inne, jakie?.....

Metryczka

31) Liczba lat funkcjonowania organizacji.....
32) Powiat.....
33) Miejsce działania (miasto/wieś)
34) Założyciele …….
35) Forma prawna ……
36) Posiadanie statusu organizacji pożytku publicznego (tak/nie)
37) Pozyskiwanie funduszy z 1% (tak/nie)
38) Liczba zatrudnionych w oparciu o stosunek pracy ……..

Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej
Biuro Projektu
15-110 Białystok
ul. Kombatantów 7

Tel. 85 744 72 72 wew. 315
Fax 85 744 71 37
E-mail: projektes@rops-bialystok.pl
www.podlaskaekonomiaspoleczna.pl

39) Przedział średnich wynagrodzeń netto
   a. Do 1000 zł
   b. 1001 - 1500 zł
   c. 1501 – 2000 zł
   d. 2001 – 2500 zł
   e. 2501 – 3000 zł
   f. Powyżej 3000 zł

40) Jaki jest udział osób z grup zagrożonych wykluczeniem społecznym w strukturze zatrudnienia organizacji? (procentowo)……

41) (pytanie dla NGOs) Organizacja prowadzi:
   a. Działalność statutową;
   b. Działalność statutową odpłatną;
   c. Działalność gospodarczą.

42) Jakie są źródła finansowania Państwa organizacji? (wskazać 2 najważniejsze)
   a. Składki członków
   b. Dotacje na realizacje zadania z gminy
   c. Dotacje na realizacje zadania z powiatu
   d. Dotacje na realizacje zadania z województwa
   e. Dotacje na realizacje zadania ze środków rządowych (FIO, ASOS)
   f. Dotacje ze środków europejskich
   g. Dochody z własnej działalności gospodarczej
   h. Darowizny
   i. 1% podatku
   j. Inne, jakie>……

43) Główne działania, jakie podejmuje organizacja w obszarze działalności statutowej – proszę wymienić 3…….

44) Jeżeli Państwa organizacja świadczy usługi, to jaki jest zasięg usług?
   a. Wyłącznie na rynek lokalny (gminny i powiatowy)
   b. Na rynek wojewódzki
   c. Na rynek ogólnopolski
   d. Na rynek zagraniczny

Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej
Biuro Projektu
15-110 Białystok
ul. Kombatantów 7
Tel. 85 744 72 72 wew. 315
Fax 85 744 71 37
E-mail: projektes@rops-bialystok.pl
www.podlaskaekonomiaspoleczna.pl

45) Obrót, jaki organizacja osiągnęła w roku 2016 (lub 2015, jeśli brak danych za 2015)

a. Do 10 tys. zł
b. Od 10 001 do 50 tys. zł
c. Od 50 001 do 100 tys. zł
d. Od 100 001 do 500 tys. zł
e. Od 500 001 do 1 miliona zł
f. Powyżej 1 miliona zł

46) Czy Państwa obrót finansowy w 2016 r. wzrósł w stosunku do roku poprzedniego o min. 1%?

a. Nie
b. Tak

47) Czy Państwa organizacja startuje w przetargach?

a. Tak
b. Nie

Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej
Biuro Projektu
15-110 Białystok
ul. Kombatantów 7

Tel. 85 744 72 72 wew. 315
Fax 85 744 71 37
E-mail: projektes@rops-bialystok.pl
www.podlaskaekonomiaspoleczna.pl